

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย

นางสาวเพลงเมธา ขาวหนูนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์
ภาควิชาโบราณคดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์
ภาควิชาโบราณคดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย
นางสาวเพลงเมธา ขาวหนูนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์
ภาควิชาโบราณคดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

CULTURAL DEVELOPMENT OF THE ANCIENT COMMUNITIES IN CHAIYA DISTRICT,
SURAT THANI PROVINCE

By
Miss Plengmatha Khawnuna

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
Master of Arts Program in Historical Archaeology
Department of Archaeology
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2014
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง
“พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เสนอโดย
นางสาวเพลงเมธา ขาวหนูนา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สฤณีพงศ์ ขุนทอง

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชสา คุชชาชีวะ)

...../...../.....

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร.ผาสุขอินทราวุธ)

...../...../.....

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สฤณีพงศ์ ขุนทอง)

...../...../.....

53101210: สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: ชุมชนโบราณในอำเภอไชยา/ พัฒนาการทางวัฒนธรรม

เพลงเมธา ขาวหนูนา: พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.ดร.สุษดีพงศ์ ขุนทรง 400 หน้า.

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 โดยใช้หลักฐานทางโบราณคดี สามารถแบ่งพัฒนาการเป็น 3 ระยะเวลาใหญ่ คือ

1) สมัยก่อนประวัติศาสตร์พบแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ราว 2,500 ปีมาแล้ว 1 แหล่ง พบขวานหินขัดประเภทต่างๆ ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-9 พบหลักฐานในไชยาไม่ชัดเจนพบเพียงกลองมโหระทึกราว 200 ปีก่อนพุทธกาลถึงพุทธศตวรรษที่ 5 จำนวน 1 ใบ จากการที่ไม่ทราบที่มาชัดเจน และพบหลักฐานน้อยทำให้เรื่องราวพัฒนาการในช่วงนี้ยังคงคลุมเครือ

2) สมัยประวัติศาสตร์ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบแหล่งโบราณคดี 21 แหล่ง พบร่องรอยการตั้งชุมชนราวพุทธศตวรรษที่ 10-13 มีการรับเอาศาสนาพุทธ(เถรวาทและมหายาน) ศาสนาพราหมณ์(ไสวณิกายและไวษณพนิกาย)เข้ามาในชุมชน จากศิลปกรรมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับอินเดีย ศรีลังกาและทวารวดีในภาคกลางของประเทศไทย ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 ชุมชนโบราณไชยากลายเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางศาสนาพุทธมหายานที่สำคัญ สันนิษฐานว่าชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย พบหลักฐานการติดต่อกับอินเดีย จีน ตะวันออกกลาง อินโดนีเซีย (ชวา)และเวียดนาม(จาม) ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 จากจารึกชุมชนโบราณไชยามีชื่อว่า "ครหิ" มีเสนาบดีปกครองภายใต้กษัตริย์ที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมร มีการจัดองค์ประกอบเมืองทำผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีรูปแบบศิลปะสกุลช่างไชยาเป็นของตนเอง ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 สันนิษฐานตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช)

3) สมัยพุทธศตวรรษที่ 19-24 พบแหล่งโบราณคดีจำนวน 39 แหล่ง ราวพุทธศตวรรษที่ 20 -24 เป็นต้นไปไชยามีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา นับถือพุทธเถรวาทลังกาวงศ์ รูปแบบศิลปะสกุลช่างไชยาช่วงนี้รับอิทธิพลศิลปะจากอยุธยามาผสม ชุมชนมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน อังกฤษและพบสัมพันธ์กับชุมชนอื่นในภาคใต้จากการพบศิลปกรรมไชยาในชุมชนข้างเคียง

ภาควิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

53101210: MAJOR: HISTORICAL ARCHAEOLOGY

KEY WORDS: ANCIENT COMMUNITIES IN CHAIYA DISTRICT/ CULTURAL DEVELOPMENT

PLENGMETHA KHAWNUNA: THE CULTURAL DEVELOPMENT OF THE ANCIENT COMMUNITIES IN CHAIYA DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASST.PROF.DR. SARITPONG KHUNSONG. 400 pp.

The objective of this research is to study cultural development of ancient communities in Chaiya district before the 18th century by using archaeological evidence. It found that the development can be divided into 3 main periods.

1) Prehistoric period, it has found a Neolithic prehistoric site around 2,500 years with different kinds of polished stone axe. Later, around the 6th to 14th centuries, archaeological evidence found in Chaiya is not obvious. It only found one bronze drum dated around 700 BC to the 10th century without an exact origin. A small number of evidence and their uncertain origin make its development during this phase remain unclear.

2) Historic period, before the 15th century, it has found 21 archaeological sites with community settlements. Around the 5th to 8th centuries, it showed that the communities embraced Buddhism (Mahayana and Theravada) and Hinduism (Shaivism and Vishnaism). Some characters of art represent its relationship with India, Sri Lanka and Dvaravati culture in central Thailand. Later in the 9th to 10th centuries ancient communities in Chaiya district became an important port city and Mahayana Buddhism center. It assumes that the communities were related to Srivijaya kingdom. It also found the evidence related to foreign countries, such as India, China, Middle East, Indonesia (Java) and Vietnam (Cham). After that in the 12th to 13th centuries, an inscription found showed that the communities were called "Grahi" with ruling minister under the king in which influenced from Khmer culture. The city plan were planned in rectangular shape. In addition, it also had its own Chaiya art school. Around late 13th century it can be assumed that it was under the power of Tambalinga kingdom (Nakhon Si Thammarat)

3) During the 14th to 19th centuries, it has found 39 archaeological sites. During the 15th to 19th centuries, Chaiya played a role as a city-state of Ayutthaya kingdom. It had Theravada Buddhism from Lanka as its main religion. The Chaiya art school during this time got an influence from Ayutthaya art. The communities also had trading connection with China and England, including other southern cities as it found Chaiya art style in the nearby communities.

Department of Archaeology

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature

Academic Year 2014

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านในคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่อบรมวิชาความรู้ทางด้านโบราณคดีให้แก่ข้าพเจ้าอย่างเต็มที่ ขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. ผาสุข อินทรารุณและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สฤณีพงศ์ ชุนทรงที่ให้คำปรึกษา ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์และให้กำลังใจในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ ดร. บิรวรรต ธรรมปริชากรและอัทธา อัทธสิทธิ์ที่สละเวลาช่วยวิเคราะห์เครื่องถ้วยจีนภายในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณผศ. ดร. กังวล ศัชชีมาและอาจารย์กองแก้ว วีระประจักษ์ที่อนุเคราะห์แปลจารึกแผ่นทองบริเวณนาระหว่างวัดพระบรมธาตุไชยาและเมืองเวียง ขอขอบคุณ Miss Weiyang Wei (PhD candidate) Research Center for Chinese Frontier Archaeology of Jilin University ที่อนุเคราะห์แปลแผ่นป้ายหลุมศพภาษาจีนที่พบในตำบลพุมเรียง และพีศศิพรรณ ศรีภักยาที่ช่วยอนุเคราะห์ติดต่อผู้แปลให้ ขอขอบคุณน้องสุนิศา จุฑามาศที่ช่วยแปลเหรียญอาหรับที่พบในเมืองไชยาและขอขอบคุณสำนักศิลปากรที่ 14 ที่อนุเคราะห์ข้อมูลและให้โอกาสเข้าร่วมในการสำรวจ

ในส่วนของการดำเนินงานทางโบราณคดี ผู้วิจัยขอขอบคุณทิพย์วรรณ อัสสวพงศ์ไพบุลย์ เขาวนิช เจริญพืช ทรรศน์นันต์ ชี้อัสตย์และกรวิชญ์ ฝ่องฉวีที่ช่วยในการสำรวจขอขอบคุณชาวไชยาทุกท่านที่กรุณาเมตตาสละเวลาให้สัมภาษณ์และเอ็นดูผู้วิจัยดังเช่นลูกหลาน (ดังจะเห็นได้จากของที่ติดไม้ติดมือกลับไปทุกครั้ง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำสุตธินี้และสังเวียนสมทรัพย์ที่เอ็นดูผู้วิจัยให้ที่อยู่อาศัยและพาหนะในการสำรวจไชยาฟรี ป้าบุญธิวา สมภักดี และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยาที่อนุเคราะห์ที่พักอาศัย ความเป็นห่วง ดูแลขอขอบคุณอาจารย์ชนะ นาคเวชและอาจารย์วิสิทธิ์ รักษาพรหมณ์ที่อนุเคราะห์ข้อมูลและให้ความเอ็นดูแก่ผู้วิจัย นอกจากนี้ขอขอบคุณชาวไชยาหลายท่านที่อนุเคราะห์สละเวลาพาเข้าไปหาแหล่ง เช่น ผู้ใหญ่ชำนาญ อินทร์แก้ว นายสมนึกและนางตรุณี บัวอินทร์ นางประภาศรี บุญเมือง พระอธิการนันทศักดิ์ สุทธิญาโณเจ้าอาวาสวัดเขาพนมแบก นางพวงศรี ทิพย์ป่าเว ผู้ใหญ่ประเสริฐ บุญกันภัย เป็นต้น ในส่วนของการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ผู้วิจัยขอขอบคุณดีบุกเต็มมาศ นางสาวฉวีรัตน์ ชัยนราพิพัฒน์ มณศศิชา โมเสสสิยานนท์และวรางคณา เพ็ชรอุดมที่ช่วยทำให้ที่ลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัว เพื่อนทุกคนที่สนับสนุนและคอยให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์และขอขอบคุณตัวเองที่อดทนพอที่จะไม่ละทิ้งไป

สารบัญ

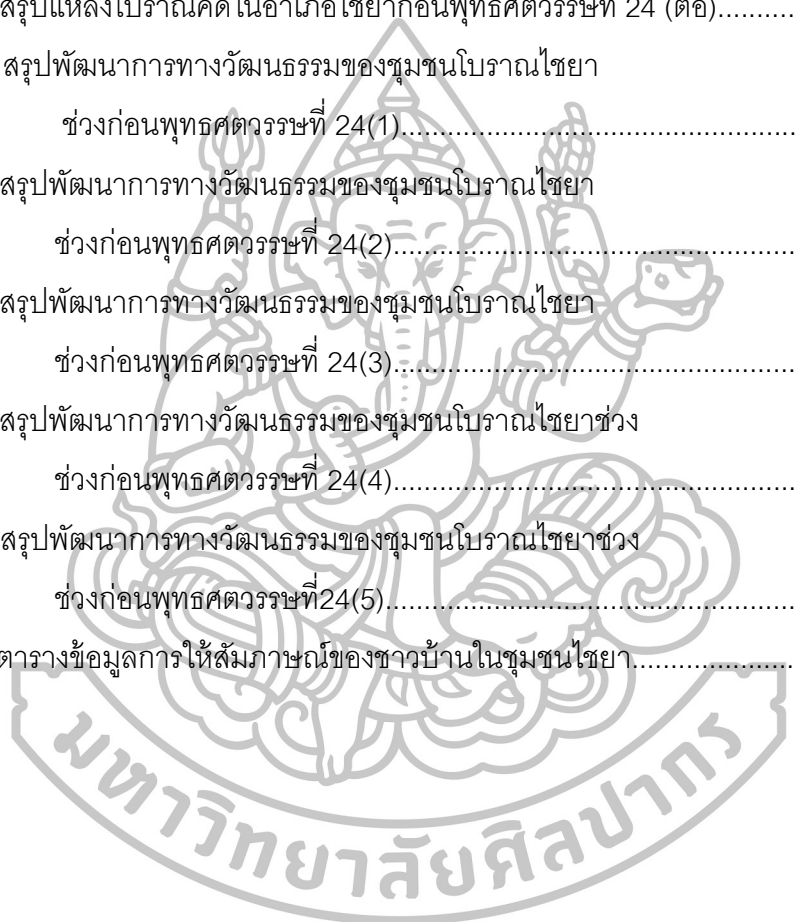
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ	น
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
ประโยชน์ของการศึกษา.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	6
ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	7
แหล่งข้อมูลในการศึกษา.....	7
2 ชุมชนโบราณไชยา: สถาปัตยกรรมศาสตร์	8
สถาปัตยกรรมศาสตร์ของชุมชนโบราณไชยาในปัจจุบัน	9
กรณีศึกษาและสถาปัตยกรรมศาสตร์ของภาคใต้และ“ชุมชนโบราณไชยา”ในอดีต.....	17
3 ประวัติศาสตร์การศึกษาชุมชนโบราณไชยาที่ผ่านมา.....	20
ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ. 2439 – 2460 ยุคเริ่มต้นของการศึกษา.....	20
ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2461 – 2530 ยุคตื่นตัวและรุ่งเรือง	22
ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2530 –2557 (ปัจจุบัน) ยุคงานเขียนประวัติศาสตร์.....	41
สรุปประเด็นผลการศึกษาที่ผ่านมา.....	46
4 ชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24: หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร.....	50
จารึก.....	50
บันทึกการค้าและจดหมายเหตุ.....	64
ตำนาน/พงศาวดาร	70

บทที่	หน้า
กฎหมายตราสามดวง พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง.....	74
คัมภีร์โหราศาสตร์ ตำบลดุสิตาจารย์ อําเภอไชยา	75
5 แหล่งโบราณคดีช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในชุมชนโบราณไชยา	81
แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์	81
แหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	85
แหล่งโบราณคดีร่วมสมัยสุโขทัย-อยุธยา กำหนดอายุ ราวพุทธศตวรรษที่ 20 -24	190
6 บทวิเคราะห์พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24	274
ชุมชนโบราณไชยาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ของชุมชนโบราณไชยา.....	274
ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-9	278
ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 (รัฐโบราณ).....	285
ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16	306
ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18.....	332
ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24.....	340
7 สรุป.....	356
ข้อเสนอแนะ.....	360
บรรณานุกรม.....	366
ภาคผนวก.....	378
ประวัติผู้วิจัย	400

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลการอ่านจารึกลานทองเบื้องต้นจากอาจารย์กังวลค์ชชีมา	57
2	หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 เรียงตามลำดับเหตุการณ์.....	77
3	ร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐและคูเมืองเรียงตามทิศต่างๆ	97
4	รายละเอียดเครื่องถ้วยจากการสำรวจของผู้วิจัยภายในเมืองเวียง	110
5	ตัวอย่างชิ้นส่วนเครื่องถ้วยพบที่แหล่งโบราณคดีวัดนบ	130
6	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเววน และบ้านมณฑล ตำบลป่าเว.....	148
7	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเววนและบ้านมณฑล (ต่อ) ...	149
8	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเววนและบ้านมณฑล (ต่อ) ...	150
9	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว.....	154
10	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดี สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง	162
11	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดี สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง (ต่อ).....	163
12	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดี สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง.....	168
13	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดี สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง (ต่อ).....	169
14	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชิงทิ้ง	191
15	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา ตำบลทุ่ง	221
16	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนากรและดอนอิฐ ...	227
17	ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนากรและดอนอิฐ ...	228
18	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24.....	267
19	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	268

ตารางที่		หน้า
20	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	269
21	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	270
22	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	271
23	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	272
24	สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ).....	273
25	สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยา ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(1).....	361
26	สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยา ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(2).....	362
27	สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยา ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(3).....	363
28	สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วง ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(4).....	364
29	สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วง ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(5).....	365
30	ตารางข้อมูลการให้สัมภาระของชาวบ้านในชุมชนไชยา.....	378

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	8
2	แผนที่การปกครองในแต่ละตำบล	10
3	ลักษณะภูมิศาสตร์ของอำเภอไชยา	12
4	ลักษณะทางธรณีวิทยาของอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	15
5	แหล่งแร่ในภาคใต้ของประเทศไทย	16
6	แผนที่แนวชายฝั่งทะเลประเทศไทยสมัยโฮโลซีน (ราว 6,000 ปีมาแล้ว)	17
7	แผนที่สภาพภูมิศาสตร์อำเภอไชยาและชายฝั่งทะเลเดิม ช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 5	19
8	จารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง	50
9	คำอ่านจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปนาคร	51
10	จารึกหลักที่ 24 ข จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา	52
11	คำอ่านจารึกหลักที่ 24 ข จารึกวัดหัวเวียง	53
12	จารึกหลักที่ 24 ก จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา	54
13	คำอ่านจารึกหลักที่ 24 ก จารึกวัดหัวเวียง	55
14	จารึกแผ่นลานทองพบบริเวณนาระหว่างเมืองเวียงและวัดพระบรมธาตุไชยา	57
15	จารึกหลักที่ 304 จารึกวัดตะพานด้านที่ 1 และ 2	58
16	คำอ่านจารึกหลักที่ 304 จารึกวัดตะพานด้านที่ 1	59
17	คำอ่านจารึกหลักที่ 304 จารึกวัดตะพานด้านที่ 2	59
18	จารึกกระษัตริย์เงินพบบริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยารววิหาร	60
19	จารึกกระษัตริย์เงินพบบริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยารววิหาร	61
20	ป้ายหลุมศพที่วัดใหม่พุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา	62
21	ป้ายหลุมฝังศพอักษรจีนบริเวณตรงข้ามวัดสมุหนิมิต ตำบลพุมเรียง, จารึกภาษาจีนใต้ต้นโพธิ์ข้างพระอุโบสถวัดโพธารามตำบลพุมเรียง และจารึกภาษาจีนบริเวณหลังอุโบสถวัดใหม่ท่าโพธิ์ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	63
22	แผนที่ราชอาณาจักรสยามจดหมายเหตุลาลูแบร์ “Du Royaume de Siam”	67

ภาพที่	หน้า
23	แหล่งแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ในชุมชนโบราณไชยา..... 81
24	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีพบที่แหล่งโบราณคดี คลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และขวานหินขัดชนิดต่างๆพบที่แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา..... 83
25	ขวานหินขัดในอำเภอไชยาที่พบในตำบลตลาด ทุ่ง เวียงและป่าเว จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์..... 84
26	ตำแหน่งแหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ในชุมชนโบราณไชยา 86
27	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีพบที่แหล่งโบราณคดีดอนใน รายณ์(วัดศาลาทั้ง)ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....89
28	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดี วัดใหม่ชลธาร ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 91
29	หลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีนาโนรมณ์ ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 93
30	ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยาปีพ.ศ. 2486.....94
31	ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปีพ.ศ.2557 96
32	แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐและคูเมืองเวียงทางด้านทิศเหนือ..... 99
33	แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันออก..... 100
34	.แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันตก..... 101
35	แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันตกใต้..... 102
36	ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวัดเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา..... 104
37	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดี วัดเวียง ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 106
38	บริเวณศาลปะหมอและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ 108
39	เครื่องถ้วยที่ได้จากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีเมืองเวียง ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ครศรีธรรมราช 109
40	เปี้ยดินเผาและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินจากการสำรวจภายในเมืองเวียง 112

ภาพที่	หน้า
41	ตัวอย่างภาพขึ้นส่วนเครื่องถ้วยจากการสำรวจภายในเมืองเวียง (1) 113
42	ตัวอย่างขึ้นส่วนเครื่องถ้วยจากการสำรวจภายในเมืองเวียง (2) 114
43	ที่ตั้งแหล่งโบราณคดีวัดหลง ตำบลตลาด อำเภอไชยา 115
44	ผัง สภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุพบจาก โบราณสถานวัดหลง ตำบลตลาด อำเภอไชยา 118
45	ตัวอย่างภาชนะดินเผาและเครื่องถ้วยจากการขุดค้นโบราณสถานวัดหลง ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 119
46	สภาพและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน เพชรศักดิ์ .. 121
47	แผนผังแหล่งโบราณสถานวัดแก้วรัตนาราม (วัดแก้ว) 122
48	ผัง ภาพลายเส้นและสภาพโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา 126
49	ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบจากโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา (1)... 127
50	ตัวอย่างขึ้นส่วนสถาปัตยกรรมและเครื่องถ้วยที่พบจากโบราณสถานวัดแก้ว ตำบล เลม็ด อำเภอไชยา..... 128
51	ที่ตั้งแหล่งโบราณคดีวัดนบ (ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ... 129
52	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดนบ(ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 132
53	หลักฐานทางด้านโบราณคดีที่พบบริเวณสวนปาล์มหลังศาลาวัดนบ แหล่งโบราณ คดีวัดนบ(ร้าง)ตำบลเลม็ดอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 133
54	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา..... 135
55	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีนาจรีกแผ่น ลานทอง ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 137
56	ภาพถ่ายทางอากาศวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยาปี พ.ศ.2486 ... 138
57	แผนผังวัดพระบรมธาตุไชยาในปัจจุบัน 139
58	สภาพแหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยารววิหารตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 144
59	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยา (1)..... 145

ภาพที่	หน้า
60	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียงอำเภอไชยา(2)..... 146
61	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียงอำเภอไชยา(3). 147
62	ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดเวอน และบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา..... 148
63	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณวัดเวอนในแหล่งโบราณคดี วัดเวอนและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 152
64	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณส่วยยางนายอนุชา เพชรย่อย และบ้านนายจร แทนนิล ในแหล่งโบราณคดีวัดเวอนและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 153
65	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณเปลวลาในแหล่งโบราณคดีวัดเวอนและ บ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 154
66	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 157
67	ภาพแผนที่สันทรายแหลมโพธิ์ ป่ายางและบ้านหัวเลน ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา
68	ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเตาฉางชา ก้นภาชนะเขียนภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์” สมัยราชวงศ์ถังราวพุทธศตวรรษที่ 14-15พบที่แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์. 161
69	ขวดแก้วและชิ้นส่วนเครื่องแก้ว พบบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ 162
70	ลูกปัดแก้วและหินที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์..... 163
71	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณ สุสานมุสลิมสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสัน ทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน 166
72	ตัวอย่างชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเงินจากการสำรวจบริเวณสุสานมุสลิม สันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณ แหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน 167
73	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณสันทรายแหลมโพธิ์ ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน..... 168

ภาพที่	หน้า
74	หลักฐานทางโบราณคดีจากโบราณสถานบ้านท่าเจดีย์ ตำบลพุมเรียงอำเภอยะยา บนสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์-ป่ายาง- บ้านหัวเลน..... 169
75	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณหลัง วัดใหม่พุมเรียงและวัดสมุหนิมิต สันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่ง โบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์ -ป่ายาง-บ้านหัวเลน..... 172
76	คันดินหลังวัดใหม่พุมเรียง สันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดี สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน 173
77	แหล่งโบราณคดีไร่ นายปลั่งตั้งอยู่บนสันทรายบ้านหัวเลน 174
78	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีพบบริเวณไร่ นายปลั่ง สันทรายบ้านหัวเลนในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทราย โบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน 175
79	หลักฐานทางโบราณคดีพบบริเวณไร่ นายปลั่งสันทรายบ้านหัวเลนในกลุ่มแหล่ง โบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน..... 175
80	เหรียญกษาปณ์จีนมีอักษร “Kai Yuan Tung Pao” ใช้ในปี พ.ศ. 1164-1450 จากแหลมโพธิ์ จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไซยา..... 177
81	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 แหล่งโบราณคดีบ้านลาด ตำบลทุ่งอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 178
82	สภาพพื้นที่และหลักฐานที่ได้จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอินบ้านวังหลุมพีตำบลตลาด อำเภอไชยา..... 180
83	ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ทองอิน บ้านวังหลุมพีตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 181
84	ประติมากรรมพระโพธิสัตว์เพศหญิง 8 กร สำริด ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 แหล่งโบราณคดีสวนปาล์มนายสีอัสศักดิ์ คชไพโร ตำบลป่าเว..... 183
85	สภาพพื้นที่และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจากแหล่งโบราณคดีสวนปาล์ม นางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเวหมู่ที่ 1 บ้านในทอน ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 184

ภาพที่	หน้า
86	สภาพพื้นที่และเครื่องถ้วยเงินที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีหนองถึง ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 186
87	สภาพพื้นที่พบ เรือและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีเรือ บ้านคลองยวนตำบลทุ่งอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 188
88	ชิ้นส่วนพระกรสำริดพบที่เขาพนม..... 189
89	แหล่งโบราณคดีสมัยพุทธศตวรรษที่ 19-24 เมืองโบราณไชยา..... 191
90	เจดีย์พระเหยียดและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านเกาะแก้ว ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 193
91	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้าน เชิงทิ้งตำบลเวียงอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี 195
92	สภาพพื้นที่และอิฐที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านดอนบนใส ตำบลตลาดไชยาอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 197
93	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดศาลาทิง ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 198
94	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณ คดีสวนบ่อดอนโกร้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา..... 200
95	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจวัดสโมสร ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 202
96	หลักฐานพบที่แหล่งโบราณคดีวัดจาย (ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 204
97	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่ง โบราณคดีวัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 207
98	เจดีย์หมายเลข 1, 2, 3 และ 4 ตั้งอยู่บริเวณหลังอุโบสถแหล่งโบราณคดีวัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 208
99	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจแหล่ง โบราณคดีวัดพระประสพ ตำบลทุ่ง อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 210

ภาพที่	หน้า
100	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจ แหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....213
101	เจดีย์จากแหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี....214
102	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดบาตรร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....216
103	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิด ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 218
104	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่วัดชมพูนุส (บริเวณวัดนอกเดิม) ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา.....220
105	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่วัดชมพูนุส (บริเวณวัดในเดิม) ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา..... 221
106	แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลาจากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2468222
107	แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา 224
108	สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดี บ้านสงขลา ตำบลตลาดอำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 226
109	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดี สวนผู้ใหญ่สุทธิชัยแสงจันทร์ บ้านทุ่งนางเภา ตำบลโมเต่า อำเภอยะยา.....228
110	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านโรงดำ..... 229
111	สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนาร และดอนอิฐ.....231
112	แผนผังบริเวณภูมิเมาะยหงส์ ยายหาร.....232
113	สภาพพื้นที่และกะองอิฐที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีภูมิเมาะยหงส์ยายหาร ตำบลทุ่งอำเภอยะยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 234
114	ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่พบบริเวณใกล้กับแหล่งโบราณคดีภูมิเมาะยหงส์ยายหาร ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 235
115	กระปุกที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีภูมิเมาะยหงส์ยายหาร..... 236
116	เจดีย์ที่แหล่งโบราณคดีภูมิเมาะยหงส์ยายหารตำบลทุ่งอำเภอยะยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 238

ภาพที่	หน้า
117	ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน เวียดนามและญี่ปุ่นที่พบที่บ้านนางกิมซุ่ย คักดีซุ่ย แหล่งโบราณคดีกุฎิตาเจ้าตำบลทุ่งอำเภอไชยา..... 239
118	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดมานไร่ ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 241
119	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดจำปาตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 244
120	พระพุทธรูปหินทรายแดงแหล่งโบราณคดีวัดสากเหล็กร้างตำบล ทุ่งอำเภอไชยา..... 246
121	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดี นางชีร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 248
122	อิฐและชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดงพบจากแหล่งโบราณคดีวัดอิฐ ตำบลทุ่งอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 249
123	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดโพธาราม ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....252
124	หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการปรับพื้นที่ทิศตะวันออกของพระอุโบสถ วัดใหม่พุมเรียง ตำบลพุมเรียง254
125	สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดอุบลร้าง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....256
126	เจดีย์บนเขาสายสมอ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....258
127	ฐานอาคารแหล่งโบราณคดีวัดควนเจดีย์ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....259
128	ภาพรวมแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....260
129	ภาพรวมแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....261
130	แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บน สันทรายหมายเลข 1 (วัดศาลาทิง)262

ภาพที่	หน้า
131	แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนสันทราย หมายเลข 2 (เมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)และแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง.....263
132	แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนสันทรายหมายเลข 3 สันทรายแหลมโพธิ์ – ป่ายาง –บ้านหัวเลน..... 264
133	แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนดอนทรายขนาดเล็กคลองท่าโพธิ์..... 265
134	แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนดอนและที่ราบริม คลองไชยาและคลองตะเคียน.....266
135	ตำแหน่งที่พบโบราณวัตถุประเภทขวานหินขัดในอำเภอไชยา.....275
136	ภาพรวมแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....277
137	กลองมโหระทึกที่พบในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา..... 279
138	แผนที่แสดงการกระจายตัวของกลองมโหระทึกในจีนตอนใต้ เวียดนาม และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 280
139	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในภาคใต้ช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-9..... 283
140	แหล่งโบราณคดีที่สำคัญสมัยพุทธศตวรรษที่ 5-9 ในเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....284
141	ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 ชุมชนโบราณไชยา286
142	พระวิษณุ 4 กรพบที่ดอนในรายณ์เปรียบเทียบกับศิลปะที่พบในอินเดีย..... 287
143	แผนที่แสดงตำแหน่งพระวิษณุรุ่นเก่ากำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-12 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....289
144	ศิวลึงค์จากแหล่งโบราณคดีวัดแก้ว ตำบลเลม็ดและฐานโยนินีที่พบที่ วัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร290
145	ประติมากรรมพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิราวพุทธศตวรรษที่ 12-13291

ภาพที่	หน้า
146	ชิ้นส่วนธรรมจักร ตำบลทุ่ง อำเภอไชยาและชิ้นส่วนพระพุทธรูปศิลปะทวารวดี จากวัดเวียง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13..... 292
147	ประติมากรรมพระโพธิสัตว์จากดอนในรายณ์ (วัดศาลาทิง) กำหนดอายุราว พุทธศตวรรษที่ 12-13..... 293
148	ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 ในภาคใต้..... 296
149	กุณที่พบในคลองท่าปูน บ้านไทรงาม ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา..... 308
150	ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ชุมชนโบราณไชยา.....310
151	ประติมากรรมพระพิฆเนศจากการบูรณะเจดีย์วัดแก้วราวพุทธศตวรรษที่ 15... 311
152	แผนผัง Somapura Mahavira บังกลาเทศ, จันทิกลาสัน ซวาและวัดแก้ว ไชยา.. 313
153	การตกแต่งผนังอาคารภายนอกที่ทำร่องกระดานขุดปราสาทมิเชน เวียดนาม ปราสาททุเลน กัมพูชาและวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 313
154	ตัวอย่างอิฐมีร่องรอยแถบข้าวพบบริเวณวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา.....314
155	พระอัชภยะพบที่แหล่งโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 315
156	ประติมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรชุมชนโบราณไชยา พุทธศตวรรษที่ 14-15..... 316
157	ภาพเปรียบเทียบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่เพลาสัน ซวาภาคกลาง และวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยา 317
158	ภาพเปรียบเทียบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพบที่ บังกลาเทศ และพบที่แหล่งโบราณคดีสวนนางบุญเลิศ ตำบลป่าแฉะ อำเภอไชยา 317
159	พระโพธิสัตว์ตาราจากแหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน ตำบลเวียง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16..... 318

ภาพที่	หน้า
160	พระโพธิสัตว์มหาประติสราพที่สวนป่าลัมนายลือศักดิ์อำเภอไชยาและสมบัติ ของ Mr. and Mrs. John D. Rockefeller 3 rd Collection New York..... 319
161	ตัวอย่างภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินที่พบในไชยา..... 320
162	ภาชนะดินเผาลายเขียนสีที่บ้านมณฑล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และหม้อดินเผาเขียนสีแหล่งโบราณคดีจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์..... 321
163	ตัวอย่างลูกปัดหินที่พบในชุมชนโบราณไชยาจาก แหล่งโบราณคดี บ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอิน ตำบลตลาด..... 323
164	ตัวอย่างลูกปัดแก้วโมเสกที่พบในไชยา 325
165	องค์ประกอบของเรือบ้านคลองยวน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี..... 326
166	เรือพนมสุรินทร์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร..... 327
167	ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปี พ.ศ. 2486 335
168	พระพิมพ์ดินเผาจากนาโนรมย์จากไชยา, วัดนาขอม นครศรีธรรมราช, วัดพระเมรุ คุรุปฐมและแม่พิมพ์พระที่ปราสาทเมืองสิงห์ กาญจนบุรี..... 336
169	พระพิมพ์ดินดิบที่พบบริเวณฐานวัดหลง อำเภอไชยาและเขาใหญ่ จังหวัดตรัง 337
170	พระพิมพ์ดินเผาพบที่วัดเดิมเจ้า ตำบลป่าแวงและพระพิมพ์จาก Mingyaung Monastery Mergui พม่า กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 338
171	ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 ชุมชนโบราณไชยา 342
172	ภาพแผนผังวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วัดราชบูรณะและวัดพุทไธสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสมัยอยุธยาตอนต้น 344
173	ภาพถ่ายเก่าและภาพถ่ายปัจจุบันของอุโบสถวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา..... 345
174	ตัวอย่างใบเสมาร่วมสมัยอยุธยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22..... 346
175	ตัวอย่างเจดีย์ที่พบในชุมชนโบราณไชยา..... 347
176	พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20.... 349

ภาพที่	หน้า
177	พระพุทธรูปร่วมสมัยอยุธยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ในชุมชน โบราณชยา350
178	พระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 ที่พบในชุมชนโบราณไชยา.....351
179	ภาชนะดินเผาเนื้อดินบรรจุอัฐิพบจากการขุดท่อน้ำตรงระเบียงคด วัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร อำเภอไชยา.....352
180	ภาชนะดินเผาเนื้อดินพบบริเวณคลองท่าปูน บ้านไทรงามใกล้บริเวณ เขาน้ำร้อนพบร่วมกับเครื่องถ้วยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์352
181	ตัวอย่างเจดีย์เลียนแบบสมัยศรีวิชัยจากแหล่งโบราณคดีวัดเขาพระอานนท์ อำเภอพุนพินและวัดอัมพวาส อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี355

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ไชยา” ปัจจุบัน คือ ชื่อเรียกอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนบนติดชายฝั่งทะเลตะวันออกหรืออ่าวไทย ตามความเห็นของธราพงศ์ ศรีสุชาติ นักโบราณคดีได้กำหนดพื้นที่บริเวณอำเภอไชยาเป็นที่ตั้งของ “ชุมชนโบราณไชยา” ตามพิภพประดิษฐ์ที่ 9 องศา 20 ฟิลิปดาเหนือ ถึง 9 องศา 28 ฟิลิปดาเหนือ ลองติจูด 99 องศา 7 ฟิลิปดาตะวันออก ถึง 99 องศา 19 ฟิลิปดาตะวันออก¹ หรือคิดเป็นพื้นที่อำเภอไชยาเกือบทั้งหมด (พื้นที่ปัจจุบันคิดเป็น 1,004.630 ตารางกิโลเมตร) นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์มักกล่าวถึง “ชุมชนโบราณไชยา” ในฐานะเมืองสำคัญในสมัยศรีวิชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18

อย่างไรก็ตาม กรมศิลปากรได้สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ พบขวานหินขัดแบบจงอยปากนกขนาดใหญ่ ขวานหินขัดแบบมีบ่า และไม่มีบ่าที่แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง บ้านน้ำป่วน หมู่ 7 ตำบลปากหมาก กำหนดอายุเชิงเทียบอยู่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่² ต่อมาในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์พบกลองมโหระทึกจำนวน 1 ใบในอำเภอไชยา (แต่ไม่ทราบที่มาชัดเจน) จากจำนวนหลักฐานที่มีจำกัดและที่มาของโบราณวัตถุที่ไม่ชัดเจนทำให้สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในไชยายังคงคลุมเครืออยู่

¹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195.

²ชาคริต สิทธิฤทธิ, “การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร 54,2 (มีนาคม – เมษายน 2553): 28-47.

ต่อมาพบหลักฐานทางโบราณคดีที่กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-13 ได้แก่ พระวิษณุ 4 กร บริเวณวัดศาลาทิง ตำบลตลาด กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11³, พระพุทธรูปศิลปะทวารวดีจากวัดเวนน ตำบลป่าเวและชิ้นส่วนธรรมจักรที่พบที่ตำบลทุ่ง กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 เป็นต้นโบราณวัตถุในช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงการติดต่อระหว่างชุมชนโบราณในชานเขาและชุมชนภายนอก

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 ถือเป็นยุคทองของการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีในชานเขา เนื่องจากพบผลงานการศึกษาของนักวิชาการเป็นจำนวนมาก จากการทบทวนวรรณกรรม พบแหล่งโบราณคดีสมัยพุทธศตวรรษที่ 13-18 จำนวน 6 แหล่ง (มีการขุดค้น 4 แหล่ง) มีรายละเอียด ดังนี้

แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง การขุดค้นในปี พ.ศ.2525 พบโบราณวัตถุประเภทลูกปัดเป็นจำนวนมากเหรียญเงินในรัชกาลพระเจ้าชัยเอวียนเครื่องถ้วยจากตะวันออกกลางจีนและเครื่องแก้ว เป็นต้น จากหลักฐานทั้งหมดสันนิษฐานว่าแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์เป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15⁴

โบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด ผลจากการขุดค้นของกรมศิลปากรปีพ.ศ.2519 ถึงพ.ศ.2523 พบว่าเป็นเจดีย์ทรงปราสาทสร้างเนื่องในศาสนาพุทธนิกายวัชรยานช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 และมีการใช้พื้นที่อีกครั้งในสมัยอยุธยา⁵

โบราณสถานวัดหลง ตำบลตลาด ผลจากการขุดแต่งของกรมศิลปากรในปี พ.ศ.2525-2527 พบฐานอาคารกากบาทขนาด 21.65x 21.65 เมตร มีรูปแบบลักษณะคล้ายเจดีย์วัดแก้วแต่มีขนาดใหญ่กว่า 1 เท่า โบราณวัตถุสำคัญจากการขุดแต่ง ได้แก่ พระพิมพ์ดินดิบศิลปะทวารวดีและขอมกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งและเยวียนราวพุทธศตวรรษที่ 18 -19 เครื่องเคลือบเซลาดอน เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิง เครื่องถ้วยสุโขทัย เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินแบบพื้นบ้าน เป็นต้น สันนิษฐานวัดหลง

³เอกสุตา สิงห์ลำพอง, **เทพปฏิมาสยาม** (กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, 2553), 51.

⁴กรมศิลปากร, **รายงานการสำรวจขุดค้นทางด้านโบราณคดี บริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี** (ม.ป.ท.: โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526), 1-101.

⁵เชมชาติ เทพไชย, "การสำรวจขุดค้นวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี," **ศิลปากร** 24 (3 กรกฎาคม พ.ศ. 2523):13-23.

สร้างขึ้นร่วมสมัยกับโบราณสถานวัดแก้วในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 และมีการใช้งานอีกครั้งในสมัยอยุธยาลงมา⁶

เมืองโบราณเมืองเวียง ตำบลตลาด จากการสำรวจพบว่าเป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีคูน้ำ กำแพงดินและกำแพงอิฐล้อมรอบ ขนาดของเมืองทางด้านทิศเหนือยาว 278 เมตร ทิศใต้ยาว 276 เมตร ทางด้านทิศตะวันออกยาว 278 เมตร ทิศตะวันตกยาว 288 เมตร⁷ ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบซากโบราณสถานที่ยังเหลืออยู่แต่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ เนื่องจากถูกสร้างอาคารทับในปี พ.ศ. 2513 ส่วนผลการขุดค้นในปี พ.ศ.2524 ภายในตัวเมืองเวียงสันนิษฐานว่าบริเวณเมืองเวียงเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18⁸

แหล่งโบราณสถานเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด จากข้อมูลการสำรวจของกรมศิลปากร ปี พ.ศ.2510, 2538 และ 2539⁹ พบโบราณสถานบนยอดภูเขาทางด้านทิศตะวันตกสันนิษฐานว่าร่วมสมัยกับเจดีย์แก้ว วัดหลง กำหนดอายุอยู่ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

วัดพระบรมธาตุไชยา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ร่วมสมัยกับวัดเวียง วัดแก้ว วัดหลงในบริเวณวัดพบโบราณวัตถุพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 8 กร สำริด, พระโพธิสัตว์ปัทมปาณีซึ่งอยู่ร่วมสมัยพุทธศตวรรษที่ 14-15 ต่อมาวัดพระบรมธาตุไชยาได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยอยุธยา โดยวิเคราะห์จากรูปแบบแผนผังวัดประกอบด้วยพระพุทธรูปรอบพระระเบียงคดส่วนใหญ่กำหนดอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยา

แหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล ตำบลป่าแฉะ จากการสำรวจของประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ุ กล่าวว่าบริเวณวิหารเก่าวัดเวณพบพระพุทธรูปศิลาสมัยทวารวดี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 จำนวน 2 องค์ ส่วนบริเวณบ้านมณฑลพบเครื่องมือเครื่องใช้

⁶กรมศิลปากร,โครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525), 1-87 และดู กรมศิลปากร, รายงานการปฏิบัติงานโครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีงบประมาณ 2526 (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526), 1-29.

⁷ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ุ, ไชยา-สุราษฎร์ธานี, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519), 62.

⁸ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา : ชุมชนโบราณ, สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2210.

⁹กรมศิลปากร,รายงานการสำรวจปากถ้ำภูเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2539), เอกสารอัดสำเนา.

โลหะและภาชนะดินเผาเขียนสี จากหลักฐานสันนิษฐานว่าบริเวณนี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของคนในสมัยทวารวดีและศรีวิชัย¹⁰

แหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร ตำบลทุ่ง จากการสำรวจของคุณประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ในปี พ.ศ. 2510 พบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มเทวรูปศิลาพระนารายณ์จำนวน 3 องค์¹¹

วัดศาลาตั้ง จากฐานข้อมูลของกรมศิลปากรได้กล่าวถึงการพบพระวิษณุ 4 กร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11¹², พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13¹³ และพระสุริยเทพ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16¹⁴ สันนิษฐานว่าทางฝั่งทิศตะวันออกของอุโบสถวัดหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าในรายณ์เคยเป็นที่ตั้งของวิหารพราหมณ์

ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 “ชุมชนโบราณไชยา” พบหลักฐานที่เป็นตัวอักษรครั้งแรกคือ จารึกหลักที่ 25 (จารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดเวียง) จารึกระบอบอยู่ในช่วงพ.ศ. 1726 เนื้อความในจารึกได้กล่าวถึง “ศรีมัตไตรโลกยราชภูษณวรรมเทวะ” โปรดให้มหาเสนาบดีตลาในผู้รักษาเมืองครหิหล่อพระพุทธรูปขึ้น¹⁵ จากจารึกหลักนี้ทำให้ทราบว่าในช่วงปี พ.ศ. 1726 ชุมชนโบราณไชยาเรียกว่าครหิ ต่อมาในปี พ.ศ. 1774 จากจารึกหลักที่ 24 ข (จารึกวัดหัวเวียงเมืองไชยา 1) ที่กล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมโคกราชแห่งเมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ทำให้นักวิชาการสันนิษฐานว่าเมืองโบราณไชยาน่าจะตกอยู่ใต้อำนาจของเมืองตามพรลิงค์ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18

การศึกษาประวัติศาสตร์ “ชุมชนโบราณไชยา” ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 พบผลงานทางวิชาการเพียง 2 เล่ม ได้แก่ บทความเรื่อง “สุราษฎร์ธานีสมัยสุโขทัยและอยุธยา” ของทวีศักดิ์ ล้อมลิ้มและสงบ ส่งเมือง โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองไชยา (เพียงบางส่วน) ได้ข้อสรุปว่าในปี พ.ศ. 1781-1998 ไชยามีฐานะเป็นเมืองบริวารของนครศรีธรรมราช ต่อมาในปี พ.ศ. 1998-2310 ได้ยกฐานะเป็นเมืองพระยามหานครขึ้นตรี

¹⁰ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, **ไชยา-สุราษฎร์ธานี**, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519), 67.

¹¹เรื่องเดียวกัน, 69.

¹²เอกสุตา สิงห์ลำพอง, **เทวปฏิมาสยาม** (กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, 2553), 51.

¹³H.G.Quaritch Wales, **The Malay Peninsula in Hindu Times** (London: Bernard Quaritch, 1976), 118.

¹⁴Stanley O' Connor Jr., **Hindu gods of peninsular Siam**, (Asona Switzerland: ArtibusAsiae Publisher, 1971), 60-62.

¹⁵ยอร์ชเซเดิลส์, “จารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง,” **จารึกในประเทศไทยเล่ม 4: อักษรขอมพุทธศตวรรษที่ 17-18** (กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529), 117-120.

ขึ้นตรงกับอยุธยา¹⁶ ส่วนอีกเล่มคือผลงานวิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากรของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ศิริมา ในหัวข้อ “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 – 21” ที่ทำการศึกษาระบุพระพุทธรูปรอบระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยา¹⁷ นอกนั้นเป็นรายงานการสำรวจโบราณสถานของกรมศิลปากร(ที่มีการเผยแพร่) มีแหล่งโบราณคดีทั้งหมด 9 แห่ง ได้แก่ วัดเวียง วัดแก้ว วัดหลง วัดพระบรมธาตุไชยา(ทั้ง 4 แหล่งนี้มีการใช้มาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18), วัดจำปา ตำบลทุ่ง¹⁸, วัดโท (ร้าง) ตำบลทุ่ง¹⁹, วัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาด²⁰, วัดนางชี (ร้าง) ตำบลทุ่งและโบราณสถานท่าเจดีย์ ตำบลพุมเรียง²¹

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษา “ชุมชนโบราณไชยา” แสดงให้เห็นถึงความสนใจศึกษาหลักฐานทางด้านโบราณคดีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 ทำให้เราไม่เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนโบราณช่วงก่อนและหลังพุทธศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ยังนิยมศึกษาเฉพาะด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นส่วนใหญ่

จากข้อมูลทั้งหมดจึงนำไปสู่หัวข้อการวิจัย เรื่อง “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณที่อำเภอไชยา” โดยการศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษาทฤษฎี สมมุติฐาน ผลการศึกษา ค้นคว้าวิจัยที่ผ่านมาประกอบกับการลงพื้นที่สำรวจแหล่งโบราณคดีของผู้วิจัยใหม่ในปี พ.ศ. 2557 เพื่อนำมาอธิบายถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของอำเภอไชยาในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระดับประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไชยาในอนาคต

¹⁶ ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้มและสงบ สงเมือง, “สุราษฎร์ธานีสมัยสุโขทัยและอยุธยา,” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี (สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2527), 81-92.

¹⁷ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ศิริมา, “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 – 21” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 1-156.

¹⁸ กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: หน่วยศิลปากรที่ 8 กรมศิลปากร, 2529), เอกสารอัดสำเนา

¹⁹ กรมศิลปากร, โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ. 2545 กิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8 กรกฎาคม 2555 ณ โบราณสถานวัดโทและวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555), 217.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 217.

²¹ กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจท่าเจดีย์และวัดนางชี(ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537), เอกสารอัดสำเนา

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลำดับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยา ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของชุมชนโบราณไชยาในแต่ละสมัย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยาและชุมชนโบราณอื่นๆแต่ละสมัย

ประโยชน์ของการศึกษา

1. เข้าใจถึงลำดับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24
2. เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของชุมชนโบราณไชยาในแต่ละสมัย
3. เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณไชยากับชุมชนอื่นๆ

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา: ศึกษาและสำรวจแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี คิดเป็นพื้นที่ 1,004.630 ตารางกิโลเมตร
2. ขอบเขตเวลา: ตั้งแต่สมัยที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีจนถึง ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24

ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

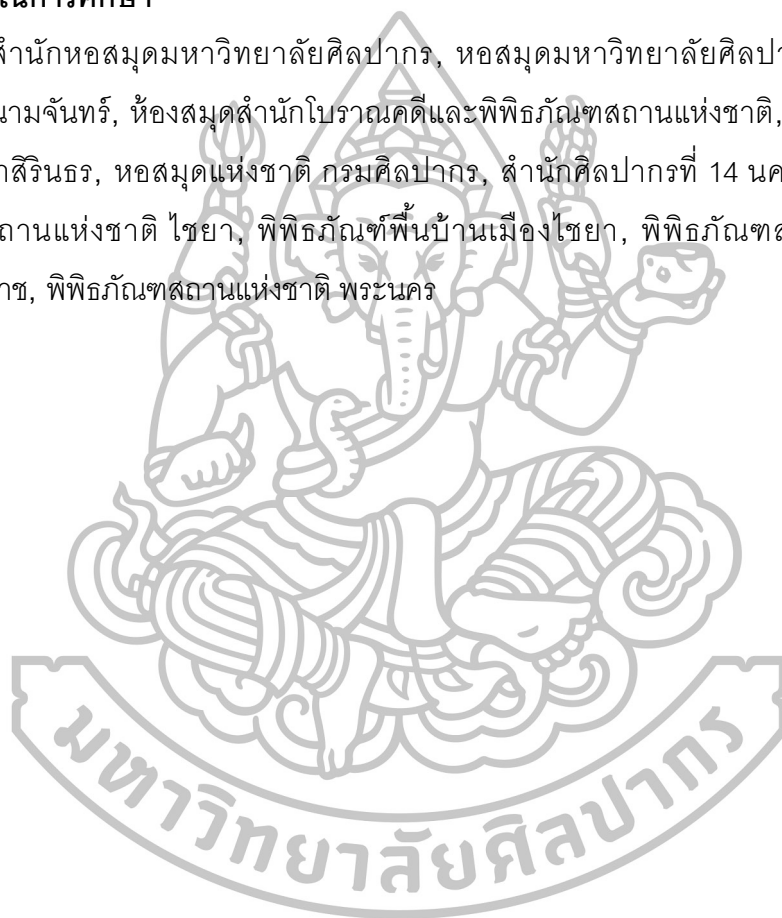
1. รวบรวมหลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยา ได้แก่
 - 1.1 เอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น จารึก พงศาวดาร ตำนาน บันทึกของชาวต่างชาติ เป็นต้น
 - 1.2 เอกสารข้อมูลทางโบราณคดีผลงานการศึกษาทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีของนักวิชาการที่ผ่านมา
 - 1.3 เอกสารทางด้านภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศ
2. สำรวจและเก็บข้อมูลทางภาคสนาม โดยทำการเก็บข้อมูลในพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ที่มีการจัดแสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอไชยา โดยทำการบันทึกข้อมูลทางโบราณคดี เช่น พิกัดแหล่งสภาพภูมิประเทศ เก็บภาพตัวอย่างโบราณวัตถุบนพื้นผิวดิน สัมภาษณ์ข้อมูลจากราษฎรในพื้นที่

เกี่ยวกับประวัติการใช้พื้นที่หรือโบราณวัตถุที่มีในครอบครอง ๑ฉบับที่กข้อมูลและถ่ายภาพทางโบราณคดี

3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทางโบราณคดี
4. สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลงานในรูปแบบวิทยานิพนธ์

แหล่งข้อมูลในการศึกษา

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร, หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, หอสมุดสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, หอสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา, พิพิธภัณฑที่พื้นบ้านเมืองไชยา, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

1. สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนโบราณไชยาในปัจจุบัน ที่ตั้งอาณาเขตและพื้นที่การปกครองของชุมชนโบราณไชยา

“ชุมชนโบราณไชยา” ครอบคลุมพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีทั้งหมด โดยตั้งอยู่ระหว่างพิกัดละติจูดที่ 9 องศา 20 พิลิปดาเหนือถึง 9 องศา 28 พิลิปดาเหนือถึงลองจิจูด 99 องศา 7 พิลิปดาตะวันออก ถึง 99 องศา 19 ลิปดาตะวันออก² มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1,004.6309 ตารางกิโลเมตร³ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดกับอำเภอท่าฉางโดยมีคลองท่าปูนเป็นเขตกั้นระหว่างอำเภอ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบ้านดอนหรือทะเลไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

อำเภอไชยาแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 9 ตำบล คือ

- 1.1 ตำบลตลาดไชยามี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านตลาดไชยา, บ้านสงขลา, บ้านดอนควด, บ้านดอนพุดและบ้านวังหลุมพี
- 1.2 ตำบลพุมเรียงมี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านล่าง, บ้านหัวเลน, บ้านเหนือ, บ้านเหนือ น้ำและบ้านแหลมทราย
- 1.3 ตำบลเลม็ด มี 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านท่าใหญ่, บ้านวัดแก้ว, บ้านนาหลวง, บ้านปากท่อ, บ้านเลม็ด, บ้านปากด่านและบ้านไทรงาม
- 1.4 ตำบลเวียง มี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเชิงสมอ, บ้านกุล, บ้านโพธิ์, บ้านเวียง และบ้านสามศักดิ์
- 1.5 ตำบลทุ่งมี 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านขนอน, บ้านทุ่งนอก, บ้านถิ่นหลวง, บ้านหนองขี้เป็ด, บ้านหัวขนอน, บ้านนาแค, บ้านควนเจดีย์และบ้านคลองยวน
- 1.6 ตำบลป่าเวมี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าเว, บ้านท่าหัก, บ้านเหยียด, บ้านเดิมเจ้า, บ้านหนองผักหนามและบ้านเขาพนมแบก
- 1.7 ตำบลตะกรบ มี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านฝายพรุ, บ้านตะกรบ (ท่ามะเขือ), บ้านห้วยพุน, บ้านสระมนโนราห์ (ถนนขาด)และบ้านบ่อคา (บ้านท่าเกตุ วัดวิชิตธาราราม)

²รภาพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195.

³ภิญญา จิตต์ธรรม, “ไชยา, อำเภอ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2226.

1.8 ตำบลโมถ้าย มี 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าอ้อย,บ้านกลาง,บ้านท้อ,บ้านห้วยนา, บ้านลุ่มกระท่อมและบ้านทุ่งนางเภา

1.9 ตำบลปากหมาก มี 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านลุ่มแร่, บ้านปากหมาก, บ้านท่าไม้แดง, บ้านลุ่มพวยรายซี, บ้านอ่างทอง, บ้านห้วยตาหมิงและบ้านเขาหลัก

1. ตลาดไชยา	(Talat Chaiya)	5 หมู่บ้าน
2. พุมเรียง	(Phumriang)	5 หมู่บ้าน
3. เลม็ด	(Lamet)	7 หมู่บ้าน
4. เวียง	(Wiang)	5 หมู่บ้าน
5. ทุ่ง	(Thung)	8 หมู่บ้าน
6. ปาเว	(Pa We)	6 หมู่บ้าน
7. ตะกรบ	(Takrop)	5 หมู่บ้าน
8. โมถ้าย	(Mo Thai)	6 หมู่บ้าน
9. ปากหมาก	(Pak Mak)	7 หมู่บ้าน

ภาพที่ 2 แผนที่การปกครองในแต่ละตำบล

ที่มา: Super User. อำเภอไชยา. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2558.

จาก<http://suratinfo.sru.ac.th/index.php/2013-01-30-11-29-6/2013-02-27-02-47-53>

ลักษณะสภาพภูมิประเทศของอำเภอไชยา

พื้นที่จะลาดเอียงจากภูเขาสูงทางทิศตะวันตกสู่พื้นที่ราบและชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันออก สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

พื้นที่ตอนใน (พื้นที่ป่าเขา) ได้แก่ พื้นที่บริเวณฝั่งตะวันตกหรือตำบลปากหมาก เป็นพื้นที่ราบสูงของเขาแดน เขาเพลลา เขาจอมสี่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูเก็ต⁴กั้นระหว่างอำเภอไชยากับอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนองหรือระหว่างภาคใต้ตะวันออกและภาคใต้ฝั่งตะวันตก พื้นที่บริเวณเขาสูง มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 6 – 10 เมตร⁵

⁴เทือกเขาภูเก็ต (หรือทิวเขาแดน) เป็นเทือกเขาที่ต่อจากเทือกเขาตะนาวศรีที่รองรับด้วยหินแกรนิต ซึ่งแทรกตัวเข้ามาในหินตะกอนมหายุคพาลีโซอิกทำให้เกิดเป็นภูเขาสูง

⁵กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจจุดค้นทางด้านโบราณคดี บริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท.: โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526), 2.

ลำน้ำที่สำคัญ^๑ในอำเภอไชยา มีแม่น้ำลำคลองอยู่หลายสาย ลำน้ำที่สำคัญมี 4 สาย ได้แก่

1. **คลองไชยา** ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาแดน (เทือกเขาภูเก็ต) ที่กั้นระหว่างภาคใต้ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ต้นน้ำเกิดจากการรวมกันระหว่างคลองท่าใหญ่และคลองท่าไม้แดง ไหลมาบรรจบกันบริเวณปากแพรกเขตตำบลปากหมาก จากนั้นไหลผ่านตำบลโมถ่าย ตำบลป่าเว คลองไชยาเมื่อไหลผ่านมาสู่พื้นที่ตอนกลางได้แตกออกหลายสายไหลลงสู่ทะเลโดยมี 3 สายหลัก ได้แก่ สายแรกไหลผ่านตำบลเวียง ตำบลเลม็ดแล้วไหลไปรวมกับคลองท่าปูน(เส้นแบ่งระหว่างอำเภอไชยาและท่าฉาง)สายที่สองไหลผ่านตำบลเวียง ตำบลตลาดแล้วแยกออกเป็นสองสายคือ คลองหัววัวและคลองไชยาแล้วไหลลงสู่ทะเลสายที่สามแยกจากคลองไชยาบริเวณบ้านโมถ่าย ไหลผ่านบ้านโพธิ์เรียกคลองท่าโพธิ์ ไหลบรรจบคลองตะเคียนและออกสู่ทะเลคลองไชยา มีความยาวทั้งหมด 80 กิโลเมตร ปากน้ำกว้างประมาณ 20 เมตร

2. **คลองตะเคียน (คลองท่าดิน)** เกิดจากการรวมกันระหว่างคลองตะเคียนและคลองท่าดิน คลองท่าดินเกิดจากบริเวณพื้นที่ป่าเขาอำเภอไชยา ส่วนคลองตะเคียนเกิดจากเขาจอมสี ในอำเภอท่าชนะ(ทิวเขาภูเก็ต) ไหลผ่านอำเภอไชยาที่บ้านท่าหัก บ้านท่ายาม หมู่บ้านในทอน บ้านเชิงหารในตำบลป่าเว ไหลบ้านตากแดด ตำบลทุ่งแล้วแตกออกเป็น 2 สายสายหนึ่งจากบ้านตากแดด บ้านถิ่นหลวงตำบลทุ่งถึงบ้านห้าต้น บ้านดอนประดู่เรียกคลองประดู่แล้วไหลมาบรรจบคลองไชยาที่วัดหน้าเมืองไหลลงสู่ทะเลและอีกสายหนึ่งจากบ้านตลาดห้าต้นไปบรรจบกับคลองท่าชนะสายตะกรบ

3. **คลองใหญ่พุมเรียง** ต้นน้ำเกิดจากเขาหินใหญ่ในเขตอำเภอท่าชนะและแตกสาขาหลายสาย เมื่อไหลลงสู่เขตอำเภอไชยาแยกออกเป็นสองสายคือ คลองตะกรบและคลองใหญ่พุมเรียง

4. **คลองพุมเรียง** เกิดจากสายน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาตะวันตกไหลผ่านตำบลป่าเวตำบลทุ่งไปออกทะเลที่ตำบลพุมเรียงคลองยาวประมาณ 10 กิโลเมตร กว้าง 10 เมตร มีน้ำตลอดปี

^๑ภิญโญ จิตต์ธรรม, “ไชยา, อำเภอ,” **สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคึกศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2227.

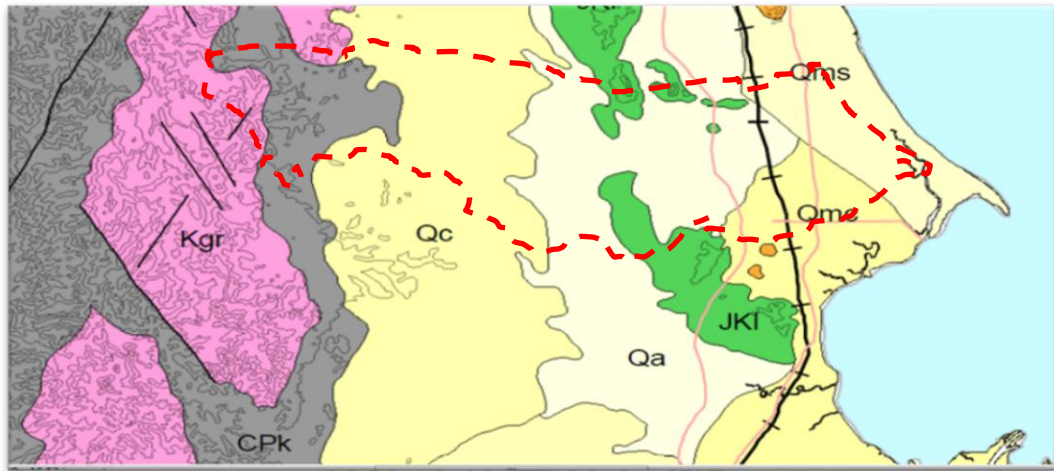
นอกจากนี้ยังมีคลองขนาดเล็กและสายสั้นๆอื่น ที่มีความสำคัญในการอุปโภค และบริโภคของชาวไชยา แต่ในฤดูแล้งจะมีน้ำน้อย โดยคลองเหล่านี้จะไหลไปรวมกับคลองสายใหญ่และไหลลงสู่ทะเล เช่น คลองพูน, คลองหลง (สองคลองนี้ไหลลงคลองพุมเรียงและออกทะเลที่ปากน้ำพุมเรียง), คลองหนองกรูด (ไหลไปรวมกับคลองท่าปูนและไหลออกทะเล) เป็นต้น

ลักษณะทางธรณีสัณฐานของอำเภอไชยา

ดินจัดอยู่กลุ่มที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นการงอกของแผ่นดิน พื้นที่ทางด้าน ตะวันตกสุด (พื้นที่บริเวณป่าเขา) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากตะกอนหินเชิงเขาหรือการผุสลายของหิน (Qc) ได้แก่ พื้นที่บริเวณตำบลโมถ่าย ตำบลปากหมาก ถัดมาคือพื้นที่ตอนกลางของอำเภอเป็น พื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำพัดพา(Qa)และการทับถม ของตะกอนที่เกิดจากการขึ้น ลงระดับน้ำทะเล ดินในพื้นที่บริเวณนี้จึงเต็มไปด้วยอินทรียวัตถุกลายเป็นดินเหนียวปนทราย (Hydromorphic Alluvial Soil) เหมาะแก่การทำนา (เป็นอำเภอเดียวในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้งนอกจากนี้ยังมีสันทรายเก่าในสมัยโฮโลซีนแทรกอยู่กับพื้นที่ราบลุ่ม ได้แก่ พื้นที่บริเวณตำบลทุ่ง ป่าเว ตลาด สังเกตได้ว่าเป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่ถัดไปทาง ตะวันออกเป็นชายฝั่งทะเล ป่าชายเลน ชะวากทะเล(Qmc) และหาดทรายที่เกิดจากการทับถมของ ตะกอนชายฝั่งทะเล (Qms) นอกจากนี้บริเวณเขาโพธิ์ทอง(เขานางเอ)ลักษณะของดินจะมีความ พิเศษ คือ เป็นดินสีแดงที่เกิดจากการสลายตัวของเขานางเอซึ่งเป็นหินทรายแดง⁷

ชนิดของหินในอำเภอไชยา บริเวณเขาแดนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาภูเก็ตที่กั้น ระหว่างอำเภอไชยากับกระบี่ จังหวัดระนอง มีวัตถุกำเนิดเป็นหินอัคนี (Kgr) ส่วนบริเวณ ตอนกลางของอำเภอมิภูเขาหรือควนลูกโดดเป็นหินทรายสีน้ำตาลแดง (JKI) เช่น เขาโพธิ์ทอง เขา นางเอ เป็นต้น และภูเขาหินปูนที่มีหินเชิร์ตแทรกอยู่ เช่น เขาน้ำร้อนนอก เขาน้ำร้อนใน นอกจากนี้ ยังมีบ่อน้ำร้อนบริเวณตีนเขาน้ำร้อนในและนอก

⁷กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจจุดค้นทางด้านโบราณคดี บริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท.: โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526), 4.

คำอธิบาย EXPLANATION

หินอัคนี

Igneous rocks

Kgr

หินไบโอไทต์ฮอร์นเบลนด์แกรนิต บัสโกลต์แกรนิต ผักกูดขนาดเท่าๆกัน และผลึกเนื้อออก หินแกรโนไดโอไรต์

หินตะกอนและหินแปร

Sedimentary and Metamorphic rocks

CPk

หินโคลนปนกรวด หินดินดาน หินทรายแป้ง หินเชิร์ต หินทรายชั้นอนุภูเขาไฟ หินทรายเนื้อซิลิกา สีเทา เทาเขียว และน้ำตาล มีซากหอยแบรคิโอพอด ไบรโอซัว ปะการังและไครนอยด์

Qa

ตะกอนธารน้ำพา กรวด ทราย ทรายแป้ง และดินเหนียวสะสมตัวตามร่องน้ำ ค้นดินแม่น้ำและแอ่งน้ำท่วมถึง

Qmc

ตะกอนชายฝั่งทะเลโดยอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง ดินเหนียว ทรายแป้ง และทรายละเอียดของกลุ่มราบน้ำขึ้นถึง ที่ลุ่มชื้นแฉะ ที่ลุ่มน้ำ พังป่าชายเลน และชะวากทะเล

Qms

ตะกอนชายฝั่งทะเล โดยอิทธิพลคลื่น ทรายและทรายปนกรวดของหาดสันดอน สันทรายและเนินทราย

Qc

ตะกอนเศษหินซิงเขาและตะกอนผุอยู่กับที่ กรวด ทราย ทรายแป้ง ศิลาแลงและเศษหิน

JKI

หินทรายอาร์กอส หินโคลน หินทรายแป้ง สีน้ำตาลแดง การวางชั้นเรียงกับแนวระดับ หินกรวดมน และหินทรายในคอนบนของการลำดับชั้นหิน มีซากหอยสองฝาของน้ำจืดและน้ำกร่อยบริเวณตอนล่างของการเรียงลำดับชั้นหิน

Pr

หินปูน หินปูนเนื้อโคลไลต์ มีหินเชิร์ตแทรกปนก่อนและเป็นชั้น หินโคลไลต์ มีซากฟอสซิล หอยแบรคิโอพอด ปะการัง และไบรโอซัว

ภาพที่ 4 ลักษณะทางธรณีวิทยาของอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่มา: เบญจวรรณ จารุกัลล์. ลักษณะทางธรณีวิทยาของอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2558. เข้าถึงจาก <http://www.dmr.go.th/download/pdf/South/Surat.pdf>

ลักษณะภูมิอากาศ

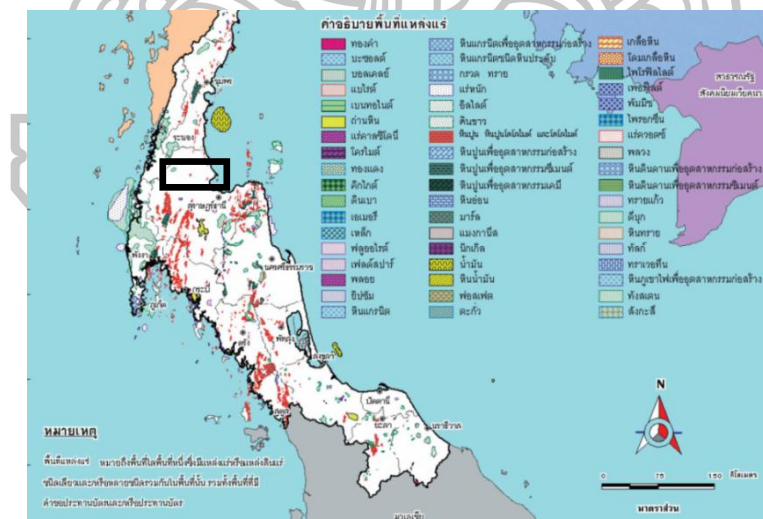
ไชยามี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน โดยฤดูร้อนซึ่งได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนและฤดูฝนซึ่งได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงมกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติ

หิน เพือกเขาภูเกิดมีวัตถูกกำเนิดเกิดจากหินแกรนิต บริเวณตอนกลางอำเภอมีภูเขาหรือควนลูกโดดเป็นหินทรายสีน้ำตาลแดง เช่น เขาโพธิ์ทอง เขานางเอ เป็นต้นและภูเขาหินปูนที่มีหินเชิร์ตแทรกอยู่ เช่น เขาน้ำร้อนนอก เขาน้ำร้อนใน เป็นต้น

ป่าไม้ มีทั้งป่าดงดิบและป่าชายเลน ไม้ที่สำคัญในบริเวณป่าดงดิบ ได้แก่ ไม้ยาง ยาง เคี่ยม ตะเคียน จำปา พะยอม กะบาก อินทนิล โดแหลม เป็นต้น พบมากบริเวณตำบลปากหมากเนื่องจากอยู่ติดเขาแดนหรือเพือกเขาภูเกิด ส่วนบริเวณป่าชายเลนมีไม้ที่สำคัญ ได้แก่ โกงกาง แสม ตะบูน ตุ่ม ต้วและหงอนไก่ เป็นต้น พบมากในพื้นที่ตำบลพุมเรียง เลม็ด เนื่องจากติดกับทะเล

แร่ธาตุ ในเขตบริเวณอำเภอไชยาไม่มีทรัพยากรแร่ในพื้นที่

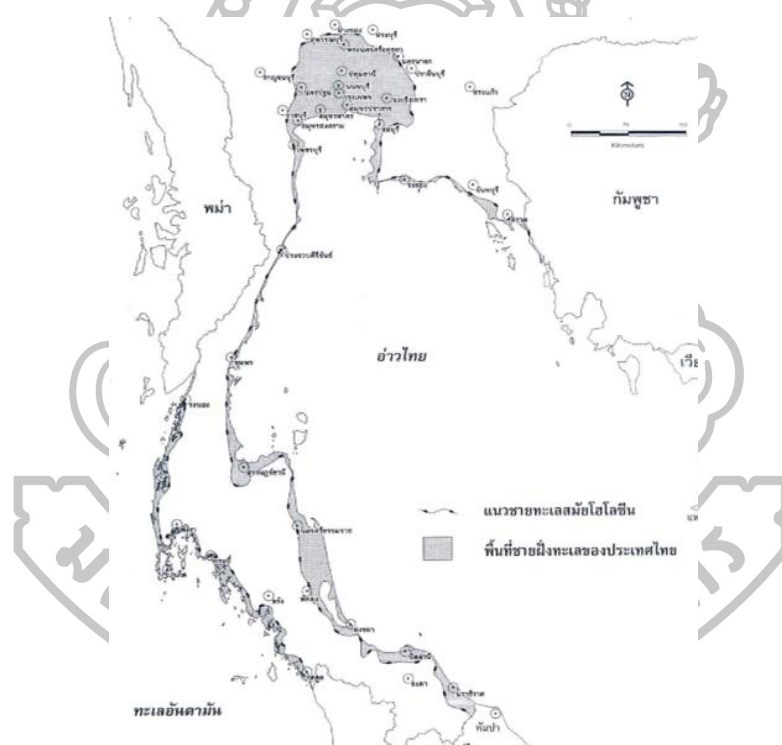

ภาพที่ 5 แหล่งแร่ในภาคใต้ของประเทศไทย

ที่มา: เอกสารประกอบภาพชุดที่ 1 ธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีประเทศไทย (กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี, 2540), หน้า 28.

2. ธรณีสัณฐานและสภาพภูมิศาสตร์ของภาคใต้และ“ชุมชนโบราณไชยา”ในอดีต

พื้นที่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยหรือตัว “ชุมชนโบราณไชยา” เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการขึ้นลงของระดับน้ำทะเลในแต่ละสมัย ผลจากการขุดเจาะดินบริเวณอำเภอไชยาของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2524 พบสันทรายเก่าขนาดต่างๆ กระจายอยู่บริเวณตำบลตลาดไชยา, เลมีด, ทุ่ง, พุมเรียงและเวียงซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในจากชายฝั่ง ปัจจุบันประมาณ 5-6 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าสันทรายเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงสมัยโฮโลซีน ช่วงราว 6,000 ปีมาแล้ว⁸

ภาพที่ 6 แผนที่แนวชายฝั่งทะเลประเทศไทยสมัยโฮโลซีน (ราว 6,000 ปีมาแล้ว)

ที่มา: สีน สีนสกุล, “ธรณีวิทยาและธรณีสัณฐาน”(กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อมและคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรมหาวิทยาลัยมหิดล, มปป.) หน้า 11.

⁸กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจขุดค้นทางด้านโบราณคดี บริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท.: โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) กรมศิลปากร, 2526), 2.

จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าในสมัยราว 6,000ปีที่ผ่านมา น้ำทะเลได้เข้ามาลึกลับบริเวณพื้นที่สันทรายเก่าที่ขุดพบ โดยสันทรายเหล่านี้จะมีความสูงจากพื้นที่ราบลุ่มโดยรอบประมาณ 1-2 เมตร มีลักษณะเป็นดินทรายต่างจากพื้นที่ลุ่มที่เป็นดินที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ปัจจุบันชาวบ้านเรียกพื้นที่บริเวณสันทรายเก่าต่างด้วยคำนำหน้าว่า “ดอน” เช่นดอนพุด, ดอนโรงทอง(บริเวณที่ตั้งตลาดอำเภอไชยา), ดอนแดง, ดอนดวด, ดอนสูง, ดอนใส (ตรงข้ามสถานีรถไฟ), ดอนรูป(ป่าช้าวัดเวียง) เป็นต้น⁹ สันทรายเก่าที่สำคัญคือ สันทรายที่ตั้งของวัดเวียงวัดแก้ว วัดหลงยาว 3 กิโลเมตร กว้าง 300-400 เมตร วางตัวแนว ทิศเหนือ-ใต้มีเขาน้ำร้อนเป็นภูเขาลูกโดดทางใต้สุดของสันทราย¹⁰ จากผลการศึกษารูขี้นลง ของระดับน้ำทะเลพบว่าในช่วง 5,000-2,000 ปีมาแล้วระดับน้ำทะเลมีการแกว่งตัวสูงและต่ำกว่าน้ำทะเลปัจจุบันประมาณ 1.2-2.2 เมตร จากนั้นน้ำทะเลค่อยๆลดระดับลงจนมีระดับเท่ากับปัจจุบันเมื่อ 1,000 ปีมาแล้ว (พุทธศตวรรษที่ 14-15) จากนั้นก็ค่อยๆเกิดการทับถมของตะกอนแม่น้ำ ตะกอนชายฝั่งทะเล จนชายฝั่งจึงค่อยถอยร่นไปจนใกล้เคียงกับปัจจุบัน

ผลจากการศึกษาของ Michel Jarco-hergoualc'h ได้ทำการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศและลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่ภาคใต้ได้กำหนดชายฝั่งทะเลในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 ของอำเภอไชยากินเนื้อที่เข้าไปถึงด้านเข้าไปถึงพื้นที่บริเวณสันทรายเก่าสมัยโฮโลซีน ซึ่งผลจากการขึ้นลงของระดับน้ำทะเลในแต่ละสมัยส่งผลต่อการเลือกใช้พื้นที่ของคนในแต่ละสมัยด้วย

⁹ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ ว่าด้วยภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ศิลปะ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน: ครบเครื่องเรื่องเมืองใต้ (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2548), 161.

¹⁰ธราพงษ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2215.

บทที่ 3

ประวัติศาสตร์การศึกษาชุมชนโบราณไชยาที่ผ่านมา

การศึกษา “ชุมชนโบราณไชยา” ที่ผ่านมา ปรากฏหลักฐานครั้งแรกในปีพ.ศ.2439 เป็นเอกสารบันทึกการบูรณะพระบรมธาตุไชยาของพระชยาภิวังษ์สุภัทรสังฆปาโมกข์ (หนู) เจ้าคณะเจ้าเมืองไชยา (เก่า) ทำการบันทึกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์ก่อนการบูรณะ และวินิจฉัยว่าพระบรมธาตุไชยามีการบูรณะต่อเติมมาก่อนหน้านี้ 2 ครั้ง

ดังนั้น “ชุมชนโบราณไชยา” มีการศึกษาและบันทึกประวัติมาแล้วมากกว่า 118 ปี ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม สามารถแบ่งการศึกษาชุมชนโบราณไชยาตามอายุสมัยและรูปแบบการศึกษาเป็นช่วง 3 ดังนี้

ช่วงที่ 1 ปีพ.ศ. 2439 – 2460 ยุคเริ่มต้นของการศึกษา

เอกสารส่วนใหญ่เป็นจดหมายเหตุ บันทึกการเดินทางบันทึกทางราชการต่างๆ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการบรรยายโบราณสถานและโบราณวัตถุมีรายชื่อเอกสาร ดังนี้

พ.ศ. 2439-2444 พระชยาภิวังษ์สุภัทรสังฆปาโมกข์ (หนู) บันทึกลักษณะสถาปัตยกรรมเจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยาก่อนการปฏิสังขรณ์ (รายงานเสนอต่อพระยามหิบาลบริรักษ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลชุมพร เดือนกันยายน ร.ศ. 129) ว่าองค์เจดีย์ตั้งบนฐานจากพื้นฐานจนถึงหอร่องชั้นล่างมีหน้ามุขหน้าบันและปราสาททุกชั้นปราสาททำเป็นองค์ระฆังเล็กๆ กำแพงระเบียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีพระพุทธรูปศิลาหน้าบันได้ 180 องค์ โครงสร้างพระบรมธาตุไชยาเป็นอิฐไม่ใช่ปูนสอแต่เป็นลักษณะ “อิฐปนเป็นบายสอ” และใช้หินแทนอิฐในบางส่วนที่สำคัญๆ สันนิษฐานว่าพระบรมธาตุไชยามีการบูรณะมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง¹

¹ ราวพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2197.

พ.ศ.2440-2454สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพตรวจราชการมณฑลปักษ์ใต้ ได้บันทึกตำแหน่งที่พบจารึกพระพุทธรูปนาคปรกหลักที่ 25, จารึกวัดเวียงหลักที่ 24ก. และ 24ข. ที่หลวงเสวีวรราช(แดง) นายอำเภอพุมเรียงนำเข้ามาถวายที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2448 ตามคำบอกเล่าของนายอุ ผู้ใหญ่บ้านที่ขุขันธ์ศิลาจารึก(ในลิขิตของพระยาชยาภิวัฒน์ฯ ถึงพระยาคงคาราธิบตี สมุหเทศาภิบาลมณฑลสุราษฎร์ธานีวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2460) กล่าวว่า “ศิลาจารึกอยู่ห่างจากวัดเวียงไปทางตะวันตกราว 1 เส้นก่อนเป็นฝายผนังขึ้นยาวไปทางทิศเหนือทิศใต้ ในนั้นมีเทวรูปอยู่กลางหันหน้าไปทางตะวันออก ศิลาแท่งใหญ่อยู่ห่างจากเทวรูปไปทางทิศเหนือ 3 คอก รูปศิลาเป็นแผ่นผ้ายาว 4 คอก กว้าง 1 คอก มีเดือยลงในเชิงศิลาแท่งเล็ก อยู่ทางทิศใต้ของเทวรูป...” นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนำประติมากรรมพระโพธิสัตว์จากโบสถ์พรหมณีนอกกำแพงชั้นนอกทิศตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาไว้ยังกรุงเทพฯ²

พ.ศ.2446สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เสด็จตรวจราชการแหลมมาลาญ (มณฑลภูเก็ต มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลชุมพร) ใน “หนังสือราชการจดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมาลาญ ร.ศ. 121” ทำการร่างแผนผังวัดพระบรมธาตุไชยาและกล่าวถึงพระพุทธรูปองค์เล็กๆ ประทับยืนในพระปรางค์ว่าเป็นพระพุทธรูปรุ่นเดียวกับพระอุโบสถที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวัดที่ทรงประทับผ่านได้แก่ วัดจำปา วัดสมุหนิมิต วัดสากเหล็ก วัดใหม่ วัดโพธิ์วินิจชัยตามประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า “ที่วัดพระธาตุนี้เป็นเมืองไชยา ตั้งครั้งที่สอง เมืองเก่าขึ้นไปตามคลองไชยาทางวันหนึ่งเหนือปากหมากอยู่ระหว่างเขาเพลา กำแพง ทำด้วยหิน แล้วว้ายกจากวัดพระบรมธาตุไปตั้งที่บ้านสงขลา แล้วพุมเรียง...”³

พ.ศ.2452-2455 E.E.Lunet de Lajonquière ทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ และตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “La Domaine Archéologique du Siam” และ “Essai d'Inventaire Archéologique du Siam” สันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาว่าเป็น อาณาจักร “พัน-พัน” ส่วนเจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยามีเทคนิคคล้ายสถาปัตยกรรมของจามและเขมร พระพุทธรูปศิลา

²เรื่องเดียวกัน, 2197.

³สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมาลาญ ร.ศ. 121, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517), 109-119.

ทราบดีในวัดเป็นศิลปะกลุ่มไทยส่วนประติมากรรมชิ้นส่วนเทวรูปจากวัดเวียงวิเคราะห์ จากลักษณะการแต่งกายจัดอยู่ในศิลปะ Indo- cambodgien⁴

พ.ศ.2458 พระยาธรรมาธิกรณาธิบดี “จดหมายเหตุระยะทางเสด็จพระราชดำเนิน เลียบมณฑลปักษ์ใต้ของสักขี” กล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระบรมธาตุไชยา ของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บันทึกตำแหน่งที่พบพระโพธิสัตว์ว่า “ที่หน้าวัดพระธาตุนี้มีต้นโพธิ์ต้นหนึ่ง ว่าได้ต้นโพธิ์นี้เป็นที่ขุดรูปพระบรมโพธิสัตว์ หล่อเพียงปั้นพระองค์ซึ่งเชิญเข้าไปไว้ในกรุงเทพฯ ประดิษฐานอยู่ ณ พระราชวังดุสิต.”⁵

พ.ศ.2460 หลวงวิจิตรวาทกิจได้ตรวจสอบบริเวณศาลปะหมอใกล้วัดเวียงที่พบจารึกหลัก 24ก. (ในจดหมายของพระยาคองคาธรรมาธิบดี มหาเสวกตรี สมุหเทศาภิบาลมณฑลสุราษฎร์ธานีถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2460) พบฐานจารึกเพิ่มเติม กล่าวว่า “ขุดลงไปพบเชียงศิลาจมอยู่เสมอนพื้นดิน เชียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมรียาว 27 นิ้ว ฟุต กว้าง 5 นิ้ว ฟุต ลึก 8 นิ้ว ฟุต...” การขุดครั้งนี้เป็นการยืนยันว่าหลักศิลาจารึก 24ก. และ 24ข. พบที่แหล่งโบราณคดีวัดเวียง⁶

⁴E.E.Lunet de Lajonquière, “La Domaine Archéologique du Siam,” en Rapport sommaire sur une mission archéologique (Cambodge, Siam, Presqu'île malaise, Inde, 1907-1908), 227 – 262.

⁵ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2197.

⁶เรื่องเดียวกัน, 2197.

ช่วงที่ 2ปีพ.ศ. 2461 – 2530 ยุคตื่นตัวและรุ่งเรือง

หลังจาก George Coédes บัญญัติศัพท์คำว่า “อาณาจักรศรีวิชัย” ขึ้นในปี พ.ศ. 2416 ทำให้เกิดกระแสตื่นตัวการศึกษาประวัติศาสตร์ในอำเภอไชยาจำนวนมากเนื่องจากนักวิชาการส่วนใหญ่ไชยาเป็นเมืองที่มีความสำคัญในช่วงสมัยศรีวิชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 ช่วงปีพ.ศ. 2416-2518 ช่วงนี้จะเป็นช่วงการรวบรวมโบราณวัตถุ งานเขียนส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์ศิลปะเพื่อกำหนดอายุสมัยของโบราณวัตถุ (จัดกลุ่มหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในไชยาเป็นยุคศรีวิชัย) มีการอ่านหรือถอดความจารึกและศึกษาเอกสารจีนเริ่มมีการเข้ามาสำรวจทางโบราณคดีของนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศ, ขุดทดสอบฐานโบราณสถาน วัดเวียง วัดแก้ว วัดหลงต่อมาพ.ศ. 2519 กรมศิลปากรได้เข้ามามีบทบาทและทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีเพิ่มมากขึ้นเพื่อเริ่มต้นเตรียมทำการขุดค้นและขุดแต่ง ในช่วงปีพ.ศ. 2522 กระแสการศึกษาประวัติศาสตร์ศรีวิชัยได้รับความนิยมนองค์การ UNESCO ได้จัดตั้ง SPAFA หรือ SEAMEO (Southeast Asian Ministers of Education Organization) รวบรวมสมาชิกประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และผู้สังเกตการณ์ของหน่วยงาน SPAFA ทำการวิจัยโบราณคดีและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย (Srivijaya) เป็นระยะเวลา 5 ปี จากโครงการนี้ทำให้เกิดการกระตุ้นดำเนินงานและการศึกษาทางด้านโบราณคดีในอำเภอไชยามีการขุดค้นและบูรณะ เช่น การบูรณะแหล่งโบราณสถานวัดแก้วปีพ.ศ. 2519-2523 วัดหลงปีพ.ศ. 2524-2526 การขุดค้นที่วัดเวียงปีพ.ศ. 2524 และแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ปีพ.ศ. 2525 เกิดการประชุมสัมมนาทั้งต่างประเทศและในประเทศ ประกอบกับในปีพ.ศ. 2524 กรมศิลปากรตั้งโครงการโบราณคดี (ภาคใต้) ทำให้เกิดการสำรวจ ขุดค้น ขุดแต่งอย่างเป็นระบบ แต่อย่างไรก็ตามผลงานวิชาการช่วงนี้จะมุ่งเน้นหลักฐานทางโบราณคดีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 ตัวอย่างงานวิชาการในช่วงพ.ศ. 2461-2530 ได้แก่

พ.ศ. 2461 George Coédes ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Le royaume de Çrivijaya” ทำการศึกษาจารึกในเขตสุมาตราได้กับจารึกทางภาคใต้ของไทย (จารึกเวียงสระต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นจารึกวัดเสมามาเมือง) เชื่อมโยงกับชื่อรัฐพวนิชย์นาวิ “Fo-Shih”, “Shih-li-fo-shi”, “San-fo-shi” ในเอกสารจีนและเมือง “ศรีบุสา” ในเอกสารอาหรับ สันนิษฐานว่าเป็นอาณาจักรศรีวิชัยโดยในพุทธศตวรรษที่ 13 – 18 มีศูนย์กลางอยู่ที่ปาเล็มบัง นอกจากนี้ในบทความยังแทรกการถอดความจารึกฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง (Grahi Buddha) ที่พบในอำเภอไชยาว่าเป็นจารึกเขียนด้วยอักษรเขมรแต่มีรูปแบบตัวอักษรที่ได้อิทธิพล

มาจากชาว- สุมাত্রากำหนดอายุในปีค.ศ.1183 (พ.ศ.1726) ส่วนจารึกภาษาสันสกฤตพบที่ วัดเวียงกำหนดอายุ ค.ศ.1230 (พ.ศ. 1773)⁷

พ.ศ.2465Gabriel Ferrandตีพิมพ์หนังสือ “L’empiresumatranaisde Crivijaya” กล่าวว่าเมือง “Grahi” (ครหิ) ที่ปรากฏบนจารึกพระพุทธรูปขนาดปรกสำริดที่วัดหัวเวียงเป็นชื่อเมืองเดียวกับ”Kia-lo-hi” ในจดหมายเหตุจีนของ TchaoJouKouaปีค.ศ.1225 (พ.ศ.1768)⁸

พ.ศ.2469 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพตีพิมพ์หนังสือ “ตำนานพุทธเจดีย์สยาม” กำหนดพระบรมธาตุไชยาเป็นตัวอย่างของมณฑลหลังคาทรงสถูปประดิษฐานพระพุทธรูปในลัทธิมหายานและจัดกลุ่มพระโพธิสัตว์หินและสำริดที่พบในชุมชนโบราณไชยาอยู่ในกลุ่มศิลปะศรีวิชัยที่มีอายุระหว่าง พ.ศ.1200⁹

พ.ศ.2470 George Coédes ตีพิมพ์บทความเรื่อง “A propos de la chute du royaume de Crivijaya” กล่าวถึงการล่มสลายของอาณาจักรศรีวิชัย โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างว่า ในสุมาตราอำนาจของศรีวิชัยสิ้นสุดลงจากการที่ชวา ยกทัพมาตีเมืองจัมบีในปีค.ศ.1280 (พ.ศ.1823) ส่วนในภาคใต้ของประเทศไทยน่าจะเสื่อมก่อนหน้านั้นสันนิษฐานจากจารึกวัดเวียง ค.ศ. 1230 พ.ศ.1773)และคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกาที่กล่าวถึงกษัตริย์จันทรภาณุของอาณาจักรตามพรลิงค์¹⁰

พ.ศ.2470หลวงบริบาลปริภักดิ์ชุดตรวจสอบสวนโบราณสถานวัดแก้วด้านทิศใต้ กล่าวว่ามึลักษณะคล้ายวัดพระบรมธาตุไชยาแต่มีขนาดใหญ่กว่า ทางด้านทิศตะวันออกมีรอยร้าว ส่วนทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันตกเป็นดินโคลม¹¹

พ.ศ.2469-2472George Coédes ตีพิมพ์ผลงาน “Les Collections Archéologique du Musée National de Bangkok” จัดโบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบในไชยาเป็นศิลปะร่วม

⁷George Coédes, “Le royaume de Crivijaya,” *Journal Asiatique*(S.I.: s.n. ,1919):149-200.

⁸Gabriel Ferrand,L’empiresumatranaisde Crivijaya(Paris: Librairieorientaliste,1922),14.

⁹สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพุทธเจดีย์สยาม**, (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469), 91-92.

¹⁰George Coédes, “A propos de la chute du royaume de Crivijaya,” *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië*Deel 83, 2de/3de Afl. (1927) (pp. 459-472)

¹¹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคตศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2198.

สมัยศรีวิชัย (ยกเว้นพระพุทธรูปคุปตะและพระวิษณุ) ส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากศิลปะอินโด-ชวา (indo-javanais) แต่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอื่นด้วย เช่น จากอินเดีย ทวารวดี จามเป็นต้น¹²

พ.ศ.2472 George Coédes ตีพิมพ์หนังสือ “ประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ 2” ทำการรวบรวมผลการแปล คำอธิบายของจารึกทั้ง 3 หลักที่พบที่วัดเวียง คือ จารึกหลักที่ 24 ก. จารึกหลักที่ 24 ข. (หลักที่ 24 ก. ยังไม่ได้แปล) และจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปนาคปรก กล่าวไว้ในหัวข้อจารึกเมืองประเทศราชขึ้นแก่กรุงศรีวิชัย¹³

พ.ศ.2472 หลวงบริบาลปริภักดิ์นำ Jean Yves Claeys สำรวจโบราณสถานในภาคใต้ ครั้งที่ 8 พบแหล่งโบราณคดีในไชยา 9 แห่ง คือ วัดพระบรมธาตุไชยา วัดเวียง วัดแก้ว วัดหลง เขาน้ำร้อน วัดใหม่ชลธาร วัดประสพ วัดป่าเลไลยก์ วัดศาลาที่นอกจากนี้ Jean Yves Claeys ขุดตรวจสอบรากฐาน (โบราณสถานวัดเวียงและวัดหลง) เสนอข้อคิดเห็นไว้ในหนังสือ “L'Archéologie du Siam” ว่าโบราณสถานอิฐวัดแก้วคล้ายกับเจดีย์ในเมืองจาม ส่วนโบราณสถานวัดหลงและวัดเวียงเป็นศาสนสถานฐานสี่เหลี่ยมที่มีการบูรณะในสมัยหลัง โดยทั้งสองมีอายุร่วมสมัยกับพระบรมธาตุไชยา¹⁴ นอกจากนี้หลวงบริบาลปริภักดิ์ได้นำโบราณวัตถุที่พบในไชยาขึ้นมาไว้ยังกรุงเทพฯ ได้แก่ พระสถูปหินระฆังบนฐาน 6 ชั้นจากวัดประสพ

พ.ศ.2473 หลวงบริบาลปริภักดิ์ตรวจโบราณวัตถุและจัดทำรายงานโบราณวัตถุที่พบในเขตไชยาเพิ่มเติมพบพระพุทธรูปหินลงรักปิดทองศิลปะทวารวดีที่องค์พระบรมธาตุไชยา 1 องค์, พระพุทธรูปหินประทับนั่งศิลปะทวารวดีในซุ้มหน้าพระบรมธาตุไชยา 1 องค์, พระพุทธรูปหินศิลปะศรีวิชัยจากกระเบื้องพระบรมธาตุไชยา 2 องค์และเทวรูปพระนารายณ์ศิลาจากวัดใหม่ชลธาร

พ.ศ.2477 H.G. Quaritch Wales ทำการสำรวจทางโบราณคดีและขุดทดสอบฐานรากวัดแก้วทางด้านตะวันออก ตีพิมพ์หนังสือ เรื่อง “A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion” สันนิษฐานว่าไชยาเป็นเมืองหลวงอาณาจักรศรีวิชัยเนื่องจากพบหลักฐานทางโบราณคดีมากกว่าที่พบในชวาและสุมาตรา มีเส้นทางข้ามคาบสมุทรมามากกว่าที่พบ

¹²George Coédes, Les Collections Archéologique du Musée National de Bangkok, (Paris: Les Edition G.VanOest, 1928), 25-26.

¹³George Coédes, ประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ 2: จารึกกรุงทวารวดี เมืองละโว้แลเมืองประเทศราชขึ้นแก่กรุงศรีวิชัย (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนากร, 2472), 41-44.

¹⁴Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimeried'Extrême-Orient, 1931), 378-393.

ทำให้สะดวกแก่การเป็นเมืองท่า แต่ต่อมาในช่วงพ.ศ.1726 เมืองแห่งนี้ได้ถูกปกครองโดยเขมร (จากจารึกวัดหัวเวียง จารึกหลักที่ 25)¹⁵

พ.ศ.2478สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพวินิจฉัยเมืองโบราณไชยาไว้ใน “สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์” ว่าเป็นเมืองโบราณที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ (รวมเมืองเวียงสระไว้ในเขต) พระบรมธาตุไชยาเป็นเจดีย์ทรงมณฑปอยู่ในช่วงสมัยศรีวิชัยเป็นศิลปะแบบคุปตะ ส่วนพระพักตร์ พระพุทธรูปนาคปรกสำริดที่วัดเวียงและพระพุทธรูปศิลาทรายแดงสร้างขึ้นปลายสมัยศรีวิชัย ร่วมสมัยกับขอมตอนปลายโดยพระบรมธาตุไชยายังเป็นที่รับนับถือในสมัยนั้น¹⁶

พ.ศ.2479กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในอำเภอไชยา ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๓- หน้า1532-1533 วันที่27 กันยายนพ.ศ.2479 คือ วัดพระบรมธาตุไชยา วัดเวียง วัดหลง วัดแก้ว เขาน้ำร้อน เขาสายสมอและวัดใหม่ชดถาร¹⁷

ในปีเดียวกัน George Coédesเสนอบทความเรื่อง “A propos d'une novella théoriesur le site de Crivijaya” คำนึงความคิดของ H.G.Quaritch Wales ที่ว่าอาณาจักรศรีวิชัย มีศูนย์กลางที่ไชยาแต่เห็นว่าเป็นเมืองสำคัญของศรีวิชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 และกล่าวถึง โบราณวัตถุที่พบที่ไชยา (พระโพธิสัตว์) ว่าแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมณฑุตชาวซึ่งน่าจะเป็น ศูนย์กลางศรีวิชัยมาก่อน¹⁸

พ.ศ.2481Reginald Le May ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “A Concise History of Buddhist Art in Siam” สันนิษฐานว่าบริเวณนครศรีธรรมราชและอ่าวบ้านดอนคือ อาณาจักรพันพัน และจัดโบราณวัตถุที่พบในไชยาเป็นศิลปะศรีวิชัยหรือเรียกว่าHindu-Javanese Scholl (พระบรมธาตุไชยาและพระโพธิสัตว์อโศกโลกศวรรพที่วัดพระบรมธาตุไชยา) พระพุทธรูปสำริด

¹⁵H.G.Quaritch Wales, A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion (London: India Society, 1935), 4-31.

¹⁶กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์,สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มูลนิธิสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและองค์การค้ำของคุรุสภา, 2534-2543), 121-136.

¹⁷ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2198.

¹⁸George Coédes, “A propos d'une novella théoriesur le site de Crivijaya,” in Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic SocietyXIV(1936),1-9.

นาคปรกที่วัดเวียงนั้นตัวนาคมีรูปแบบศิลปะแบบเขมร ส่วนพระพุทธรูปมีลักษณะคล้ายศิลปะทวารวดี ดังนั้นชื่อกษัตริย์ที่ปรากฏบนจารึกน่าจะเป็นกษัตริย์เชื้อสายเขมรที่มาปกครองดินแดนแถบลพบุรีและพระพุทธรูปนาคปรกองค์นี้น่าจะเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น¹⁹

พ.ศ.2483พระอธิการอรุณ ศิลโตขุดพบพระพิมพ์ดินเผาปางมารวิชัยแฉง 16 องค์ จากวัดเดิมเจ้านามมอบให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2483

พ.ศ. 2484-2485 Pierre Dupont ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Vishnu mitrés de l’Indo chine occidentale” และ “Le Buddha de Grahi et L’école de Chaiya” จัดกลุ่มเทวรูปวิษณุ ในไชยาว่าเป็นสกุลช่างเดียวกับที่พบที่ปราจีนบุรี ส่วนพระพุทธรูปนาคปรกสำริดที่วัดเวียงจัดให้อยู่ในสกุลช่างไชยาวิจารณ์ว่าประติมากรรมแยกเป็น 3 ส่วน ตัวนาคปรกและจารึกสร้างในช่วงเดียวกันส่วนพระพุทธรูปสร้างขึ้นในสมัยหลัง ส่วนพระพุทธรูปหินและสำริดอื่นๆที่กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นสืบทอดศิลปะจากสมัยศรีวิชัย²⁰

พ.ศ.2487-2491 George Coédes ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Histoire Anciennes des Etats Hindouises d’Extrême Orient” และ “Les Etats Hindouise d’Indo chine et d’Indonésie” ในหนังสือ Histoire du Monde สันนิษฐานว่าจารึกหลักที่ 24ก. จากวัดเวียงเป็นเรื่องราวของพระเจ้าจันทรภาณุแห่งตามพวลิงค์ (นครศรีธรรมราช) และเป็นราชาของพวกกะที่ปรากฏบนหนังสือมawangศ์พงศาวดารลังกาเป็นกษัตริย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18

พ.ศ.2491 พุทธทาส อินทปัญโญ ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน” ศึกษาประวัติศาสตร์และรวบรวมโบราณวัตถุที่พบในเมืองไชยาสันนิษฐานว่าแต่เดิมชนพื้นเมืองอาศัยอยู่บริเวณเขาเพลาดันน้ำคลองไชยาบริเวณบ้านปากหมากต่อมาเคลื่อนย้ายมาผสมกับชาวอินเดียพื้นทะเลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน สมัยทวารวดีไชยานับถือพุทธนิกายเถรวาทประติมากรรมนำเข้ามาจากชุมชนทวารวดีจากนครปฐม(ยกเว้นพระพุทธรูปประทับยืนไม่มีเศียรจากวัดแก้ว) สมัยศรีวิชัยปกครองด้วยกษัตริย์ไศเลนทร์วงศ์มีเขาน้ำร้อน

¹⁹Reginald Le May, A Concise History of Buddhist Art in Siam, (Rutland, Vt.: C.E. tuttle, 1963), 35-49.

²⁰Pierre Dupont, Vishnu mitrés de l’Indochine occidentale และ Le Buddha de Grahi et L’école de Chaiya ใน Bulletin de L’Ecole FranCaïsed’Extreme Orient (41,1941), 233-254.

เป็นภูเขาประจำราชวงศ์และเป็นชุมชนเมืองท่าที่มีอำนาจทางทะเล มีตำนานกองทัพเรือ และพยายามมาตรงกับคำบอกเล่าเรื่องการพบสมอเรือที่เขาสายสมอ²¹

พ.ศ.2494 H.G. Quaritch Wales ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “The Making of Greater India: a study in South East -Asian culture” กำหนดอายุพระพุทธรูปหินประทับยืนไม่มีเศียร จากวัดแก้วและพระพุทธรูปหินประทับนั่ง(พ่อตาเขียว)จากแหล่งโบราณคดีวัดเวนนอยู่ในสมัยคุปตะ ส่วนสถาปัตยกรรมวัดแก้วนั้นจัดอยู่ในกลุ่มศิลปะปาละแต่ได้รับอิทธิพลจากจาม ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากอิทธิพลการค้าวัดพระบรมธาตุไชยาเป็นศิลปะปาละที่ผ่านจากชวาคล้ายกับ โบราณสถานบุโรพุทโธ²²

พ.ศ.2492-2494 หลวงบริบาลปริภักดิ์และ Alexander B. Griswold ตีพิมพ์บทความ “ประติมากรรมแห่งคาบสมุทรมลายูในสมัยอยุธยา” จัดประติมากรรมที่พบในไชยาอยู่สมัยศรีวิชัย ส่วนเทวรูปวิษณุจัดอยู่ในศิลปะก่อนเขมรและพระพุทธรูปหินทรายแดงเป็นศิลปะกรรมอยุธยาสมัยพระเจ้าปราสาททอง

พ.ศ.2496 ธรรมทาส พานิชตีพิมพ์บทความเรื่อง “ศรีวิชัย” โดยทำการศึกษาแผนที่หนังสือภูมิศาสตร์ของปโตเลมี ลักษณะภูมิศาสตร์และโบราณวัตถุในไชยา สันนิษฐานว่าไชยาคือเมืองซาบาเมืองท่าฝั่งตะวันออกคู่กับเมืองตะโกลา พังงาทางตะวันตก²³

พ.ศ. 2498 หลวงบริบาลปริภักดิ์ทำการขุดตรวจสอบฐานโบราณสถานวัดหลง พบว่าเป็นฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 30x30 เมตรเป็นโบราณสถานก่ออิฐไม่สอปูน²⁴

พ.ศ.2500 หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชนีและนายเขียน ยิ้มศิริ ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “Thai Monumental Bronze” กล่าวว่าเมืองไชยาคือเมืองท่าสำคัญของอาณาจักรศรีวิชัย แบ่งศิลปะเป็น 4 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 คริสต์ศตวรรษที่ 4-6th ศิลปะยุคคุปตะ, ช่วงที่ 2 คริสต์ศตวรรษที่ 7th คือกลุ่มจารึกที่พบที่ชวา เกาะบังกาและบริเวณสุมาตรา, ช่วงที่ 3 คริสต์ศตวรรษที่ 8th คือ กลุ่มจารึก

²¹พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา, 2540), 1-120.

²² H.G. Quaritch Wales, The Making of Greater India: a study in South-East Asian culture (London: Bernard Quaritch, 1951), 31-39.

²³ธรรมทาส พานิช, “ศรีวิชัย,” ศิลปากร 7, 7 (ธันวาคม 2496): 93-100.

²⁴ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2198.

ที่พบในไชยาและนครศรีธรรมราชและช่วงที่ 4คริสต์ศตวรรษที่ 8-10th คือยุคปลายส่วนพระพุทธรูปขนาดปรกที่วัดเวียงกำหนดให้อยู่ในสมัยอุทธรุ่นที่ 1 เนื่องจากคล้ายพระพุทธรูปอุทธรุ่นจากเมืองสุพรรณบุรีสันนิษฐานว่าองค์พระพุทธรูปฐานขนาดปรกสร้างขึ้นพร้อมกัน²⁵

พ.ศ.2502 Pierre Dupont ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “L’Archéologie Mône de Dráravati” จัดพระพุทธรูปปางสมาธิจากวัดพระบรมธาตุไชยาและพระพุทธรูปหินประทับยืนไม่มีเศียรจากวัดแก้วให้อยู่ในหมวดพระพุทธรูปแบบทวารวดี²⁶

พ.ศ.2505 B.P. Groslier ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “Indochina: Art in the Melting Pot of Races” กล่าวว่าเจดีย์วัดแก้วที่มีลักษณะคล้ายจามนั้นเป็นเพราะพัฒนาการร่วมสมัยเดียวกันไม่ได้รับอิทธิพลจากจามโดยตรง ต่อมาในช่วงพระสุริยวรมันที่ 2 ของเขมรได้แผ่อาณาเขตมาถึงเมืองไชยา ส่วนในสมัยอยุธยาไชยาได้รับอิทธิพลศิลปะอยุธยาแต่ก็ยังมีศิลปะเขมรแทรกอยู่โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่วัดพระบรมธาตุไชยา²⁷

พ.ศ.2506 หม่อมเจ้าสุภัทรีศรีศศิคุล ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “ศิลปะในประเทศไทย” จัดโบราณวัตถุพระวิษณุศิวลาหินจากแหล่งโบราณคดีวัดศาลาตั้งอยู่ในกลุ่มเทวรูปรุ่นเก่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-10 อยู่ระหว่างกลุ่มศิลปะสมัยทวารวดีและศรีวิชัย, ส่วนโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรประทับยืนศิลาอิทธิพลคุปตะ, พระโพธิสัตว์ครึ่งองค์สำริดอิทธิพลหลังคุปตะและปาละเสนะ, พระพุทธรูปขนาดปรกอิทธิพลขอม โบราณสถานพระบรมธาตุไชยาคล้ายจันทิในชวา, เจดีย์ วัดแก้วคล้ายศิลปะจามสมัยพุทธศตวรรษที่ 14 จัดอยู่สมัยศรีวิชัย²⁸

พ.ศ.2510 J.G. de Casparis ตีพิมพ์บทความเรื่อง “The date of the Grahi Buddha” ใน Journal of the Siam Society เล่มที่ LV Part 1 January 1967 วินิจฉัยว่าศักราชที่ปรากฏบนฐานพระพุทธรูปขนาดปรกสำริดจากวัดเวียง เป็น พ.ศ. 1822 หรือ 1834 มากกว่า พ.ศ. 1726

²⁵ M.C. Chand Chirayu Rajanee and Khien Yimsiri, *Thai monumental Bronze* (Bangkok: s.n, 2500), 29-78.

²⁶ Pierre Dupont, *L’Archéologie Mône de Dráravati* (Ascona Switzerland: Artibus Asiae, 1956), 19.

²⁷ B.P. Groslier, *Indochina: Art in the Melting Pot of Races* (London: Metuen, 1962), 82-219.

²⁸ สุภัทรีศรีศศิคุล, *ศิลปะในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522). 19-25.

พ.ศ.2510กรมศิลปากรสำรวจโบราณสถานเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด ที่ตั้งบนยอดภูเขา ด้านทิศตะวันตกสันนิษฐานว่าร่วมสมัยกับเจดีย์แก้ววัดหลงกำหนดอายุช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

พ.ศ.2511หน่วยศิลปากรที่ 8 ศิลปากรและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยาสำรวจ วัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาดและวัดโท ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี²⁹

พ.ศ.2514-2519 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (อดีตหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่8 นครศรีธรรมราช) ขุดตรวจบริเวณใต้โคกต้นลำโรงบริเวณวัดเวียงปี พ.ศ. 2513 เพื่อตรวจสอบแหล่งที่พบศิลาจารึก หลักที่ 24 ก.และ 24 ข.³⁰ ตีพิมพ์หนังสือ “โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7 จังหวัด”³¹ และไชยา- สุราษฎร์ธานี³² กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานและการเข้าอยู่อาศัยของชุมชนโบราณวัดเวียง การใช้เครื่องปั้นดินเผาหม้อเขียนสีพบที่บ้านมณฑล กำไลสำริดชนิดไข้วและโบราณวัตถุในไชยา โดยเสนอว่าพบศิลปกรรมทวารวดีในชุมชนไชยาและต่อมาเป็นชุมชนสมัยศรีวิชัยตอนปลาย

พ.ศ.2515 Stanley J.O' Connor Jr.ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “Hindu Gods of Peninsular Siam” กำหนดอายุพระวิษณุ 4 กรที่วัดศาลาซึ่งเป็นประติมากรรมหินดูเก่าแก่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ จัดอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 รัชชธิพลศิลปะอินเดียใต้แบบมถุราและพระสุริยะเป็นศิลปะ ต้นใจพะกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 17³³

พ.ศ.2515 ธรรมทาส พานิชตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “พนม ทวารวดี ศรีวิชัย” กล่าวถึง “โพเซ” ในจดหมายเหตุเรื่องการปฏิบัติธรรมวินัยส่งจากทะเลใต้กลับบ้านของพระภิกษุ อี้จิง” ว่าคือ ไชยา³⁴ และเสนอแนวความคิดในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาสมัยศรีวิชัยว่าไชยา

²⁹กรมศิลปากร, โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปีพ.ศ. 2545กิจกรรมในการรณรงค์ เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่8กรกฎาคม2555 ณ โบราณสถานวัดโท และวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14นครศรีธรรมราช, 2555), 210-217.

³⁰ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, “ศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่พบในประเทศไทย,” *โบราณคดี*, 3, 4(2514): 16-27.

³¹ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, *โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7จังหวัด* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517),73-92.

³²ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, *ไชยา- สุราษฎร์ธานี* (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2519), 1-114.

³³Stanley J.O' Connor Jr., *Hindu Gods of Peninsular Siam* (Ascona Switzerland: S.N., 1972), 19-31 และ 61-62.

³⁴ธรรมทาส พานิช, *พนม ทวารวดี ศรีวิชัย* (พระนคร: แพร่พิทยา, 2515), 4-5.

เป็นราชธานีของศรีวิชัยระหว่างปีพ.ศ. 1209 – 1310 ชื่อว่าปาดลีบุตรหรือกรุงสุวรรณปุระหรือโงโป หรือซี หลี ฮุด ซี หรือกรุงศรีโพธิเป็นศูนย์กลางการปกครองทางพุทธศาสนาร่วมกับกรุงตามพรลิงค์ ที่นครศรีธรรมราช³⁵

พ.ศ.2515 Jean Boisselierตีพิมพ์ผลงาน “La Sculpture en Thaïlande” ให้ความเห็นว่าเป็นประติมากรรมจากชุมชนโบราณไชยาไม่ได้อยู่ในสกุลช่างแบบเดียวกัน ประติมากรรมพระวิษณุหินจากวัดศาลาซึ่งเป็นอิทธิพลอินเดียในช่วงสมัยก่อนเมืองพระนคร ส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะนักรบและเจ้าชายโดยมีลักษณะคล้ายศิลปะปัลลวะมากกว่าศิลปะชวากลาง พระพุทธรูปนาคปรกสำริดจากวัดเวียงได้รับอิทธิพลเขมรบายนจัดให้อยู่สกุลช่างไชยา ส่วนพระสุริยะเทพหินจากวัดศาลาซึ่งได้รับอิทธิพลโจฬะ กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16

พ.ศ. 2519หน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราชสำรวจโบราณสถานวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นวัดสมัยอยุธยา³⁶

พ.ศ.2519H.G.Quaritch Walesทำการรวบรวมข้อมูลสำรวจและขุดค้นปีพ.ศ.2475 มาเขียนหนังสือ “The Malay Peninsula in Hindu Times”กล่าวถึงหลักฐานทางโบราณคดีในไชยาสันนิษฐานว่าแหล่งโบราณคดีบริเวณบ้านหัวคูเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณสมัยราชวงศ์ชองจิ้น (นายสอน เพชรศักดิ์ ราชบุรบ้านหัวคูในปีพ.ศ. 2477 ขุดบ่อน้ำบริเวณสวนกล้วยพบนางตารา 8 กรสำริดชิ้นส่วนคันฉ่องสำริดสมัยราชวงศ์ชองจิ้นส่วนเครื่องประดับหิน ลูกปัดสีเหลือง) ส่วนพระโพธิสัตว์ที่วัดศาลาซึ่งเป็นศิลปะสมัยหลังคุปตะ กำหนดอายุพุทธศตวรรษที่ 13³⁷

³⁵ธรรมทาส พานิช, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาสสมัยศรีวิชัย (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2521), 1-287.

³⁶กรมศิลปากร, การสำรวจสภาพโบราณสถานวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: หน่วยศิลปากรที่8 กรมศิลปากร มกราคม 2519 (เอกสารอัดสำเนา) ไม่ปรากฏเลขหน้า.

³⁷H.G.Quaritch Wales, The Malay Peninsula in Hindu Times, (London: Bernard Quaritch,1976),1-187.

พ.ศ.2519 – 2523 หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร ทำการขุดแต่งบูรณะโบราณคดีวัดแก้ว พบว่าเป็นผังแกนกากบาทมีเทคนิคขัดสอดินแบบพระบรมธาตุไชยาฐานอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสและเจดีย์รูปจัตุรัสย่อมุมพบโบราณวัตถุ คือ พระเจ้าอภัยมณีหรือพระพุทธรูปชินะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่15และทำการขุดตรวจสอบนชั้นดินวัฒนธรรมและบริเวณแนวอิฐทางด้านตะวันออกขององค์เจดีย์ในปีพ.ศ.2523ผลจากการขุดแต่งแนวอิฐทางด้านตะวันออกพบซากวิหารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง3เมตรยาว7.5 เมตร โบราณวัตถุ ขวานหินขัด เศษภาชนะดินเผาลายเขียนสี ลายกดประทับเครื่องถ้วยราชวงศ์หมิงและชิง วัตถุประกอบมุมของเจดีย์วัดแก้วทำด้วยหินทรายแดงพระพุทธรูปหินทรายแดงประจำมุขต่างๆอิทธิพลของศิลปะอยุธยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่21-22³⁸

พ.ศ.2521โครงการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานกองโบราณคดี กรมศิลปากรสำรวจพบแหล่งโบราณคดีบ้านลำไยพบประภาณมณฑลรูปเคารพหล่อด้วยสำริดกว้าง 9 เซนติเมตรสูง 26เซนติเมตร นอกจากนี้ยังรายงานการพบขวานหินขัดจากต้นน้ำคลองไชยาและในลำคลอง³⁹

พ.ศ. 2522พิริยะ ไกรฤกษ์ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “ศิลปทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ 19” จัดหมวดหมู่ศิลปะที่พบในภาคใต้ก่อนพุทธศตวรรษที่19ว่าศิลปะทักษิณและจัดโบราณวัตถุที่พบในไชยาเป็นศิลปะไชยารุ่นต่างๆแบ่งเป็นศิลปะไชยารุ่น 1 (กลางพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 12) อิทธิพลศิลปะอินเดียผสมศิลปะพื้นเมือง,ศิลปะไชยารุ่น 2 (พุทธศตวรรษที่12-14) คล้ายศิลปะของทวารวดี, ศิลปะไชยารุ่นที่ 3(กลางพุทธศตวรรษที่14-15) เป็นศิลปะที่สืบเนื่องจากยุคก่อนผสมกับอินเดียแบบปาละและชวาภาคกลาง ศิลปะไชยายุคที่ 4 กลางพุทธศตวรรษที่ 15-16 เป็นอิทธิพลศิลปะจาม ต่อมาช่วงกลาง16 -17ได้รับอิทธิพลศิลปะของเขมร⁴⁰

พ.ศ.2524อมรา ชันติสิทธิ์และกองโบราณคดี หน่วยศิลปากรที่ 14 กรมศิลปากรสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านลำไยและวัดอิฐเพิ่มเติมพบฐานศิวิลิ่งค์ (โยนิโถรณะ) ร่องรอยซากศาสนสถานอิฐ จากนั้นทำการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีวัดเวียงพบว่าเป็นแหล่งอยู่อาศัยของชุมชน

³⁸เขมชาติ เทพไชย, “การสำรวจและขุดค้นวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” **ศิลปากร** 24,3 (กรกฎาคม 2523), 13-23.

³⁹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” **สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคึกคักมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2210.

⁴⁰พิริยะ ไกรฤกษ์, **ศิลปทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ 19** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523),1-289.

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 -18 (ร่วมสมัยจารึกหลักที่ 24 ก และ 24 ข) พบโบราณวัตถุสำคัญ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นเมืองมีลายกดประทับและลายเขียนสีเนื้อดินสีขาว เครื่องเคลือบเงิน สมัยราชวงศ์ชองและเยวียน เครื่องถ้วยลพบุรี ลูกบิดแก้วลูกบิดแก้วประกอบหิน ลูกกระสุนดินเผา เป็นต้น⁴¹

พ.ศ.2524 - 2526 อนุรักษ์ภัทร และภุชชงค์ จันทวิช ทำการศึกษาเครื่องถ้วยเงินที่พบในเมืองไทยรวมถึงที่พบในไชยาตีพิมพ์วิทยานิพนธ์ “เรื่องเครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย”⁴² จากนั้นในปีต่อมาตีพิมพ์บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ทางด้านเครื่องถ้วยเงินที่เกี่ยวข้องกับศรีวิชัย” และ “เครื่องถ้วยเงินจากแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์และป่ายางอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”⁴³ สรุปว่าเครื่องถ้วยที่ได้จากการขุดค้นที่โบราณสถานวัดหลงมาจากเตาหลงฉวน สมัยราชวงศ์เยวียนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 ส่วนเครื่องถ้วยจากแหลมโพธิ์เป็นแบบฉางซ่าและชิงเหยงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 เครื่องถ้วยเงินแบบอื่นๆที่พบในไชยา ได้แก่ เครื่องถ้วยเขียวไข่มุกจากจีนภาคเหนือกระปุกสมัยราชวงศ์เยวียนและหมิง

พ.ศ. 2525 Jean Boisselier ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Degagement du phrachedi de WatKeoChaiya” กล่าวว่าวัดแก้วหุ้มทองคำประกอบกันเป็นองค์แกนกลาง ลักษณะผังบัวฐานอาคารและมุขเด็จคล้ายศิลปะชวา แต่แผนผังและเสาคล้ายสถาปัตยกรรมจามกำหนดอายุอยู่ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 9⁴⁴

พ.ศ. 2525 ปรีชา นุ่นสุตีพิมพ์หนังสือ “หลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย” โดยรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้ที่ร่วมสมัยศรีวิชัยหรือช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18 มาอภิปรายในที่นี้โดยยกตัวอย่างโบราณสถาน

⁴¹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2210.

⁴²อนุรักษ์ภัทร นาวิกชีวิน, เครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 2524, 201-203.

⁴³ภุชชงค์ จันทวิช, “เครื่องถ้วยเงินสมัยราชวงศ์ถัง: จากแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์และป่ายางอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ศิลปวัฒนธรรม 4 (4 ก.พ.2526):74-82.

⁴⁴ Jean Boisselier, “Degagement du phrachedi de WatKeoChaiya,” Journal of siam society (Vol.67,July 1979), 40-50.

และโบราณวัตถุที่พบที่ไชยาและกล่าวถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับที่มาของจารึกหลักที่ 23 (จารึกวัดเสมาเมือง) และสรุปว่าศิลาจารึกน่าจะพบที่วัดเสมาเมืองมากกว่าไชยา⁴⁵

พ.ศ. 2525 เขมชาติ เทพไชย, บรรจง วงศ์วิเชียรและกองโบราณคดี กรมศิลปากร ทำการขุดค้นบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ตีพิมพ์ “รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”⁴⁶ และบทความ “หลักฐานใหม่เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยศรีวิชัยที่แหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”⁴⁷ สันนิษฐานว่าแหลมโพธิ์เป็นแหล่งรวมสินค้าหรือเมืองท่าขนส่งในสมัยยุคต้นของศรีวิชัยเพราะพบเครื่องถ้วยจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังและซ่งเป็นจำนวนมาก

พ.ศ. 2525มีการจัดสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย กรมศิลปากร มีการนำเสนอผลงานของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศรีวิชัย โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับไชยา⁴⁸มีดังนี้

หม่อมเจ้าจันจิรายุ รัชนี เสนอบทความ “Srivichaiya in the 7th century A.D” ทำการศึกษาจากนาฬิกาแดด บันทึกของพระเจ้าจิง ค.ศ. 671 (พ.ศ. 1214) เอกสารของราชวงศ์ถัง และจารึกสันนิษฐานว่าไชยาคือ Fo-shih หรือ Shih li fo shih หรือ อาณาจักรศรีวิชัย

ทิวา ศุภจรรยา เสนอบทความ “ความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์และที่ตั้งชุมชนโบราณในภาคใต้” ศึกษาลักษณะภูมิศาสตร์กล่าวว่า บริเวณที่ราบอ่าวบ้านดอนเกิดจากการทับถมตะกอนริมชายฝั่งทะเล จากหลักฐานระดับน้ำทะเลในสมัยทวารวดีที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปัจจุบัน 3.5-4 เมตร สันนิษฐานว่าทะเลน่าจะเข้าไปถึงตามลุ่มแม่น้ำเมืองท่าจึงอยู่ไกลชายฝั่งทะเลมากกว่าปัจจุบัน

⁴⁵ปรีชา นุ่นสุข, **หลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย** (นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2523), 1-303.

⁴⁶กรมศิลปากร, **รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี** (มปท: โครงการโบราณคดีประเทศไทย ภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526), 1-103.

⁴⁷เขมชาติ เทพไชยและภุชงค์ จันทวิช. “หลักฐานใหม่เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยศรีวิชัยที่แหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” **ศิลปากร**, 26 (2, พฤษภาคม, 2525) :29 - 46

⁴⁸กองโบราณคดี กรมศิลปากร, **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดีศรีวิชัย ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 25-30 มิถุนายน พ.ศ. 2525**(กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525), 1-236.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ เสนอบทความเรื่อง “การเดินทางเรือและการค้าของอาณาจักรศรีวิชัย” กล่าวว่าก่อนสมัยศรีวิชัยไชยาน่าจะควบคุมบริเวณเมืองตะกั่วป่า

ศรีศักรวัลลิโกดม เสนอบทความเรื่อง “พัฒนาการของบ้านเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยในสมัยศรีวิชัย” ทำการรวมชุมชนไชยา อำเภอท่าชนะ, พุนพินและกาญจนดิษฐ์เป็นชุมชนอำเภอบ้านดอนโดยช่วงต้นพบอิทธิพลศาสนาแบบทวารวดีปะปนกับศาสนวัตถุแบบฮินดู ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ลงมาได้รับอิทธิพลมหายานแบบศรีวิชัยจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 ได้รับอิทธิพลพุทธเถรวาทซึ่งช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 ลงมา มีการสร้างเมืองแบบคูน้ำคันดินล้อมรอบ

ประเสริฐ ถน นคร เสนอบทความ “อักษร ภาษาและจารึกสมัยศรีวิชัย” ถอดความจารึกหลักที่ 24 ซึ่งปรากฏชื่อพระเจ้าจันทรภาณุตรงกับกษัตริย์ของเมืองตามพหุรงค์กำหนดอายุ พ.ศ. 1773 ว่าเป็นองค์เดียวกับที่ปรากฏในหนังสืออมหวงศ์บริเจกที่ไปตีเมืองลังกา ส่วนจารึกหลักที่ 25 สฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียงจารึกภาษาเขมรแต่มีการใช้ตัวอักษรบางตัวคล้ายกับที่พบในเกาะสุมาตรา กำหนดอายุราว พ.ศ. 1726 ชื่อคล้ายกับกษัตริย์มาลายูส่วนชื่อเมือง “ครหิ” บนจารึกตรงกับ Kia-lo-hi ในเอกสารจีน สันนิษฐานว่าเมืองครหิอาจติดต่อกับเขมรหรืออาจตกอยู่ภายใต้เขมร

เชมชาติ เทพไชย เสนอบทความ “การสำรวจ ขุดค้นและการศึกษาทางด้านโบราณคดีเพื่อหาหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องศรีวิชัย” กล่าวว่าจารึกหลักที่ 23 (จารึกพระเจ้าศรีวิชัยสร้างปราสาทอิฐสามหลัง) น่าจะพบที่ไชยามากกว่านครศรีธรรมราช นอกจากนั้นจะกล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองไชยา (สมัยก่อนประวัติศาสตร์และยกตัวอย่างแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ว่าเป็นตลาดรวมสินค้าพบเครื่องถ้วยกำหนดอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-18)

บรรจง วงศ์เขียว เสนอบทความเรื่อง “การสำรวจ ขุดค้น ขุดแต่งเพื่อหาหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องศรีวิชัย” กล่าวถึงหลักฐานที่ได้จากการขุดค้นและขุดแต่งที่วัดแก้วปีพ.ศ. 2519-2522, วัดหลงปีพ.ศ. 2524, การขุดค้นที่แหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียงปีพ.ศ. 2525

พิริยะ ไกรฤกษ์ เสนอบทความเรื่อง “ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แห่งคาบสมุทรภาคใต้” กล่าวว่าช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 กษัตริย์อาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา มีความสัมพันธ์กับราชวงศ์ไศเลนทร์ผ่านพิธิสมรส (ผู้เขียนเชื่อว่าจารึกหลักที่ 23 จารึกวัดเสมาเมืองพบที่วัดเวียง อำเภอไชยา) ต่อมาช่วงราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 15 ไชยาตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยที่ปาเล็มบังโดยวิเคราะห์จากโบราณวัตถุแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางศิลปะของพวกจามช่วงราวกลางพุทธศตวรรษที่ 15 ต่อมาในช่วงพ.ศ. 1622-1625 ศรีวิชัยได้ย้ายเมืองไป

ยังจัมบิ (มาลายู) ซึ่งพ.ศ. 1768 ไชยามีชื่อใหม่ว่าครหิแต่ยังอยู่ในอำนาจของศรีวิชัยที่จัมบิ (อ้างอิงจากจดหมายเหตุจีนในพ.ศ. 1834 โดยมีชื่อคล้ายกัน) ไชยาน่าจะตกอยู่ใต้อำนาจจัมบิไม่นาน เพราะเอกสารจีนในปีพ.ศ. 1838 สั่งให้เสียนห้ามทำร้ายมาลายู

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล “สถาปัตยกรรมศรีวิชัยในคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย” แบ่งรูปแบบเจดีย์ในภาคใต้จัดพระบรมธาตุไชยา วัดเวียง วัดแก้ว วัดหลงอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 เป็นเจดีย์สร้างพุทธมหายาน พระบรมธาตุไชยามีแผนผังคล้ายจันทิของชวาภาคกลาง, วัดแก้วคล้ายจันทิกลาสัน ชวาภาคกลางแต่คล้ายปราสาทจามที่ฮัวไลและปราสาทเขมรสมัยกเลนพุทธศตวรรษที่ 14 ส่วนเจดีย์วัดหลงมีการบูรณะอีกครั้งช่วงสมัยพุทธศตวรรษที่ 18-19

ณัฐฐภัทร จันทวิฑู “ความสัมพันธ์ทางด้านเครื่องถ้วยจีนที่เกี่ยวข้องกับศรีวิชัย” สรุปว่าแหลมโพธิ์เป็นเมืองท่าที่สำคัญน่าจะติดต่อกับจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) บริเวณวัดหลงพบเครื่องถ้วยจากเตาหลงชวณผลิตในราชวงศ์ซ่งและเยวี่ยน (กำหนดคริสต์ศตวรรษที่ 14) นอกจากนี้พบกระปุกราชวงศ์หยวน เครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หมิงส่วนใหญ่เป็นเตาเอกชน เครื่องถ้วยสังคโลกสมัยสุโขทัย เครื่องเคลือบขาวสมัยเต๋อฮ้วนตอนปลาย เป็นต้น

พ.ศ. 2525 SPAFA (SEAMEO) จัดสัมมนาวิชาการนานาชาติ Consultative workshop on archaeological and environmental studies on Srivijaya มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับไชยา⁴⁹ ดังนี้

ผาสุขอินทราวุธ เสนอบทความเรื่อง “A study on local ceramics of southern Thailand and their relations to dvaravati and Srivijaya period” ทำการศึกษาภาชนะดินเผาพื้นเมืองกล่าวถึงกรณีศึกษาภาชนะดินเผาที่แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ (ขุดค้นปี พ.ศ. 2525) ว่าพบเครื่องถ้วยที่กำหนดอายุสมัยอยู่ในราชวงศ์ถัง เครื่องถ้วยเปอร์เซียและเครื่องแก้วจากโรมันร่วมกับภาชนะดินเผาพื้นเมืองเนื้อค่อนข้างหยาบ ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เนื้อหยาบเป็นภาชนะดินเผาที่ใช้ในครัวเรือน มักพบชิ้นส่วนตรงพวยกาน้ำสีเหลือง นอกจากนี้ยังพบตุ๊กตาดินเผารูปคนเนื้อค่อนข้างหยาบสันนิษฐานว่าเชื่อมกับความเชื่อดั้งเดิม (เครื่องเซ่น) ส่วนที่แหล่งโบราณสถานวัดแก้วและวัดเวียง (ขุดค้นปี พ.ศ. 2522) พบเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ซ่งร่วมกับภาชนะดินเผาพื้นเมืองขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เนื้อหยาบเป็นภาชนะดินเผาที่ใช้ในครัวเรือนเช่นกันแต่มีรูปแบบหลากหลาย

⁴⁹ SEAMEO Project in Archaeology and Fine Arts (SPAFA), Final report; consultative workshop on archaeological and environmental studies on Srivijaya (I-W2b) (Bangkok: Southeast Asian Ministers of Education Organization, 1985), Appendix 3d, 3e และ 3f.

โดยพบทั้งชิ้นส่วนกาน้ำ, จาน, หม้อก้นกลม, หม้อมีสัน, หม้อมีเชิง กาน้ำมีพวย เป็นต้น ภาชนะดินเผาเหล่านี้ส่วนมากตกแต่งบริเวณช่วงลำตัวและฐานเป็นลายกดประทับด้วยสีในส่วนด้านบนบริเวณคอภาชนะจะตกแต่งด้วยเทคนิคที่หลากหลาย เช่นกดประทับ, ชูตขีด, เซาะร่อง มักทำเป็นรูปลายพื้นปลาและกลีบดอกไม้ 5 กลีบ นอกจากนี้ยังมีการเขียนสีเป็นเส้นแนวนอนบริเวณคอหรือพวยภาชนะ ภาชนะดินเผาพื้นเมืองเนื้อหยาบเป็นภาชนะดินเผาที่พบได้ทั่วไป (ยกเว้นกาน้ำมีพวย) ใช้มาตั้งแต่สมัยหินใหม่ ยกเว้นภาชนะดินเผากาน้ำมีพวย (กุนที) เนื้อละเอียดกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 17

พ.ศ. 2525 ธรรมทาส พานิชตีพิมพ์บทความเรื่อง “วิหารพราหมณ์ในไชยา” กล่าวถึงที่ตั้งของวิหารพราหมณ์เก่าในไชยา ได้แก่ บริเวณวัดศาลาทิ้ง (ดอนรายณ์หรือในรายณ์ พบพระวิษณุ แทนโยนี สุริยะเทพและสระน้ำบริเวณใกล้เคียง) วัดพระบรมธาตุไชยาวัดใหม่ท่าโพธิ์ (หรือวัดใหม่ชลธาร) วัดเวียง (“วิหารพระหม้อ”) ที่พบศิลาจารึกหลักที่ 24 ก. และ 24 ข และวัดโพธาราม

พ.ศ. 2525-2527 กรมศิลปากรขุดแต่งโบราณสถานวัดหลงพบฐานอาคารกากบาท ขนาด 21.65x21.65 เมตร คล้ายเจดีย์วัดแก้วแต่มีขนาดใหญ่กว่า 1 เท่า โบราณวัตถุสำคัญจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดหลงได้แก่ พระพิมพ์ดินดิบศิลปะทวารวดีและขอมปะปนกัน พบบริเวณรอบฐานอาคารโบราณสถานกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 -18, เครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ซ่งและเยวี่ยนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 -19, เครื่องเคลือบเซลาดอน, เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิง, เครื่องถ้วยสุโขทัย, เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินแบบพื้นบ้าน เป็นต้น สันนิษฐานว่าโบราณสถานวัดหลงสร้างร่วมสมัยโบราณสถานวัดแก้วช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 และมีการใช้งานอีกครั้งในสมัยอยุธยาลงมา⁵⁰

พ.ศ. 2526 ก่องแก้ว วีระประจักษ์ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง พบจารึกให้ข้อวินิจฉัยเพิ่มเติมว่า แม้จารึกบนฐานพระพุทธรูปนาครวัดเวียงจะใช้รูปแบบอักษรขอมแต่ก็มีคำภาษาไทย

⁵⁰ กรมศิลปากร, โครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525), 1-87. และกรมศิลปากร, รายงานการปฏิบัติงานโครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีงบประมาณ 2526 (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526). 1-29.

เช่น ลักษณะการบอกศักราชแบบไทย แสดงว่ามีการใช้ภาษาไทยในดินแดนภาคใต้ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 18⁵¹

ปีเดียวกัน บรรจบ เทียมทัต ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ไชยาเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย” สันนิษฐานจากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบจำนวนมากในไชยา⁵²

พ.ศ. 2527 จันทรจิรายุ รัชนี้ ตีพิมพ์บทความเรื่อง “มารู้เรื่องอาณาจักรศรีวิชัยกันเสียที” เสนอแนวคิดที่ศรีวิชัยเป็นสหนครรัฐไม่ใช่อาณาจักรส่วน “เซลิโพซี” ในเอกสารจีนหมายถึงไชยา⁵³

ปีเดียวกัน ประยูร อุลุชาฎะ หรือ น. ณ ปากน้ำตีพิมพ์บทความเรื่อง “ศิลปะโบราณที่สุราษฎร์ธานี” วิจัยค้นคว้าพระสุริยเทพหินจากวัดศาลาซึ่งเป็นประติมากรรมฝีมือช่างท้องถิ่น มีลักษณะทางศิลปะระบุอายุระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 10 – 11 ส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดงเป็นศิลปกรรมราวพุทธศตวรรษที่ 19 หรือต้นสุโขทัย⁵⁴

ปีเดียวกัน Shoji Ito เขียนบทความเรื่อง “Remarks on the Iconography of Bodhisattava Images found in Chaiya, Southern Thailand” เสนอว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพบที่ไชยารับอิทธิพลจากอินเดียภาคกลางไม่ใช่อินเดียใต้ตามที่เข้าใจ⁵⁵

⁵¹ ก่องแก้ว วีระประจักษ์, “พบภาษาไทยในจารึกก่อนมีลายสือไทย,” ศิลปากร 27 (5 พฤศจิกายน 2526): 76-83.

⁵² บรรจบ เทียมทัต, “ไชยาเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย,” ศิลปากร 27 (3 กรกฎาคม 2526): 20 -24.

⁵³ จันทรจิรายุ รัชนี้, “มารู้เรื่องศรีวิชัยกันเสียทีเรื่องอาณาจักรศรีวิชัย” ศิลปวัฒนธรรม 5 (10 สิงหาคม 2527): 62 – 73.

⁵⁴ ประยูร อุลุชาฎะ, “ศิลปะโบราณที่สุราษฎร์ธานี,” เมืองโบราณ 10(1 มกราคม – มีนาคม 2527): 47-52.

⁵⁵ เขมชาติ เทพไชยแปล, Shoji Ito เขียน, “ข้อสังเกตทางด้านประติมาวิทยาของพระโพธิสัตว์ที่พบที่ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี Remarks on the Iconography of Bodhisattava Images found in Chaiya, Southern Thailand,” ศิลปากร 28 (5 พฤศจิกายน 2527): 48 -55

ปีเดียวกัน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานีจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานีระหว่างวันที่ 20 -23 มกราคม พ.ศ. 2527”⁵⁶มีนักวิชาการเสนอบทความประกอบการสัมมนา ดังนี้

ภิญญภิญโญศิริกุล เสนอบทความเรื่อง “เมืองไชยาในอดีต” เสนอข้อสันนิษฐานว่า “ชาวไท-หยา” หรือชนพื้นเมืองเดิมที่อยู่บริเวณเขาเพลาน่าจะเป็นกลุ่มคนที่คลี่คลายมาจากชนก่อนประวัติศาสตร์

พิริยะ ไกรฤกษ์ เสนอบทความเรื่อง “หลักฐานทางโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน สมัยพุทธศตวรรษที่ 10 -14” กล่าวถึงอิทธิพลศิลปกรรมในสมัยต่างๆ ได้แก่ สมัยอิทธิพลอินเดีย พ.ศ.593 -1043(พระวิษณุจากวัดศาลาทั้ง), สมัยอิทธิพลมอญพ.ศ.1043-1318 (พระโพธิสัตว์ลำริดครึ่งองค์ พระโพธิสัตว์หินและพระพุทธรูปปางสมาธิจากวัดพระบรมธาตุไชยา, ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสีจากแหล่งโบราณคดีบ้านเวียงและบ้านมณฑล) สันนิษฐานว่า ไชยาคือรัฐชิลิโพชิหรือศรีวิชัย แบ่งเป็นสมัยอิทธิพลอินเดีย - ชาวพ.ศ. 1318 - 1493 (พระโพธิสัตว์ 8 กรจากวัดพระบรมธาตุไชยา พระอัครโภษะคล้ายจาม) สมัยอิทธิพลเขมร พ.ศ.1493 - 1835(พระสุริยเทพจากวัดศาลาทั้ง) สมัยอิทธิพลมอญ - หนีญชั้ยพ.ศ.1762 - 1835 (พระพุทธรูปนาคปรกสำริดที่ฐานมีจารึกจากวัดเวียง)

ปรีชา นุ่นสุข เสนอบทความเรื่อง “มรดกทางวัฒนธรรมของศาสนาพราหมณ์ในสุราษฎร์ธานี” กล่าวถึงโบราณวัตถุเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ในสุราษฎร์ธานี

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล เสนอบทความเรื่อง “บทบาทของสถาปัตยกรรมศรีวิชัยกลุ่มไชยากับประวัติศาสตร์อารยธรรมเอเชียอาคเนย์: แนวความคิดเบื้องต้น” ว่าเจดีย์ที่พบในชุมชนโบราณไชยาส่งเสริมเนื่องในศาสนาพุทธมหายานนิกายวัชรยานมีแผนผังแบบวัดมหายานในเบงกอลสร้างโดยใช้อิฐขัดก่อดินและใช้แผ่นหินเป็นกรอบประตูกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 -15

พ.ศ.2528 SPAFA (SEAMEO) จัดสัมมนาวิชาการนานาชาติ Consultative workshop on archaeological and environmental studies on Srivijaya ประจำปีพ.ศ.2528 มีบทความเกี่ยวข้องกับไชยา⁵⁷ ดังนี้

⁵⁶ชวน เพชรแก้ว ประธานคณะผู้จัดทำ, **สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี** (สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2527),1-321.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ เสนอบทความเรื่อง “The early historic sites and the remains in southern Thailand” กล่าวถึงการสำรวจแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทย โดยพบแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา 19 แหล่ง คือ เขาพนมแบก, บ้านมณฑล, บ้านลำไย, วัดเดิมเจ้า, วัดอิฐ, วัดประสบ, วัดเวณ, วัดศรีเวียง, เขาสายสมอ, วัดใหม่ชลธาร, วัดศาลาทิง, วัดเวียง, วัดพระบรมธาตุ, วัดโพธาราม, วัดหลง, วัดแก้ว, บ้านหัวคู, แหลมโพธิ์และเขาน้ำร้อน

กองแก้ว วีระประจักษ์ เสนอบทความเรื่อง “Inscriptions from south Thailand” กล่าวถึงจารึกในภาคใต้ รวมถึงจารึกวัดฐานพระพุทธรูปนาครวัดเวียงหลักที่ 25 กล่าวว่า ตัวอักษรอิทธิพลเขมรแต่ความสัมพันธ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับสุมาตรา

พ.ศ. 2529 จันทน์จิรายุ รัชনীตีพิมพ์บทความเรื่อง “ศรีวิชัยที่ไชยา” ทำการเสนอว่าอาณาจักรศรีวิชัยมีศูนย์กลางที่ไชยา⁵⁸

ปีเดียวกัน(ตีพิมพ์อีกครั้งในปี พ.ศ. 2542)ธราพงศ์ ศรีสุชาติ ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ชุมชนโบราณไชยา” ในสารานุกรมภาคใต้ทำการรวบรวมการศึกษาทางโบราณคดีของชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 สรุปผลการศึกษามีการตั้งชุมชนกระจายตามลักษณะภูมิศาสตร์ต่างๆ ชุมชนเริ่มจากพื้นที่ป่าเขาด้านตะวันตกเคลื่อนที่ลงมาตั้งถิ่นฐานตามลำน้ำในสมัยต่อมา จากนั้นเริ่มมีหลักฐานการติดต่อกับชุมชนภายนอกราวพุทธศตวรรษที่ 5-10 พัฒนากลายมาเป็นเมืองท่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15ชุมชนบริเวณแนวสันทรายและลำน้ำตามคลองได้สถาปนาเป็นชุมชนเมืองและศูนย์กลางการปกครองและศาสนา ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ชุมชนไชยาเจริญขึ้นอีกครั้ง ชุมชนฝั่งชายทะเลลดบทบาทการเป็นเมืองท่าลงมีการติดต่อกับสุโขทัยและเขมร สถาปนการปกครองและศาสนาเปลี่ยนไป⁵⁹

ปีเดียวกัน หน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราชสำรวจโบราณสถานวัดจำปา ตำบลทุ่งอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพิ่มเติมพบภาชนะดินเผาประเภทเนื้อหยาบ เนื้อแกร่ง

⁵⁷SEAMEO Project in Archaeology and Fine Arts (SPAFA), Final report; consultative workshop on archaeological and environmental studies on Srivijaya (I-W2b) (Bangkok: Southeast Asian Ministers of Education Organization, 1985),113-160.

⁵⁸จันทน์จิรายุ รัชনী, “ศรีวิชัยที่ไชยา,” ศิลปวัฒนธรรม. 8 (1 พฤศจิกายน 2529): 86-95.

⁵⁹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195-2218.

และเนื้อเคลือบ พบเครื่องถ้วยจีนเขียนลายพันธ์พฤกษาสีชาวน้ำเงินเป็นเครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หมิง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-21 สอดคล้องกับอายุของวัดให้อยู่ในช่วงสมัยอยุธยา⁶⁰

ปีเดียวกันเกียรติ์ก้อง อมรรฐตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “เจดีย์เวยคอดในสถาปัตยกรรมศรีวิชัยที่เจดีย์พระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ทำศึกษารูปแบบศิลปะตัวเจดีย์พระบรมธาตุไชยา⁶¹

⁶⁰กรมศิลปากร, การสำรวจสภาพโบราณสถานวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: หน่วยศิลปากรที่ 8 กรมศิลปากร, 2519), เอกสารจัดสำเนาไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁶¹เกียรติ์ก้อง อมรรฐ, เจดีย์เวยคอดในสถาปัตยกรรมศรีวิชัยที่เจดีย์พระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (กรุงเทพฯ :รายงานประจำวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมก่อนไทย สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2519),1-19.

ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2530 –2557 (ปัจจุบัน) ยุคงานเขียนประวัติศาสตร์

งานวิชาการช่วงนี้ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนด้านประวัติศาสตร์โดยนำข้อมูลจากการศึกษาในช่วงปีพ.ศ.2461-2532 มาเขียนนอกนั้นเป็นงานศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ การตรวจแหล่งโบราณคดีที่มีการสำรวจไว้แล้วในช่วง พ.ศ.2461-2532 (ยกเว้นแหล่งโบราณคดีท่าเจดีย์ตำบลพุมเรียง)มีงานเขียนดังนี้

พ.ศ.2532โครงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณในประเทศไทย หรือ PASTT (Program for Ancient Settlement and Trade in Thailand) ทำการแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและแหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงา ผลพบว่าโบราณวัตถุทั้งสองแหล่งคล้ายคลึงกัน⁶²

พ.ศ.2537 กรมศิลปากรทำการสำรวจวัดท่าเจดีย์ ตำบลพุมเรียงและวัดนางชีร้าง ตำบลทุ่งพญาเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยอยุธยา⁶³

พ.ศ.2538-2539 และ 2545กรมศิลปากรทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อนเพิ่มเติมจากปีพ.ศ.2510พบศาสนสถานบนยอดภูเขาทางด้านทิศตะวันตกและเศษอิฐในถ้ำบริเวณตีนเขา

พ.ศ. 2543ล้อม เพ็งแก้ว ตีพิมพ์บทความเรื่อง “วิเคราะห์วันเดือนปีจากจารึกหลักที่ 25 ฐานพระพุทธรูปจากวัดหัวเวียง ไชยา” สรุปว่าศักราช 1104 ปีเถาะ เดือน 7 ขึ้น 3 ค่ำ วันพุธที่ปรากฏในจารึกตรงกับวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 1726 ตามระบบสุริยคติ⁶⁴

พ.ศ. 2543- 2545นงคราญ ศรีชาย (นงคราญ สุขสม) ทำการตีพิมพ์ผลงานออกมา 2 เล่ม คือ โบราณคดีศรีวิชัย: มุมมองใหม่จากการศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าว

⁶²อมรา ศรีสุชาติ, “คุยกับผู้เชี่ยวชาญเบนเนทบรอนสันและฟิลิส จेरินวงค์ เรื่องการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเกาะคอเขาและแหลมโพธิ์และการศึกษาเส้นทางทางการค้าทางทะเลของโครงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณประเทศไทย,” ศิลปากร 33 (1 มีนาคม –เมษายน 2532): 32-37.

⁶³กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจท่าเจดีย์และวัดนางชี(ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537), เอกสารอัดสำเนา

⁶⁴ล้อม เพ็งแก้ว, “วิเคราะห์วันเดือนปีในจารึกฐานพระพุทธรูปจากวัดหัวเวียง ไชยา,” เมืองโบราณ. 26 (4 ตุลาคม – ธันวาคม, 2543), 119 – 122.

บ้านดอน(2543)⁶⁵และประวัติศาสตร์และโบราณคดีจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2545)⁶⁶ รวบรวมประวัติศาสตร์ หลักฐานทางด้านโบราณคดีในจังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์และหนังสือ “ตามรอยศรีวิชัย: ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศรีวิชัย” (2544) วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของศรีวิชัย ทำการวิเคราะห์ที่ตั้งอาณาจักรศรีวิชัยระหว่างปาเล็มบังและไชยา สรุปว่าศรีวิชัยน่าจะเป็นสหพันธรัฐที่ไม่มีศูนย์กลางแน่นอนผันแปรตามอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ⁶⁷

พ.ศ. 2544กรมศิลปากรตีพิมพ์หนังสือ “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุราษฎร์ธานี” กล่าวถึงประวัติของสุราษฎร์ธานีรวมถึงเมืองไชยา โดยรวบรวมหลักฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงรัตนโกสินทร์ กล่าวว่า เมืองโบราณไชยาเป็นเมืองท่าสำคัญสมัยพุทธศตวรรษที่ 13-15โดยเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัย (เชื่อว่าจารึกวัดเสมาเมืองหลักที่ 23พบที่วัดเวียงอำเภอไชยา) ต่อมาราวพ.ศ.1726 มีชื่อว่าเมืองครหิตกอยู่ใต้การปกครองของกษัตริย์ที่ชื่อคล้ายกับกษัตริย์ของจัมบี ต่อมาปีพ.ศ.1773ตกอยู่ภายใต้อำนาจของเมืองตามพรลิงค์ เมื่อสมัยพระบรมไตรโลกนาถพ.ศ.1998ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอยุธยาไชยากลายเป็นหัวเมืองชั้นตรีที่ใกล้ชิดการปกครองกับอยุธยามากกว่านครศรีธรรมราช⁶⁸

พ.ศ.2544เดือนดาว ศิลปานนท์ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบการครองหนังกวางของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เปรียบเทียบการครองหนังกวางของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่พบในอำเภอไชยา 3 องค์ สรุปว่าพระโพธิสัตว์วัดศาลาที่งได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียได้แบบหลังคุปตะกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 -13 ส่วนพระโพธิสัตว์วัดศาลาจากพระบรมธาตุไชยาได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียภาคใต้ซึ่งแพร่ในจาม

⁶⁵นงคราญ ศรีชาย เรียบเรียง, โบราณคดีศรีวิชัย: มุมมองใหม่จากการศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน (นครศรีธรรมราช: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2543), 1-247.

⁶⁶นงคราญ สุขสม, ประวัติศาสตร์โบราณคดีสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2545), 1-127.

⁶⁷นงคราญ ศรีชาย, ตามรอยศรีวิชัย: ศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศรีวิชัย (กรุงเทพฯ: มติชน, 2544), 1-182.

⁶⁸กรมศิลปากร, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), 45.

และศิลปะศรีวิชัยสุมาตราหรือหมู่เกาะอินโดนีเซียกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 -15 และพระโพธิสัตว์สำริดจากวัดพระบรมธาตุไชยาได้รับอิทธิพลของศิลปะอินเดียภาคตะวันออกเฉียงเหนือศิลปะปาละคล้ายพบในศิลปกรรมชวาภาคกลางกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15⁶⁹

พ.ศ. 2544 ชนะ นาคเวช ทำการตีพิมพ์หนังสือชื่อ วัดชยาราม โดยรวบรวมประวัติของวัดศาลาทั้งหรือวัดชยาราม⁷⁰

พ.ศ. 2544 และ 2553 ชาคริต สัมฤทธิ์ และสำนักโบราณคดีสำรวจทางโบราณคดีบริเวณคลองท่าไม้แดง บ้านน้ำป่น หมู่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา พบขวานหินขัดรูปจอยปากนกขนาดใหญ่ ขวานหินขัดแบบไม่มีปาก และเขียนบทความเรื่อง “การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี” กำหนดอายุอยู่ในช่วงยุคหินใหม่⁷¹

พ.ศ. 2545 Michel Jacque-hergoualc'h ตีพิมพ์ผลงานเรื่อง “The Malay peninsula crossroad of the Maritime silk road (100BC.-1300AD.)” ทำการรวบรวมผลงานการศึกษาทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับคาบสมุทรมลายูตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 19 สันนิษฐานว่าบริเวณไชยาเป็นที่ตั้งของอาณาจักรพันพันช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12 ซึ่งอาจกินเนื้อที่ไปถึงนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-19 พบศิลปะแบบเขมรจำนวนมากที่ภาคใต้พบทั้งประติมากรรม พระพิมพ์ดินดิบ เครื่องถ้วยเมืองท่าแหลมโพธิ์ยังคงเป็นเมืองอยู่ การขุดค้นที่บ้านหัวคูใกล้วัดหลวงพบหลักฐานกำหนดอายุในช่วง 13-18 ซึ่งพบในเครื่องถ้วยสมัยชอง (พุทธศตวรรษที่ 16-18) จำนวนมาก สันนิษฐานว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชน ต่อมาช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ไชยาถูกรู้จักในชื่อ เมืองครหิ มีผู้ปกครองดูแลโดยอาจเป็นกษัตริย์จากจัมบิหรือเขมร ครหิ น่าถูกผนวกกับอาณาจักรตามพรลิงค์ของพระเจ้าจันทรภาณุ (จารึกหลักที่ 24 ก.) นอกจากนี้ยังเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศรีวิชัยว่า

⁶⁹ เต๋นดาว ศิลปานนท์, “ข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบการครองหนังกวางของพระโพธิสัตว์อโลตีเกศวร อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร. 47 (1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2544), 62-73

⁷⁰ ชนะ นาคเวช, วัดชยาราม (สุราษฎร์ธานี: โรงพิมพ์สิทธิประเสริฐ, 2544), 1-29.

⁷¹ ชาคริต สัมฤทธิ์, “การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร 54 (2 มีนาคม – เมษายน 2544): 28-47.

อยู่ที่ปาเล็มบังและจัมบิ เป็นนครรัฐ (city state) แต่อำนาจการปกครองไม่แน่นอนตามความสามารถของผู้ปกครองแต่ละสมัย⁷²

พ.ศ.2546 Pierre-Yves Manguin ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Srivijaya dans L’oeuvre de George Coedès” สรุปงานทั้งหมดที่ผ่านมาของ George Coedès และให้ความเห็นว่าเมืองในคาบสมุทรมลายู (รวมทั้งไชยา) และคาบสมุทรมลายูมีความสัมพันธ์กับศรีวิชัย แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีไม่ได้แสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนย้ายกิจกรรมจากเกาะสุมาตรามายังคาบสมุทรมลายูแต่เป็นการเกิดขึ้นในเศรษฐกิจภาพรวม⁷³

พ.ศ. 2547 ชนะ นาคเวช ตีพิมพ์หนังสือ “ประวัติวัดเวียงและย่านรอยเมืองไชยา” ทำการเรียบเรียงประวัติของวัดและหลักฐานทางโบราณคดีที่วัดเวียง⁷⁴

พ.ศ. 2549 อนุวิทย์ เจริญศุภกุล ตีพิมพ์บทความเรื่อง “การออกแบบศาสนสถานสกุลช่างทวารวดี เขมรและชุมชนภาคใต้ไชยาในประเทศไทย” สรุปรูปแบบศิลปะโบราณสถานในไชยาว่าเป็นสถูปหรือเจดีย์ที่สร้างขึ้นเนื่องในพุทธมหายาน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 จากนั้นได้ส่งอิทธิพลต่อเจดีย์ในภาคใต้ของประเทศไทยช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เช่น เจดีย์ที่ระเปียงคดของวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชหรือฐานเจดีย์วัดสังฆิงพระจังหวัดสงขลา⁷⁵

พ.ศ. 2550 สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยาตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองไชยา” ทำการรวบรวมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งผลการศึกษาทางด้านโบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ทำเนียบเจ้าเมืองไชยาและประวัติบุคคลสำคัญ⁷⁶

⁷²Michel Jacque-hergoualc’h, The Malay Peninsula crossroad of the Maritime silk road (100BC.-1300A.D.) (Leiden: Brill, 2002), 1-607.

⁷³กรรณิการจรรยาแสง แปล, “ศรีวิชัยในงานของยอร์ช เซเดส์” ใน ยอร์ช เซเดส์กับไทยศึกษา (นครปฐม: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา ภาควิชาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546), 111-138.

⁷⁴ชนะ นาคเวช, ประวัติวัดเวียงและย่านรอยเมืองไชยา (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2547), 1-157.

⁷⁵อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, “การออกแบบศาสนสถานสกุลช่างทวารวดีเขมรและชุมชนภาคใต้ไชยาในประเทศไทย,” เมืองโบราณ. 27(4ตุลาคม – ธันวาคม, 2549): 21 -40.

⁷⁶ชนะ นาคเวช เรียบเรียง, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองไชยา (สุราษฎร์ธานี : สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา, 2550), 1-150.

พ.ศ. 2551 และ 2553 สำนักศิลปากรที่ 14 และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ดำเนินการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานและวัดโท ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพิ่มเติม จากปีพ.ศ. 2511 โดยวัดท่าโพธิ์พบเจดีย์ 4 องค์ อุโบสถภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย และการสำรวจวัดโทพบฐานอุโบสถ พระพุทธรูปศิลาทรายแดงบนฐานอุโบสถ เจดีย์อิฐ ใบเสมาหิน ทรายแดง ทั้ง 2 วัดกำหนดอยู่ในสมัยอยุธยา⁷⁷

พ.ศ. 2555 เนื่ออ่อน ข้าราชการตีพิมพ์บทความเรื่อง “รูปแบบและประติมานวิทยา พระพุทธรูปจากวัดแก้วเมืองไชยา” ทำการวิเคราะห์พระพุทธรูปประทับนั่งสลักจากหินทรายแดง จากการขุดแต่งจากโบราณสถานวัดแก้ว สรุปผลว่ามีอิทธิพลผสมทั้งศิลปะอมราวดี ชวาและจาม สันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้าอภัยกษัตริย์ พระธยานิพุทธประจำทิศตะวันออก ตามแนวคิดพุทธมหายาน สกุลวิชัยนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15⁷⁸

พ.ศ. 2555 นันทลักษณ์ ศิริมา ได้ตีพิมพ์ผลงานวิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ ชื่อ “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 – 21” โดยทำการศึกษาพระพุทธรูป รอบระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยา สรุปว่า พระพุทธรูปช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงกลาง 19 มีความสัมพันธ์กับอินเดีย ศรีลังกา ทวารวดีและเขมร ต่อมาช่วงราวปลายพุทธ ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นพระพุทธรูปในสืบเนื่องจากช่วงแรกและได้รับอิทธิพล อยู่ยุคตอนต้นและช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 20-21 ได้รับอิทธิพลอยู่ยุคอย่างแท้จริง แต่มีเอกลักษณ์สำคัญที่แตกต่างจากสกุลช่างอื่น⁷⁹

⁷⁷กรมศิลปากร, โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ. 2545 กิจกรรมในการรณรงค์ เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8 กรกฎาคม 2555 ณ โบราณสถานวัดโท และวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555), 210-217.

⁷⁸เนื่ออ่อน ข้าราชการเขียน, “รูปแบบและประติมานวิทยาพระพุทธรูปจากวัดแก้วเมืองไชยา,” เมืองโบราณ 38 (4 ตุลาคม – ธันวาคม 2555): 138-147.

⁷⁹นันทลักษณ์ ศิริมา, พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-21. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555, 1-156.

สรุปประเด็นผลการศึกษาที่ผ่านมา

1. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนโบราณไชยา

จากการทบทวนวรรณกรรมโบราณคดีไชยามีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์(พ.ศ.2446)⁸⁰ได้เขียนข้อวินิจฉัยตามที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สอดคล้องกับความคิดเห็นของท่านธรรมทาสภิกขุ (พ.ศ.2493)⁸¹และภิญโญ ภิญญกุล (พ.ศ.2527)⁸²ว่าเมืองแรกของไชยาดั้งอยู่บริเวณปากหมากกับเขาเพลลา ท่านพุทธทาสกล่าวว่าอาจเป็นชาว ไทหรือชาวจีนที่อพยพมาในสมัยปัจจุบัน)และเมื่อวัฒนธรรมอินเดียเข้ามาจึงเคลื่อนย้าย ลงมาสมกับวัฒนธรรมอินเดียและสอดคล้องกับธราวังศ์ ศรีสุชาติ (พ.ศ.2529)⁸³ ที่ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ว่าชุมชนโบราณไชยามีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์บริเวณเขาเพลลา จากนั้นเริ่มมีหลักฐานการติดต่อกับชุมชนภายนอกราวพุทธศตวรรษที่ 5-10พัฒนากลายมาเป็นเมืองท่าช่วงพุทธศตวรรษที่14-15 จากนั้นชุมชนบริเวณแนวสันทรายได้สถาปนาเป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางการปกครองและศาสนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19ชุมชนไชยาเจริญขึ้นอีกครั้งแม้ว่าชุมชน ฝั่งชายทะเลจะลดบทบาทลง ชุมชนติดต่อกับสุโขทัยและเขมร แต่ลักษณะบางประการของสังคม ได้เปลี่ยนไปจากเดิมเช่น สถาปัตยกรรมปกครองและศาสนา⁸⁴ จนปีพ.ศ.1998 เมืองไชยาได้กลายเป็น เมืองชั้นตรีของอาณาจักรอยุธยาและตกภายใต้การปกครองของธนบุรีรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

2. ข้อสันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาคืออาณาจักรพันพัน

(Pan-Pan) ปรากฏในเอกสารจีนในสมัยราชวงศ์เหลียง(พ.ศ. 1161-1449) ว่าเป็นอาณาจักรที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหลินยี(จามปา)และติดกับลังกาสุกะ

⁸⁰สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, **จดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลม มลายู**,พ.ศ.121, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517), 109 –119.

⁸¹พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ), **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา, 2540),1-120.

⁸²ชวน เพชรแก้ว ประธานคณะผู้จัดทำ, **สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี** (สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2527),1-321.

⁸³ธราวังศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” **สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195-2218.

⁸⁴ธราวังศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195-2218.

(ปัตตานี) นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าอาณาจักรพันพัน คือ ชุมชนโบราณรอบอ่าวบ้านดอน เช่น E.E.Lunet de Lajonquière⁸⁵ Reginald Le May⁸⁶ เป็นต้น Michel Jacque-hergoualc'h(พ.ศ.2546)⁸⁷ ระบุว่าเมืองหลวงของอาณาจักรพันพันตั้งอยู่บริเวณไชยา

3. **ข้อสันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาคืออาณาจักรเตียนซุน** ผู้สนับสนุนทฤษฎีเตียนซุนตั้งอยู่บริเวณใกล้ชุมชนโบราณไชยา ได้แก่ ผาสุขอินทราวุธ⁸⁸และอมรา ศรีสุชาติ⁸⁹ โดยกล่าวว่ามีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกับที่ปรากฏในเอกสารและหลักฐานในศาสนาพราหมณ์และพุทธเก่าแก่ที่สุดช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 -11 สันนิษฐานว่าเป็น เตียนซุน

4. **ข้อสันนิษฐานว่าไชยาคือศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัย** ปีพ.ศ.2461 George Coédesกล่าวถึง “อาณาจักรศรีวิชัย” ที่ทำการควบคุมการค้าทางทะเลช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 – 18 ทำให้มีการหาที่ตั้งหรือศูนย์กลางของอาณาจักรโดยสามารถแบ่งเป็น 4 ทฤษฎี คือ 1. ศรีวิชัยมีศูนย์กลางที่ปาเล็มบังผู้สนับสนุนกับแนวคิดนี้ได้แก่ George Coédes, D.G.E Hall, O.W. Wolter, Kenneth R.Hall เป็นต้น 2. ศรีวิชัยมีศูนย์กลางบนเกาะชวาแล้วย้ายมายังนครศรีธรรมราช ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ R.C. Marjumba 3. ศรีวิชัยมีศูนย์กลางบนคาบสมุทรมลายูแล้วย้ายมา MuaraTakus ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ J.L Moens 4. ศรีวิชัยมีศูนย์กลางอยู่ที่ Jambi ได้แก่ R. Soekmono และ 5. มีศูนย์กลางอยู่ที่ไชยา ผู้เห็นสนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ H.G. Quaritch Wales (ภายหลังได้เห็นด้วยกับแนวคิดศูนย์กลางศรีวิชัยอยู่ที่ปาเล็มบัง), หม่อมเจ้าจันทร์จรัญ รัชยา, ธรรมทาส พานิช, บรรจบทัดเทียม เป็นต้น

⁸⁵E.E.Lunet de Lajonquière, “La Domaine Archéologique du Siam,” en Rapport sommairesur une mission archeologique (Cambodge, Siam, Presqu'île malaise, Inde, (1907-1908), 227-262.

⁸⁶Reginald Le May, A Concise History of Buddhist Art in Siam, (Rutland, Vt.: C.E. Tuttle, 1963), 35-49.

⁸⁷กรรณิการจรรยาแสง แปล, “ศรีวิชัยในงานของยอร์ช เซเดส์” ใน ยอร์ช เซเดส์กับไทยศึกษา (นครปฐม: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา ภาควิชาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546), 111-138.

⁸⁸ผาสุขอินทราวุธ, “ร่องรอยวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ใน โบราณคดีและประวัติศาสตร์ในประเทศไทย: ฉบับคู่มือสังคมศึกษา (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 151-153.

⁸⁹อมรา ศรีสุชาติ, ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป(กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2557), 77-79.

5. **ข้อสันนิษฐานกษัตริย์ที่ปกครองเมืองโบราณไชยาในช่วงพ.ศ.1726 หรือเมืองครหิ** จากจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปขนาดปรกกล่าวถึงกษัตริย์ “กรมเตงอัญมหาราชศรีมาตไตรโลกยราชา” มีพระบรมราชโองการให้มหาเสนาบดีตลาในเจ้าเมืองแห่งสุรุก(อำเภอ)ครหิ สร้างพระพุทธรูปนักวิชาการสันนิษฐานเกี่ยวกับกษัตริย์ที่ปกครองออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ปกครองด้วยกษัตริย์เขมรผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ H.G.Quaritch Wales (พ.ศ.2477)⁹⁰, Reginald Le May⁹¹(กล่าวว่าในจารึกเป็นกษัตริย์เขมรปกครองแถบลพบุรี น่าจะมีการเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น), B.P.Groslier(พ.ศ.2505)⁹²ปกครองโดยมาลาญที่คล้ายกับ กษัตริย์มาลาญพระเจ้าศรีมัตไตรโลกยราชาเมถิลภูษนวรรมเทวะและพระเจ้าศรีทตศรีอุทยาทิตย วรรมราเชนทรเมถิลมณีวรรมเทวะในปีพ.ศ.1829และ1890 ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ ดร.ประเสริฐ ญ นคร

6. **ข้อสันนิษฐานเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทระหว่างชุมชนโบราณแหลม โปธิ์กับเกาะคอเขา** พบหลักฐานที่คล้ายกันระหว่างแหลมโปธิ์และเกาะคอเขา จังหวัดพังงา สันนิษฐานว่าสองเมืองนี้ น่าจะมีการติดต่อกันผ่านเส้นคาบสมุทร เช่น H.G.Quaritch Wales (พ.ศ.2477)⁹³, อมรา ศรีสุชาติ เบนเนทบรรณสันและพิสิฐ เจริญวงศ์ (พ.ศ. 2532)⁹⁴ เป็นต้น

⁹⁰H.G.Quaritch Wales, A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion (London: India Society, 1935), 4-31.

⁹¹Reginald Le May, A Concise History of Buddhist Art in Siam, (Rutland, Vt.: C.E. Tuttle, 1963), 35-49.

⁹²B.P.Groslier, Indochina: Art in the Melting Pot of Races (London: Metuen, 1962), 82-219.

⁹³H.G.Quaritch Wales, A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion (London: India Society, 1935), 4-31.

⁹⁴อมรา ศรีสุชาติ, “คุยกับผู้เชี่ยวชาญเบนเนท บรรณสันและพิสิฐ เจริญวงศ์ เรื่องการขุดค้น แหล่งโบราณคดีเกาะคอเขาและแหลมโปธิ์และการศึกษาเส้นทางการค้าทางทะเลของโครงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณประเทศไทย,” ศิลปากร33 (1 มีนาคม – เมษายน 2532): 32-37.

บทที่ 4

ชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24: หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร

หลักฐานด้านลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณไชยา พบทั้งหมดจำนวน 22 ชิ้น แบ่งตามประเภทเป็น จารึกจำนวน 8 ชิ้น, บันทึกรหรือจดหมายเหตุ จำนวน 4 ชิ้น ฎหมายตราสามดวงจำนวน 1 ชิ้น ตำนานหรือพงศาวดารจำนวน 2 ชิ้น และคัมภีร์ ไบลานทางพุทธศาสนาจำนวน 6 ชิ้น โดยพบหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรเก่าสุด อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 มีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

ก. จารึก เป็นเอกสารชิ้นต้นทำขึ้นในช่วงเวลานั้นพบจารึกทั้งหมด 8 ดังนี้

1. จารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปนาคปรก

ภาพที่ 8 จารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง

จารึกระบุว่าสร้างในปี พ.ศ.1726 พบบริเวณแหล่งโบราณคดีนาโนรมย์ (ทุ่งนาทางทิศ ตะวันออกของวัดเวียง ตำบลเวียง อำเภอไชยา) เป็นอักษรกวิ ภาษาขอม อ่านและแปลโดย ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ในปีพ.ศ.2472ตัวจารึกจารบนฐานพระพุทธรูปนาคปรกสำริดฐานมี ขนาด7.5x5.6เซนติเมตร มี5บรรทัด¹

เนื้อหา จารึกกล่าวถึงเสนาบดีตลาในผู้รักษาเมืองครหิได้รับพระราชโองการ จากกัมรแดงอัญมหาราช ศรีมันไตรโลกยราชเมาลีภูษณวรมเทวะให้หล่อพระพุทธรูปนี้ ปีพ.ศ.1726

คำจารึก	คำแปล
๑. ๑๑๐๕ ศก โถะ นกษัตริ ต คป ^(๑) ะสกตี กมฺรแดง อญ มหาราช ศรีมันไตรโลกยราชเมาลีภูษณวรมเทวะ ปิ เกตุ	๑. ศักราช ๑๑๐๕ เถาะนักษัตร มีพระราชโองการ กัมรแดงอัญ มหาราช ศรีมันไตรโลกยราชเมาลีภูษณวรมเทวะ ^(๒) ขึ้น ๓ คำ
๒. เขยชฺฐ โนะ พุทธพาร มหาเสนาบดี ตลา โน ค จ่า สุกฺกฺ คุรหิ อารานา ต มฺรแดง ศรีญาโน เถว ปุระ	๒. เกรฐมาล (เดือน ๗) วันพุธ ให้มหาเสนาบดีตลาโน ^(๓) ผู้รักษาเมืองครหิ ^(๔) อารานา มรแดง ศรีญาโน ให้ทำ
๓. ตีมา เนะ ทังนุ มานุ สิริคฺ ภาว มวยฺ คฺล ทิ ค ชา พุยาย มาสุ คปฺ คณฺลึงฺ ตี ชฺถาปนา ชา ปุระตี	๓. (พระพุทธรูป) ปฏิมากรนี้ สำริด มีน้ำหนัก ๑ ภาวะ ๒ คฺล ทองคำ (ที่บีด) มีราคา ๑๐ คำสิง สถาปนา
๔. มา มหาชน โฝง ค มานุ สรฺพุธา อนุโมทนา ปุธา นมนฺสการนุ เนะ เลงฺ ส __ ปานุ สรฺวฺชุลคา	๔. (พระพุทธรูปนี้) ให้มหาชนทั้งปวงผู้มีศรัทธา อนุโมทนาแลบูชา นมนัสการอยู่ที่นี่ เพื่อจะได้ถึงสรรเพชญญาณ
๕. _ ห ต ขา __	๕.

ภาพที่ 9 คำอ่านจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปนาคปรก
ที่มา: นวพรรณ ภัทรมูล. "จารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง." ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 18/2/2557 ฐานข้อมูล
http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=505

¹ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=505 (เข้าใช้ข้อมูลวันที่ 18/2/2557)

2. จารึกหลักที่ 24ข. จารึกวัดหัวเวียง

ภาพที่ 10 จารึกหลักที่ 24ข. จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา

ที่มา: นวพรรณ ภัทรมูล. “จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา.” [ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร \(องค์การมหาชน\), 2547](http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507). เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 ฐานข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507

จารึกระบุว่าสร้างในปีพ.ศ. 1774 พบบริเวณศาลปะหมอวัดเวียงอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จารเป็นอักษรขอม ภาษาสันสกฤต อ่านและแปลโดยศาสตราจารย์ออร์ซ เซเดส์ ในปีพ.ศ. 2472 จารึกจารบนหินชนวนขนาด 47x181x14 เซนติเมตร มีเนื้อความ 16 บรรทัด

เนื้อหา กล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุผู้ครองเมืองตามพรลิงค์และสืบเชื้อสายมาจากตระกูลปทุมวงศ์ว่าทรงเป็นกษัตริย์ที่สันทนพระพุทธานุภาพ ทรงมีรูปงามและทรงเชี่ยวชาญในนิติศาสตร์²

² นวพรรณ ภัทรมูล “จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา.” [ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร \(องค์การมหาชน\)](http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507) . เข้าถึงข้อมูลวันที่ 18/2/2557 ฐานข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507

คำจารึก	คำแปล
๑. สิวสุติ ศรีมศุวิรมนสาสนาครุสภท ๒สุ ตามพรสิง	สิวลิตี
๒. เศสุวรรณ ส __ นิว ปดมวัสชนคำ วัคปุรทีไปคฺวระ สัฐ	พระเจ้าผู้ครองเมืองตามพรสิงค์
๓. เปน ภิ จนุทรภาณุมทนะ ศรีธรรมราชธา ส ะ ธรมภโลกสมานนิ	ทรงประพุดิประโยชน์เกื้อกูลแก่พระพุทธศาสนา
๔. ดินินุณะ ปณจณพวสธาธิปะ ๒ สิวสุติ	พระองค์สืบตระกูลจากตระกูลชั้นรุ่งเรือง คือปฐมวงศ์
ศรีกรมลกุลสมุคฺฤ (๒) ตามุ	มีรูปร่างงามเหมือนพระกามะ ชั้นมีรูปร่างราวกับพระจันทร์
๕. ทฺรสิงเศศวรภูษพลภิมเสนาชยาชนสุ สกถมนุสฺยปฺนุชยา	ทรงฉลาดในนิติศาสตร์คล้ายกับพระธรรมโกศการ
๖. ภูภาเวณ พทฺว จนุทรสุรยุชยานูวามิว โลกปุรสิทฺธิกิริตติ	เป็นหัวหน้าของตระกูล.....
๗. ธรรจนุทรภาณูปาธิ ศรีธรรมราชธา กสิณุคฺพระชานนิ	ทรงพระนาม ศรีธรรมราช
ทฺวตฺตฺริงศาธิกสุ ศรีนิ	ศรีสิวลิตี
๘. สดาศิกจตุวารสหสุรานุติกรานุเศ เสดลาเสรมิว	พระเจ้าผู้ปกครองเมืองตามพรสิงค์
ภกฺคฺชยามฤคฺวรม ــــــــ	เป็นผู้อุปถัมภ์ตระกูลปฐมวงศ์
	พระหัตถ์ของพระองค์มีฤทธิ์มีอำนาจ.....
	ด้วยอานุภาพแห่งบุญกุศล ซึ่งพระองค์ได้ทำต่อมนุษย์ทั้งปวง
	ทรงเสขานภาพเท่าพระอาทิตย์ พระจันทร์
	และมีพระเกียรติอันเลื่องชื่อในโลกทั้งปวง
	ทรงพระนาม จันทรภาณุ ศรีธรรมราช
	เมื่อกลีศุค ๔๓๓๒ ^(๕) -----

ภาพที่ 11 คำอ่านจารึกหลักที่ 24 ข จารึกวัดหัวเวียง

ที่มา: นวพรรณ ภัทรมูล. "จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา." *ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547. เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 *ฐานข้อมูล* http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507

3.จารึกหลักที่ 24ก. จารึกวัดหัวเวียง

ภาพที่ 12จารึกหลักที่ 24ก จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา

ที่มา:ตรงใจ หุตางกูร และนวพรรณ ภัทรมูล "จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา."ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=509

กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 พบที่บริเวณศาลปะหมอวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จารเป็นอักษรขอม ภาษาบาลี อ่านและแปลโดยชะเอม แก้วคล้าย ในปีพ.ศ.2529 จารึกจารบนหินชนวนขนาด 31x70x12 เซนติเมตร มีเนื้อความ 16บรรทัด

เนื้อหา กล่าวถึงการบริจาคทานของกลุ่มบุคคลที่มาชุมนุม

คำจารึก	คำแปล
๑. ----- อดา -----	๑. ----- อีกอย่างหนึ่ง -----
๒. เศ ส ----- (ม) ญชก้า ^(๔) โหนติ -----	๒. (ชน)เหล่านั้น ผู้มีเครื่องประดับ -----
๓. ___ ก้า // ทสกา สหุททาเนยว พิธานิ เป -----	๓-๔. ----- // (ชน) ทั้งสิบ -----
๔. บลล ปวรสล ชินาย นิชเจตลา // ปญจกา -----	ยังวิชา (ให้เกิด) ด้วยเจตนาอันเป็นที่รัก ต่อพระชินะ -----
๕. พิธานิ ^(๕) โหนติ ศุ ปิยสลาศเสสว สักกสน (ศร) -----	ผู้ประเสริฐ ในกาลทั้งปวง // ----- ส่วน ทั้งห้า -----
๖. (ส) ทุทโส // นวกาหาลู ^(๖) โหนติ วารลา เศ สหุททาเลกา -----	๕. เป็นความรู้ของพระเจ้าเป็นที่ยรัก ผู้มาสู่สังกัสสนคร -----
อฏจกา -----	๖. ----- โดยประการทั้งปวง // -----
๗. ยา โหนติ ทสกา จินตสทุระกา // ทสกา อฏจกา จ -----	ชนทั้งห้าเหล่านั้น เป็นผู้ที่มีปัญญา มีความปรารถนา -----
เอกทา -----	ตามวาระ ----- ทั้งแปด -----
๘. วาจิตาปิจ ปญจปญญาส สัมาดา นาลิโก สหุโร ตดา // อมิ -----	๗. ทั้งสิบ เป็นผู้มีศรัทธาตามที่ตนคิดแล้ว // -----
๙. ตา ^(๗) ทสภณชานิ ^(๘) โหนติ ทานทหุนิ ^(๙) ปิ // สหุทานิ -----	บางครั้ง ----- ทั้งสิบ และทั้งแปด -----
ปญจนก -----	๘. อีกอย่างหนึ่ง (ชน) ทั้งหลายผู้ประชุมกัน ทั้งห้าสิบห้าคน -----
๑๐. (ธา) ทเรน กโรปิจ รมมรารส สคตุโน สกุกัจ วติ -----	เป็นผู้ปลงวางจาแล้ว ย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ ดุจพระบริสุทธิ์ -----
หัสนภ -----	ที่หาความเศร้าหมองมิได้ // -----
๑๑. (ปา) วิสานุวศุต ----- คณาเศ สุตนถกภกปิณ -----	๙. วัตถุประสงค์หรือมโนทัศน์ต่างๆ ที่มีได้กำหนด -----
___ วุทธสสุ -----	เป็นวัตถุประสงค์จำนวนมากเพื่อทาน // ผู้มีบุญแม้ทำทานทั้งปวงด้วย -----
๑๒. -----	๑๐. ความเชื่อที่ย่อมกล่าวถึงความนำเศภของพระศาสดา -----
คณา นาถา เธ -----	ผู้เป็นธรรมราชา -----
๑๓. -----	๑๑. คณะเหล่านั้น ----- ผู้ศรัทธาตามบริษัท -----
๑๔. ----- พ้า -----	ได้รับข่าวพระนาคแล้ว -----
๑๕. -----	๑๒. -----
-----	๑๓. -----
-----	๑๔. -----
-----	๑๕. -----

ภาพที่ 13 คำอ่านจารึกหลักที่ 24 ก จารึกวัดหัวเวียง

ที่มา: ตระกูล หุตางกูร และนพพรธณ ภัทรมูล “จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=509

4. จารึกแผ่นลานทอง

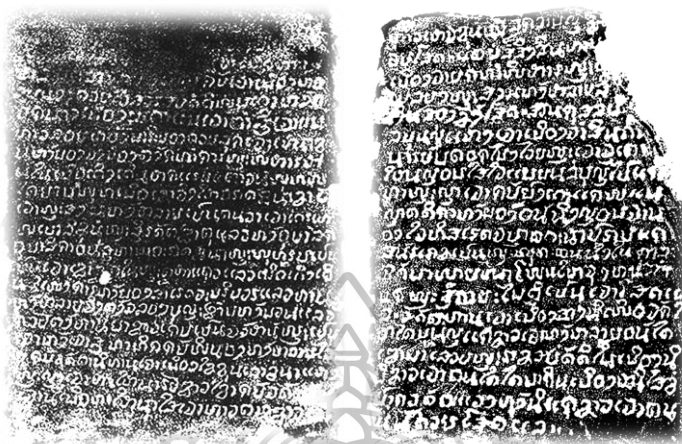
ภาพที่ 14 จารึกแผ่นลานทองพบบริเวณนาระหว่างเมืองเวียงและวัดพระบรมธาตุไชยา

จากการเทียบเคียงตัวอักษรเบื้องต้นพบว่ามีคล้ายคลึงกับจารึกหลักที่ 24 ก 24 ข และหลักที่ 25 กำหนดให้เป็นจารึกช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ที่มาของจารึกชาวบ้านพบจากการขุดสระน้ำบริเวณทุ่งนาระหว่างวัดพระบรมธาตุไชยารวิหารและเมืองเวียงปีพ.ศ. 2556 จารึกจาร เป็นอักษรกวิ(หรือขอมโบราณ) ภาษาสันสกฤต วัสดุทำจากทองคำแต่เดิมมีลักษณะยาวเป็นแผ่นเดียวกันแต่ผู้พบได้นำมาขัดล้างทำให้จารึกได้รับความเสียหายแตกออกเป็นชิ้นๆ จารึกส่วนหัวและท้ายมีทรงมน วัดขนาดความกว้างของแผ่นจารึกได้ 2.7 เซนติเมตรบรรจุอยู่ในตลับทองคำพร้อมกับแหวนทองหัวพลอยสีม่วง

เนื้อหาในจารึกจากจารึกมีความชำรุดเสียหายทำให้อ่านได้เพียงบางคำแต่สันนิษฐานว่าเป็นการถวายสิ่งของแก่ศาสนสถาน ผลการอ่านเบื้องต้นโดยผศ.ดร.กังวล คัชชิตมา (ยังไม่ได้รับการปริวรรต) สันนิษฐานว่าเป็นการถวายของ (ผ้าตาต)แก่ศาสนสถาน ส่วนอาจารย์ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ได้ให้ความเห็นว่าตัวอักษรลายเส้นค่อนข้างขาดหาย ไม่ครบรูปศัพท์จึงไม่สามารถแปลความหมายในจารึกได้

³ผู้เขียนได้นำภาพจารึกลานทองที่พบไปขอความอนุเคราะห์จากผศ.ดร.กังวล คัชชิตมา อาจารย์ภาควิชา ภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรและอาจารย์ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณประจำกองหอสมุดแห่งชาติให้ความอนุเคราะห์ในการแปลความเบื้องต้น

5. จารึกหลักที่ 304 จารึกวัดตะพาน (จารึกสมุ.8 จารึกวัดแวง)

ภาพที่ 16 จารึกหลักที่ 304 จารึกวัดตะพานด้านที่ 1 และ 2

ที่มา: พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร. “วัดตะพานด้านที่ 1 และ 2.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 ฐานข้อมูล http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507

จากการเปรียบเทียบตัวอักษร ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร พิจารณาจากตัวอักษรกำหนดอายุอยู่ในช่วงพ.ศ. 1935-1970 ที่ไม่ทราบตำแหน่งที่พบจารึกที่ชัดเจนระบุเพียงว่ามาจากวัดตะพาน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี⁴ (จากการสำรวจของผู้วิจัยไม่พบวัดตะพานในอำเภอไชยา) จารเป็นอักษรไทยอยุธยา (บางตัวคล้ายธรรมล้านนา) ภาษาไทย อ่านและแปลโดยประสาร บุญประคอง ในปีพ.ศ. 2511 จารึกบนแผ่นหินทรายแดงขนาด 45x95x22 เซนติเมตรมี 2 ด้าน ด้านที่ 1 มี 22 บรรทัด ด้านที่ 2 มี 20 บรรทัด

เนื้อหากล่าวถึงเจ้าเมืองทองและครอบครัว (แม่เจ้าคำศรีเจ้าแม่ท้าวสร้อยทองนารี) ร่วมกันสร้างพระวิหารโดยอาราธนาเจ้าเถรเทพเมาลีและพระสงฆ์มาชุมนุมพระศรีรัตนมหาธาตุ มีการเชิญพระพุทธรูปเข้าสู่คูหาแก้วและถวายเป็นดินแก้ววัด ตอนทำยอชิสฐานขอให้พบพระศรีอารีย์ และฝากวัดตะแวงกับผู้ครองเมืองคนต่อไป

⁴ประสาร บุญประคอง, “คำอ่านศิลาจารึกอักษรและภาษาไทยได้มาจากวัดตะพาน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” *ศิลปากร* 12, 2 (กรกฎาคม 2511), 95-99.

ด้านที่ 1:

คำอ่าน	คำปริวรรต
๑.	๑.
๒.	๒.
๓.	๓.
๔. ทาว	๔. ท้าว
๕. (หลายถวาย).....กับเจ้าเมืองทอง	๕. (หลายถวาย).....กับเจ้าเมืองทอง -
๖. ญนองศวยโศครวสับตติพิณเดาทง้อ	๖. ง ญ่นอง ^(๑) ศวยโศครว ^(๑) สบตติพิณ ^(๑) เดาทง้อ -
๗. งคนางเมืองผู้เถาแม่เจ้าคำศรีเจ้าแม่	๗. งคนางเมืองผู้เถา ^(๑) แม่เจ้าคำศรี ^(๑) เจ้าแม่
๘. ทาวสอยทองนารีมอญด้วยเจ้าหนานจู้	๘. ท้าวสอยทองนารีมอญ ^(๑) ด้วยเจ้าหนาน ^(๑) จู้ -
๙. นทวังมอญตั้งทำกรมพระพิหาร	๙. นทวังมอญ ^(๑) ตั้งกระทำกรมพระพิหาร ^(๑) -
๑๐. นโมเมืองถึงเดินหกแรม ๔ คำวันพุทธ	๑๐. น ^(๑) โมเมือง ^(๑) ถึงเดินหก ^(๑) แรม ๔ คำวันพุทธ
๑๑. ไดยามพุทธเมื่อเช้า จึงให้อารณาราชว	๑๑. ไดยามพุทธเมื่อเช้า ^(๑) จึงให้อารณาราชว
๑๒. เจ้าพระสงฆ์หลายเป็นตนวาจาเดรเท	๑๒. เจ้า ^(๑) พระสงฆ์หลายเป็นตน ^(๑) วาจาเดรเท -
๑๓. พนมสิญ์ผู้พระศรีรัตนาคูแลทงอุบาท	๑๓. พนมสิญ์ ^(๑) ผู้พระศรีรัตนาคู ^(๑) แลทงอุบาท
๑๔. อุบาทิกายันศรีธา มาอารณาทะพุทธรูปเป็น	๑๔. อุบาทิกายันศรีธา ^(๑) มาอารณาทะพุทธรูปเป็น
๑๕. เป็นเจ้าเข้าสู้อยู่ในพระศูหาแก้วแล้ว เมื่อถึงเดือ -	๑๕. เป็นเจ้าเข้าสู้อยู่ในพระศูหาแก้วแล้ว ^(๑) เมื่อถึงเดือ -
๑๖. น ๙ เทงการกษัตริย์ของสาครบริวารแลทวน	๑๖. น ๙ ^(๑) เทงการกษัตริย์ ^(๑) ของสาครบริวารแลทวน
๑๗. ทงหลายจึงตั้งฉลองพระอัฐงมวณแล้ว	๑๗. ทงหลาย ^(๑) จึงตั้งฉลองพระอัฐงมวณแล้ว
๑๘. กลับตั้งทานผาขาวเกบเป็นเงินพระเป็น	๑๘. กลับตั้งทานผาขาว ^(๑) เกบเป็นเงินพระเป็น
๑๙. เจ้าทงเจ้าศุภรทาทักกับพี่น้องทงหลายไว้	๑๙. เจ้า ^(๑) ทงเจ้าศุภรทา ^(๑) ทักกับพี่น้องทงหลายไว้
๒๐. ยกวัดตะนิทานเจ้าเมืองไซจุนเสาชินาแห่ง	๒๐. ยกวัดตะนิทาน ^(๑) เจ้าเมืองไซจุนเสาชินา ^(๑) แห่ง
๒๑. พระญาเจ้าทาวโหนารอยชวจากบวัดตะพระ	๒๑. พระญาเจ้าทาวโหนารอยชว ^(๑) จากบวัดตะพระ
๒๒. เจานี้เมื่อทาโหนาโศจาทาวคางชาวเจ้า	๒๒. เจานี้ ^(๑) เมื่อทาโหนา ^(๑) โศจาทาวคางชาวเจ้า

ด้านที่ 2:

คำอ่าน	คำปริวรรต
๑. ทาวเหมจุนนอยลูกสามหญิง...(ค)	๑. ท้าวเหม ^(๑) จุนนอย ^(๑) ลูกสามหญิง...ค
๒. วยโศคฯ แคนสี่สิงสินทาน (เจ้า)	๒. วยโศค ^(๑) ฯ แคนสี่สิงสิน ^(๑) ทานเจ้า
๓. เมืองจายกทำพิหารพระ (พุทธ)	๓. เมืองจายก ^(๑) กระทำพิหาร ^(๑) พระพุทธร
๔. (ง) บลยงพระสงฆ์หลายสิ (น)	๔. รูปเลี้ยงพระสงฆ์หลายสิ ^(๑)
๕. (ย) เงินสองรังโศค ๐ สนวนกุศล (น)	๕. เงินสองรัง ^(๑) โศค ๐ สนวนกุศล -
๖. ลบุญแห่งเจ้าเมืองจำสีลาว (ง)	๖. ลบุญแห่งเจ้าเมือง ^(๑) จำสีลาว -
๗. นารยบคอกโม่งโวยพระเจ้าจรदन (มาแค)	๗. นารยบคอกโม่งโวย ^(๑) พระเจ้าจรदन ^(๑) มาแค
๘. โหน ย่อมโศใจแฉนบุญไปแก	๘. โหน ^(๑) ย่อมโศใจ ^(๑) แฉนบุญไปแก
๙. ทาพุทธญาจากบึงผู้เถาแกพแม	๙. ธ ^(๑) พุทธญา ^(๑) จากบึงผู้เถา ^(๑) แกพแม
๑๐. ญาติกาทงมอญอนนิงญอมจ่าน	๑๐. ญาติกา ^(๑) ทงมอญ ^(๑) อนนิงญอมจ่าน -
๑๑. องค์สิสเรจบุรดาตนะปราบแก	๑๑. องค์ ^(๑) สิสเรจ ^(๑) บุรดาตนะ ^(๑) ปราบแก
๑๒. สนิษารเป็นพระพุทธรตนนิงในกาล	๑๒. สนิษาร ^(๑) เป็นพระพุทธรตน ^(๑) นิงในกาล
๑๓. จักภายหนานโหนให้จุงทนต์สำ	๑๓. จักภายหนาน ^(๑) โหน ^(๑) ให้จุง ^(๑) ทนต์สำ
๑๔. นกัพระสุริยาจะไม่ตรีเป็นเจ้าโศคณ	๑๔. นกัพระสุริยา ^(๑) จะไม่ตรี ^(๑) เป็นเจ้าโศคณ -
๑๕. ล ๐ วัดคetanเจ้าเมืองสร้างนี้เพื่อจกั	๑๕. ล ๐ ^(๑) วัดคetan ^(๑) เจ้าเมืองสร้าง ^(๑) นี้เพื่อจกั -
๑๖. หัดบุญแก่ชวเจ้าทงหลายอันใด	๑๖. หัด ^(๑) บุญแก่ชว ^(๑) เจ้าทงหลาย ^(๑) อันใด
๑๗. เรามาเสวยพระราษสับตติในเมืองนี้	๑๗. เรามาเสวย ^(๑) พระราษ ^(๑) สับตติ ^(๑) ในเมืองนี้
๑๘. มิชวาเจาคนใดไดมากินเมืองนี้ไซ	๑๘. มิ ^(๑) ชวาเจา ^(๑) คนใด ^(๑) ไดมากินเมือง ^(๑) นี้ไซ
๑๙. ผากวัดตะแวงทงนี้แก่ชวเจ้าคน	๑๙. ผากวัดตะแวง ^(๑) ทงนี้ ^(๑) แก่ชวเจ้า ^(๑) คน
๒๐. นันด้วยโศคแล ๙	๒๐. นัน ^(๑) ด้วยโศค ^(๑) แล ๙

ภาพที่ 17 คำอ่านจารึกหลักที่ 304จารึกวัดตะพานด้านที่ 2

ที่มา: พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร. “วัดตะพานด้านที่ 1และ2.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทยศูนย์มานุษยวิทยา

สิรินธร (องค์การมหาชน) .เข้าถึงวันที่ 18/2/2557 ฐานข้อมูล

http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_detail.php?id=507

6. จารึกระฆังจีน⁵

ภาพที่ 18 จารึกระฆังจีนพบบริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร

จารึกระฆังปีพ.ศ.2121(ค.ศ.1578) ร่วมสมัยราชวงศ์หมิงของจีนและพระมหาธรรมราชาของอยุธยาพบบริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยารวิหารจารเป็นอักษรจีนภาษาจีน อ่านและแปลโดยClaudin Salmon ในปีพ.ศ.2550 จารึกบนระฆังเหล็ก

เนื้อหาเขียนว่า (萬曆六年吉旦立) Wanlilijunianjidanli” แปลว่าสร้างขึ้นในวันที่เป็นมงคลของปีที่ 6 ของรัชศกวานลี่

⁵Claudin Salmon, “Transnational Networks as a reflected in Epigraphy: The case of Chinese Buddhist Bells in Southeast Asia,” *Chinese Overseas: Migration, Research and Documentation* (Hong Kong: The Chinese University press, 2007), 33.

7. จารึกระฆังจีน

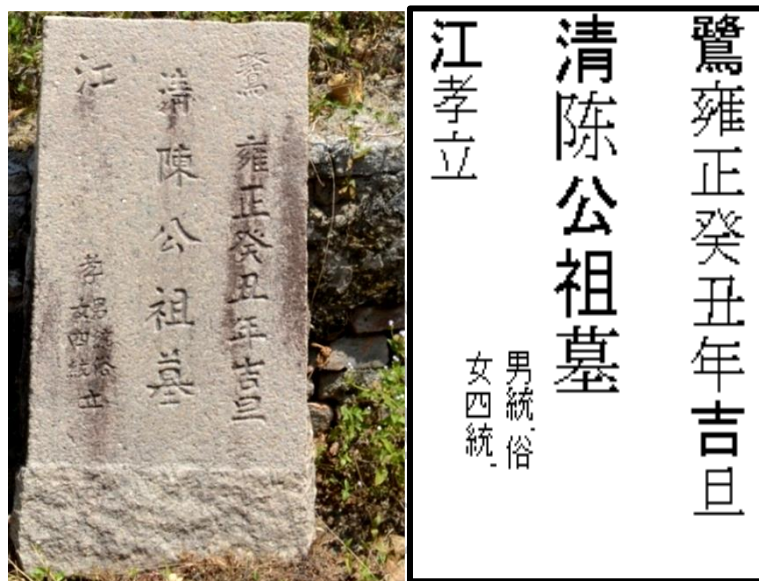

ภาพที่ 19 จารึกระฆังจีนพบบริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร

ตัวอักษรที่ปรากฏบนจารึกค่อนข้างดบเลือนแต่จากลักษณะของระฆังสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี ค.ศ.1696 (พ.ศ.2239) สมัยจักรพรรดิคังซีราชวงศ์ชิงของจีนและสมเด็จพระเพทราชาของอยุธยา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดร.ปวีร์วรรต ธรรมปรีชากร (ผู้พบระฆัง) กล่าวว่าระฆังใบนี้ตั้งอยู่บริเวณระเบียงคดของวัดพระบรมธาตุไชยา⁶

⁶สัมภาษณ์อาจารย์ปวีร์วรรต ธรรมปรีชากร เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2558

8. จารึกแผ่นป้ายหลุมศพอักษรจีนที่วัดพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา

ภาพที่ 20 ป้ายหลุมศพที่วัดใหม่พุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา

จารึกระบุปีพ.ศ.2276 (ค.ศ.1733) ร่วมสมัยจักรพรรดิยงเจิ้นราชวงศ์ชิงของจีน และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศของอยุธยา พบตั้งอยู่บริเวณเจดีย์หน้าอุโบสถวัดใหม่พุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยาจารเป็นอักษรจีน ภาษาจีน อ่านและแปลโดยWeiyan Weiปีพ.ศ.2557(เนื้อหา ยังไม่ได้รับการปริวรรต)⁷ จารบนหินแกรนิตขนาดสูง 92x50 เซนติเมตร

เนื้อหา กล่าวว่า The son 統俗 (Tong Su) and the daughter 四統 (Si Tong), full of filial piety and respect, erect a gravestone at 鷺江 (Lu Jiang)⁸ for their deceased father 陳祖 (Chen Zu) on an auspicious day in the year 癸丑 (Gui Chou) (1733AD) during the Emperor 雍正 YongZheng 's reign of Qing dynasty.

แปลเป็นไทยว่า “บุตรชายของสุช (?) และลูกสาวศรีทอง (?) เติบโตด้วยความเคารพยำเกรง เสียใจและแสดงความเคารพสร้างหลุมฝังศพบิดาเฉินซู (Chen Zu) บิดาผู้ล่วงลับไว้ที่ลูเจียงในวันมงคลตรงกับปี Gui Chou ในรัชศกยงเจิ้นแห่งราชวงศ์ชิง”

⁷ผู้วิจัยได้ส่งให้ Miss Weiyan Wei (PhD candidate) Research Center for Chinese Frontier Archaeology of Jilin University ประเทศจีนทำการอ่าน เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2557

⁸Lujiangเป็นตำบลหนึ่งในเมืองเหอเฟย์(He Fei)มณฑลฮานฮุย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของ ประเทศจีน

นอกจากนี้ผู้เขียนยังพบจารึกป้ายหลุมศพจีนอีก 3 แผ่นที่ไม่ทราบอายุสมัยที่ชัดเจน ได้แก่ จารึกแผ่นป้ายหลุมฝังศพอักษรจีนที่พบบริเวณตรงข้ามวัดสมุหนิมิต ตำบลพุมเรียง ตัวอักษรทางแถวซ้ายและขวาค่อนข้างลบเลือนทำให้ไม่รู้อายุสมัยที่ชัดเจนส่วนแถวกลางจากด้านบนถึงด้านล่างแปลว่าหลุมศพของเฉินกง (Chen Gong) บิดาของ... (จารึกชำรุด) ... จากเมือง ...หยาง(..Yang)⁹, จารึกภาษาจีนที่วัดโพธาราม ตำบลพุมเรียงตั้งอยู่บริเวณใต้ต้นโพธิ์หน้าวิหาร ห้วม้า อ่านว่า 后土 แปลว่า The Goddess of the Earth¹⁰ และชิ้นส่วนป้ายภาษาจีนบนแผ่นหินที่วัดใหม่ท่าโพธิ์ จารึกชำรุดทำให้ไม่ทราบปีที่จาร

ภาพที่ 21 ตัวอย่างจารึกอักษรจีนที่พบใน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

⁹ผู้วิจัยได้ส่งให้ Miss Weiyang Wei (PhD candidate) Research Center for Chinese Frontier Archaeology of Jilin University ประเทศจีนทำการอ่าน เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2557

¹⁰ผู้วิจัยได้ส่งให้ Miss Weiyang Wei (PhD Candidate) Research Center for Chinese Frontier Archaeology of Jilin Universityทำการอ่าน เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2557

ข. บันทึกการค้าและจดหมายเหตุพบที่เขียนเกี่ยวข้องกับไชยาจำนวน 5 ฉบับ
ดังนี้

1. บันทึก Chu-Fan-chih

เป็นเอกสารชั้นรองเขียนโดย"ChauJuKua"ขุนนางชาวจีนตำแหน่งหัวหน้ากรมการค้าระหว่างต่างประเทศ ประจำมณฑลฝูเจี้ยนสมัยราชวงศ์ซ่ง (Inspector of Foreign Trade in Fukien) เขียนขึ้นเมื่อปีพ.ศ.1768ในหนังสือประกอบด้วยเรื่องราวและสินค้าของประเทศต่างๆที่ได้ยินและได้ฟังมา ในที่นี้ได้กล่าวถึงอาณาจักร San- fo-s'hi ซึ่งอยู่ระหว่างChön-la (เจนละ)และ Shöpo(ชวา) มีบรรดา15 เมืองที่ขึ้นต่อ San- fo-s'hiได้แก่

Pöng-föng(สันนิษฐานว่าคือ ปาหัง)	Tan-ma-ling (สันนิษฐานว่าคือตามพรลิงค์)
Töng-ya-nöng	Kia-lo-hi
Ling-ya-ssi-kia (สันนิษฐานว่าคือลังกาสุกะ)	Pa-lin-föng(สันนิษฐานว่าคือปาเล็มบัง)
Ki-lan-tan (สันนิษฐานว่าคือกัลันตัน)	Sin-t'o(ซุนดา)
Fo-lo-an	Kiên-pi
Ji-lo-t'ing	Lan-wu-li (ลัมบรี อะเจห์)
Ts'ién-mai	Si-lan(ศรีลังกา)
Pa-t'a ¹¹	

จากหลักฐานจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปขนาดปรก วัดหัวเวียงกำหนดอายุราวปีพ.ศ.1726ที่กล่าวถึงเมือง "Grahi" นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นเมืองเดียวกับ "Kia-lo-hi"ในเอกสารของ Chau Ju Kua¹²

¹¹ Friedrich Hirth and W. W. Rockhill edited and translated, *ChauJuKua: his work on the Chinese and Arab trade in the twelfth and thirteenth centuries, entitled Chu fan chi* (Amsterdam: Oriental Press, 1966), 43 and 60-62.

¹² Gabriel Ferrand, *L'empire sumatranais de Crivijaya* (Paris: Librairie orientale, 1922), 14.

2. เอกสารฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยาพ.ศ. 2151-2163 และ พ.ศ.2167-2185

เป็นเอกสารชั้นต้นบันทึกรายวันบริษัทอีสต์อินเดียตะวันออกของฮอลันดา (VOC) ต้นฉบับปัจจุบันเก็บไว้ที่ปราสาทปัตตาเวีย ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในบันทึกมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไชยาปีพ.ศ.2184 -2185 ร่วมสมัยพระเจ้าปราสาททอง ดังนี้

“...ข่าวลือกระฉ่อนว่าพระเจ้าแผ่นดินตรงตั้งพระทัยส่งคณะทูตไปยังประเทศญี่ปุ่นอีก ฉะนั้นจึงต้องรอคอยเรือลำใหม่จากไชยา(Tiaya)หรือเรือจากออกญา นครศรีธรรมราช...”¹³

และตอนวันวลิตออกเดินทางจากอยุธยาไปปัตตาเวีย

“...เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเข้าสู่อ่าวสยามของนาย ฟอน ฟลิต (วันวลิต) ผู้แทนจึงได้นำเอาจดหมายแนะนำหลายฉบับตามพระราชโองการจากออกญาพระคลังถึงนางพระยาปัตตานีและถึงเจ้าเมืองมณฑลนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุงและ ไชยา(Tsaya)ไปด้วยกับเขาตามความต้องการ...”¹⁴

3. บันทึกของห้างชาวเลมที่ 6 ค.ศ.1675(พ.ศ.2218)ร่วมสมัยสมเด็จพระนารายณ์

มหาราช

เป็นเอกสารชั้นต้นบันทึกเกี่ยวกับการค้าของบริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษในเล่มที่ 6 มีเอกสารที่กล่าวถึงไชยาในบันทึกเกี่ยวกับกรุงสยามและใบอนุญาตทางราชการที่ทูลพระคลังมอบให้แก่บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษ มีรายละเอียดดังนี้

บันทึกข้อความเกี่ยวกับเรื่องห้างกรุงสยาม เขียนโดยมร.แฮมมอน กิบบอนส์ โอ.ซี.เลขที่ 4076สอดไปกับจดหมายที่แนบไปลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1675(พ.ศ.2218)มีเนื้อหาว่า

“...ถ้าเป็นไปได้ให้จัดการเรื่องนี้ของพระเจ้ากรุงสยามให้เสร็จสิ้น ใ้กราบทูลพระองค์ว่าข้าพเจ้าได้แจ้งเรื่องเกี่ยวกับพระองค์ไปทางบริษัท รับทราบไว้แล้วให้นำเครื่องบรรณาการขึ้นทูลเกล้าถวายและให้จัดของขวัญ แก่พระองค์และอุปราชศรีนุราชผู้ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่เราเป็นอันดี โดยเฉพาะ เมื่อให้ได้มาซึ่งท้องตราอนุญาตให้เราได้ค้าตีบูกได้ตั้งประสงค์ขอให้พิจารณาว่า

¹³นั้นทา วรเนติวงศ์ แปล, เอกสารของฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยาพ.ศ. 2151-2163 และพ.ศ.2167-2185 (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2513), 277.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, 281.

เรายังจะต้องการสิทธิอะไรนอกเหนือไปจากที่พระองค์ได้ประทานให้แก่เราอีก
ประการใดหรือไม่ เราจะทำประการใดเกี่ยวกับการค้าที่**ไชยา**และที่อื่นบริเวณที่
ใกล้เคียง เราจะจัดส่งสินค้าไปหรือจะซื้อเรือไปที่นั่นเพื่อให้ไปสืบเรื่องราวธุรกิจ
ไว้เสียชั้นหนึ่งก่อนและพิจารณาได้รับชาวญี่ปุ่นไว้ปฏิบัติการในหน้าที่ของบริษัท
หรือไม่ตามที่เคยได้เรียนไว้ให้ท่านทราบชั้นหนึ่งแล้ว..ในกรณีที่เราจำเป็นต้องส่ง
ของไป**ไชยา** เราจำเป็นต้องเอาเงินสดหรือเอาสินค้าบรรทุกเรือไป....”¹⁵

ท้องตราพระคลังออกให้ตามพระราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
แห่งกรุงสยามมอบให้แก่บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษ ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ.1675 ว่า

“ ท้องตรานี้มอบไว้ให้แก่ มร.แฮมมอน กิบบอนส์ผู้จัดการห้างชาวอังกฤษ
ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงสยามโดยพระคลัง โดยที่กัปตันชาวอังกฤษประสงค์
จะออกให้พระศรีนุราชกราบบังคมทูลพระเจ้ากรุงสยามให้ทรงอนุญาตให้
พระศรีนุราชออกไปยังจำโปน **ไชยา** และพุนพินเพื่อกว่านซื้อดีบุก
(นอกเหนือไปจากรายได้เข้าพระคลังหลวง) ตามราคาที่ประชาชนซื้อขายกัน
อย่าปกติไม่ให้ซื้อด้วยราคาขูดเลือดขูดเนื้ออย่างที่พวกชาวต่างชาติต้องซื้อที่ลิเวอร์พูล
พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน
สิทธิให้ มร.แฮมเมอร์กิบบอนส์หัวหน้าบริษัทของ ชาวอังกฤษ ในการผูกขาดซื้อ
ดีบุกจาก **ไชยา** จำโปน ทัทตุงและพุนพินได้ตลอดไป ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามราคา
ท้องตลาดที่ซื้อขายกัน เขาจะไม่บังคับให้พ่อค้าผู้ใดจำเป็นต้องรับซื้อและจะไม่
บังคับให้ขายแก่ผู้จัดการห้างของชาวอังกฤษ ตามราคาในท้องตลาดที่พระเจ้า
กรุงสยามได้ยอมอนุญาตให้ซื้อแล้ว ท้องตรานี้มอบไว้ ณ วันอาทิตย์ ขึ้น 1 ค่ำ
เดือนพฤศจิกายน” ¹⁶

4. จดหมายเหตุผลาญแบร์ Du Royaume de Siam

¹⁵ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ, ผู้แปล, บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานา
ประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เล่ม 2 (พระนคร: กรมศิลปากร, 2513), 159-160.

¹⁶ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ ผู้แปล, บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ
ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เล่ม 2 (พระนคร: กรมศิลปากร, 2513), 162-163.

ภาพที่ 22 แผนที่ราชอาณาจักรสยามจดหมายเหตุลาลูแบร์ "Du Royaume de Siam"¹⁷

เป็นเอกสารชิ้นต้นเขียนโดย Simon de la Loubere เอกอัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสเดินทางมาถวายพระราชสาส์นแด่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงอยุธยาวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2230 ฟ่านักอยู่ในเมืองไทย 3 เดือน 6 วัน จากนั้นเดินทางกลับฝรั่งเศส โดยเดือนมกราคม พ.ศ. 2231 จดหมายเหตุฉบับนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2234 ในบทที่ 4 กล่าวถึงการแบ่งมณฑลต่างๆของราชอาณาจักรสยามในภาคใต้ว่า

“... ส่วนข้างปากใต้ คือทางทิศใต้ของอาณาจักร มีมณฑล ยะโฮร์ (Johor), ปัตตานี (Patane), นครศรีธรรมราช (Ligor), ตะนาวศรี (Tenasserim), จันทบูร (Chanteboone), พัทลุง (Petelongou/Bordelong) และ ไชยา (Tchiài) โดยหัวเมืองยะโฮร์มีเมืองขึ้น 7 หัวเมือง, ปัตตานี 8, นคร 20, ตะนาวศรี 12 หัวเมือง, จันทบูร 8 และ ไชยา 2 นอกจากนั้นสยามทางภาคปากใต้ยังมีหัวเมืองย่อยอยู่ อีก 13 หัวเมือง เป็นเมืองเอกระออกไป ขึ้นตรงต่อราชสำนักเท่านั้นไม่ขึ้นแก่ใคร
....”¹⁸

¹⁷ ในแผนที่เขียนว่าเมือง Clai สันนิษฐานว่าเป็นเมืองไชยา

¹⁸ สันต์ ท. โกมลบุตร แปล, ชิมอง เดอะลาลูแบร์, จดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม (นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2552), 250.

5. จดหมายเหตุหมื่นอารีราษฎร์(วิน สาลี)

เป็นเอกสารชั้นรองบันทึกไว้ว่า “ในปี พ.ศ. 2438 สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานภาพได้มีรับสั่งให้พระยาวชิรธรราชเจ้าเมืองไชยาทำการสืบประวัติของเมืองไชยา ในครั้งนั้นได้บันทึกตามคำบอกเล่าของขุนนางเวชวีรชน (จบ นาคเวช) อดีตกำนันตำบลทุ่งและพระยาศรีสงคราม (ช่วย)อายุ 84 ปี อดีตปลัดเมืองไชยา เอกสารฉบับนี้มีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไชยาสมัยอยุธยาตอนปลายลงมาเนื่องจากปรากฏารายนามของเจ้าเมืองไชยา ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 มีดังนี้

“...ที่ตั้งเมืองไชยา เดิมตั้งอยู่เขาแดนทางทิศตะวันตกของเมืองไชยาที่เรียกในเวลานี้ว่าพุมเรียง” ได้ย้ายมาตั้งที่บ้านเวียงเรียกว่า “ทุ่งไชยา” ต่อมาในสมัยอยุธยายังไม่เสียแก่พม่ามีแขกมลายูชื่อ “มะระหุ่มปะแก” จากเมืองหัวเขาแดงอพยพครอบครัวและพรรคพวกมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ทุ่งโฉลก อำเภอพุนพินจนเมืองเจ้าเมืองไชยว่างลงจึงโปรดเกล้าให้ “มะระหุ่มปะแก” ครองเมืองไชยาเมื่อมาถึงไชยาก็ไม่ตั้งบ้านเรือนตรงเมืองเวียงเดิมเนื่องจากไม่อยากจะปะปนกับคนไทยจึงได้ย้ายเมืองไปบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเวียงและตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสงขลา” ได้มีการสร้างบ้านเรือน ทำเสาหลักเมืองและขุดคูน้ำไว้โดยรอบ ต่อมาเมื่อมะระหุ่มปะแกเสียชีวิต “มะระหุ่มตาไฟ” บุตรชายได้เป็นเจ้าเมืองไชยา เมื่อมะระหุ่มตาไฟเสียชีวิต “มะระหุ่มมุดา” บุตรชายจึงรับตำแหน่งเจ้าเมืองไชยา มะระหุ่มมุดามีบุตรอยู่หลายคนแต่ที่ปรากฏชื่อ คือ นายรุกและนายบุญชู นายรุกมารดา มีเชื้อแขก นายบุญชูมีมารดาเป็นเชื้อไทยนายรุกอิจฉานายบุญชูที่เป็นที่รักมากกว่าจึงเอาวางยาพิษและคิดทำร้ายนายบุญชูและนายศรีทองคนรับใช้คนสนิทจึงหนีไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กของพระที่นั่งสุริยาอมรินทร์ พม่าได้ยกทัพมาตีไชยาในสงครามเสียกรุง มะระหุ่มมุดาจึงอพยพครอบครัวหนีไปจากไชยา พม่าจับตัวนายรุกได้และยกไปตีพุมเรียง นายปุดกับนายไก่อชาวบ้านพุมเรียงชักชวนชาวบ้านให้ตั้งค่ายบริเวณวัดอุบลจนกระสุนดิน

ดำหมัด ไชยาจึงเสียแก่พม่า.....¹⁹ (ต่อจากนั้นจะเป็นประวัติศาสตร์สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์)²⁰

ในหนังสือสายสกุลสุลต่านสุลัยมาน (เจ้าเมืองสงขลาที่หัวเขาแดง) เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับจดหมายเหตุหมื่นอารีราชบุรินทร์ (วิน สาลี) กล่าวว่าสุลต่านสุลัยมานมีบุตร 3 คนคือ ท่านมุสตาฟาอะซันและสุสเซน เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตีเมืองสงขลาแตกในปีพ.ศ.2223 แบ่งกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่มกลุ่มพระยามุสตาฟาย้ายไปปกครองที่เมืองไชยา ส่วนอะซันและสุสเซนให้เข้าไปรับราชการในกรุงศรีอยุธยาสันนิษฐานว่ามะระหุมปะแกที่ปรากฏในจดหมายเหตุหมื่นอารีราชบุรินทร์ (วิน สาลี) คือสุลต่านมุสตาฟาต่อมาท่านสุสเซนกลับมาช่วยราชการพี่ชายและได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้ไปเป็นพระยาพัทลุง คือ “พระยาแก้วโกรพพิชัย” ภายหลังท่านมุสตาฟาถึงแก่อสัญกรรมพ.ศ. 2235 ก็ให้ท่านเตาพิคสันนิษฐานว่าเป็น มะระหุมตาไฟเป็นผู้เป็นบุตรปกครองจนถึงพ.ศ. 2248²¹

¹⁹จดหมายเหตุหมื่นอารีราชบุรินทร์ (วิน สาลี) เอกสารถ่ายสำเนาได้รับความอนุเคราะห์จากนายสวัสดิ์ กุญแจเพ็ญ (อายุ 61 ปี) บ้านเลขที่ 92 หมู่ 2 บ้านสงขลา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

²⁰จากเนื้อหาของจดหมายเหตุนายหมื่นอารีราชบุรินทร์ (พ.ศ.2438) พบว่ามีความใกล้เคียงกับข้อวินิจฉัยของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ทรงศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวินิจฉัยไว้ในจดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู ร.ศ.121 (พ.ศ.2446) สันนิษฐานว่าน่าจะอ้างอิงจากจดหมายเหตุ นายหมื่นราชบุรินทร์อารี

²¹เริงวุฒิ มิตรสุริยะ, บทบาทขุนนางไทยเชื้อสาย “แขก” ในหัวเมืองพัทลุงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาวิทยาลัทยรามคำแหง, (2546), 99.

ค. **ตำนาน/พงศาวดาร**ส่วนมากเป็นเอกสารชั้นรองเขียนหลังเหตุการณ์พบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไชยา 2 ฉบับ คือ

1. **ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชและตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช**

ตำนานทั้ง 2 ฉบับมีเนื้อหาใกล้เคียงกันไม่ปรากฏนามของผู้แต่งตำนานเมืองนครศรีธรรมราชต้นฉบับเดิมเป็นสมุดไทยเขียนด้วยหมึกสีด้าอักษรไทยประพันธ์เป็นร้อยแก้ว²² ส่วนตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชต้นฉบับเดิมเป็นกระดาษฝรั่งเขียนด้วยหมึกประพันธ์เป็นร้อยแก้วเขียนจบลงที่พ.ศ.2197(ปลายสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง) ซึ่งอาจเป็นปีที่บันทึกตำนาน²³

จากหลักฐานจารึกหลักที่ 24ข จารึกวัดหัวเวียงพ.ศ.1774กล่าวถึงเกียรติคุณของพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราชแห่งเมืองตามพรลิงค์สอดคล้องกับชื่อของกษัตริย์ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชและตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คือพระเจ้าจันทรภาณุที่ปกครองอาณาจักรตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19ในตำนานยังกล่าวถึงเมือง 12 นครของที่ขึ้นแก่ตามพรลิงค์ ได้แก่

“...จึงพญาศรีธรรมโคกราชตรี ก็ให้สร้างเมืองขึ้น 12 นคร ปีชวดเมืองสายถือตราหนู 1 ฉลูเมืองตานีถือตราวัว 1 ขาลเมืองกลันตันถือตราเสือ 1 เถาะเมืองปาหังถือตรากระทาย 1 มะโรงเมืองไทรบุรีถือตรางูใหญ่ 1 มะเส็งเมืองพัทลุงถือตรางูเล็ก 1 มะเมียเมืองตรังถือตราม้า 1 มะแมเมืองชุมพรถือตราแพะ 1 วอกเมืองบันทายสมอถือตราวานร 1 ระกาเมืองสะลุเอาถือตราไก่ 1 จอเมืองตะกั่วถืองถือตราสุนัข 1 กุนเมืองกระถือตราสุกร 1...”

เมืองเหล่านี้ได้มีการตีความเป็นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ เมืองสายคือสายบุรี, เมืองตานีคือปัตตานี, เมืองกลันตัน, เมืองปาหัง, เมืองไทรบุรี, เมืองพัทลุง, เมืองตรัง, เมืองชุมพร, เมืองบันทายสมอ, เมืองสะลุเอา, เมืองตะกั่วถืองคือเมืองตะกั่วป่าและเมืองกระคือกระบี่ จังหวัดระนองในที่นี้มีหลายเมืองที่ตรงกับชื่อเมืองขึ้นของอาณาจักรสันโพธิ์ในบันทึก

²² เจริญ ภูมิ สตรีโยธะ, **ตำนานและพงศาวดารในประวัติศาสตร์แหลมทอง** (กรุงเทพฯ: ยิปซี, 2552), 17-33

²³ เล่มเดียวกัน, 35-51.

ของเจ้า จู กัว ปี พ.ศ.1768มีนักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าเมืองไชยาคือเมืองบันทายสมอ²⁴ แม้ว่าเราจะไม่รู้ว่าไชยา คือเมืองบันทายสมอหรือไม่ แต่อย่างน้อยจากเมือง 12 นักษัตริย์จรดทิศเหนือที่เมืองชุมพร ได้ที่ปะหัง ประกอบกับจารึกหลักที่ 24 พบที่วัดหัวเวียง อำเภอไชยาที่กล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุ เป็นข้อสนับสนุนว่าไชยาอยู่ภายใต้อำนาจตามพรลิงในชวงปลายพุทธศตวรรษที่ 18

ไชยาปรากฏชื่อในตำนานอีกครั้งโดยกล่าวว่ากษัตริย์แห่งอยุธยาส่งพระญาติคือพระพนมทะเลศรีไปทำนาเกลือและนาข้าวที่เพชรบุรีและโปรดให้พระพนมวัง นางสะเดียงทองและศรีราชา (บุตร)ไปฟื้นฟูเมืองนครศรีธรรมราชและพระธาตุ มีการฟื้นฟูสร้างป่าเป็นนารวมถึงส่งคนไปปกครองเมืองต่างๆ ดังนี้

“...เมื่อพระพนมวังและนางสะเดียงทองแลศรีราชามาสร้างเมืองนครดอนพระนั้น และพระพนมวังและนางสะเดียงทองก็มาตั้งบ้านอยู่บริเวณจางสระอยู่นอกเมืองนครดอนพระ สร้างป่าเป็นนา สร้างทุ่งเขน สร้างนาท่าทอง สร้างนาไชยคราม สร้างนากะนอม สร้างนาสระเพียง สร้างนาตระชน สร้างนากลอง แลให้นายรัก นายราช นายเขียวไปสร้างนาเมืองไชยา สามนี้ตาขุนศรีพลและนางอาม นายไธ นายพรหมสองตาขุนเทพนี้ไปสร้างเมืองชุมพร นายศรี นายใสสองตาขุนเทพนี้ไปสร้างนาบางสะพาน นายยอดสร้างนาเวียงสระ....”²⁵

นายประทีป ชุมพลกล่าวว่าเหตุการณ์นี้น่าจะเกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 20²⁶ แต่อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์เสนอว่าน่าจะเป็นช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 23²⁷

²⁴ในส่วนของที่ตั้งของเมืองบันทายสมอได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ 4 ทฤษฎี คือ ตั้งอยู่ที่เมืองสงขลา (ตรี อมาตยกุล พ.ศ.2509), กระบี่ (ม.จ.จันทรจิรายุ รัชนี้ สันนิษฐานจากชื่อกระบี่ที่แปลว่าลิง), ท่าชนะ(วิเชียร ณ นคร สันนิษฐานจากชื่อของบันโทสมอแปลว่ากำแพงหินเชื่อมโยงกับเขาประสงค์) และไชยา (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ พ.ศ.2515)

²⁵กรมศิลปากร, “ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช,” *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช* (พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505), 55.

²⁶ประทีป ชุมพล, *รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เน้นเฉพาะการทำนาเกลือสมุทรระหว่างเพชรบุรี-เมืองนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่19-22): การตีความเอกสารท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร,2542),32.

²⁷นิธิ เอียวศรีวงศ์, “นครศรีธรรมราชในราชอาณาจักรอยุธยา,” ใน *กรุงแตกพระเจ้าตากและประวัติศาสตร์ไทย* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2543), 255.

2. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหมอบลัดเลย์

ชำระในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยสมเด็จพระนพรัตน์วัดพระเชตุพน เป็นผู้ชำระต่อมาหมอบลัดเลย์(Dan Beach Bradley)นำมาตีพิมพ์ในปีพ.ศ.2407เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับไชยามีดังนี้

สมัยสมเด็จพระนเรศวรกล่าวถึงการยกทัพไปตีเขมรราวปีพ.ศ.2134ไชยามีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

“...ลুদ্ধกราช 945 ปีมะแม สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าครั้งเสด็จการพิธิอาสายุทธแล้ว มีพระราชอาบริหารสั่งให้เกณฑ์ทัพเตรียมไพร่พลจกรณล้าเครื่องหนึ่ง ช้างเครื่องแปดร้อย ม้าห้าร้อย กำหนดเดือนอ้ายจะยกทัพไปตีกัมพูชาธิบดี ให้เกณฑ์ทัพเมืองนครราชสีมามาหนึ่งลงมาทางสะพานทิพสะพานแสดงไปเอาเสียมราษฎร ตีฟากตะวันออกตั้งแต่สวาย แลให้เกณฑ์ทัพเมืองปักข์ได้ สองร้อยห้าสิบห้าให้พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพ เกณฑ์เรือลำเสียงจากนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เมืองสงขลา **เมืองไชยา**สองร้อยห้า บรรทุกข้าวลำเสียงให้ได้สองพันเกวียนทั้งทัพเรือและทัพลำเสียงเป็นคนสองหมื่นสรรพไปด้วยเครื่องสรรพศัสตราวุธปืนใหญ่น้อยกระสุนดินเผาประสิ่ว ไปตีเอาเมืองป่าสักทัพหนึ่ง...”²⁸

ราวปีพ.ศ.2137กล่าวถึงการยกทัพไปปราบกบฏพระศรีไศยณรงค์ผู้รั้งเมืองตะนาวศรี โดยไชยามีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอยุธยา ดังนี้

“...ครั้นวันอังคาร เดือนห้า ขึ้นสองค่ำ ลুদ্ধกราช 948ปีจอ อัฐศก กรมการเมืองกุยบุรี บอกเข้ามาว่าพระยาศรีไศยณรงค์ผู้รั้งเมืองตะนาวศรีเป็นกบฏ จึงได้โปรดเกล้าให้สมเด็จพระอนุชาออกไปพร้อมพล 3 หมื่น ช้างเครื่อง 300 ม้า 500ทัพปักข์ได้นั้น**เมืองไชยา** เมืองชุมพรเมืองคลองวาน เมืองกุย เมืองปราณ เมืองเพชรบุรี หกเมืองเป็นคน 15000 ประชุมทัพตำบลบางสะพานเดินทัพทางสิงขร...”²⁹

²⁸พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบลัดเลย์ (กรุงเทพฯ:โฆษิต, 2549),158.

²⁹เล่มเดียวกัน. 171.

ในสมัยสมเด็จพระเพทราชากล่าวถึงการทำสงครามระหว่างอยุธยา กับเมือง นครศรีธรรมราชและเจ้าเมืองนครราชสีมาในช่วงปี พ.ศ.2234-2235 อยุธยามีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ กองทัพของอยุธยา ดังนี้

“...ในศักราช 1048 **กรมการเมืองไชยา**บอกขอราชการเข้ามาถึงพระกลาโหม ในลักษณะว่าเจ้าเมืองพระนครศรีธรรมราชเป็นกบฏแข็งเมือง ช่งอสูมผู้คนและ เครื่องศาสตราวุธจะยกเข้าตีเมืองหัวเมืองฝ่ายตะวันตก โดยนายสังข์ยมราชเจ้าเมือง นครราชสีมาที่หนีไปนั้นได้พาสมัครพรรคพวกไปตั้งอยู่ ณ ชายแดนนครศรีธรรมราช และ **แขวงไชยา**ต่อกันและคิดกบฏร่วมกับนครศรีธรรมราช...

...แล้วมีพระราชโองการมานพระบัณฑูลสุรสิงหนาทดำรงเสนาให้ พระยาสุรสงครามแม่ทัพหลวง พระสุระเสนาเป็นยกกระบัตร พระยาเพชรบุรีเป็น เกียกกาย พระยาสีหราชเดโช กองทัพหน้า พระยาราชบุรีกองทัพลัด พร้อมพล ๑๐,๐๐๐ช้างเครื่องสามร้อย สรรพด้วยสรรพาวุธทั้งปวงยกไปทางบก ฝ่าย กองทัพเรือให้พระยาราชบังสันเป็นนายกองเรือรบทะเลร้อยลำ พลรบและพลแจว ห้าพัน ยกไปทางทะเลทัพหนึ่งและให้ทัพบกทัพเรือไปตีเอาเมืองนครศรีธรรมราช... ครั้นถึง ณ วันได้มหาวิชัยฤกษ์ นายกองในทัพทั้งหลายก็พร้อมถวายเป็นมงคล..ไป พร้อมทัพกันที่เมือง **ไชยาบุรี** โดยแม่ทัพบกเอาผู้รั้งกรมการเมืองชุมพรและ **ไชยา**ยก ทัพไปด้วยแล้วกำหนดให้กองทัพเรือออกจากเมืองไชยาพร้อมกันและทัพบกยกทัพ ไปถึงชายแดนเมือง **ไชยา**และเมืองนครศรีธรรมราชต่อกันซึ่งนายสังข์ยมราชตั้งอยู่ ...³⁰

สงครามนี้ยืดเยื้ออยู่เป็นเวลา 3 ปี จนอยุธยาก็เข้ายึดเมืองนครศรีธรรมราชได้ในที่สุด

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศราวปี พ.ศ.2282กล่าวถึงการได้ช้างพลายที่ ไชยาและนำมาถวายแต่อยุธยา

“...ศักราช 1095 ครั้นปีจอ จัตวาศก อนึ่งเมืองนครศรีธรรมราชบอกเข้ามา ว่าบ่าวพระปลัดไปโพนคล้องช้าง ได้ช้างพลายงาสั้นข้างหนึ่ง สูงห้าศอก งามยาวฟัน ไพรปากหน้านิ้วโกษาธิบตีกราบทูต พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้า อยู่หัวมีพระราชโองการโปรดให้กรมช้างออกไปรับเข้า พระราชทานนามว่าพระบรม นาเคนทรได้มาแต่เมือง **ไชยา**อีกข้างหนึ่งเป็นเนียม ขนานนามพระบรมวิชัย.

³⁰ เล่มเดียวกัน, 345-347.

ได้มาจากนครศรีธรรมราชอีกข้างหนึ่งให้ชื่อบรมจักรพาฬ. ได้มาจาก
เพชรบุรีอีกข้างหนึ่งให้ชื่อบรมกฤษ...

ง. กฎหมายตราสามดวง พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง

เป็นเอกสารชั้นรองว่าด้วยระบบบริหารราชการ การกำหนดระดับชั้นของขุนนางตามตำแหน่งหน้าที่และศักดินา จากคำเริ่มต้นเอกสารที่เขียนว่า“... ศุภมาส 1298 พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถ...” นักวิชาการส่วนใหญ่จึงเชื่อกันว่ามีการตราขึ้นใช้ในปีพ.ศ.1998 สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแต่ตัวเอกสารที่เหลืออยู่ในปัจจุบันเป็นการชำระในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพ.ศ.2348 เนื้อหากล่าวถึงฐานะหัวเมืองต่างๆสมัยอยุธยาหัวเมืองปากใต้มีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองชั้นเอก คือ ไชยา ชุมพรและพัทลุงเป็นเมืองชั้นตรีกล่าวถึงฐานะของเจ้าเมืองไชยาว่า

“...ออกพระวิชิตรักดีศรีพิไชยสงคราม พระไชยาเมืองตรี นา 5000ขึ้นอินปญา
ซ้าย...”³²

จ. คัมภีร์โปลานวัดโพธาราม ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา

อยู่ในตู้พระธรรมลายรดน้ำตั้งอยู่บนศาลาโรงธรรมหลังใหม่ โครงการจัดทำฐานข้อมูล คัมภีร์โปลานวัดโพธารามเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถของสำนักศิลปและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีทำการศึกษา คัมภีร์โปลานวัดโพธารามสรุปว่าพบเป็นคัมภีร์สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ พบคัมภีร์ที่มีอายุอยู่ในช่วงสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24³³จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่

คัมภีร์มูลจุยายน (123) ผูก 1 จาร พ.ศ. 2233 และคัมภีร์พุมโสด(062) ผูก 3 จารปี พ.ศ. 2234 ร่วมสมัยสมเด็จพระเพทราชา

คัมภีร์พระปาจิตติย์ (093) ระบุพ.ศ. 2247 ร่วมสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

³¹ เล่มเดียวกัน, 406.

³² กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 (พระนคร: องค์การคำครุสภา, 2505), 322.

³³ ศานติ ภักดีคำ เรียบเรียง, คัมภีร์โปลานวัดโพธาราม (กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์, 2555), 8-10.

คัมภีร์วิสุทธิมคฺค 1 (082)ระบุว่าพระเจ้าสุทโธทัญญา มหาพรมสุทสร้างไว้ พ.ศ. 2283 และ คัมภีร์พุทธประวัติสงสกถาสงคฺคหนยสงฺเขปพรรคฺคกล่าวว่ามหาอำคัดลอกไว้ในปี พ.ศ.2294 ร่วมสมัยพระเจ้าอู่หวับรมโกศ

คัมภีร์มหาชนกกล่าวถึงบาทเจตงเขียนไว้ในปี พ.ศ.2309 ร่วมสมัยพระเจ้าอู่หวัพระที่ นังสุริยาศน์อมรินทร

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาคัมภีร์ไบลานอีก 2 วัด คือ วัดสมุหนิมิต³⁴ และวัดใหม่ พุมเรียง³⁵ซึ่งพบคัมภีร์ไบลานเก่าถึงสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นกันแต่จากที่มาของหลักฐานไม่ ชัดเจนและอายุสมัยที่ไม่แน่ชัด ผู้วิจัยจึงไม่เจาะจงรายละเอียดของคัมภีร์ทั้ง 2 วัดนี้

สรุป จากหลักฐานทางด้านเอกสารพบหลักฐานเก่าในไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 จากเอกสารทำให้ทราบว่าเมืองครหิ จากนั้นจะพบเอกสารที่กล่าวถึงไชยาอีกครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้นช่วงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถราวพุทธศตวรรษที่ 20 จากเอกสาร แสดงให้เห็นว่าชุมชนโบราณไชยามีความสัมพันธ์กับอยุธยาเป็นอย่างมากโดยมีฐานะเป็นหัวเมือง ชั้นตรี

³⁴วัดสมุหนิมิตหรือวัดล่าง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเจ้าพระยา พระคลัง (ดิศ บุนนาค) ในจารึกวัดสมุหนิมิต(พ.ศ.2392) กล่าวถึงประวัติการสร้างวัดว่าสร้างทับพื้นที่วัดรอ ซึ่งเป็นวัดร้าง ศิลปกรรมทั้งหมดในวัดจึงเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ ในหนังสือท่านพุทธทาสเรื่องเล่าไว้เมื่อวัยสนธยา ได้กล่าวว่าเมื่อวัดตระพังจิกยุบตัวลงตู้ลายทองก็ได้ถูกย้ายมาอยู่ที่วัดสมุหนิมิต แต่เนื่องจากคัมภีร์ไบลาน เป็นโบราณวัตถุที่เคลื่อนย้ายได้ คัมภีร์บางฉบับยังระบุชื่อวัดเดิมที่ทำการจารคัมภีร์ (เป็นคัมภีร์สมัยรัตนโกสินทร์) เช่น วัดป่าขอม จังหวัดพัทลุง วัดโพธาราม วัดตระพังจิก วัดจำปา วัดใหม่พุมเรียง เป็นต้นคัมภีร์ไบลานบางฉบับ จึงไม่ทราบที่มาที่ชัดเจน โดยวัดนี้พบคัมภีร์ไบลานเก่าถึงสมัย พ.ศ.2219 สมัยสมเด็จพระนารายณ์ถือเป็นคัมภีร์ ไบลานที่เก่าที่สุดที่พบในตำบลพุมเรียงสามารถหาอ่านข้อมูลเพิ่มเติมได้ในศานติ ภัคดีคำ เรียบเรียง, **คัมภีร์ไบ ลานวัดสมุหนิมิต** (กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์และบรรจภัณฑ์, 2556), 1-456.

³⁵วัดใหม่พุมเรียงหรือชาวบ้านเรียกวัดใหม่ ไม่ปรากฏปีการสร้างที่ชัดเจน ตามประวัติวัดได้ร้างไป ในตอนที่รบกับพม่าปี พ.ศ. 2310 ต่อมามีการมาบูรณะสร้างโบสถ์ขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. 2391 จากผลการศึกษา ของโครงการจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์ไบลานวัดโพธารามของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานีในปี พ.ศ. 2557 ไม่พบคัมภีร์ไบลานที่ระบุปีเก่าถึงสมัยอยุธยาแต่พบว่าบางฉบับที่ไม่ได้ระบุปีจาร มีอักษรคล้ายกับสมัยอยุธยาตอนปลาย จำนวน 3 ฉบับ คือคัมภีร์ สุริยจุนทิมนิตฺติ (005), พระวินัย (007) และทุตฺต (013) สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ ศานติ ภัคดีคำ เรียบเรียง, **คัมภีร์ไบลานวัดใหม่ พุมเรียง** (กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์, 2557),5-6.

ตาราง 2หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24เรียงตามลำดับเหตุการณ์

พศว.	อายุสมัย	ชื่อจารึก/ ภาษา	พบที่/ขนาด	วัสดุ	เนื้อหา	เหตุการณ์ร่วมสมัย	หมายเหตุ
	พ.ศ. 1726	จารึกหลักที่ 25 ฐานพระพุทธรูป วัดเวียง อักษรวิ ภาษาเขมร	ทุ่งนาใกล้วัดเวียง หรือวิหารวัดเวียง	บนฐานพระพุทธรูปขนาดปรกสำหรับรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านล่าง เฉพาะบริเวณฐาน จารึกมีขนาด 7.5x5.6 เซนติเมตร.	มีพระราชโองการจากพระเจ้า ศรีมัตไตรโลกยราชภุชชนวรมเทวะ ให้ มหาเสนาบดีตลาในผู้รักษา เมืองครหิหล่อพระพุทธรูปนี้เมื่อ พ.ศ. 1726		เอกสาร ชั้นต้น
	พ.ศ. 1768	บันทึก Chu-Fan- chihหรือ "คำ บรรยายว่าด้วย ประเทศของคนป่า"		กล่าวถึงเมืองขึ้น 15 เมืองของอาณาจักร San-fo-s'hi สันนิษฐานว่าเมือง Kia-lo-hi เป็นเมืองเดียวกับ Grahiบนจารึก พระพุทธรูปขนาดปรก			เอกสารชั้น รอง
18	พ.ศ. 1774	จารึกวัดหัวเวียงไชยา 1 หลักที่ 24 ข อักษรวิ ภาษาสันสกฤต	วัดเวียง	ศิลาประเภทหินชนวน มี 1 ด้าน 16 บรรทัดทำเป็นรูปใบเสมา ขนาด 47x181x14 เซนติเมตร	สรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุศรี ธรรมราช ผู้ครองเมืองตามพรลิงค์	1773 พระเจ้าจันทรภาณุ ตั้งรัฐตามพรลิงค์	เอกสาร ชั้นต้น
	พศว. 18	จารึกวัดหัวเวียงไชยา 2 หลักที่ 24 ก อักษรวิภาษาบาลี	วัดเวียง	ศิลา ประเภทหินชนวนทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม จำนวนด้าน 1 ด้าน มี 15 บรรทัด ขนาด 31x70x12 เซนติเมตร	เริ่มต้นด้วยการกล่าวนมัสการ พระพุทธเจ้าจากนั้นก็กล่าวถึงการ บริจาคทานของกลุ่มบุคคลที่มา ชุมนุมกัน		เอกสาร ชั้นต้น
	พศว.18	จารึกแผ่นทอง อักษรวิ ภาษา สันสกฤต	ทุ่งนาระหว่างวัดเวียงและวัด พระบรมธาตุไชยา	แผ่นทอง กว้าง 2.7 ซม.บรรจุอยู่ในกระปุก	ถวายของแก่ศาสนสถาน		เอกสาร ชั้นต้น

ตาราง 2 หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 เรียงตามลำดับเหตุการณ์(ต่อ)

พศ.	อายุสมัย	ชื่อจารึก/ ภาษา	พบที่/ขนาด	วัสดุ	เนื้อหา	เหตุการณ์ร่วมสมัย	หมายเหตุ
19						1893 สมเด็จพระเจ้า รามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สถาปนา กรุงศรีอยุธยา	
20	พ.ศ.1935- 1970	จารึกวัดตะพาน อักษรไทย อยุธยา ภาษาไทย	วัดตะพาน (ไม่พบว่า อยู่ที่ไหนในปัจจุบัน)	หินทรายสีแดงแผ่นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด 45x35x22 เซนติเมตร ด้านที่ 1 มี 22 บรรทัด ด้าน 2 ด้าน มี 42 บรรทัด	เจ้าเมืองทองและครอบครัว (เจ้าแม่คำศรี เจ้าแม่ท้าว สร้อยทองนารี) ร่วมกันสร้างพระวิหารและทำบุญแก่ วัดตะพาน		เอกสาร ชั้นต้น
	พ.ศ.1998	พระไอยการตำแหน่ง นายทหารหัวเมือง			ศุภมีศด ๑๒๙๘..... พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรี บรมไตรโลกนาถ ฯ.....เจ้าพญาธรรมาธิบดี ฯ กราบ บังคมทูลพระกรุณาว่าตำแหน่งศักดิ์นาหัวเมือง เอก โท ตรีจัตวา เมืองไชยามีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี มีตำแหน่ง เป็น“ออกพระวิจิตรศักดิ์ศรีพิชัยสงครามพระไชยาเมืองตรี นา ๕๐๐๐ขึ้นอินบัญญัติย้าย”	1998สมเด็จพระบรมไตร โลกนาถยกทัพไปตีมะละ กา	เอกสารชั้น รอง ชำระราว พ.ศ. 2348
21	20-21	ตำนานเมือง นครศรีธรรมราช		ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เป็น อักษรไทยย่อ ประพันธ์เป็น ร้อยแก้วบนสมุดไทยเขียนด้วย หมึกสีดำ	พระพนมวงและนางเสด็จทองและศรีราชามาสร้าง เมืองนครดอนพระและให้นายรัก นายราช นายเขียว ไปสร้างนาอยู่เมืองไชยา		เอกสารชั้น รองไม่เก่า กว่าพ.ศ. 2175

ตาราง 2 หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 เรียงตามลำดับเหตุการณ์(ต่อ)

พศว.	อายุสมัย	ชื่อจารึก/ ภาษา	พบที่/ขนาด	วัสดุ	เนื้อหา	เหตุการณ์ร่วมสมัย	หมายเหตุ
22	พ.ศ.2121	ระฆังจีน	วัด พระบรมธาตุไชยา	บนตัวระฆังเหล็ก	“ Wanlilunianjadan li Erected on an auspicious day of the sixth year of Wani” สร้างขึ้นในวันที่เป็นมงคลของปีที่ 6 ของรัชกาลว่านลี่	อยุธยาสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา พ.ศ. 2112 - 2133	เอกสารชั้นต้น
	พ.ศ.2134	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหมอบรัดเล			ปี พ.ศ. 2134 กล่าวถึงการยกทัพตีกัมพูชา สมเด็จพระนเรศวรจัดทัพไปตีกัมพูชา โดยเกณฑ์ทัพเมืองบักชีได้ 250 ลำ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพ เกณฑ์เรือลำเลียงจากนครศรีธรรมราชเมืองพัทลุง เมืองสงขลาเมืองไชยาสองร้อยลำบรรทุกข้าวลำเลียงให้ได้สองพันเกวียนทั้งทัพเรือและทัพลำเลียงเป็นคนสองหมื่นสรรพไปด้วยเครื่องสรรพศัสตราวุธปืนใหญ่น้อย กระสุนดินเผาประสิว ดีเขาเมืองป่าสักทัพหนึ่ง	อยุธยาสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชพ.ศ. 2133 - 2148	เอกสารชั้นรอง พุทธศตวรรษที่ 24
	พ.ศ.2137	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหมอบรัดเล			ปี พ.ศ. 2137 กล่าวถึงการยกทัพไปปราบกบฏพระศรีไสยณรงค์ผู้รั้งเมืองตะนาวศรี “...ครั้นวันอังคาร เดือนห้า ขึ้นสองค่ำ ลุศักราช 948 ปีจอ อัฐศก กรมการเมืองกุยบุรีบอกเข้ามาว่าพระยาศรีไสยณรงค์ผู้รั้งเมืองตะนาวศรีเป็นกบฏ จึงได้โปรดเกล้าให้สมเด็จพระอนุชาออกไปพร้อมพล 3 หมื่น ทัพบักชีได้นั้นเมืองไชยา เมืองชุมพร เมืองคลองวาน เมืองกุย เมืองปราน เมืองเพชรบุรี หกเมืองเป็น คน 15000 ประชุมทัพตำบลบางสะพานเดินทัพทางสิงขร”		เอกสารชั้นรอง ราวพุทธศตวรรษที่ 24
	ก่อนวันที่ 24 ก.พ. พ.ศ. 2184 และก่อนวันที่ 28 ธ.ค. พ.ศ. 2184	เอกสารหอสมุดสยามสมัย พ.ศ.2184				ก่อนวันที่ 24 ก.พ. 2184 “พระเจ้าปราสาททองจะส่งทูตไปญี่ปุ่น โดยคอยเรือลำเก่าใหม่จากTiayaหรือเรือจากออกญานนครศรีธรรมราช “ก่อนวันที่ 28 ธ.ค. 2184”เพื่อเป็นการง่ายต่อการเดินทางเข้าสู่อ่าวสยามไปปิดตาเวียของวันวลิต พระเจ้าปราสาททองได้ให้ออกญาพระคลังออกหนังสือตามพระราชโองการไปถึงนางพระยาปัตตานีและเจ้าเมืองมณฑลนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุงและ Tsaya”	พ.ศ.2150 ดาโต๊ะ โมกอลดี ได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าทรงธรรมครองเมืองสงขลาสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองพ.ศ. 2173 -2199

ตาราง 2 หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 เรียงตามลำดับเหตุการณ์(ต่อ)

พศว.	อายุสมัย	ชื่อจารึก/ ภาษา	พบที่/ขนาด	วัสดุ	เนื้อหา	เหตุการณ์ร่วมสมัย	หมายเหตุ
						พ.ศ.2185 สุลต่านสุไลมานประกาศแข็งเมืองกับอยุธยาสมัยพระเจ้าปราสาททอง	
	พ.ศ.2218	บันทึกห้างขวาล่มที่ 6			บันทึกการประชุม มร.แฮมเมอร์กับบอนวางแผนจะไปทำการค้าที่ไชยา ท้องตราของพระคลัง บุคคลที่สองขอรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้ากรุงสยามพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานสิทธิแก่ มร.แฮมมอน กับบอนส์ผู้จัดการห้างของอังกฤษซื้อดีบุกได้จาก ไชยา ชุมพร พัทลุงและพูนพินได้ตลอดไป		เอกสารชั้นต้น
23	พ.ศ. 2223	จดหมายเหตุหมื่นอารีราชบุรินทร์			หลังหัวเขาแดงที่เมืองสงขลาแตก สมเด็จพระนารายณ์ได้โปรดเกล้าให้มัสตาฟาบุตรชายเจ้าเมืองสงขลาครองเมืองไชยาโดยเชื้อสายครองเมืองจนสิ้นสมัยอยุธยา	พ.ศ.2223 ในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระยาเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชตีเมืองสงขลาให้อยุธาสำเร็จ	เอกสารชั้นรอง เขียนเมื่อ พ.ศ. 2438
	พ.ศ.2230	จดหมายเหตุลาดูแบร์ "ว่าด้วย"ราชอาณาจักรสยาม" Du Royaume de Siam			พูดถึงอาณาเขตหัวเมืองปากใต้ของนครศรีอยุธยา".... ส่วนข้างปากใต้ คือทางทิศใต้ของอาณาจักร มีมณฑล ยะโฮร์(Johor), ปัตตานี (Patane),นครศรีธรรมราช (Ligor),ตะนาวศรี (Tenasserim), จันทบูร (Chanteboone), พัทลุง(Petelongou, Bordelong) และ ไชยา (Tchiài)โดยหัวเมืองยะโฮร์มีเมืองขึ้น 7 หัวเมือง, ปัตตานี 8, นคร 20, ตะนาวศรี 12 หัวเมือง, จันทบูร 8 และไชยา 2 นอกจากนั้นสยามทางภาคปากใต้อีกยังมีหัวเมืองย่อยอยู่อีก 13 หัวเมือง เป็นเมืองเอกระออกไปขึ้นตรงต่อราชสำนักเท่านั้นไม่ขึ้นแก่ใคร....		เอกสารชั้นต้น

ตาราง 2 หลักฐานทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 เรียงตามลำดับเหตุการณ์(ต่อ)

พศว.	อายุสมัย	ชื่อจารึก/ ภาษา	พบที่/ขนาด	วัสดุ	เนื้อหา	เหตุการณ์ร่วมสมัย	หมายเหตุ
23	พ.ศ. 2234-2235	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหมอบรัดเล			ในศักราช 1048 กรมการเมืองไชยาบอกข้อราชการเข้ามาถึงพระกลาโหม ในลักษณะว่า เจ้าเมืองพระนครศรีธรรมราชเป็นกบฏแข็งเมือง ซ่องสุมผู้คนและเครื่องศาสตราวุธจะยกเข้าตีหัวเมืองฝ่ายตะวันตก โดยนายสังข์ยมราช เจ้าเมืองนครราชสีมาที่หนีไปนั้นได้พาสมัครพรรคพวกไปตั้งอยู่ ณ ชายแดนนครศรีธรรมราชและแขวงไชยาต่อกัน และคิดกบฏร่วมกับนครศรีธรรมราช พระยาสุรสงครามแม่ทัพหลวง พระสุระเสนาเป็นยกกระบัตร พระยาเพชรบุรีเป็นยกกองยก พระยาสิทธิราชเดโช กองทัพหน้า พระยาราชบุรีกองทัพลอง พร้อมพลจกรจ 10000 ช้างเครื่องสามร้อยยกไปทางบก พระยาราชบังสันนายกองเรือรบทะเลร้อยลำ พลรบและพลแจว 5000 ยกไปทางทะเล โดยออกไปตั้งทัพที่เมืองไชยาบุรี โดยแม่ทัพพบเอาผู้รั้งกรมการเมืองชุมพรและไชยายกทัพไป	สมัยพระเพทราชา พบคัมภีร์ใบลานวัดโพธาราม 2 ฉบับ ได้แก่ คัมภีร์มูลจายน (123) ผูก 1 จาร พ.ศ. 2233 และคัมภีร์พุมโสด (062) ผูก 3 จารปี พ.ศ. 2234	เอกสารชั้นรอง เขียนขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 24
	พ.ศ. 2239	ระฆังเงิน			ตัวอักษรลวดเขียน	คัมภีร์ใบลานวัดโพธาราม ได้แก่คัมภีร์พระปาจิติตีย์ (093) ระบุพ.ศ. 2247 ร่วมสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ	เอกสารชั้นต้น
	พ.ศ. 2276	จารึกแผ่นป้ายหลุมศพอักษรจีน	วัดพุมเรียง		The son (Tong Su) and the daughter (Si Tong) full of filial piety and respect, erect a gravestone at (Lu Jiang) for their deceased father (Chen Zu) on an auspicious day in the year (Gui Chou) (1733AD) during the Emperor YongZheng's reign of Qing dynasty.	ร่วมสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	เอกสารชั้นต้น
	พ.ศ. 2282	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหมอบรัดเล			ได้กล่าวถึงการได้ช้างพลายที่ไชยาและนำมาถวายแต่อยุธยา	สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศพบคัมภีร์ใบลานวัดโพธาราม 2 เล่ม	เอกสารชั้นรอง เขียนขึ้นราวพุทธศตวรรษ 24

บทที่ 5

แหล่งโบราณคดีช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในชุมชนโบราณไชยา

จากการศึกษาของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 พบแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในชุมชนโบราณไชยาทั้งหมด 51 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 1 แห่ง แหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จำนวน 21 แห่ง และแหล่งโบราณคดีสมัยร่วมสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24 จำนวน 39 แห่ง มีรายละเอียด¹ ดังนี้

1. แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบจำนวน 1 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดงตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 23 ตำแหน่งแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ในชุมชนโบราณไชยา(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

¹ผู้วิจัยทำการสำรวจขอบเขตของพื้นที่อำเภอไชยาทั้งหมดในพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,004.6309 ตารางกิโลเมตร ทั้งหมด 53 หมู่บ้าน ทั้งนี้ได้กำหนดให้สัมภาษณ์อย่างน้อยหมู่บ้านละ 3 คน รายละเอียดชื่อและข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละแหล่งอยู่ในภาคผนวกด้านหลัง

1.1 แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง

ที่ตั้ง: บ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}26'42.38''$ N ลองติจูด (แวง) $98^{\circ}51'43.92''$ E

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บริเวณที่ราบสูงของแนวเทือกเขาแดนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาภูเก็ทกั้นระหว่างพื้นที่ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พื้นที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300-400 เมตร ตั้งอยู่ติดกับคลองท่าไม้แดง ปัจจุบันเป็นพื้นที่สวนยางพาราและสวนกาแฟ ของชาวบ้าน

ประวัติการศึกษา: ปี พ.ศ.2553 สำนักศิลปากรที่ 14 ทำการสำรวจและกำหนดเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ราว 2,500 ปีมาแล้ว

หลักฐานโบราณคดี: จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบขวานหินขัดได้ทั่วไปบริเวณริมคลองท่าไม้แดง ชาวบ้านได้ทำการเก็บรวบรวมมอบให้กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ทั้งหมด 12 ชิ้น สามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ขวานหินขัดคล้ายจอยปากนก 1 ชิ้น, ขวานหินขัดปลายกว้าง 2 ชิ้น, ขวานหินขัดแบบมีบ่า 3 ชิ้นและขวานหินขัดไม่มีบ่า 6 ชิ้น

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการศึกษาเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณบ้านปากหมากในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ราว 2,500 ปีมาแล้ว

สภาพแหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง

ขวานหินขัดชนิดต่างๆพบที่แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

ภาพที่ 24 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีพบที่แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและขวานหินขัดชนิดต่างๆพบที่แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

นอกจากนี้ในการทบทวนวรรณกรรมและการสำรวจพบขวานหินขัดเพิ่มเติมในพื้นที่อื่น ๆ ของไชยา ได้แก่ ขวานหินขัดจากบริเวณตำบลตลาด ตำบลเวียง ตำบลทุ่งและตำบลป่าเว ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ขวานหินขัดที่อยู่ในความครอบครองของชาวบ้านพบบริเวณริมคลองพูน บ้านเขาพนมแบก²และริมคลองตะเคียนบริเวณบ้านตอหอบ ตำบลป่าเว³ เป็นต้น แต่เนื่องจากโบราณวัตถุประเภทขวานหินขัดเป็นโบราณวัตถุที่ใช้ต่อเนื่องมาในสมัยหลัง ประกอบ กับไม่ทราบตำแหน่งที่พบที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงไม่ได้จัดสถานที่พบขวานหินขัดเหล่านี้เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ภาพที่ 25 ขวานหินขัดในอำเภอไชยาที่พบในตำบลตลาด ทุ่ง เวียงและป่าเว จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์

²ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบบริเวณริมคลองพูน ละติจูดที่ 9°27'23.52"N ลองจิจูด 99° 9'46.77"E จากการสำรวจไม่พบโบราณวัตถุบนผิวดิน

³ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์นางบุญศรี ไช้วสุข(66ปี)พบบริเวณริมคลองตะเคียน ละติจูดที่ 9°26'21.57"N ลองจิจูด 99° 7'48.29"E จากการสำรวจไม่พบโบราณวัตถุบนผิวดิน

2. แหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

จากการศึกษาเบื้องต้นพบแหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จำนวน 21 แหล่ง ดังนี้

ภาพที่ 26 ตำแหน่งแหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ในชุมชนโบราณไชยา (ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

2.1 แหล่งโบราณคดีตอนในรายณ์ วัดศาลาทิง (สันทรายวัดศาลาทิง)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°22'58.83"N ลองจิจูด (แวง) 99°12'3.62"E

แหล่งโบราณคดี “ตอนในรายณ์” หรือ “ตอนรายณ์” ตั้งอยู่บนสันทรายวัดศาลาทิง ห่างจากวัดวัดชยารามปัจจุบันมาทางตะวันออกประมาณ 200 เมตร ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่าเป็นศาสนสถานพราหมณ์เดิม เรียก “ตอนในรายณ์” เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ขุดพบพระนารายณ์ (วิษณุ) ต่อมาราวปีพ.ศ.2525 ทางราชการขอใช้พื้นที่สร้างบ้านพักครูโรงเรียนวัดชยาราม ในการไถเนินดินครั้งนั้นพบฐานอาคารก่ออิฐกว้าง 4x8 เมตรและชิ้นส่วนกระเบื้องดินเผาจำนวนมาก⁴ ปัจจุบันบริเวณตอนในรายณ์เป็นที่ตั้งของบ้านพักครู ที่อยู่อาศัยและสวนปาล์ม

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนดอนสันทรายวัดศาลาทิงสูงจากพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2-3 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 200 เมตร

ประวัติการศึกษา: ในปีพ.ศ.2472 Jean Yves Claeys พบชิ้นส่วนประติมากรรมในโบสถ์วัดชยารามเป็นประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ 3 ชิ้นและศาสนาพุทธ 1 ชิ้น⁵ ปีพ.ศ.2525-2527 ปรีชา นุ่นสุขทำการสำรวจพบอิฐกระจายอยู่ระหว่างตัวบ้านพัก ชิ้นส่วนฐานโยน และรางน้ำมนต์บริเวณสระน้ำทางทิศเหนือของตอนในรายณ์

หลักฐานโบราณคดี: พบโบราณวัตถุจำนวน 5 ชิ้น ได้แก่ พระวิษณุสี่กร ศิลาสสูง 67 เซนติเมตร สวมหมวกทรงกระบอกทรงสูงตกแต่งลายกนกนิยมทำในช่วงสมัยคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ 9-11)⁷ มี 4 กร กรด้านขวาหลังหักสันนิษฐานว่าถือคทา ด้านหลังซ้ายถือจักร พระกรด้านหน้าซ้ายถือสังข์ระดับพระอังสะจับด้านในปากหอยตรงกับศิลปะอินเดียช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 ด้านหน้าขวาแสดงปางอภัย สวมกุณฑลพู่ยาวถึงไหล่ สวมกรองศอลายดอกไม้พาดูวัด ทองพระกร ฝ้านุ่งสวมโศติยาวถึงพระขงศ์สลักเป็นริ้ว คาดผ้ากฐิสูทรชายผ้าเป็นวงโค้งแบบรูปเคารพที่เขาศรัมอินเดียได้ รวพุทธศตวรรษที่ 9-10 นารายณ์องค์นี้จึงผสมระหว่างศิลปะ

⁴ชนะ นาคเวช, วัดชยาราม (สุราษฎร์ธานี: โรงพิมพ์สิทธิประเสริฐ), 12.

⁵Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimeried'Extrême-Orient, 1931), 391-392.

⁶ปรีชา นุ่นสุข, รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2539), 210-211.

⁷เอกสุดา สิงห์ลำพอง, เทวปฏิมาสยาม, (กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, 2553), หน้า 51.

แบบอินเดียเหนือแบบคุปตะและอินเดียใต้เมืองยศาวรัมราวพุทธศตวรรษที่ 10 -11⁸, **พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสองกร** ศิลา สูง 115 เซนติเมตร ประทับยืนตริภังค์ วรกายสูงเพรียว พระพักตร์เหลี่ยม พระเนตรเหลือบมองต่ำ พระขนงต่อกันเป็นปีกกาเกล้าเกศาทรงชฎามงกุฏ พระกรหัก 2 ข้าง วรกายท่อนบนห่มหนังกวางเป็นแถบใหญ่พาดเฉียงพระอังสาซ้าย ทิ้งหัวกวาง และขาคู่หน้ายาวจรดพระนาภี ทรงพระภูษายาวกรอม ข้อพระบาทคาดปิ่นเหน่งผ้าทับแล้วผูกไว้เหนือพระขงฆ์ซ้าย แหวกพระภูษาให้เห็นพระขงฆ์ จากลักษณะของประติมากรรมได้รับอิทธิพล ศิลปะอินเดียใต้แบบหลังคุปตะแถบแคว้นมหาธาษฎร์กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13⁹, **พระสุริยเทพสองกร** ศิลา สูง 52.3 เซนติเมตร สวมกิริภูมิมงกุฎคล้ายเกล้ามวยสูง มีแผ่นประภามณฑลคล้ายรัศมีพระอาทิตย์ประดับกรอบด้วยลายลูกประคำ ยกพระหัตถ์ทั้งสอง ข้างไว้ในระดับพระอุระ พระศอมีร่องรอยของการประดับอัญมณี คล้องยัชโญปวีต 3 เส้นทอดโค้ง เป็นรูปตัว S คาดสายอุทรพันธะ กฤษีศูตระและบาทสระ (กำไลข้อเท้า) สันนิษฐานว่ารับอิทธิพลจาก ศิลปะอินเดียสกุลช่างโจฬะ กำหนดอายุให้อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 -16¹⁰, **ชิ้นส่วนฐานโยนิ ศิลา** ขนาด 22x27 เซนติเมตรและ**ชิ้นส่วนฐานน้ำมนต์ขนาด** 13x22x17 เซนติเมตร¹¹

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติม และไม่พบสระน้ำทางทิศเหนือของดอนในรายณ์ สันนิษฐานว่าอาจมีการถมดินในพื้นที่หลายครั้ง

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการศึกษาเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่ บริเวณในดอนรายณ์เป็นศาสนสถานกำหนดให้เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

⁸Nanditha Krishna, *The Art and Iconography of Visnu-Naryana*, (Bombay: Taradorevala, 1980), 36.

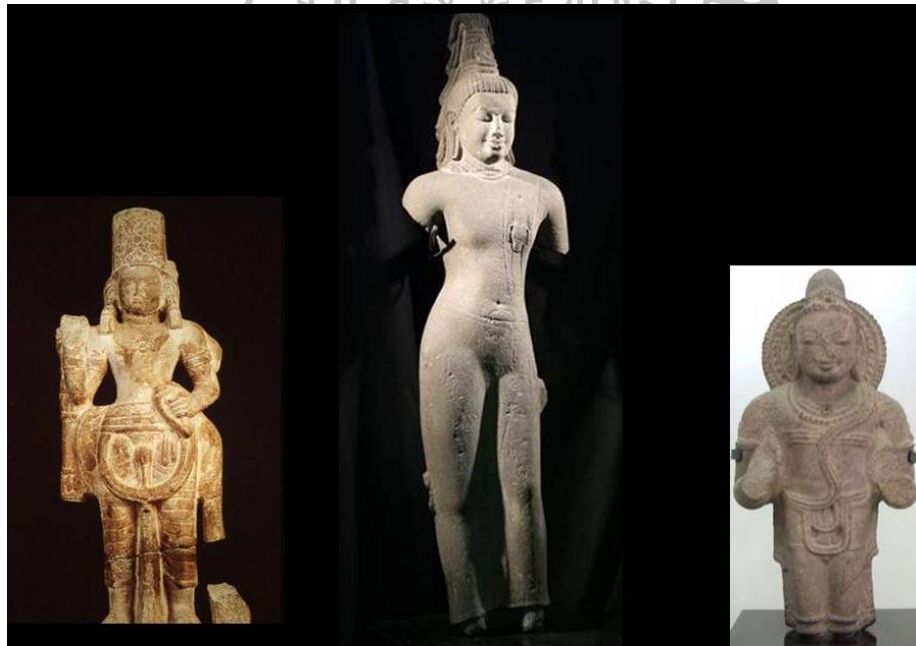
⁹เดันดาว ศิลปานนท์, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบการครองหนังกวางของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี," *ศิลปากร*, 47 (1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2544), 62 -73.

¹⁰ Stanley J.O'Conor, *Hindu Gods of Peninsular Siam*(Ascona: Artribus Asiae Publisher, 1971), 60-62

¹¹ปรีชา นุ่นสุข, *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2539), 210-211.

สภาพแหล่งโบราณคดีตอนในรายณ์ตำบลตลาด อำเภอไชยาปัจจุบัน

ก.

ข.

ค.

(ก) ประติมากรรมพระนารายณ์ 4 กร ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11

(ข) ประติมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร ราวพุทธศตวรรษที่ 13

(ค) ประติมากรรมพระสุริยเทพ 2 กร ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16

ภาพที่ 27 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีพบที่แหล่งโบราณคดี
ตอนในรายณ์ (วัดศาลาทิง) ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 แหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร (สันทรายวัดศาลาทิ้ง)

ที่ตั้ง: เลขที่ 363 หมู่ 3 บ้านหนองกง ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'16.46" N ลองจิจูด (แวง) 99°12'24.17"E

วัดใหม่ชลธารไม่มีประวัติที่แน่ชัดว่าสร้างเมื่อใด ปัจจุบันเรียก “วัดท่าโพธิ์” เนื่องจากยุบรวมเข้ากับวัดท่าโพธิ์ฝั่งตรงข้ามถนนในปีพ.ศ.2496 วัดใหม่ชลธารได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้า 1532 วันที่ 27 กันยายน 2472

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายหมายวัดศาลาทิ้ง สูงกว่าพื้นที่ราบด้านนอก 2-3 เมตร มีคลองท่าโพธิ์¹²ไหลติดกับแหล่งโบราณคดีทางทิศตะวันออก

ประวัติการศึกษา: ปีพ.ศ.2472 Jean Yves Claeys สำรวจพบชิ้นส่วนประติมากรรมพระนารายณ์บริเวณใต้ต้นไม้ภายในวัดใหม่ชลธาร ปีพ.ศ.2500 ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุลนำนักศึกษาคณะโบราณคดีมาทัศนศึกษา พบเทวรูปพระนารายณ์และชิ้นส่วนหินทรายที่วัดใหม่ชลธาร ปีพ.ศ.2511 หน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราชทำการสำรวจอีกครั้ง พบพระนารายณ์และพระพุทธรูปหินทรายแดงสมัยอยุธยา อีฐ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่เป็นกลุ่มจึงได้ทำการเก็บเศียรพระพุทธรูปและพระนารายณ์ไปไว้ในพิพิธภัณฑสถานไชยา ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราชสำรวจพบว่าทางวัดได้สร้างศาลาทับบริเวณที่พบโบราณวัตถุเดิมพบชิ้นส่วนหินทรายใกล้บริเวณศาลา¹³

หลักฐานโบราณคดี: ลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในวัดใหม่ชลธารเป็นศิลปะในช่วงรัตนโกสินทร์ แต่พบหลักฐานทางโบราณช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ได้แก่ **ชิ้นส่วนประติมากรรมชิ้นที่ 1** เหลือส่วนฐานถึงพระอุระสูง 97 เซนติเมตร พระกรทั้งสองข้างหักหายเหลือเพียงพระหัตถ์ พระหัตถ์ซ้ายหน้าถือคชายันมาด้านหน้า (ยักษ์), **ชิ้นส่วนประติมากรรมชิ้นที่ 2** ขำรูดเหลือเพียงส่วนบนพระองค์ถึงฐาน สูง 73 เซนติเมตร สภาพขำรูดมีการตกแต่งดอกไม้สี่กลีบบริเวณรัดประคด, **ชิ้นส่วนประติมากรรมชิ้นที่ 3** ขำรูดเหลือเพียงบนพระองค์ถึงฐานสูง 53 เซนติเมตร ทรงผ้ายาวถึงกลางพระซงฆ์ ขายผ้าเป็นแนวตรงพระหัตถ์ขวาถือคช

¹² คลองที่เกิดจากคลองสายย่อยของคลองไชยาและคลองตะเคียนไหลมารวมกันตรงบริเวณบ้านมณฑล

¹³ กรมศิลปากร, โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ.2545 กิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8 กรกฎาคม 2555 ณ โบราณสถานวัดโทและวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555), 210-217.

แบบพระองค์ สันนิษฐานว่าเป็นพระนารายณ์, **ชิ้นส่วนโกลนเศียรพระพุทธรูป** หินทรายแดง ศิลปะสกุลช่างสมัยอยุธยาจำนวน 2 ชิ้น ปัจจุบันเก็บในห้องคลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณวัดใหม่ชลธารตั้งแต่ช่วงสมัยเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และมีใช้พื้นที่อีกครั้งเป็นวัดเนื่องในพุทธศาสนาในช่วงร่วมสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์พุทธศตวรรษที่ 20-25

สภาพแหล่งโบราณสถานวัดใหม่ชลธาร ตำบลตลาด อำเภอไชยา

ประติมากรรมชิ้นที่ 1

ประติมากรรมชิ้นที่ 2

ประติมากรรมชิ้นที่ 3

ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปพบที่แหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร ที่มาของภาพเศียรพระพุทธรูป: พุทธทาสภิกขุ, **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน** (สุราษฎร์ธานี: วัดพระบรมธาตุไชยา, 2540), ภาพที่ 34.

ภาพที่ 28 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 แหล่งโบราณคดีนาโนรมณ์ (แหล่งโบราณคดีใกล้สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'4.43"N ลองจิจูด (แวง) 99°11'38.93"E

ในเอกสารกล่าวถึงการพบพระพุทธรูปนาคปรกและพระพิมพ์สำริดบริเวณนาข้างวัดเวียงสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบพระพุทธรูปนาคปรกและพระพิมพ์ที่นาโนรมณ์ทิศตะวันออกของวัดเวียง

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มห่างจากเมืองเวียงไปทางทิศตะวันออกประมาณ 200 เมตร ทางทิศใต้มีคลองไชยาไหลผ่านห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 140 เมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบเอกสารการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **พระพุทธรูปนาคปรกสำริด (จารึกหลักที่ 25)** ฐานจารึกระบุพ.ศ. 1726 พระพุทธรูปสูง 160 เซนติเมตร ประทับนั่งปางมารวิชัยแตกต่างจากพระพุทธรูปนาคปรกองค์อื่นๆที่นิยมทำเป็นปางสมาธิ ศิลปกรรมเป็นการผสมกันระหว่างศิลปะเขมรและศิลปะชโยาที่พัฒนามาในสมัยศรีวิชัย อิทธิพลศิลปะเขมร คือ พระพักตร์ที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมเสี้ยนขนาดแผ่พังพาน 7 เสี้ยน ปากยื่นเข้าหาศูนย์กลางคล้ายกับศิลปะลพบุรีหรือศิลปะเขมรสมัยบายันกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 อักษรที่ฐานเป็นอักษรขอม ภาษาเขมร จารึกกล่าวถึงชื่อกษัตริย์ “กมรเตงอัญ มหาราช ศรีมัตไตรโลกยราชา ธิภูษนวรรมเทวะ” และมีคำศัพท์เขมร “สรุก” ที่แปลว่าเมือง ส่วนอิทธิพลศิลปะสมัยศรีวิชัยตอนปลาย ได้แก่ การไม่ทำขมวดเกศา (ทำเพียงเม็ดพระศก) พระรัศมีรูปใบโพธิ์ (อิทธิพลศิลปะเมืองนาคบัญญัติและศิลปะชโยา) ชายสังฆาฏิริ้วซ้อนทับกันแบบธรรมชาติ ซึ่งเหล่านี้ส่งต่อศิลปะสกุลช่างชโยาในสมัยหลังพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นไป¹⁴ พระพุทธรูปประกอบด้วย 3 ชั้น คือส่วนหัวนาค ชั้นส่วนตัวนาคและชั้นส่วนพระพุทธรูปซึ่งสามารถถอดและประกอบกันได้ บนตัวนาคและตรงใบโพธิ์สันนิษฐานว่าน่าจะมีการตกแต่งด้วยกระจกสีและอัญมณีที่ยังพบชิ้นส่วนกระจกสีบนประติมากรรม, **พระพิมพ์สำริด** เป็นรูปสามเหลี่ยม

¹⁴ศิลปะสกุลช่างชโยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 -19 มีลักษณะไม่ทำขมวดพระเกศาทำเพียงเม็ดพระศก พระรัศมีเป็นรูปใบโพธิ์และชายสังฆาฏิหรือชายสังฆาฏิเป็นริ้วซ้อนกันทับยาวจรดพระนาภี อ่านเพิ่มเติมได้ในศักดิ์ชัย สายสิงห์, **พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อของคนไทย** (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 169.

มีรูปปรากฏที่มีพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่งปางมารวิชัยบนบัลลังก์ 2 ชั้น ยอดปรากฏทำเป็นตรีศูล ส่วนฐานปรากฏตกแต่งด้วยรูปสิงห์แบกฐาน ด้านข้างมีพระสาวกประทับนั่งสมาธิบนฐานภายใน ชุ่มเรือนแก้วทั้ง 2 ด้าน ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุลกำหนดพระพิมพ์ราว พ.ศ.1650-1700 หรือครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ 17¹⁵ ส่วนหม่อมหลวงภัทราทร จิระประวัติ กำหนดให้เป็นศิลปะบายนตอนปลายช่วงครั้งหลังพุทธศตวรรษที่ 18¹⁶ จากการสำรวจของผู้วิจัย ในปี พ.ศ.2557 ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติม

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนาโนรมณียในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

จารึกหลักที่ 25 ฐานพระพุทธรูปขนาดปรกกำหนดอายุอยู่ในช่วงพ.ศ. 1726

พระพิมพ์สำริดอิทธิพลศิลปะเขมรกำหนดอายุราวครั้งหลังพุทธศตวรรษที่ 18 ที่มาของภาพพระพิมพ์สำริด: พุทธทาสภิกขุ, **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน** (สุราษฎร์ธานี: วัดพระบรมธาตุไชยา, 2540) ภาพที่ 15

ภาพที่ 29 หลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีนาโนรมณีย ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

¹⁵ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ศิลปะสมัยลพบุรี** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547), 88.

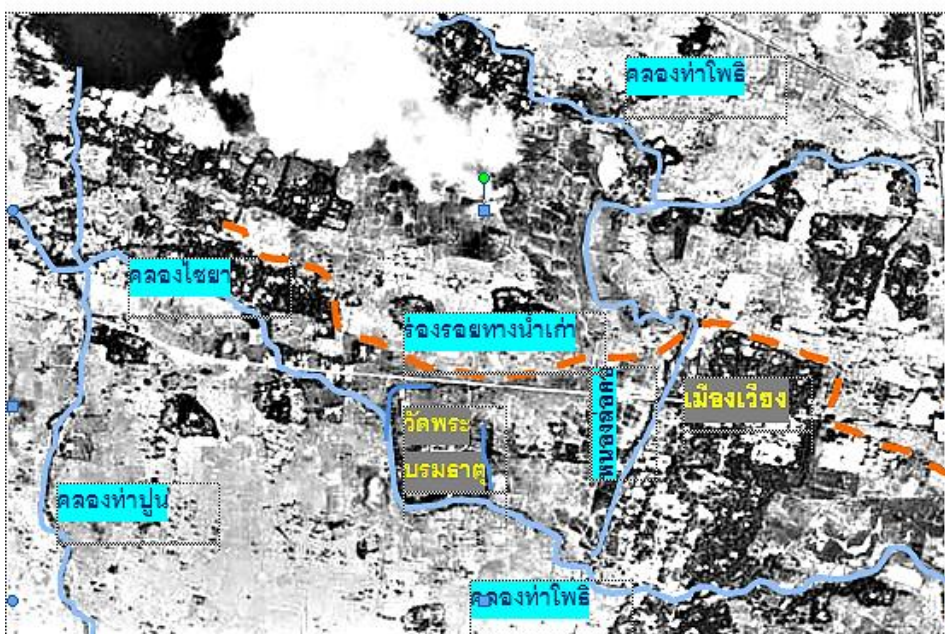
¹⁶ M.L.Pattaratorn Chirapravati, *The Cult of Votive Tablets in Thailand (Sixth to Thirteenth Centuries)*, (Ph.D.dissertation, Cornell University, 1994), 459-460.

2.4 แหล่งโบราณคดีเมืองเวียงและวัดเวียง (สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด:	พิกัด	ละติจูด (รูด)	ลองจิจูด (แวง)
	มุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	9°23'13.32"N	99°11'24.63"E
	มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	9°23'12.17"N	99°11'33.08"E
	มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้	9°23'6.16"N	99°11'22.79"E
	มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้	9°23'4.56"N	99°11'31.81"E

สภาพภูมิศาสตร์: ผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง ตัวเมืองมีขนาด (ไม่รวมคูเมือง) ทิศเหนือยาวประมาณ 260 เมตร ทิศตะวันออกยาวประมาณ 240 เมตร ทิศตะวันตกยาวประมาณ 240 เมตร ทิศใต้ยาวประมาณ 260 เมตร พื้นที่ภายในเมือง มีแนวอิฐยาวคล้ายกำแพงเมือง มีคูเมืองมีขนาด 30-40 เมตรล้อมรอบทั้งสี่ด้าน พื้นที่ภายในเมืองเวียงปัจจุบัน 3 ใน 4 เป็นที่อยู่อาศัยและสวนผลไม้ อีก 1 ส่วนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ตั้งของวัดเวียงมีถนนทางหลวงหมายเลข 4011 (ไชยา-พุมเรียง) ตัดผ่านกลางเมือง

ภาพที่ 30 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปีพ.ศ. 2486

ที่มา: ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปีพ.ศ. 2586 , เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2558. เข้าถึงได้จาก Williams-Hunt Aerial Photograph Digital Collection¹⁷

¹⁷ <http://gdap.crma.ac.th/>เข้าถึงข้อมูลวันที่ 16/12/57

แหล่งน้ำมีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากเมืองประมาณ 300 เมตร จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศพบร่องรอยทางน้ำเก่าทางด้านทิศเหนือของเมืองสันนิษฐานว่าเป็นทางน้ำเก่าของคลองไชยา ส่วนคลองหนองล่อคอกที่ไหลทางทิศตะวันตกของเมืองมีลักษณะทางน้ำเป็นเส้นตรงจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ต่างจากทางน้ำธรรมชาติที่มีความคดเคี้ยว และลักษณะเฉพาะของแม่น้ำในภาคใต้ฝั่งตะวันออกที่ไหลจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก จึงสันนิษฐานว่าหนองล่อคอกน่าจะเป็นเส้นน้ำที่เกิดจากมนุษย์โดยมีการขุดทำคันดินป้องกันน้ำที่จะไหลป่าเข้าเมืองในหน้าน้ำหลากและมีประโยชน์เชื่อมคลองไชยาและคลองท่าโพธิ์

ประวัติการศึกษา: ในปีพ.ศ.2519 ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ุสำรวจเมืองเวียงพบว่าเมืองที่มีผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายสี่เหลี่ยมจัตุรัสทิศเหนือกว้างประมาณ 278 เมตร ทิศใต้ยาวประมาณ 276 เมตร, ทิศตะวันออกยาวประมาณ 278 เมตร, ทิศตะวันตกยาวประมาณ 288 เมตร¹⁸ ปีพ.ศ.2525 กรมศิลปากรที่ 8 โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) วาดตำแหน่งเมืองไชยาไว้ในหนังสือการขุดค้นแหลมโพธิ์¹⁹ ส่วนภายในเมืองเวียงเคยมีการขุดค้นในปีพ.ศ.2472 โดย Jean Yves Clays ขุดตรวจสอบฐานศาสนสถานวัดเวียงปีพ.ศ.2513 กรมศิลปากรขุดค้นตรวจหาฐานอาคารวัดเวียงและทำการขุดค้นเพิ่มเติมบริเวณใต้โคนต้นสำโรง(ศาลปะหมอ) แต่ไม่พบฐานอาคาร ในปี พ.ศ. 2524 มีการขุดค้นบริเวณวัดเวียงและศาลปะหมอ ผลจากการขุดค้นสรุปว่าพื้นที่บริเวณวัดเวียงเป็นที่อยู่ของชุมชนที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ตั้ววัดเวียงขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 53 หน้า 153 ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน 2479 เป็นโบราณสถานแห่งชาติ

หลักฐานทางด้านโบราณคดี จากการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญภายในเมืองเวียงดังนี้

¹⁸ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ุ, **ไชยา-สุราษฎร์ธานี** (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519), 62.

¹⁹ชมชาติ เทพไชย, **แหลมโพธิ์: แหล่งเศรษฐกิจของศรีวิชัย** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2531),8.

ภาพที่ 31 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปีพ.ศ.2557

(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

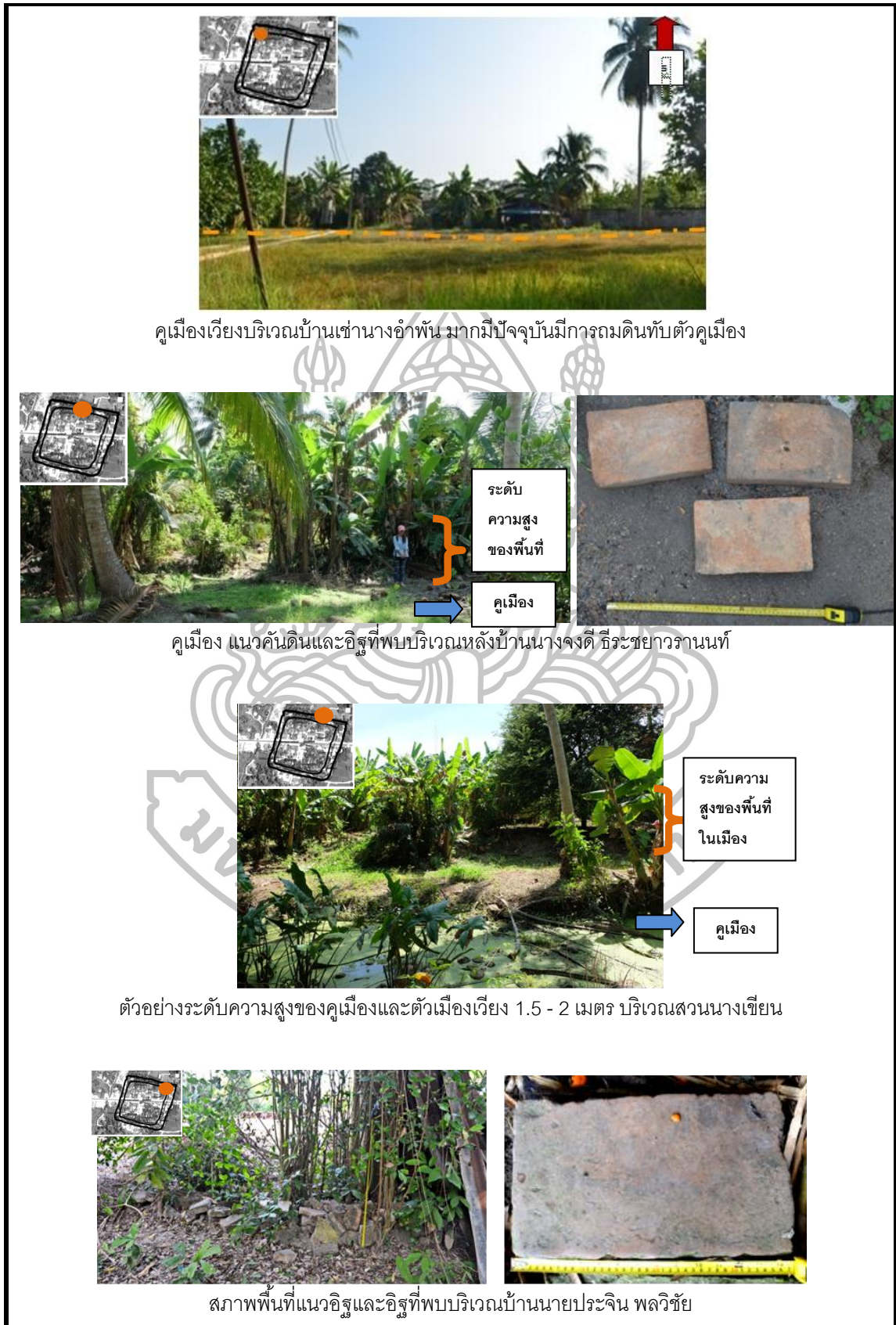
องค์ประกอบของเมืองเวียง

ผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวเมืองสูงกว่าคูเมืองหรือพื้นที่ราบด้านนอกประมาณ 1-2 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่า มีกำแพงอิฐล้อมรอบตัวเมืองทั้ง 4 ด้าน แต่เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา มีการนิยมนำอิฐไปขาย ทำให้มองไม่เห็นร่องรอยในปัจจุบัน จากการเดินสำรวจพบแนวอิฐผสมคันดินล้อมรอบตัวเมือง (โผล่ขึ้นมาบนผิวดินเพียงบางส่วน) ส่วนใหญ่คูน้ำและแนวกำแพงถูกถมดินและสร้างบ้านเรือนทับ จากการลงพื้นที่สำรวจพบร่องรอยคูเมืองและแนวคันดินที่ยังเหลืออยู่ ดังนี้

ตารางที่ 3 ร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐและคูเมืองเวียงตามทิศต่างๆ

ทิศ	แนวอิฐและคูเมือง
เหนือ	จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศพบว่าคูเมืองทางด้านทิศเหนือกว้างประมาณ 30-40 เมตร และพบร่องรอยทางน้ำไชยาเก่าสันนิษฐานว่าใช้เป็นคูเมืองทางด้านทิศเหนือ ส่วนแนวอิฐส่วนใหญ่ ถูกทำลาย บริเวณที่ยังเห็นร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐชัดเจน คือ บริเวณหลังบ้านนางจงดี ธีระชยารานนท์และสวนนางเขียนยาวประมาณ 100 เมตร พื้นที่ภายในเมืองสูงจากพื้นที่คูน้ำ ปัจจุบันเป็นส่วนมะพร้าวประมาณ 1-2 เมตร จากการสำรวจพบแนวอิฐจากทิศตะวันตก ไปทิศตะวันออกตั้งแต่บริเวณบ้านเช่านางอำพัน มากมีไปยังบริเวณหลังบ้านจงดี ธีระชยารานนท์ ไปยังสวนนางเขียนและเป็นแนวต่อไปยังบ้านนายประจัน พลวิชัย อิฐที่พบมีหลายขนาด ได้แก่ 20x36x7 เซนติเมตรและ 19x29x7 เซนติเมตร
ตะวันออก	จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าคันดินและคูเมืองส่วนใหญ่มีการสร้างบ้านเรือนติดแถวทับตัวคันดินเดิม จนมองไม่เห็นร่องรอยเดิม จากการศึกษารูปถ่ายทางอากาศสันนิษฐานว่าคูเมืองทิศตะวันออก ด้านบนใช้คลองไชยาที่ไหลมาจากทางทิศเหนือเป็นแนวเมือง จากนั้นร่องรอยทางน้ำเก่าจะไหลไป ทางทิศตะวันออกบริเวณวัดศาลาทั้ง คูเมืองกว้าง 20-30 เมตร เหลือร่องรอยคูน้ำบริเวณหลังบ้าน นายประจัน พลวิชัยปัจจุบันมีขุดลอกเป็นสระน้ำขนาด 6x10 เมตร ส่วนคูเมืองส่วนใต้นั้น ปัจจุบันเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำใช้ทำนาข้าว ในหนังสือของประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์กล่าวถึงฐานกำแพงก่ออิฐ เป็นแนวสูง (บ้านตาครัน) จากการสำรวจพบว่าปัจจุบันมีการสร้างตึกทับบริเวณแนวกำแพงเดิม พบกองอิฐบริเวณบ้านนายครันที่นำมากองไว้ อิฐมีขนาด 21x27x6, 19x26x5 และ 19x29x5 เซนติเมตร สำรวจพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินกระจายอยู่ทั่วไป จากข้อมูลการให้ สัมภาษณ์กล่าวว่ากำแพงอิฐจะยาวต่อไปทางทิศใต้จนจรดบริเวณโรงอาหารข้างเมรุวัดเวียง
ตะวันตก	ส่วนใหญ่ถูกถมดินสร้างเป็นที่อยู่อาศัย จากการศึกษารูปถ่ายทางอากาศพบว่าคูกว้าง 20 เมตร เป็นคูตื้นกว่าฝั่งอื่นโดยพื้นที่คูอยู่ต่ำกว่าพื้นที่ตัวเมืองประมาณ 50 เซนติเมตร พบร่องรอยอิฐบริเวณ บ้านเช่านางอำพัน มากมีเป็นแนวลงมาทางทิศใต้บริเวณบ้านนางเหม ตะนาวศรีซึ่งปัจจุบัน กำลังสร้างอาคารสองชั้นทับบริเวณตัวกำแพงและเป็นแนวลงไปทางทิศใต้บริเวณระหว่างบ้าน นางจิตรา เพชรนวลและนายธีระศักดิ์ ชูยเหลี่ยน
ใต้	จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศคูกว้างประมาณ 30-40 เมตร สำรวจพบร่องรอยแนวคูเมือง บริเวณบ้านนางบุญนิต ชิดไทยและทางทิศใต้ของวัดเวียงยาวประมาณ 170 เมตร คูมีความลึก ประมาณ 2-3 เมตร พบแนวอิฐบริเวณบ้านนางจิตรา เพชรนวลยาวไปทางด้านทิศตะวันออกบริเวณ บ้านนายธีระศักดิ์ ชูยเหลี่ยนนางบุญนิต ชิดไทยข้ามถนนสายวัดเวียง- เขาน้ำร้อนจนไปถึงเมรุ ของวัดเวียง

ภาพที่ 32 แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐและคูเมืองเวียงทางด้านทิศเหนือ

ร่องรอยคูเมืองบริเวณหลังบ้านของนายประจัน พลวิชัย

อิฐพบบริเวณบริเวณบ้านนายครันขนาด 21×27×6, 19×26×5 และ 19×29×5 เซนติเมตร

ลูกปัดหินที่พบบริเวณสวนกล้วยแถวบ้านนายครัน ปัจจุบันอยู่ความครอบครองของเอกชน

ภาพที่ 33 แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 34 แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันตก

คูเมืองบริเวณบ้านนายธีระศักดิ์ ชูยเหลียน

คูเมืองบริเวณบ้านนางบุญนิต ชิดไทย

คูเมืองบริเวณสวนนางบุญนิต ชิดไทย (ฝั่งตรงข้าม)

คูเมืองเวียงทางทิศใต้ภายในบริเวณวัดเวียง

ภาพที่ 35 แนวร่องรอยแนวคันดินผสมอิฐ คูเมืองเวียงทางด้านทิศตะวันตก
หลักฐานทางโบราณคดี (โบราณสถาน – โบราณวัตถุ)ภายในเมืองเวียง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าเคยมีการขุดค้นเพื่อหาอายุสมัยของเมืองเวียง บริเวณวัดเวียงและศาลปะหมอได้ผลสรุปว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความสำคัญในช่วง พุทธศตวรรษที่ 17-18 ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวสรุปหลักฐานที่พบในพื้นที่บริเวณเมืองเวียง แบ่งเป็นหลักฐานที่พบในบริเวณวัดเวียงศาลปะหมอและหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจพื้นที่บริเวณอื่นๆภายในเมืองเวียงของผู้วิจัย

วัดเวียง

ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองคิดเป็นพื้นที่ 1 ใน 4 ของเมือง หลักฐานทางด้านเอกสารที่เก่าที่สุด คือ จารึกวัดสมุหนิมิต (นำมาจากวัดจำปา) ระบุปีพ.ศ.2319 กล่าวถึงการเอาศิลาทรายแดงที่เขาโพธิ์มาทำพระพุทธรูป ในครั้งนั้นมีมหาพราหมณ์วัดเวียง รับทำองค์หนึ่งและคัมภีร์โบลานจากวัดสมุหนิมิต ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (094) เป็นคัมภีร์ช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปีพ.ศ.2325-2352²⁰

ประวัติการศึกษาทางด้านโบราณคดี ปี พ.ศ. 2472 Jean Yves Clay ทำการขุดตรวจสอบฐานอาคารวัดเวียง²¹ จากนั้นกรมศิลปากรได้เข้ามาขุดค้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2513 เพื่อหาฐานวิหารเดิมและมีการขุดค้นในปีพ.ศ.2524 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอายุสมัยของเมือง

²⁰ศานติ ภัคดีคำ, คัมภีร์โบลานวัดสมุหนิมิต (กรุงเทพฯ : เค.ที.กราฟฟิค การพิมพ์และบรรจุภัณฑ์, 2556.), 359-363.

²¹ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา : ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2199.

ภาพที่ 36 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวัดเวียง ตำบลตลาด อำเภอลำไทร
(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญภายในวัดเวียง ได้แก่
ฐานอาคารเดิม ปี พ.ศ. 2472 Jean Yves Clays กล่าวถึงฐานอาคารขนาด 6 เมตร
 สันนิษฐานว่าเป็นตัววิหารเดิมของวัดเวียง²² ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 พระอธิการชุม ฐมมานนโท
 ทำการรื้อฐานวิหารนำอิฐไปสร้างอุโบสถและสร้างวิหารใหม่ครอบคลุมบริเวณพบฐานวิหารเดิม
 ปี พ.ศ. 2513 กรมศิลปากรทำการขุดค้นเพื่อหาฐานรากอาคารแต่ไม่พบจากการขุดค้นพบ
 ฐานเจดีย์ 2 องค์ทางด้านทิศตะวันออก และตะวันออกเฉียงใต้ของวิหาร กระจุก ภาชนะดินเผา
 บรรจุกระดูก 200 กว่าใบ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยจีนสมัยซ่งและหมิง เครื่องถ้วยสุโขทัย ไห 2 หู
 เคลือบสีน้ำตาลจากเตาทุเรียงกลางฐานเจดีย์พบกล่องสี่เหลี่ยมมีฝาปิดทำด้วยหินทรายแดง
 ภายในบรรจุโถสำริดชิ้นส่วนกะโหลกศีรษะคนปิดทองและลูกปัดหิน ด้านหลังของวิหาร
 พบแนวอิฐหลายตอนแต่รูปร่างไม่ชัดเจนเนื่องจากการนำอิฐไปใช้ในการสร้างอาคารใหม่ในช่วงปี
 พ.ศ. 2497 เป็นจำนวนมาก²³

²² Jean Yves Clays, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimerie d'Extrême-Orient, 1931), 387.

²³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, ไชยา-สุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2519), 60.

วิหารวัดเวียง สร้างทับตัววิหารเดิมในปี พ.ศ.2497 บนตัววิหารแต่เดิม มีพระพุทธรูปหินหินทรายแดงศิลปะร่วมสมัยอยุธยา 7 องค์ ปัจจุบันเหลืออยู่ 3 องค์ ส่วนที่เหลือเก็บรักษาอยู่ในห้องคลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา

แผ่นหินศิลาลักษณะคล้ายกรอบประตูและชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม

คูเมืองวัดเวียง พบทางทิศใต้ของวัดเวียงเหลือเพียงบางส่วน มีความยาวประมาณ 60 เมตร กว้างประมาณ 10-15 เมตร

หลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นในปีพ.ศ.2524 กรมศิลปากรขุดค้นในพื้นที่บริเวณวัดเวียงพบหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นเมืองมีลายกดประทับ ลายเขียนสีเนื้อดินสีขาว เครื่องเคลือบจีนสมัยราชวงศ์ซ่งและเยวียน เครื่องถ้วยลพบุรี ลูกบิดแก้วและลูกบิดแก้วประกอบหิน ลูกกลิ้ง หินบด หินลับ ลูกกระสุนดินเผา สรุปลผลการขุดค้นในสารานุกรมภาคใต้ไว้ว่าเป็นบริเวณเมืองเวียงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18²⁴

จากการสำรวจของผู้วิจัยปีพ.ศ.2557 พบเศษอิฐกระจายทั่วไปภายในบริเวณวัด ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาและเครื่องถ้วยจะพบมากบริเวณคูเมืองเดิม สถาปัตยกรรมของวัดเวียงในปัจจุบัน เช่น โบสถ์ วิหาร เป็นศิลปกรรมในช่วงรัตนโกสินทร์และจากการทบทวนวรรณกรรมยังพบประติมากรรมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ได้แก่ พระพุทธรูปปางมารวิชัยสำริด ชัดสมาธิเพชรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 พระสาวกและทวารบาลทำจากหินทรายแดง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19

²⁴ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา : ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2210.

ภาพถ่ายวิหารวัดเวียงก่อนถูกรื้อในปีพ.ศ.2497และวิหารวัดเวียงปัจจุบัน
ที่มาภาพเก่า: แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอำเภอบ้านดอน ภาพที่ 35

พระพุทธรูปบนพระวิหารวัดเวียงกำหนดอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยา

ชิ้นส่วนธรณีประติมากรรมจากหินปูนและชิ้นส่วนฐานประติมากรรมจากหินทรายแดงพบภายในบริเวณวัดเวียง

ภาพที่ 37 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดเวียง
ตำบลตลาดไชยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาลปะหมอหรือหลักเมือง

ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของเมืองเวียง จากการศึกษาของJean Yves Clays ในปีพ.ศ.2472 ได้กล่าวถึงโบราณสถานที่ห่างจากวัดเวียงไปทางทิศตะวันตกประมาณ 100 เมตร เป็นฐานสิ่งก่อสร้างรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสี่เหลี่ยมขนาด 7 เมตร ผนังสูงประมาณ 1.60 เมตร พบชิ้นส่วนประติมากรรมเทวรูปและฐานโยนินี้ที่ถูกทิ้งไว้บริเวณนั้น²⁵ ตรงกับคำให้การของนายอุผู้ใหญ่บ้านที่ปรากฏในลิขิตของพระยาภิวัฒน์ถึงพระยาคงคาธิบดี สมุหเทศาภิบาลมณฑลสุราษฎร์ธานี ลงวันที่ 24 พฤศจิกายนว่า

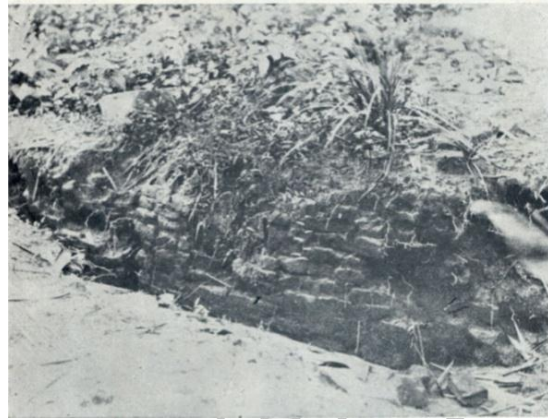
“...บริเวณที่พบจารึกอยู่ห่างจากวัดเวียงไปทางทิศตะวันตกราว 1 เส้น ก่อเป็นฝาผนังยาวไปตามทิศเหนือ-ใต้ ในนั้นมีเทวรูปอยู่กลางหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ศิลาก่อใหญ่ ห่างจากทิศเหนือไปราว 3ศอก มีเดือยลงในเชิง ศิลาก่อเล็กตั้งอยู่ใต้ของเทวรูป..”

จึงสันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่บริเวณศาลปะหมอ หลักฐานทางด้านโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **ศิลาจารึกวัดหัวเวียง หลักที่ 24 ข.** กล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุกำหนดอายุราว พ.ศ.1733 และ**จารึกวัดหัวเวียงหลักที่ 24 ก.** กล่าวถึงการบริจาคทานของบุคคลที่มาชุมนุมกัน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18, **พระพุทธรูปประทับยืน** ศิลปะทวารวดีสูง 137 เซนติเมตร ส่วนเศียรและส่วนพระกรหักหายกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 และผลจากการขุดค้นของหน่วยศิลปากรที่ 8 ในปี พ.ศ.2513 บริเวณใต้ต้นลำโรงใกล้กับศาลปะหมอพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเขียนสีแดงเป็นเส้นกลมรอบภาชนะและลูกปัดจำนวนมาก²⁶

จากการสำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 ไม่พบหลักฐานโบราณคดีเพิ่มเติม เนื่องจากมีการสร้างอาคารศาลปะหมอทับแหล่งโบราณคดี ส่วนพื้นดินมีการลาดปูนซีเมนต์ทำเป็นทางเท้า

²⁵ Jean Yves Clays, L'Archéologie du Siam(Hanoi: Imprimeried'Extrême-Orient, 1931), 387.

²⁶ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, **ไชยา-สุราษฎร์ธานี**, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519), 60.

ภาพเก่าฐานอาคารบริเวณศาลปะหมอ

ฐานอาคารบริเวณศาลปะหมอ(ปัจจุบัน)

ภาพเก่าโบราณวัตถุที่พบบริเวณศาลปะหมอ

พระพุทธรูปศิลปะทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 12-14

ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

ภาพที่ 38 บริเวณศาลปะหมอและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ

ที่มาภาพเก่า: พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน (สุราษฎร์ธานี: วัดพระบรมธาตุไชยา, 2540), ภาพที่ 12 และ 3

กระปุกลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หมิง
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21

กระปุกเคลือบขาวของจีนสมัยราชวงศ์หมิง
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21

กระปุกสีและลายเขียนสีของจีนสมัยราชวงศ์หมิง
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21

กระปุกลายครามของญี่ปุ่นสมัยเอโดะ
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22

กระปุกเคลือบสีน้ำตาลสมัยลพบุรี
สมัยพุทธศตวรรษที่ 17-18

กระปุกและกาเคลือบอันนัม(ญวน)
สมัยพุทธศตวรรษที่ 17-18

กระปุกสังคโลกเขียนลายใต้เคลือบสีดำ

กระปุกสังคโลกเคลือบสีน้ำตาล สมัยสุโขทัย

กระปุกสังคโลกเคลือบสีเขียวไข่กา, กระปุกสังคโลกเขียนลายสีดำและสีทองใต้เคลือบและ
โถสังคโลกเคลือบสีเขียวไข่กาทำเป็นลายก้านขดและกลีบบัว, และกระปุกสองหูทรงมะเฟืองราวพุทธศตวรรษที่ 19-21

ภาพที่ 39 เครื่องถ้วยที่ได้จากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีเมืองเวียง ปัจจุบันจัดแสดง
อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

การสำรวจผิวดินเพิ่มเติมบริเวณภายในเมืองเวียงของผู้วิจัย

พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่มีการสร้างบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย ลาดคอนกรีตซีเมนต์ เป็นพื้นอาคาร พื้นถนน จากการเดินสำรวจพบโบราณวัตถุหนาแน่นบริเวณนางเขียน บริเวณละติจูด $9^{\circ}23'12.78''\text{N}$ ลองจิจูด $99^{\circ}11'28.38''\text{E}$ ติดกับแนวคันดินด้านทิศเหนือ, บ้านนายธีรศักดิ์ ซุ่ยเหลียนละติจูด $9^{\circ}23'5.92''\text{N}$ ลองจิจูด $99^{\circ}11'23.87''\text{E}$ ติดกับแนวคันดินทาง ทิศใต้และบริเวณสวนนางบุญนิต ชิดไทยจากการเดินสำรวจผิวดินพบหลักฐานส่วนใหญ่ที่พบ โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่

เบี้ยดินเผา1 ชิ้น ขนาด 5×5 เซนติเมตรพบบริเวณบ้านนายธีรศักดิ์ ซุ่ยเหลียน

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน ส่วนใหญ่มีเนื้อหยาบ พบแบบไม่ตกแต่งลาย และตกแต่งลายแบบลายเชือกทาบ ขูดขีด กัดประทับนอกจากนี้ยังพบภาชนะดินเผาเนื้อดิน ละเอียดมีการตกแต่งด้วยการเขียนสีแดง

ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน พบเป็นจำนวน 80 เปอร์เซนต์ ของโบราณวัตถุทั้งหมดตั้งแต่ สมัยราชวงศ์ถังถึงราชวงศ์ซ่งกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 25

ชิ้นส่วนเครื่องลายครามของญี่ปุ่น จากเตาฮิเซ เมืองนาริตะ สมัยเอโดะ กำหนดอายุ ราวพุทธศตวรรษที่ 22 พบบริเวณบ้านนายธีรศักดิ์ ซุ่ยเหลียน

ชิ้นส่วนไหไม้เคลือบเตาศรีสัชชาลัย เตาเกาะน้อย จังหวัดสุโขทัยกำหนดอายุราว พุทธศตวรรษที่ 20

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตารางที่ 4 รายละเอียดเครื่องถ้วยจากการสำรวจของผู้วิจัยภายในเมืองเวียง

เครื่องถ้วย/สมัย/ พุทธศตวรรษ จำนวนทั้งหมด	รายละเอียด	อายุสมัย	สวน ยาย เขียน	บ้าน นาย ธีรศักดิ์	สวน นาง บุญนิต
จีนสมัยถัง (13-14) 2 ชั้น	ชั้นส่วนชามเคลือบเขียว เตาซินฮุย มณฑลกวางโจว	ปลายพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 14	1 ชั้น	-	-
	ชั้นส่วนไหเคลือบสีเขียว เตาเหอซ่าน มณฑลกว่างตง	กลางถึงปลาย พุทธศตวรรษที่ 14	-	1 ชั้น	-
จีนช่งเหนือ (late 17-18) 1 ชั้น	ชั้นส่วนดรัมเคลือบสีขาว เตาหนานอัน มณฑลฝูเจี้ยน	ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้น พุทธศตวรรษที่ 18	-	1 ชั้น	-
จีนช่งใต้ (late 17-18) 5 ชั้น	ชั้นส่วนชามและกระปุกเคลือบ ขาวเตาอมณฑลฝูเจี้ยน	ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18	5 ชั้น	-	-
จีนเวียมน (late 18-19) 18 ชั้น	ชั้นส่วนชามเคลือบเขียว เตาหลงเวียมนณฑลเจ้อเจียง	ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19	5 ชั้น	-	1 ชั้น
	ชั้นส่วนชามเคลือบเขียวและ ก้านโถเตาหลงเวียมนณฑล เจ้อเจียง	กลางถึงปลายพุทธ ศตวรรษที่ 19	5 ชั้น	-	-
	ชั้นส่วนชามเคลือบเขียวเตา เต๋อเจิ้น	กลางถึงปลายพุทธ ศตวรรษที่ 19	4 ชั้น	-	-
	ชั้นส่วนไหเคลือบสีน้ำตาลจาก เตาฉีซือ มณฑลกว่างตง	ปลายพุทธศตวรรษ ที่ 19	-	-	3 ชั้น
ศรีสัชชนาลัย (20), 2 ชั้น	ชั้นส่วนไหไม่เคลือบเตาเกาะ น้อย จังหวัดสุโขทัย	พุทธศตวรรษที่ 20	-	2 ชั้น	-
จีนหมิง (21-22) 16 ชั้น	ชั้นส่วนลายคราม เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี	ปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22	2 ชั้น	3 ชั้น	1 ชั้น
	ชั้นส่วนชามลายคราม เตาฝิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยน	ต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22	10 ชั้น	-	-
ญี่ปุ่น สมัยเอโดะ (22) 1 ชั้น	ชั้นส่วนเครื่องลายคราม เตาอิ เซเม็องนาริตะ	กำหนดอายุราวพุทธ ศตวรรษที่ 22	-	1 ชั้น	-
จีนชิง (23) 10 ชั้น	ชั้นส่วนลายครามเตาเต๋อฮั่ว มณฑลฝูเจี้ยน	กลางถึงปลาย พุทธศตวรรษที่ 23	2 ชั้น	-	-
	ชั้นส่วนลายครามเตาจิ่งเต๋อ เจิ้น มณฑลเจียงซี	กลางถึงปลายพุทธ ศตวรรษที่ 23	1 ชั้น	7 ชั้น	-

เบ็ยดินเผาและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินที่บ้านนายธีรศักดิ์ ชูยเหล็ก

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินพบที่สวนนางเขียน

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินพบที่สวนนางบุญนิต

ภาพที่ 40 เบ็ยดินเผาและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินจากการสำรวจภายในเมืองเวียง

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาสินสุย
มณฑลกว๋างโจว สมัยราชวงศ์ถัง
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงกลาง 14
พบบริเวณสวนนางเขียน

ชิ้นส่วนไหเคลือบสีเขียวกลุ่มเตาเหอชาน
มณฑลกว๋างตง สมัยราชวงศ์ถัง
ราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14
พบบริเวณบ้านนายธีรศักดิ์

ชิ้นส่วนขามและกระปุกเคลือบขาวเตาในมณฑลฝูเจี้ยน
สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18
พบบริเวณสวนยายเขียน

ชิ้นส่วนดัลบเคลือบสีขาว กลุ่มเตาหนานอัน
สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือราวปลายพุทธศตวรรษ
ที่ 17 ถึงต้น 18 พบบริเวณบ้านนายธีรศักดิ์

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาหลงเฉวียน
มณฑลเจ้อเจียง สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ถึงต้นเยวี่ยน
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้น 19
พบบริเวณสวนยายเขียน

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวและกั้นโถงจากเตาหลงเฉวียน
มณฑลเจ้อเจียง สมัยราชวงศ์เยวี่ยน
ราวกลางถึงพุทธศตวรรษที่ 19
พบบริเวณสวนยายเขียน

ภาพที่ 41 ตัวอย่างภาพชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจากการสำรวจภายในเมืองเวียง (1)

ชิ้นส่วนชามเครื่องลายครามจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้น
มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้น 22
พบบริเวณสวนนางเขียน

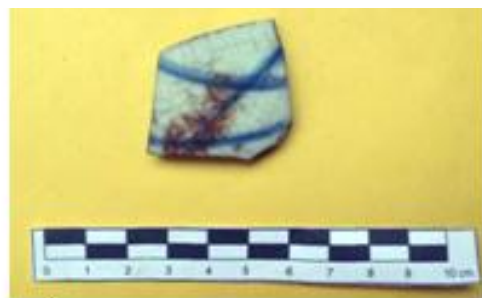
ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาฝิงเหอ
มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์หมิง
ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22
พบบริเวณสวนนางเขียน

กลุ่มที่ 1 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยลายครามเขียนสีบนเคลือบ
เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง
ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22
กลุ่มที่ 2 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยลายคราม เตาจิ่งเต๋อเจิ้น
มณฑลเจียงซี สมัยราชวงศ์หมิง
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21-ต้น 22 พบบริเวณสวนนางบุญนิต

ชิ้นส่วนเครื่องลายครามเตาเต๋อฮั่ว
มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์ชิง
ราวกลาง-ปลายพุทธศตวรรษ 23
พบบริเวณสวนนางเขียน

ชิ้นส่วนเครื่องลายครามจากเตาอิเซ เมืองนาริตะ ญี่ปุ่น
สมัยเอโดะ ราวพุทธศตวรรษที่ 22
พบบริเวณบ้านนายธีระศักดิ์

ชิ้นส่วนไหไม่เคลือบจากเตาศรีสังฆาลย์
เตาเกาะน้อยกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20พบ
บริเวณสวนนางบุญนิต

ภาพที่ 42 ตัวอย่างชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจากการสำรวจภายในเมืองเวียง (2)

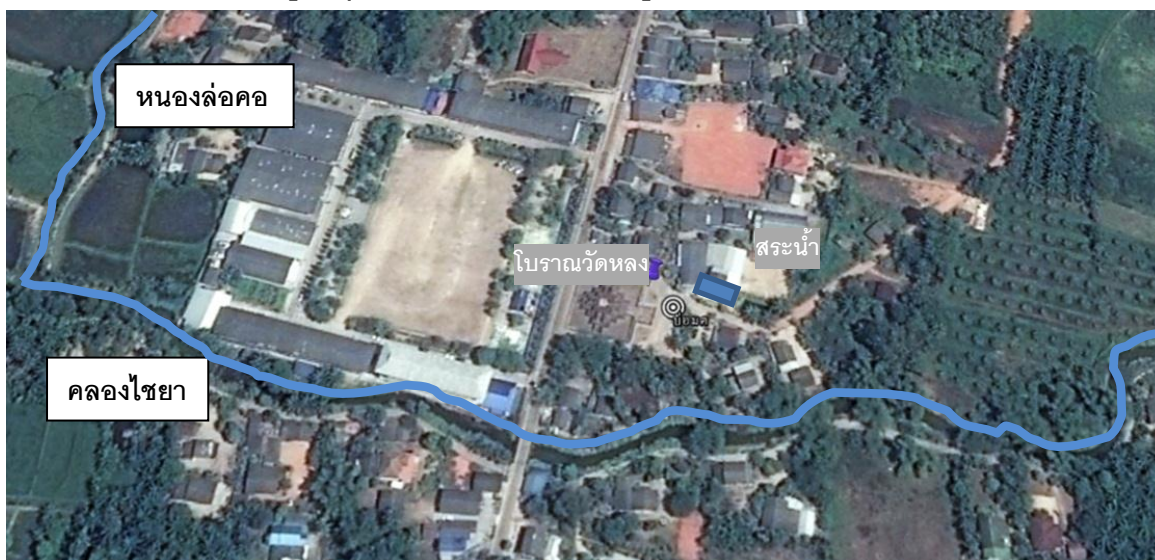
การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าการอยู่อาศัยหลายสมัยผลจากการขุดค้นที่ผ่านมากล่าวว่าเป็นชุมชนที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 แต่จากโบราณวัตถุที่ได้จากการสำรวจพบเก่าไปถึงช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 ได้แก่ พระพุทธรูปอิทธิพลศิลปะทวารวดีพบที่ศาลปะหมอกกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-14, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถังราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 และชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็กกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 แต่หลักฐานเหล่านี้เป็นหลักฐานที่เคลื่อนย้ายได้จึงเป็นข้อมูลที่น่าสนใจในการดำเนินงานทางโบราณคดีในครั้งต่อไปเกี่ยวกับอายุสมัยของเมืองว่าเก่าไปจนถึงพุทธศตวรรษที่ 12 หรือไม่ เมืองเวียงพบหลักฐานหนาแน่นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ต่อเนื่องจนถึงพุทธศตวรรษที่ 24 ในส่วนวัดเวียงแม้จะไม่ทราบว่าจะสร้างขึ้นในสมัยใด แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้น เช่น เครื่องถ้วยที่นิยมนำมาฝังรอบเจดีย์ก็สันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณนี้น่าจะเป็นพื้นที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 มาแล้ว

2.5 แหล่งโบราณคดีวัดหลง (สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: หมู่ 4 ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}22'50.00''\text{N}$ ลองจิจูด (แวง) $99^{\circ}11'15.86''\text{E}$

ภาพที่ 43 ที่ตั้งแหล่งโบราณคดีวัดหลง ตำบลตลาด อำเภอไชยา

(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

สภาพภูมิศาสตร์ เป็นวัดร้างตั้งอยู่บนสันทรายเมืองเวียงวัดแก้ว วัดหลง ห่างจากคูเมืองเวียงทางทิศใต้ประมาณ 250 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ของแหล่งโบราณคดี

ประวัติการศึกษา: ปีพ.ศ.2472 Jean Yves Claeys ทำการขุดตรวจสอบรากฐานโบราณสถานวัดหลง สันนิษฐานว่าโบราณสถานมีอายุร่วมสมัยกับพระบรมธาตุไชยาและมีการใช้งานอีกครั้งในสมัยหลัง²⁷ ต่อมาปีพ.ศ.2498 หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ขุดตรวจสอบฐานรากอาคารอีกครั้งพบว่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 30x30 เมตร²⁸ ในปี พ.ศ. 2525 – 2527 กรมศิลปากร

²⁷ Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimerie d'Extrême-Orient, 1931), 378-393.

²⁸ ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, "ไชยา: ชุมชนโบราณ," สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2198.

จึงจัดทำโครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานวัดหลง²⁹โบราณสถานวัดหลงขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 53 ตอนที่ 34 ลงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2475

หลักฐานทางด้านโบราณคดี จากการศึกษาพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบศาสนสถาน ได้แก่ **ฐานโบราณสถาน** เหลือเพียงส่วนฐานถึงตัวฐานเรือนธาตุเนื่องจากมีการรื้ออิฐส่วนบนไปทำกำแพงแก้วในคราวบูรณะวัดพระบรมธาตุไชยาฐานอยู่ในผังสี่เหลี่ยมกนกบาทขนาด 21.65 X 21.65 เมตรเทคนิคการก่ออิฐไม่สอปูนและขัดผิวหน้าเรียบฐานล่างสุดเป็นฐานเขียงทำการเจาะร่องและก่ออิฐเว้นช่อง ถัดขึ้นมาเป็นฐานบัวคว่ำทำองไม้คาดด้วยลูกแก้วมีการประดับเสาดัดผนังโดยฐานชั้นนี้ใช้เป็นลานประทักษิณมีทางเข้าโถงอาคารทางทิศตะวันออก พบหลักฐานการดัดแปลงศาสนสถานในสมัยต่อมาโดยมีการก่ออิฐล้อมตัวฐานบัวลูกแก้วเดิมแล้วถมดินเพื่อให้กลายเป็นลานประทักษิณและทำทางขึ้นทั้ง 4 ทาง ถัดขึ้นมาเป็นฐานตัวเรือนธาตุทำเป็นชุดฐานบัวเขียงและฐานบัวลูกแก้ว มีมุขทั้ง 4 ด้าน ด้านทิศตะวันออกมีขนาด 4x4 เมตร ส่วนด้านอื่นที่เหลือมีขนาด 1.75x2.70 เมตร ผนังฐานเรือนธาตุทำเสาประดับอาคารตรงกลาง, **บ่อน้ำ** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของโบราณสถาน ปัจจุบันมีการนำท่อซีเมนต์มาก่อทับบ่อน้ำ, **สระน้ำ** อยู่ทางทิศตะวันออกห่างจากตัวโบราณสถานประมาณ 40 เมตร ปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัย มีการถมดินและเหลือสระเพียงครึ่งหนึ่ง

โบราณวัตถุ ส่วนมากเป็นโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่งและบูรณะวัดหลงของกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2525-2527 พบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ **สถูปดินดิบ 1** ขึ้นกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14, **พระพุทธรูปดินดิบปางสมาธิประทับนั่งขัดสมาธิเพชรราวพุทธศตวรรษที่ 14**, **พระพิมพ์ดินดิบสมบุรณ์ 3** ชิ้น (ขารุดจำนวน 25 ชิ้น) เป็นพระพิมพ์รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วขนาด 9x11.3x2 เซนติเมตร แกวบนเป็นรูปประพุทธรูปประทับยืน 3 องค์ องค์ประธานตรงกลางทำปางวิตรรกะมุทรา พระสาวก 2 ข้างยืนประนมมือ แกวที่ 2 เป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง 2 องค์ และแถวล่างสุดเป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง 5 องค์ จากลักษณะศิลปะนักวิชาการสันนิษฐานว่าเป็นพระพิมพ์ที่ได้รับอิทธิพลศิลปะทวารวดีและเขมรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18,

²⁹ กรมศิลปากร, **โครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี** (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525), 1-87. และดู กรมศิลปากร, **รายงานการปฏิบัติงานโครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีงบประมาณ 2526** (กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526), 1-29.

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-23, กระจุกและไหจากเตาป่ายาง
 ศรีสวัสดิ์ราวพุทธศตวรรษที่ 20-22, เครื่องถ้วยจีน พบกระจุกจีนราชวงศ์ซ่งและเยวียน
 จำนวน 1 ใบ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 -19, กระจุกสมัยราชวงศ์หมิงจำนวน 27 ใบ
 กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 และแจกันสมัยราชวงศ์ซ่งจำนวน 1 คู่, แทนหินบด 4 ท่อน
การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: ศาสนสถานแห่งนี้สร้างขึ้นช่วงพุทธศตวรรษที่
 14-15 และมีการสร้างหรือบูรณะอีกครั้งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-22

ภาพที่ 44 ผัง สภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุพบจากโบราณสถานวัดหลง
 ตำบลตลาด อำเภอไชยา

กาน้ำเคลือบขาวสมัยราชวงศ์ซ่งราวพุทธศตวรรษ 17-18

กระปุกสมัยราชวงศ์หมิงราวพุทธศตวรรษ 20-22

กระปุกสมัยราชวงศ์หมิงราวพุทธศตวรรษ 20-22

แจกันสมัยราชวงศ์ซ่งราวพุทธศตวรรษ 22-25

เครื่องถ้วยสมัยสุโขทัยราวพุทธศตวรรษ 20-21

เครื่องถ้วยสมัยสุโขทัยและเครื่องถ้วยพื้นเมือง
ราวพุทธศตวรรษที่ 19-21

ภาพที่ 45 ตัวอย่างภาชนะดินเผาและเครื่องถ้วยจากการขุดค้นโบราณสถานวัดหลง
ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

2.6 แหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน เพชรศักดิ์ (สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว
วัดหลง)

ที่ตั้ง: หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด ละติจูด (รุ้ง) 9°22' 53.75"N ลองติจูด (แวง) 99° 11' 22.18"E

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายเวียง วัดแก้ว วัดหลงห่างจากแหล่งโบราณคดี
วัดหลงมาทางทิศใต้ประมาณ 70 เมตร ตั้งอยู่อีกฝั่งของคลองไชยา

ประวัติการศึกษา: ปีพ.ศ.2478 H.G.Quaritch Wales สํารวจและเขียนหนังสือ
เรื่อง "The Malay Peninsula in Hindu Times" กล่าวถึงนายสอน เพชรศักดิ์ขุดบ่อน้ำพบนางตารา
สำริด 8 กรและเครื่องถ้วยสมัยจันทรขวงศ์ซึ่ง H.G.Quaritch Wales จึงทำการขุดค้นเพิ่มเติม
จำนวน 2 trench พบลูกปัดหินสีเหลืองและสีน้ำเงิน ชิ้นส่วนคันฉ่องสำริดสมัยราชวงศ์ซึ่ง
สรุปว่าเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณสำคัญร่วมสมัยกับราชวงศ์ซึ่งช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ของจีน³⁰

หลักฐานทางโบราณคดี จากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่
ประติมากรรมนางตารา 8 กร สำริด สูง 18.5 เซนติเมตร ประทับนั่งท่าลลิตาสนะ
บนฐานปัทมาสน์เหนือฐานสี่เหลี่ยม ด้านหลังมีประภาวาลูรูปวงรีตกแต่งเป็นลายจุด
ภายในกรอบด้านบนมีรัศมีเปลวไฟ เก้าพระเกศาเป็นทรงชฎามงกุฎกระบังหน้ามีเครื่องประดับ
ทรงพระภูษายาวถึงข้อพระบาท คาดปั้นเหน็บทับ ห่มสไบพาดพระอังสาซ้ายพร้อมสวมกรองคอ
พารุรัตและทองพระกร พระหัตถ์บนขวาถือลูกประคำ ด้านล่างขวาทำปางประทานพรถือมณีในมือ
พระหัตถ์ซ้ายกลางถือคัมภีร์และพระหัตถ์ซ้ายล่างวางอยู่หลังพระชงฆ์ถือดอกบัวที่ก้าน
ส่วนพระหัตถ์อื่นชำรุดไม่สามารถตีความได้ จากลักษณะศิลปะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับ
ที่พบในเบงกอล กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 16,
เครื่องถ้วยจีน พบขามเคลือบเขียวจากเตาหลงจวน มณฑลเจียงและกระปุกเคลือบขาว
จากเตาเตอฮัว มณฑลฟูเจี้ยนสมัยราชวงศ์ซึ่งได้ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ต้นพุทธศตวรรษที่ 18

จากการสำรวจบริเวณผิวดินของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 ไม่พบโบราณวัตถุบนผิวดิน
เพิ่มเติม เนื่องจากสภาพพื้นที่มีหญ้าปกคลุมหนามีการถมดินทรายและสร้างบ้านเรือน

³⁰H.G.Quaritch Wales, The Malay Peninsula in Hindu Times, (London: Bernard
Quaritch, 1976), 112.

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าขุดพบโบราณวัตถุประเภทลูกปัด, กำไลหิน, อีสุ, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา เป็นต้น³¹

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานกำหนดให้บริเวณบ้านนายสอน ศักดิ์เพชรเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

สภาพแหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน เพชรศักดิ์บริเวณที่พบนางตาราสำริด 8 กร

นางตาราสำริด 8 กร

ที่มาของภาพนางตารา: พริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะทักษิณ
ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523),
รูปที่ 50

ชามเคลือบเขียวจากเตาหลงเจียว
มณฑลเจ้อเจียงและกระปุกเคลือบขาว
จากเตาเต๋อฮั่ว สมัยราชวงศ์ซ่งใต้
ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ต้นพุทธศตวรรษที่ 18

ภาพที่ 46 สภาพและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน เพชรศักดิ์

³¹ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางพริ้ม เผือกสวัสดิ์ (อายุ 87 ปี) บ้านเลขที่ 75 และนางสุพินดา ปรมาต (อายุ 40 ปี) หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.7 แหล่งโบราณคดีวัดแก้ว(สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: ถนนสันตินิมิต หมู่ที่2 บ้านวัดแก้ว ตำบลเลม็ดอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}22'40''N$ ลองจิจูด (แวง) $99^{\circ}11'33''E$

โบราณสถานวัดแก้วตั้งอยู่ในวัดแก้วรัตนารามเป็นวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา ไม่พบประวัติว่าสร้างขึ้นในสมัยใด จากลักษณะศิลปกรรมถือเป็นสถาปัตยกรรมในสมัยศรีวิชัย ที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุด

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง มีคลองไชยาแยกจากสายวัดพระบรมธาตุ-วัดหลง ไหลลงมาทางใต้ อ้อมผ่านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัดแก้ว วัดแก้วอยู่ห่างจากเมืองเวียงทางทิศเหนือประมาณ 700 เมตรและห่างจากวัดหลงทางทิศเหนือประมาณ 400 เมตร

ภาพที่ 47 แผนที่แหล่งโบราณสถานวัดแก้วรัตนาราม (วัดแก้ว)

ที่มา: เขมชาติ เทพไชย, "การสำรวจและขุดค้นวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,"

ศิลปากร 24, 3 (กรกฎาคม 2523), 24.

ประวัติการศึกษา: มีการขุดตรวจทดสอบหาฐานรากโดยหลวงบริบาลบริษัท ในปีพ.ศ.2470, Jean Yves Claeys ปีพ.ศ.2472 และ H.G Quaritch Wales ในปีพ.ศ.2477 ต่อมากกรมศิลปากรจัดทำโครงการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานวัดแก้วในปีพ.ศ.2519-2523 ผลจากการศึกษาสรุปว่าเป็นเจดีย์ทรงปราสาทสร้างเนื่องในศาสนาพุทธนิกายวัชรยาน พุทธศตวรรษที่ 14-15 และมีการเข้ามาใช้พื้นที่อีกครั้งในช่วงร่วมสมัยอยุธยา กรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2479

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ดังนี้

ก. เจดีย์วัดแก้ว เป็นอาคารทรงปราสาทผังรูปกากบาท โครงสร้างก่ออิฐแบบผสม (Mixed Order Bond) อิฐเชื่อมกันสนิทแบบไม่มีปูนสอด ชัดอิฐผิวหน้าเรียบ ฐานชั้นล่างสุด เป็นฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสใช้เป็นลานประทักษิณ มีบันไดทางขึ้นทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก กึ่งกลางของฐานเขียงมีการเว้นร่องและก่ออิฐเว้นช่อง ตัวอาคารเรือนธาตุมีขนาด 18x18 เมตรทำเป็นฐานบัวคว่ำและลูกแก้ว ผนังอาคารเรือนธาตุระหว่างมุมมีการเพิ่มเก็จทำเป็น ย่อมุมไม้ 12 ตกแต่งด้วยเสาดัดผนังและเสาช่องผ่ากลางโคนเสาจากโคนไปสู่ยอดเรือนธาตุ มีมุข 4 ด้านประดิษฐานพระพุทธรูป

มุขด้านตะวันออก เป็นทางเข้าสู่ห้องโถงกลางมีขนาด 4x4 เมตร ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปสมัยอยุธยา มีพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยก่ออิฐติดกับผนัง สภาพชำรุด เหลือเพียงหน้าตักกว้าง 4 เมตร ด้านล่างมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย 2 องค์ผนังซ้ายและขวาอาคาร เจาะเป็นซุ้มจระนำพบ **พระเจ้าอภัยไชยยะ** ทำจากหินทรายแดงในซุ้มที่ผนังทิศใต้ของมุขด้าน ตะวันออกมีลักษณะฐานสลักเป็นรูปสิงห์ข้างละตัว มีวัชระอยู่ตรงกลางประติมากรรมชิ้นนี้คล้าย กับศิลปะจามกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 จากการขุดค้นภายในห้องโถงพบโบราณวัตถุ ได้แก่ **ชิ้นส่วนพระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัว** สูง 16.50 เซนติเมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระหัตถ์ ของพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี, **พระพุทธรูปนูนสูงปางประทานอภัย** ศิลปะทวารวดีที่ได้รับอิทธิพล เขมร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16, **พระพุทธรูปศิลปะอยุธยา** ส่วนใหญ่ทำเป็น พระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย มีทำจากปูนปั้น 2 องค์ บางชิ้นทำเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง, **พระคเณศ** ทำจากหินทรายสีแดง 2 องค์ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15³², **ศิวลึงค์ศิลา** ขนาด 14x7 เซนติเมตรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13, **กระปุก** 42 ใบ

³²จรัสสา คชาชีวะ, **คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวรที่พบในประเทศไทย** วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527, 117-118.

มีทั้งกระปุกเวียดนาม, จีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิงถึงชิงและศรีสัตนาลัย จากเตาเผากระเบื้องน้อย และปาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24 ภายในบรจกระดุกเผาไฟหรืออิฐ

มุขด้านทิศใต้ สภาพสมบูรณ์กว่ามุขด้านอื่นๆ ประตูทางเข้ามีการประดับด้วยกรอบเสาศิลาประติมากรรม ทับหลังประตูและธรณีประตูทำจากหินปูน ประตูสูงประมาณ 1.6 เมตร ด้านข้างมีการตกแต่งผนังด้วยซุ้มจำลองและเสา 16 เหลี่ยม ภายในห้องคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย สภาพชำรุด ด้านซ้ายและขวาของผนังจะเป็นซุ้มจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นบริเวณมุขทางทิศตะวันตก ได้แก่ **พระพุทธรูปปางมารวิชัย** สมัยอยุธยาทำจากหินทรายแดงสูง 75 เซนติเมตรจำนวน 1 องค์, **ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม** 4 ชิ้นประกอบกันเป็น 1 องค์, **กระปุก** จำนวน 20 ใบ มีทั้งกระปุกเวียดนาม, จีนพบตั้งแต่สมัยราชวงศ์ หมิงถึงชิงและศรีสัตนาลัยจากเตาเผากระเบื้องน้อยและปายาง กำหนดอายุอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ 20-24 ภายในบรจกระดุกเผาไฟหรืออิฐ

มุขด้านทิศเหนือ มีพระพุทธรูปศิลาทรายแดงสมัยอยุธยาประดิษฐานภายใน โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นบริเวณมุขทางทิศเหนือ ได้แก่ **พระพุทธรูปศิลปะอยุธยา** ทำจากหินทรายแดง 1 องค์ มีขนาด 230 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 120 เซนติเมตร และทำจากสำริดมีขนาดเล็กจำนวน 2 องค์, **พระพุทธรูปสมัยทวารวดี** สูง 137 เซนติเมตรสภาพชำรุด พระเศียรพระกรทั้ง 2 ข้างและปลายพระบาทหัก **จิวรมหาคุมบางแนบพระวรกาย** ชายจิวรด้านหน้าห้อยลงเป็นวงโค้ง **ข้อพระกรทั้งสองข้างยกขึ้นเสมอกัน** กำหนดอายุอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 และ**พระสังกัจจายณ์** หินทรายแดง สูง 24 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 11 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม พบชิ้นส่วนกรอบประตูขนาด 160 เซนติเมตร จำนวน 1 ชิ้น, ชิ้นส่วนธรณีประตู ศิลาขนาด 50x170 เซนติเมตร, ยอดสถาปัตยกรรมทำจากศิลาทรายแดงสูง 1.50 เมตรฐานกว้าง 65 เซนติเมตร ถัดขึ้นไปบนยอดรูปทรงแปดเหลี่ยมกว้าง 55 เซนติเมตร ส่วนบนสุดคล้ายจะเป็นกลีบบัวสันนิษฐานว่าอาจเป็นยอดของสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่บนสุดของชั้นหลังคา ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่บริเวณใต้ถุนกุฏิ

หลักฐานจากหลุมขุดค้น มีการขุดค้นทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเจดีย์ 4 หลุม เพื่อทำศึกษาชั้นดิน ผลจากการขุดค้นพบหลักฐานที่น่าสนใจ ได้แก่ **ชิ้นส่วนเครื่องมือหิน** พบ 3 ชิ้นทำจากหินทรายแดงมีลักษณะรูปลิ่มเหลี่ยมด้านไม่เท่าและแบบห้าเหลี่ยมมนบางชิ้นมีร่องรอยการใช้งาน, **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาลายเขียนสี** เขียนสีด้วยสำน้ำตาลดำและสีแดง, **ภาชนะดินเผาแบบพื้นเมือง** ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหยาบมักทำเป็นลายประทับ, **เครื่องถ้วยจีน** พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาสมัยราชวงศ์หมิงช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 และสมัยราชวงศ์ชิง

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-23, กระจุกเคลือบสีน้ำตาลจากเตาป่ายาง, ชั้นดินขาวเคลือบด้านใน เป็นรูปชายมีเคราเขียนด้วยสีน้ำเงินและเบ้าหินชนวนสีแดงมีขนาด 6.5 เซนติเมตร กว้าง 5.5 เซนติเมตร ตรงกลางมีรู อีกสองด้านมีรูเจาะทะลุกันเป็นต้น

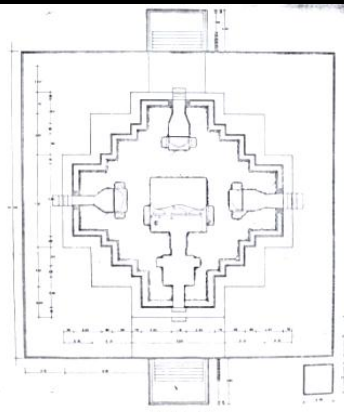
ข. ฐานอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้า อยู่ทางทิศตะวันตกของเจดีย์ พบจากการขุดค้นในปี พ.ศ.2523 มีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 7.5 เมตร สันนิษฐานว่าเป็นซากวิหาร

ค. สระน้ำ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ มีลักษณะเป็นสระกลมมนติด กับคลองไชยา จากการสำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 พบว่าถูกถมเป็นที่อยู่อาศัย

ง. อุโบสถ เป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ใบเสมาหินทรายแดงมีจารึกระบุว่า “วัดนี้เป็นวัดโบราณสมัยพระเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้สร้าง พัทธสีมาเดิมมีอยู่แล้วแต่แคบไป จึงขอพระบรม ราชานุญาตให้พัทธสีมาใหม่เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2492” อุโบสถล้อมรอบด้วยใบเสมาเดี่ยว ทำจากหินทรายแดงตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใบเสมาใบที่ 1 นำมาจากวัดชยาราม ส่วนเสมา ใบเสมาอีก 7 ใบ มีขนาด 46x72x18เซนติเมตร เป็นใบเสมาเรียบทำเป็นเส้นแกนตรงกลาง ภายใน อุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปประธานลงรักปิดทองศิลปะสมัยอยุธยา

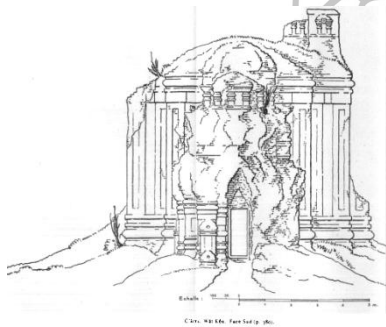
การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่า โบราณสถานวัดแก้วสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพุทธนิกายวัชรยานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 และมีการใช้พื้นที่อีกครั้งในสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษ 20-24

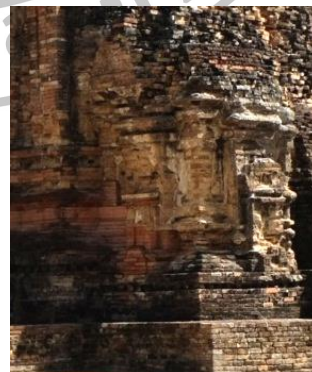
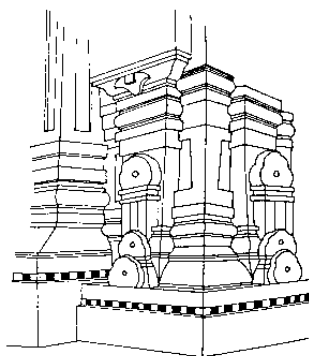

ผังโบราณสถานวัดแก้ว

ที่มา: จากเขมชาติ เทพไชย, "การสำรวจและขุดค้นวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี," ศิลปากร 24, 3 (กรกฎาคม 2523), 25.

ลายเส้นเจดีย์วัดแก้วจากการบันทึก Jeh Yves Claeys ในปี พ.ศ.2472และโบราณสถานวัดแก้วปัจจุบันที่มาภาพลายเส้น: Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimerie d'Extrême-Orient, 1931), Pl.XLI.

ภาพลายเส้นการตกแต่งผนังอาคารซุ้มทางทิศใต้โบราณสถานวัดแก้ว

ที่มา: Michel Jacques-hergoualc'h, The Malay Peninsula crossroad of the Maritime silk road 100 BC.-1300AD.) (Leiden:Brill, 2002), documents 99.

ภาพที่ 48 ผัง ภาพลายเส้นและสภาพโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

โบราณวัตถุพบภายในห้องโถงกลาง

ชิ้นส่วนพระหัตถ์ถือดอกบัว สูง
16.50 เซนติเมตร

พระพุทธรูปนูนสูงทวารวดี-เขมร
ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16

ศิวลึงค์

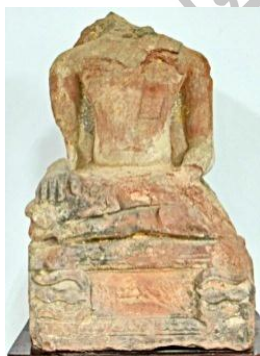
พระเศวต ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

พระพุทธรูปหินทรายแดง
ศิลปะอยุธยา

โบราณวัตถุจากมุขทิศตะวันออก

โบราณวัตถุจากมุขทิศใต้

พระอักษะ
ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

เศียรพระพุทธรูปหินทรายแดง
ศิลปะอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-21

พระพุทธรูปศิลปะทวารวดี
ราวพุทธศตวรรษที่ 13-14

ภาพที่ 49 ตัวอย่างโบราณวัตถุที่พบจากโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอลำปาง

ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมยอดสถูปทำจากหินทรายแดงและชิ้นส่วนธรณีประตู ปัจจุบันเก็บอยู่บริเวณใต้กุฏิ

กระปุกจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิง กระปุกเวียดนามและกระปุกจากเตาสุโขทัย
พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดแก้ว กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21-22

ภาพที่ 50 ตัวอย่างชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมและเครื่องถ้วยที่พบจากโบราณสถานวัดแก้ว
ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

2.8 แหล่งโบราณคดีวัดนบร้าง (สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 2 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°22'12"N ลองจิจูด (แวง) 99°11'21"E

ไม่พบประวัติการสร้างที่ชัดเจน สาเหตุที่เรียกวัดนบเนื่องจากแต่เดิมมีนบรอบบริเวณวัด³³ จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าวัดนบร้างมีพื้นที่ประมาณ 13 ไร่มีร่องน้ำหรือคูน้ำล้อมรอบ ต่อมาปีพ.ศ.2520 ชาวบ้านได้สร้างศาลาและรวบรวมโบราณวัตถุที่พบบริเวณวัดนบมาเก็บไว้บนศาลา นอกจากนี้ราว 30-40 ปีที่แล้วมีการตัดถนนคอนกรีตสายวัดเวียง – เขาน้ำร้อนผ่ากลางแหล่งโบราณคดีทำให้ขุดพบอิฐ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา กระจุก ห้วนโมบริเวณกคน. ตำบลเลม็ดจำนวนมาก ปัจจุบันพื้นที่บริเวณวัดนบปรับเปลี่ยนเป็นศาลาประจำหมู่บ้าน สนามฟุตบอลสวนปาล์มและที่อยู่อาศัย คูน้ำหรือร่องน้ำเดิมถูกถมเพื่อสร้างบ้านเรือน

ภาพที่ 51 ที่ตั้งแหล่งโบราณคดีวัดนบ (ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

³³ นบ คือ ดินดินกั้นน้ำทำจากไม้ไผ่แล้วอัดดินลงไปตรงกลาง

สถาปัตยกรรมศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทราย เมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง สูงกว่าพื้นที่นา รอบนอกประมาณ 1-2 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวถึงร่องน้ำหรือคูน้ำที่สร้างล้อมรอบพื้นที่บริเวณวัด จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศสันนิษฐานว่าวัดใช้ขอบสันทรายเป็นร่องน้ำทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตกและมีการทำนบ (หัวนบ หูนบ) ไว้กั้นน้ำไว้ใช้หรือเป็นฝายชะลอน้ำ แหล่งโบราณคดีมีคลองทำปูนไหลขนานทางทิศตะวันตกและคลองไชยาทางทิศตะวันออก ห่างจากคลองทั้งสองประมาณ 500 เมตร

ประวัติการศึกษา: ปีพ.ศ. 2469 Jean Yves Claeys สำรวจและกล่าวถึงวัดเก่าชื่อ วัดนบ (Wat Nop) ตั้งอยู่ระหว่างแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อนและวัดแก้ว พบเนินอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมขนาด 6-8 เมตรและใบเสมากระจายอยู่ทั่วไป³⁴

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่อยู่บนอาคารวัดนบ มีรายละเอียดของโบราณวัตถุ ดังนี้

ก. ชั้นส่วนประติมากรรม พบ 2 ชั้น ได้แก่ **ชั้นส่วนท่อนพระองค์พระพุทธรูปศิลา** ชำรุดเหลือเพียงส่วนพระศอกจนถึงบั้นพระองค์ สูง 27 เซนติเมตรทรงปั้นเอวมีรัดประคดรูปดอกไม้สี่กลีบ ด้านบนมีลักษณะคล้ายเลข 3 หยักจัดเป็นศิลปะสกุลช่างไชยาราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา, **ชั้นส่วนพระพุทธรูปปางมารวิชัย** หินทรายแดงครึ่งองค์ ชำรุดพบตั้งแต่ส่วนบั้นเอวลงไปถึงฐาน มีประมาณ 18 เซนติเมตร พระซงฆ์ขวาหักหายมีความกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร นั่งขัดสมาธิราบ

ข. ชั้นส่วนสถาปัตยกรรม พบจำนวน 2 ชั้น ได้แก่ **ชั้นส่วนใบเสมา** หินทรายแดง พบชั้นสมบูรณ์จำนวน 2 ใบและชั้นส่วนที่เป็นเศษใบเสมาอีกจำนวนหนึ่งมีขนาด 41x72x15 เซนติเมตร ใบเสมาเป็นแผ่นเกลี้ยงไม่ปรากฏลวดลายมีเส้นนูนขีดตรงกลางลักษณะคล้ายใบเสมาสมัยอยุธยาตอนต้น, **ชั้นส่วนแท่งหิน 6 เหลี่ยม** ทำจากหินทรายแดง มีขนาดสูง 52 เซนติเมตร กว้าง 24 เซนติเมตร จำนวน 1 ชั้น, **ชั้นส่วนธรณีประตู** มีสภาพไม่สมบูรณ์ มีขนาดกว้าง 53 เซนติเมตร หน้า 10 เซนติเมตร, **อิฐ** พบกระจายอยู่บริเวณสนามกีฬาและสวนปาล์มทางด้านหลัง (ไม่สามารถวัดขนาดได้เนื่องจากไผ่ขึ้นมาเพียงบางส่วน)

ค. ชั้นส่วนภาชนะดินเผา พบกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณสวนปาล์มด้านหลังศาลาวัดนบ มีรายละเอียดของโบราณวัตถุ ได้แก่ **ชั้นส่วนภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน** ส่วนใหญ่เนื้อหยาบทำเป็นลายขีดขีดลักษณะคล้ายหม้อตาลและพบแบบเนื้อละเอียดตกแต่งด้วย

³⁴ Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimerie d'Extrême-Orient, 1931),

การเขียนสีแดงรอบคอกาชาณะ 1 ชั้น, **ชั้นส่วนเครื่องถ้วยเงิน**พบตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง, ซึ่งได้
และหมิงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 -22, **ชั้นส่วนไหเคลือบสีน้ำตาลจากเตาบุรีรัมย์**
กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18

ง. **สระน้ำ** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของศาลาวิมานในปัจจุบัน
(ตรงข้ามฝากถนน) ชาวบ้านเรียกว่า “สระพัง” บริเวณโดยรอบพบชั้นภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน
มีลายขีดขีดคล้ายหม้อตาล

ตารางที่ 5 ตารางตัวอย่างชั้นส่วนเครื่องถ้วยพบที่แหล่งโบราณคดีวิมาน

เครื่องถ้วย/สมัย	รายละเอียด	อายุสมัย	จำนวน (ชั้น)
เงินสมัยถัง	ชามเคลือบเขียวจากเตาซินห้วย มณฑลกวางตุ้ง	กลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14	1
เงินสมัยซ่งใต้	ชั้นส่วนดล็บเคลือบขาว จากมณฑลฝูเจี้ยน	ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18	1
เตาบุรีรัมย์	ชั้นส่วนไหเคลือบสีน้ำตาล จากเตาบุรีรัมย์	ปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18	1
เงินสมัยหมิง	ชั้นส่วนจานลายคราม จากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี	กำหนดอายุราวต้นถึงกลาง พุทธศตวรรษที่ 21	1
	ชั้นส่วนชามลายคราม จากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี	ราวต้นถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22	11
	ชั้นส่วนกระปุกลายคราม จากเตาฝิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยน	กำหนดอายุราวต้นถึงกลาง พุทธศตวรรษที่ 22	1

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานอาจมีการใช้พื้นที่
ที่มาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จากนั้นมีการสร้างศาสนสถาน
เนื่องในศาสนาพุทธร่วมสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22

ศาลาเอนกประสงค์ของวัดนบ (ร้าง)

โบราณวัตถุบนศาลาเอนกประสงค์ของวัดนบ (ร้าง)

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสกุลช่างไชยา
ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19

ชิ้นส่วนพระพุทธรูป
หินทรายแดง

ใบเสมาหินทรายแดง
สูง 41x72x15 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนแท่งหินทราย 6 เหลี่ยมสูง
52 x กว้าง 24 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนธรณีประตู
กว้าง 53 x หนา 10 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนอิฐ
บริเวณสวนป่าหลังวัดนบ

ภาพที่ 52 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดนบ(ร้าง)
ตำบลเลม็ด อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน

ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวจีนจากเตาซินห้วย
เมืองเจียงเหมิน มณฑลกว่างตง
สมัยราชวงศ์ถังราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14

ชิ้นส่วนดัลบเคลือบขาวจีนจากมณฑลฝูเจี้ยน
สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 จนถึงต้น 18

ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น
มณฑลเจียงซี ปลายราชวงศ์หมิง
ราวต้นถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้น 22

ชิ้นส่วนกระปุกลายครามจากเตาฝิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยน
ปลายราชวงศ์หมิง ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22

ชิ้นส่วนไหเคลือบสีน้ำตาลจากเตาปู้ริ่มย์
กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18

ภาพที่ 53 หลักฐานทางด้านโบราณคดีที่พบบริเวณสวนปาล์มหลังศาลาวัดนบ
แหล่งโบราณคดีวัดนบ (ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.9 แหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อน (สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง)

ที่ตั้ง: ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°20'21"N ลองจิจูด (แวง) 99°11'23"E

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงเป็นแหล่งโบราณคดีบนเขาถูกโดดสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50 เมตร พื้นที่โดยรอบเป็นที่ราบต่ำมีคลองทำปูนทางทิศตะวันตกและคลองไชยาทางทิศตะวันออกไหลขนานแหล่งโบราณคดีห่างไปประมาณ 500 เมตร ปัจจุบันอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 6 กิโลเมตร

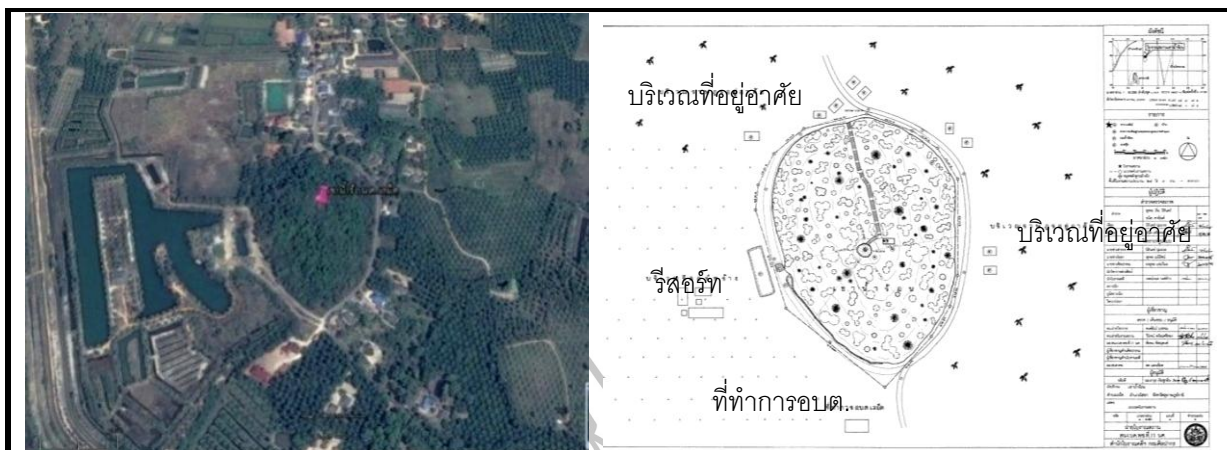
ประวัติการศึกษา: มีการสำรวจทางโบราณคดีโดย Jean Yves Claeys ปีพ.ศ.2472 และกรมศิลปากรปีพ.ศ.2510, 2538, 2539 และปีพ.ศ.2545³⁵ แหล่งโบราณคดีประเภทศิลาเขียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้า 1532 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **ฐานโบราณสถานบนยอดเขา** จากการสำรวจของ Jean Yves Claeys ปี พ.ศ.2472 พบโบราณสถานบนยอดเขาสูงประมาณ 50 เซนติเมตรกำหนดอายุอยู่ในช่วงเดียวกับวัดเวียง วัดแก้ว วัดหลง³⁶ ปัจจุบันสภาพชำรุดไม่เห็นรูปร่างเดิม อีฐมีขนาด 15x27x6 เซนติเมตร, **ชิ้นส่วนเศียรพระดิมากรรม ศิลา** สูง 18 เซนติเมตร เศียรมีพระพักตร์รูปสี่เหลี่ยม พระขนงต่อกัน พระเนตรปิด พระนาสิกโต พระโอษฐ์บาง แยมพระศรวลที่มุมพระโอษฐ์ เก้าพระเกศาทรงชฎามงกุฎพร้อมคาคกระบังหน้าที่มีรูปดอกไม้ประดับด้านหน้า Michel Jacques-hergoualc'h สันนิษฐานว่าเป็นเศียรพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรกำหนดอายุประมาณครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 15 คล้ายศิลปะจาม, **ถ้ำ** ตั้งอยู่บริเวณตีนเขาน้ำร้อนทางทิศตะวันตกจากการสำรวจของกรมศิลปากรปี พ.ศ.2539 พบแนวอิฐบริเวณปากถ้ำเขาน้ำร้อน เรียงเป็นแนวสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 1.5 เมตร ยาว 2 เมตร ส่วนภายในถ้ำพบเศษอิฐกระจายอยู่ทั่วไป, **ชิ้นส่วนวงเรือ** มียาว 3.20 เมตร กว้าง 30 เซนติเมตร พบในขณะที่สร้างรีสอร์ตฝั่งตะวันตกของเขาน้ำร้อน

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้เขาน้ำร้อนเป็นศาสนสถานในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

³⁵ กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจจากถ้ำเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2539), เอกสารอัดสำเนา.

³⁶ Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimeried'Extrême-Orient, 1931), 378-393.

ภาพถ่ายทางอากาศและผังบริเวณแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อน ที่มา: <http://www.gis.finearts.go.th>

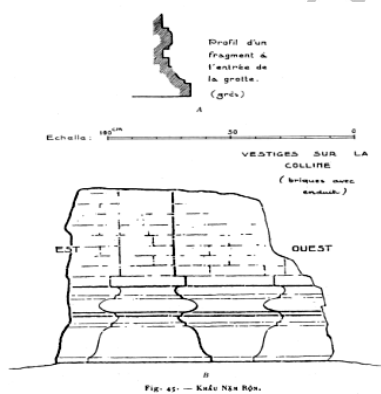

Fig. 45. — Kéou Nén Hôn.

ลายเส้นฐานและโบราณสถานบนเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด อำเภอยะยาปีพ.ศ.2472

ที่มา: Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimerie Extrême-Orient, 1931), 385.

เศียรพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรราวพุทธศตวรรษที่ 15
ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ชิ้นส่วนงเรือที่พบบริเวณเขาน้ำร้อน

ภาพที่ 54 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด อำเภอยะยา

2.10 แหล่งโบราณคดีนาที่พบจารึกแผ่นลานทอง

ที่ตั้ง: ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°23'4.88" N ลองจิจูด (แวง) 99°11'15.25" E

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้าน กล่าวว่าในปี พ.ศ. 2556 ทำการใช้แมคโครทำการขุดนาเพื่อทำสระน้ำพบอิฐมีลักษณะเรียงซ้อนกันเป็นชั้นนอกจากนี้ยังพบกระดูกของภายในบรรจุจารึกแผ่นลานทองบริเวณกองดินที่ขุดสระน้ำมากองไว้ตรงหัวนา³⁷

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบระหว่างวัดพระบรมธาตุไชยารววิหารทางทิศตะวันตกและเมืองเวียงทางทิศตะวันออกห่างด้านละประมาณ 200 เมตร มีคลองหนองล่อคอคอไหลผ่านทางทิศตะวันออกของแหล่งโบราณคดีไหลไปรวมกับคลองไชยาทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 200 เมตร ปัจจุบันพื้นที่เป็นสระน้ำกลางทุ่งนา

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ **กระดูกทรงกลม** ทำจากทองมีขนาด 3x3 เซนติเมตร ภายในบรรจุแหวนและจารึกแผ่นทอง **แหวน** ทำจากทองมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เซนติเมตร สูง 0.9 เซนติเมตร หัวแหวนทำจากพลอยสีม่วง **จารึกลานทอง** มีสภาพดีขนาด ชำรุด กว้างประมาณ 2.7 เซนติเมตร ผลจากการอ่านและวิเคราะห์จารึกโดย ผศ.ดร. กังวล ศักขิมา³⁸ และอาจารย์กองแก้ว วีระประจักษ์³⁹ พบว่าเป็นอักษรวิ ภาษาสันสกฤต ตัวอักษรมีความใกล้เคียงกับจารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปขนาดปรกกำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 จากการที่จารึกมีสภาพชำรุดทำให้ไม่สามารถแปลจารึกได้ทุกตัวอักษร แต่สันนิษฐานว่าเป็นจารึกเกี่ยวกับการถวายของแก่ศาสนสถาน **อิฐ** จากการลงสำรวจพื้นที่พบจารึกพบว่าปัจจุบันเป็นสระน้ำมีอิฐกระจายอยู่ตามคันนา อิฐแต่ละก้อนมีขนาดกว้าง 16x27x6 เซนติเมตร

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

³⁷ นางจิตรา เพชรนวล อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 182/1 หมู่ 4 บ้านเวียง ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

³⁸ ผู้เชี่ยวชาญภาษาเขมร อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

³⁹ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณประจำกองหอสมุดแห่งชาติ

สภาพนาที่พบจารึกแผ่นทอง

ภาพรวมกระปุกที่บรรจุแผ่นจารึกและแหวนกระปุกทอง

แหวนทองหัวทำจากพลอย

อิฐขนาด 16x27x6 เซนติเมตร

ภาพที่ 55 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีนาจารึก
แผ่นลานทอง ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

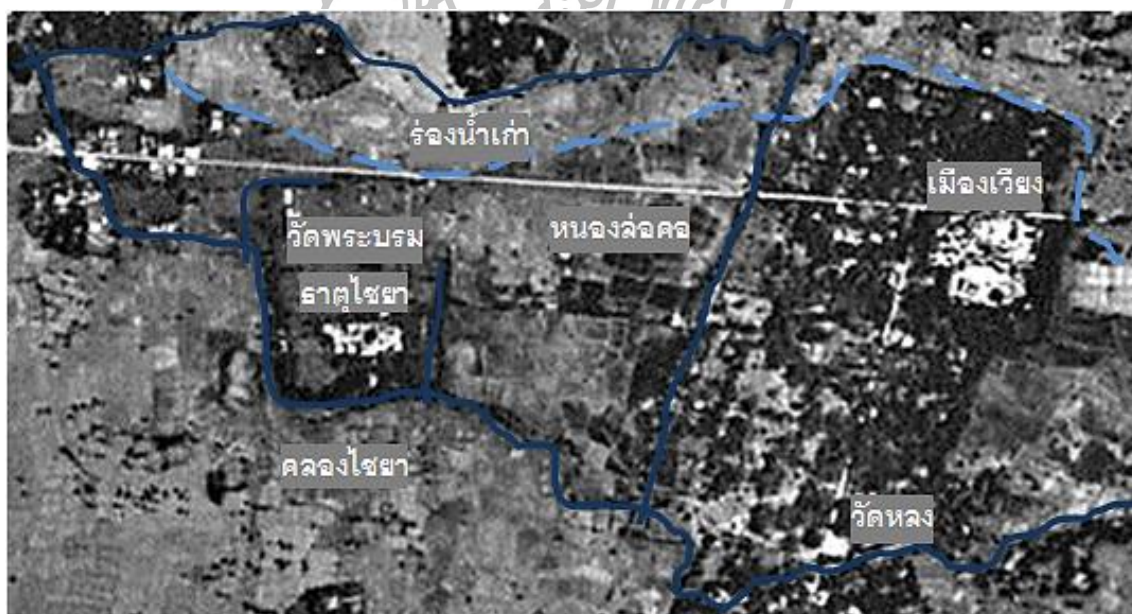
2.11 แหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร

ที่ตั้ง: เลขที่ 50 ถนนรักษันนรกิจ หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°23'3.47" N ลองจิจูด (แวง) 99°11'2.90" E

วัดพระบรมธาตุไชยาไม่มีประวัติชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใดกล่าวเพียงเป็นวัดร้าง จนกระทั่งท่านเจ้าคุณชยาภิวัฒน์สุภัทธรสังฆปาโมกข์ เจ้าคณะเมืองไชยาชักชวนเจ้าอาวาสวัดต่างๆ มาบูรณะวัดแห่งนี้เมื่อปีพ.ศ.2439-2453 กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 ตอนที่ 34 หน้า 1532 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2479 วัดพระบรมธาตุไชยาได้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรวิหารวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนที่ราบริมคลองไชยา จากภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2486พบว่ามีารขุดคูน้ำวัดด้านทิศตะวันตก ทิศใต้และทิศตะวันออกเชื่อมกับคลองไชยา ส่วนทางด้านทิศเหนือมีร่องลำนน้ำเดิม (คลองไชยาเก่า) ปัจจุบันวัดพระบรมธาตุไชยา อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 10 กิโลเมตร

ภาพที่ 56 ภาพถ่ายทางอากาศวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยาปี พ.ศ.2486 ที่มา: ภาพถ่ายทางอากาศวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยาปี พ.ศ.2486

จาก: Williams-Hunt Aerial Photograph Digital Collection⁴⁰

⁴⁰<http://gdap.crma.ac.th/>เข้าถึงข้อมูลวันที่ 16/12/57

ประวัติการศึกษา: แหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยาได้รับความสนใจจาก นักวิชาการจำนวนมากเนื่องจากพบหลักฐานทางโบราณคดีตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และพบหลักฐานว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญในสมัยอยุธยา จากการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกล่าวว่าแต่เดิมมีวิหารพราหมณ์ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของวิหารหลวงนอกกำแพงวัด

หลักฐานโบราณคดี: เอกสารกล่าวว่าวัดพระบรมธาตุไชยาได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ. 2439-2453 การบูรณะครั้งนั้นท่านเจ้าคุณชยาภิวิวัฒน์สุภัทรสังฆปาโมกข์ ทำรายงานการบูรณะเสนอต่อพระยามหิบาลบริรักษ์ข้าหลวงประจำมณฑลชุมพร หลังจากนั้น วัดพระบรมธาตุไชยาก็ได้รับการบูรณะมาอีกหลายครั้ง ภายในวัดพบหลักฐานทางโบราณคดี ที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. องค์พระธาตุ
๒. เจดีย์เก่า
๓. เจดีย์ใหม่
๔. พระระเปียง
๕. ทำยวิหาร
๖. วิหารใหญ่
๗. พระพุทธรูปกลางแจ้ง
๘. เจดีย์คูหา
๙. อุโบสถ
๑๐. ศาลา
๑๑. ประตุนา
๑๒. กำแพงแก้ว

ภาพที่ 57 แผนที่วัดพระบรมธาตุไชยาในปัจจุบัน
(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอด สูงประมาณ 24 เมตร ฐานมีขนาด 13-18 เมตร เรือนธาตุมีแผนผังเป็นรูปกากบาทมีมุข 4 ด้าน

ฐานทำเป็นฐานเขียง 2 ชั้น ต่อด้วยฐานบัวลูกแก้วฝังจัตุรัสตกแต่งด้วยเสาดัดผนังลดเหลี่ยม ส่วนบนของฐานบัวลูกแก้วทำเป็นลานประทักษิณ มีสถาปัตยกรรมประดับที่มุมทั้ง 4 ด้าน

เรือนธาตุ ตัวฐานเป็นบัวลูกแก้ว 1 ชั้นรองรับเรือนธาตุ มุมเรือนธาตุทำเสาหลอกติดผนังตรงกลางเสาจะร่อง มุขทางด้านทิศตะวันออกมีบันไดเข้าสู่ห้องโถงกลางเจดีย์ มีขนาด 2x2 เมตร ภายในมีฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูป 8 องค์ ผนังเรือนธาตุก่ออิฐไม่สอปูนลดหลั่นกันไปถึงยอด มุขอีกสามด้านทึบ มุมมุขแต่ละด้านทำเป็นเสาดัดผนัง เหนือมุขมีกุฎหรือซุ้มหน้าบันประดับปูนปั้นรูปวงโค้งคล้ายเกือกม้า ด้านในกุฎมีลายปูนปั้น รูปตราแผ่นสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนยอด ทำเป็นหลังคาซ้อนกัน 3 ชั้น ประดับสถาปัตยกรรมชั้นละ 8 องค์ ส่วนบนทำเป็นบัวปากระฆังรองรับองค์ระฆังรูป 8 เหลี่ยม บัลลังก์ 8 เหลี่ยม ปล้องไฉน 8 เหลี่ยม จำนวน 5 ชั้น บัวกลุ่มและปลียอดซึ่งเป็นการซ่อมแซมในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์ สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์รุ่นเดียวกับวัดแก้วและวัดหลง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

ก. เจดีย์ทิศ ตั้งอยู่รอบพระบรมธาตุไชยา เจดีย์ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยม ชั้นล่างเป็นฐานบัวลูกแก้วทรงสูง ก่ออิฐฉาบปูนดำ รองรับฐานบัวลูกแก้วรองรับองค์ระฆังทรงกลม ส่วนยอดเป็นบัลลังก์ ปล้องไฉนและปลียอดสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยา ส่วนเจดีย์อีก 3 องค์ทรงกลมทรงลังกา ตั้งอยู่บนฐานเขียงกลม รองรับมาลัยลูกแก้ว 8 แถว องค์ระฆังทรงกลมอยู่บนปากบัวระฆัง ส่วนยอดไม่มีบัลลังก์ มีก้านฉัตร ปล้องไฉนและปลียอดสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์

ข. พระวิหารหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระบรมธาตุไชยา ด้านท้ายวิหารหลวงสร้างยื่นล้ำเข้ามาในระเบียงคดเป็นลักษณะสมัยอยุธยาตอนต้น ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะอยุธยา สกุลช่างไชยา

ค. ระเบียงคด ล้อมรอบองค์พระธาตุฝังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวด้านละ 38 เมตร สูง 4 เมตร สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยา ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ รวม 180 องค์ ชาวบ้านเรียกพระเวียง

ง. **พระอุโบสถ** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระบรมธาตุไชยาเป็นพระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2498 แทนอุโบสถหลังเก่าที่รื้อออกไป พระประธานภายในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปหินทรายแดงปางมารวิชัยศิลปะสมัยอยุธยา ใบเสมากรอบอุโบสถเป็นใบเสมาคู่ทำจากหินทรายแดงตั้งบนฐานสี่เหลี่ยม ตั้งทั้งหมด 8 ทิศ มี 16 ใบ ใบเสมา มีขนาดกว้างประมาณ 39-44 เซนติเมตร สูงประมาณ 65-82 เซนติเมตร หน้าประมาณ 14-18 เซนติเมตร มีทั้งใบเสมาพื้นเรียบและสลักลวดลายในบางส่วนเช่นทำเป็นลายกนกสามตัว ลายกนก ลายก้านผักกูด

จ. **พระพุทธรูปกลางแจ้ง** เป็นพระพุทธรูปหินทรายแดงประดิษฐานอยู่บริเวณลานกลางแจ้งภายในกำแพงแก้วทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของวิหารหลวงซึ่งแต่เดิมเป็นที่ตั้งวิหารซ้ายมีการบูรณะพระพุทธรูปทั้ง 3 เมื่อปีพ.ศ. 2478

ฉ. **โบราณวัตถุที่พบภายในวัด** พบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ **ฐานโยนิ** พบบริเวณในเขตพระระเบียงวัดพระบรมธาตุไชยา ทำเป็นโยนิทรงสูงย่อมุมขึ้นไปเป็นชั้นสูง 20 เซนติเมตร กว้างด้านละ 40 เซนติเมตรมีลักษณะพิเศษคือมีรางน้ำมนต์ 2 ด้านตรงข้ามกัน , **ยอดเจดีย์** ทำเป็นรูปดอกบัวตูมทำจากหินทรายแดง สูง 97 เซนติเมตร, **ซ่าง** ทำจากหินทรายแดง มีขนาดสูง 67 เซนติเมตร กว้าง 34 เซนติเมตร, **พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร ศิลา** พระวรกายพอม พระอุระเล็ก บั้นพระองค์สูง พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระขนงโก่ง พระเนตรเหลือบมองต่ำ พระนาสิกใหญ่ พระโอษฐ์หนา เก้าขาภูามุกฏ มีพระอมิตาภะประทับอยู่ด้านหน้า ยืนบนดอกบัว พระหัตถ์ขวาทำปางประทานพร พระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัว พระภูษายาวคาดบั้นเหน่ง ตกแต่งพระวรกายด้วยกรองศอ พาทูร์ตของพระกรมี่ลักษณะคล้ายกับศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียใต้ ผ่านศิลปะจาม กำหนดอายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 14-15 **พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กรสำริด** พบบริเวณสนามหญ้าใต้ต้นโพธิ์ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระบรมธาตุไชยา สภาพชำรุดส่วนท่อนล่างตั้งแต่บั้นพระองค์หักยืนอยู่ในท่าตริภังค์ (เอียงสะโพก) ขนาดสูง 63 เซนติเมตร พระพักตร์กลม มีอุณาโลมที่พระนลาฏ พระขนงเป็นร่อง พระเนตรเหลือบมองต่ำ สวมกระบังหน้า กุณฑล พาทูร์ตกรองศอที่มีทับทรวงทรงสะพายผ้าแพรเฉียงพระวรกายและสะพายสายขัณฑ์ปวีตลูกประคำซึ่งมีเครื่องประดับสายเป็นรูปหัวกวางอยู่ที่พระอังสาซ้าย ลวดลายเครื่องประดับคล้ายกับศิลปะอินเดียแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือในศิลปะปาละ ซึ่งส่งอิทธิพลให้กับศิลปะชวาภาคกลางด้วยเช่นกัน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15, **พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 8 กร** เหลือเพียงส่วนพระเศียรถึงพระขงส์สูง 76.7 เซนติเมตร มีลักษณะพระพักตร์กลม พระขนงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระกรทั้ง 8 หักหาย เก้าพระเศศาเป็นรูปชวามงกุฎมีพระอมิตาภะประทับอยู่ในกรอบหน้า

ของชฎามุกฏ ศิลารวณ มีกระบังหน้า สวมกรองศอ กุณฑล พาหุรัต ทรงสะพายแพร ซึ่งมีสายยัชโญปวีตผูกประจำทับประดับด้วยห้วงวงทรงพระภูษายาวคาดทับด้วยปิ่นหนึ่ง และผ้าทึงห้อยเป็นเส้นโค้งทางด้านหน้าและผูกไว้เหนือพระโสณี จากลักษณะคล้ายกับ ศิลปะปาละของอินเดียซึ่งส่งอิทธิพลให้กับศิลปะชวาภาคกลาง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15, **พระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิ** ศิลาลง 104 เซนติเมตร กว้าง 74 เซนติเมตร พิริยะ ไกรฤกษ์ ได้กำหนดอายุสมัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวว่าคล้ายกับศิลปะ ลังกาสมัยอนุราชปุระและคล้ายศิลปะพูนัน⁴¹, **พระพุทธรูปภายในวัดพระบรมธาตุไชยา สมัยพุทธศตวรรษที่ 16-18** เป็นพระพุทธรูปที่พัฒนามาจากศิลปะทวารวดีจนมีลักษณะเฉพาะ ของตนลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากพระพุทธรูปสมัยทวารวดี คือ การทำพระวรกาย เพ็รียสูง พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโก่ง พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโค้ง ริมพระโอษฐ์บาง ุษณิษะเป็นทรงสูง เช่น เศียรพระพุทธรูปศิลากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ ที่ 16-17⁴², **พระพุทธรูปประทับยืนปางทรงแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์** สูง 145 เซนติเมตร มีลักษณะพิเศษรัดประคดและจีบหน้านาง หัวเข็มขัดทำลวดลายดอกสี่กลีบคล้ายศิลปะเขมร ในกลุ่มพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยนครวัด จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ต้นพุทธศตวรรษที่ 18, **พระพุทธรูปภายในวัดพระบรมธาตุไชยาสมัยพุทธศตวรรษที่ 18-21** จากการศึกษา ของนันทลักษณ์ ศิริมาสามารถแบ่งพระพุทธรูปออกได้ 3 สมัย คือ **พระพุทธรูปสกุลช่างไชยา สมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 19** รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย ศรีลังกา ทวารวดีและเขมรพัฒนาเป็นศิลปะของตัวเองส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปแสดงปางประธาน อภัย พระหัตถ์ไม่แสดงปางแนบข้างลำตัวมีลักษณะเด่น คือ พระพักตร์เป็นรูปไข่ เม็ดพระศก เป็นตารางสี่เหลี่ยมมีุษณิษะ เป็นทรงสูงทำเป็น 2 ชั้น ด้านหน้าประดับรัศมีรูปใบโพธิ์ (คล้ายกับศิลปะนาคปุฏฐันัมและพุกาม) รัศมีเป็นตุ่มกลม ชายสังฆาฏิเป็นเส้นริ้วธรรมชาติ รัศมีประคดใหญ่ตรงกลางจะโค้งขึ้นคล้ายตัว S ทำลวดลายประดับเช่น รูปดอกไม้สี่กลีบลายดอกไม้ กลมเล็กและลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนมีผ้าจีบหน้านาง, **พระพุทธรูปสกุลช่างไชยา สมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20** อิทธิพลศิลปะสมัยอยุธยาผสมกับ ศิลปะท้องถิ่น ลักษณะที่แตกต่างจากสมัยก่อน คือ พระพักตร์ค่อนข้างกลมุษณิษะเตี้ยลง มีการสลักรัศมีเป็นรูปใบโพธิ์หรือทำลวดลายคล้ายใบโพธิ์ รัศมีทำเป็นตุ่มกลมและเปลวไฟ ในส่วน

⁴¹ พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523), หน้า 51.

⁴² เล่มเดียวกัน, รูปที่ 20.

เปลวไฟบางชั้นมีการทำแฉกสิบบัวรองรับรัศมีรูปเปลวไฟ, **พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21**แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศิลปะอยุธยาตอนต้น ได้แก่ พระประธานในวิหารวัดพระบรมธาตุไชยามีลักษณะเด่นตรงพระขนงโก่ง ป้ายเป็นแผ่นใหญ่ มีร่องขอบพระโอษฐ์ เม็ดพระศก ทำเป็นตารางสี่เหลี่ยม และเม็ดขนุน มีแฉกสิบบัวรองรับรัศมีรูปเปลว ชายสังฆาฏิมี 2 แบบ คือ ชายสังฆาฏิซ้อนทับกัน ทำปลายตัดตรงและชายสังฆาฏิแบบแผ่นบนตัดตรงแผ่นล่างแยกเป็นซี่วตะขาบ กลุ่มที่สอง คือ พระพุทธรูปศิลปะท้องถิ่นผสมอยุธยาเป็นกลุ่มที่พบมากที่สุด ในวัดพระบรมธาตุไชยามีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนต้นแต่มีลักษณะเด่น คือ พระเศียรด้านบนกว้างระหว่างพระขนงกับพระเนตรทำเป็นเส้นป้ายขนาดใหญ่ พระนาสิกโด่งมีเส้นต่อเนื่องจากพระขนงลงมาพระนาสิกปลายสังฆาฏิแยกเป็นซี่วตะขาบซ้อนทับกันสองชั้น บางครั้งมีการทำเส้นแนวนอนประทับอยู่ 2-3 เส้น ชายสังฆาฏิถือเป็นสิ่งสำคัญในการแยกพระพุทธรูปกลุ่มนี้ออกจากกลุ่มอื่น **พระพุทธรูปสมัยหลังพุทธศตวรรษที่ 22** พบพระพุทธรูปไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปในศิลปะอยุธยา ตอนปลาย⁴³

นอกจากนี้ในการบูรณะซ่อมแซมและปรับปรุงมีที่ศนี้ปีพ.ศ.2557 พบภาชนะดินเผา และกระดูกบรรจุกระดูกและอัฐิบริเวณมุมระเบียงคดทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ภาชนะดินเผาเนื้อดินก้นกลมตกแต่งด้วยลายกดประทับ, กระปุก ไหเคลือบน้ำตาล และเคลือบเขียวจากเตาศรีสังขนาสัย, กระปุกเขียนสีน้ำเงินบนพื้นขาวสมัยราชวงศ์หมีง, กระปุกเขียนสีน้ำเงินลายวงกลมจากเวียดนามและกระปุกแก้วสีเขียวใส เป็นต้น โบราณวัตถุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการศึกษาเบื้องต้น สันนิษฐานว่าอาจมีการใช้พื้นที่บริเวณวัดพระบรมธาตุไชยาพุทธศตวรรษที่ 14-15 ต่อมาได้กลายเป็นวัดที่มีความสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ร่วมสมัยอยุธยา

⁴³ นันทลักษณ์ ศิริมา, "พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-21," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 1-156.

เจดีย์พระบรมธาตุไชยา

ระเบียงคด

วิหารหลวงและพระประธาน

คูโบสถและโบสถ์

ภาพที่ 58 สภาพแหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ฐานโยนิ สูง 20 x กว้าง 40 เซนติเมตร

ประติมากรรมช้างหินทรายแดงสูง 67 x 34 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนบัวยอดประดับยอดสถูป สูง 97 เซนติเมตร

พระอวลิตีเกศวร 2 กรพุทธศตวรรษที่ 14-15

พระโพธิสัตว์อวลิตีเกศวรสำริด 2 กร
สูง 76.7 เซนติเมตรราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

พระโพธิสัตว์อวลิตีเกศวรสำริด 8 กร
สูง 69.4 เซนติเมตรราวพุทธศตวรรษที่ 15

ภาพที่ 59 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง
อำเภอไชยา (1)

พระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิ
ขนาดกว้าง 74 x สูง 104 เซนติเมตร
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไซยา

เศียรพระพุทธรูปราวพุทธศตวรรษที่ 16-18
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

พระพุทธรูปประทับยืนปางทรงแสดงธรรมสอง
พระหัตถ์ราวพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไซยา

ตัวอย่างพระพุทธรูปสกุลช่างไซยา
ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18
ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 19

ตัวอย่างพระพุทธรูปสกุลช่างไซยา
ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20
ประดิษฐานที่ระเบียงคด วัดพระบรมธาตุไชยา

ภาพที่ 60 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง
อำเภอไชยา (2)

ตัวอย่างพระพุทธรูปสกุลช่างไชยา
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้น 21
(อิทธิพลศิลปะอยุธยา)
พระประธานวิหารพระบรมธาตุไชยา

ตัวอย่างพระพุทธรูปสกุลช่างไชยา
ปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21
(อิทธิพลศิลปะอยุธยาและท่งถิ่น)
พระพุทธรูปในวิหารพระบรมธาตุไชยา

**ตัวอย่างเครื่องถ้วยที่ได้จากการขุดที่อระบายน้ำบริเวณระเบียงคดทางทิศตะวันออกเฉียงใต้
ของวัดพระบรมธาตุไชยา**

กระปุก ไหจากเตาศรีสังขาลย์และกระปุกแก้ว

กระปุกลายครามจีน สมัยราชวงศ์หมิง
และกระปุกของเวียดนาม

กระปุกจากเตาศรีสังขาลย์

หม้อดินเผาบรรจุอัฐิ

ภาพที่ 61 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบภายในวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง
อำเภอไชยา (3)

2.12 แหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล (คลองไชยา)

ที่ตั้ง: บ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตามประวัติวัดเวณสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2035 แต่พบพระพุทธรูปเก่าถึงสมัยทวารวดี ภายในพระอุโบสถเก่า ส่วนบริเวณทางทิศเหนือของวัดเวณมีหมู่บ้านชื่อบ้านมณฑล จากการศึกษาของนายประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ได้กล่าวว่าเป็นแหล่งที่พบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี ศรีวิชัยที่หนาแน่นมากที่สุดของเมืองไชยา

ภาพที่ 62 ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา (ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบ 2-3 เมตร มีคลองไชยาที่แตกออกเป็น 2 สาย คือ คลองห้วยลานและคลองไชยา ไหลโอบพื้นที่แหล่งโบราณคดีอยู่ห่างจากชายทะเลปัจจุบันประมาณ 10 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ในหนังสือของประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ ปีพ.ศ.2518 กล่าวถึงแหล่งโบราณคดีบ้านมณฑลว่าเป็นแหล่งที่พบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี ศรีวิชัยที่หนาแน่นมากที่สุด

ของไชยาโดยมักจะขุดพบชิ้นส่วนของศาสนวัตถุ ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาต่างๆแบบเขียนสี และแบบธรรมดา ชิ้นส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นต้น⁴⁴

หลักฐานโบราณคดี: จากการสำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ. 2557 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญบริเวณวัดเวณ, สนวนยางนายอนุชา เพชรชัย, บริเวณบ้านนายจร แทนนิต และเปลวลา จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์สอดคล้องกับแหล่งโบราณคดีบ้านมณฑลจึงรวมแหล่งโบราณคดีทั้งหมดในพื้นที่นี้และเรียกว่า แหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล มีรายละเอียดแต่ละแหล่งโบราณคดี ดังนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
วัดเวณ ละติจูดที่ 9°24'13.27"N ลองจิจูดที่ 99°10'28.88"E	ประวัตินี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2035 ชื่อ "วัดพระเจ้า" ต่อมาร้างและมีการบูรณะอีกครั้งสมัยอยุธยาตั้งชื่อใหม่ว่า "วัดเวณ" และเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดมณฑล" ตามชื่อของหมู่บ้าน ในช่วงสมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสเสด็จตรวจเยี่ยมคณะสงฆ์ทางใต้ได้โปรดให้เปลี่ยนกลับเป็นวัดเวณตามเดิม ⁴⁵ โบราณวัตถุที่พบภายในวัดเวณ ได้แก่ พระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิสมัยทวารวดีพบในวิหารเก่า จากนั้นย้ายไปจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานพระปฐมเจดีย์ปีพ.ศ.2469 กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16, พระพุทธรูปหินทรายแดงสมัยอยุธยาพบจำนวน 3 องค์ ปัจจุบันเป็นพระประธานอยู่ภายในวิหารใหม่ มีการซ่อมแซมลงรักปิดทอง, ตึกตาดินเผาสูง 17 เซนติเมตร มีขอข่าเด็ก มีข้ายุ้มไก่อบนหัวตึกตาเจาะเป็นรู ศิลปะสมัยอยุธยา, อุโบสถสร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2484 ใบเสมาเป็นใบเสมาเดี่ยวทำจากปูนซีเมนต์

⁴⁴ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, ไชยา-สุราษฎร์ธานี, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2519), 26 และ 67.

⁴⁵ เอกสารประวัติวัดเวณจากพระครูประภัศร์สรชัยคุณ อาภสโร (อายุ 39 ปี) เจ้าอาวาสวัดเวณ

ตารางที่ 7 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล(ต่อ)

แหล่งที่พบ/พิกัด	ข้อมูลทางโบราณคดี
<p>1. สวนยาง นายอนุชา เพชรย่อย ละติจูด 9°24'1.99"N ลองจิจูด 99°10'29.92"E</p>	<p>ห่างจากวัดเวณไปทางทิศใต้ประมาณ 250 เมตร จากการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านเรียกพื้นที่นี้ว่า “ดอนพด” จากการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยจีน ได้แก่ ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซีสมัยราชวงศ์หมิง กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 จำนวน 4 ชิ้น, ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาผิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์หมิงกำหนดอายุราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22 จำนวน 2 ชิ้นและชิ้นส่วนลายครามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์ชิงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 24 จำนวน 3 ชิ้น</p>
<p>2. บ้านนายจร แทนนิล ละติจูดที่ 9°24'23.4"N ลองจิจูดที่ 99°10'45.2"E</p>	<p>ห่างจากวัดเวณไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 400 เมตร ตั้งอยู่ริมคลองห้วยลานทะเล(ตะเคียน) ปัจจุบันเป็นสวนปาล์ม จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่า นายจร แทนนิลได้ขุดพบประติมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 8 กรเมื่อ 40-50 ปีที่แล้ว จากนั้นได้นำไปมอบให้กับกรมศิลปากร ปัจจุบันเหลือเพียงรูปปั้นจำลองเก็บไว้ที่วัดไตรรัตนารามและที่บ้าน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีมรดกคล้ายคลึงกับพระโพธิสัตว์ในหนังสือสารานุกรมภาคใต้ที่ระบุว่าพบในอำเภอไชยา พระโพธิสัตว์สูง 50 เซนติเมตร พระวรกายยืนตรง พระพักตร์กลม พระโอษฐ์ยิ้ม พระหัตถ์ขวาบนถือลูกประคำ พระหัตถ์ขวากลาง 2 กรหักขำรูด พระหัตถ์ขวาล่างแสดงปางประทานพร พระหัตถ์ซ้ายบนถือคัมภีร์ พระหัตถ์ซ้ายกลางถือลักษณะคล้ายเส้นเชือกต่อขึ้นไปเป็นดอกบัวด้านหลัง พระหัตถ์ซ้ายกลางชิ้นส่วนของที่ถือหักหายไป พระหัตถ์ซ้ายล่างถือหม้อน้ำอมฤต เก้าพระเกศาทรงชฎามังกุฎมีพระอมิตาภะประทับอยู่ในกรอบด้านหน้า สวมกระบังหน้าที่มีเครื่องประดับรูปสามเหลี่ยมตกแต่งอยู่กลางพระนลาฏและเหนือพระกรรณทั้ง 2 ข้างตกแต่งด้วยโบว์ที่ข้างพระกรรณ สวมกรองคอ พานหู้รด ทองพระกรและทองพระบาท สะพายสายแพรพาดพระอังสาซ้ายเฉียง พระวรกาย ทรงพระภูษายาวกรอมข้อพระบาท คาดหนังเสือไว้ที่พระโสภีและคาดทับพระภูษาดกเป็นวงโค้ง ด้านหน้ารวบผูกที่พระโสภีทั้ง 2 ข้างและรัดทับด้วยบันเหน่ง พระอวโลกิเตศวรองค์นี้ได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบปาละคล้ายกับศิลปะชวาภาคกลางราวพุทธศตวรรษที่ 15</p>

ตารางที่ 8 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล(ต่อ)

แหล่งที่พบ/พิกัด	ข้อมูลทางโบราณคดี
<p>3. เปลวลา ละติจูดที่ 9°24'26.32"N ลองจิจูดที่ 99°10'37.48"E</p>	<p>ติดกับแหล่งโบราณคดีบ้านนายจร แทนนิลมาทางทิศตะวันออก ห่างจากคลองห้วยเล (ตะเคียน) ประมาณ 200 เมตร ปัจจุบันเป็นป่าชุมชนของวัดเวณ จากข้อมูล การให้สัมภาษณ์กล่าวว่าแต่เดิมเป็นที่เผาของชาวบ้านชุดพบ ห้วนโม ลูกปัด อัฐิ ภาชนะดินเผาสันนิษฐานว่าเป็นแหล่งโบราณคดีบ้านมณฑลในหนังสือของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ พบหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ หม้อลายเขียนสีแดง สูง 23.50 เซนติเมตร เป็นภาชนะปากผาย มีลายเขียนสีแดงทำเป็นเส้นรอบๆคอ และไหล่ , กองอัฐิมี่ดินปกคลุมสันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ สูงประมาณ 2.50 เมตร, อัฐิพบกระจายอยู่ทั่วไปมีขนาด 15x24x6 เซนติเมตร, ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม ทำจากหินทรายแดงมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม 1 ชิ้น สันนิษฐานว่าเป็นส่วนยอด สตุ๊ป สูง 30x15 เซนติเมตรและชิ้นส่วนวงกลม 4 ชิ้น, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา 5 ชิ้น เป็นภาชนะดินเผาเนื้อดินเนื้อหยาบไม่มีลวดลาย 2 ชิ้นและทำลวดลายคล้ายหม้อตาล 1 ชิ้น ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจำนวน 2 ชิ้นแต่มีขนาดเล็กไม่สามารถวิเคราะห์อายุสมัยได้ จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้ร่วมสมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 20-24</p>

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านมณฑลในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จากนั้นพบหลักฐานหนาแน่นขึ้นในช่วงร่วมสมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

อุโบสถวัดเวณ

พระประธานภายในอุโบสถวัดเวณ พ.ศ. 2512 (ซ้าย) และปี พ.ศ. 2557 (ขวา)

พระพุทธรูปสมัยทวารวดีและตึกตาดินเผาคนอุ้มเด็กและไก่ วัดเวณ ตำบลป่าเว

ที่มาของภาพพระพุทธรูปสมัยทวารวดีและตึกตาดินเผา: พุทธศาสนิกฯ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน (สุราษฎร์ธานี: วัดพระบรมธาตุไชยา, 2540), ภาพที่ 10 และ 14

ภาพที่ 63 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณวัดเวณในแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวอย่างเครื่องถ้วยจีนพบที่สวนยางนายอนุชา เพชรชัย

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้น
มณฑลเจียงซีราวปลายพุทธศตวรรษ
ที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาผิงเหอ
มณฑลฝูเจี้ยน
ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษ 22

พระอวโลกิเตศวรพบบริเวณบ้านนายจร แทนนิล

ภาพในหนังสือสารานุกรม

องค์จำลองบ้านนายจร แทนนิล

องค์จำลองวัดไตรรัตนาร

ภาคใต้ปี พ.ศ. 2542

ภาพที่ 64 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณสวนยางนายอนุชา เพชรชัย
และบ้านนายจร แทนนิล ในแหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล
ตำบลป่าเว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพพื้นที่บริเวณเปลวลา

กองอิฐ (สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์เก่า)

ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมทำจากหินทรายแดง

ภาชนะดินเผาเขียนสีแดงพบที่บ้านมณฑล
ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่ได้จากการสำรวจ

ภาพที่ 65 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณเปลวลาในแหล่งโบราณคดีวัดเวณ
และบ้านมณฑล ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.13 แหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า (คลองไชยา)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านเดิมเจ้า ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

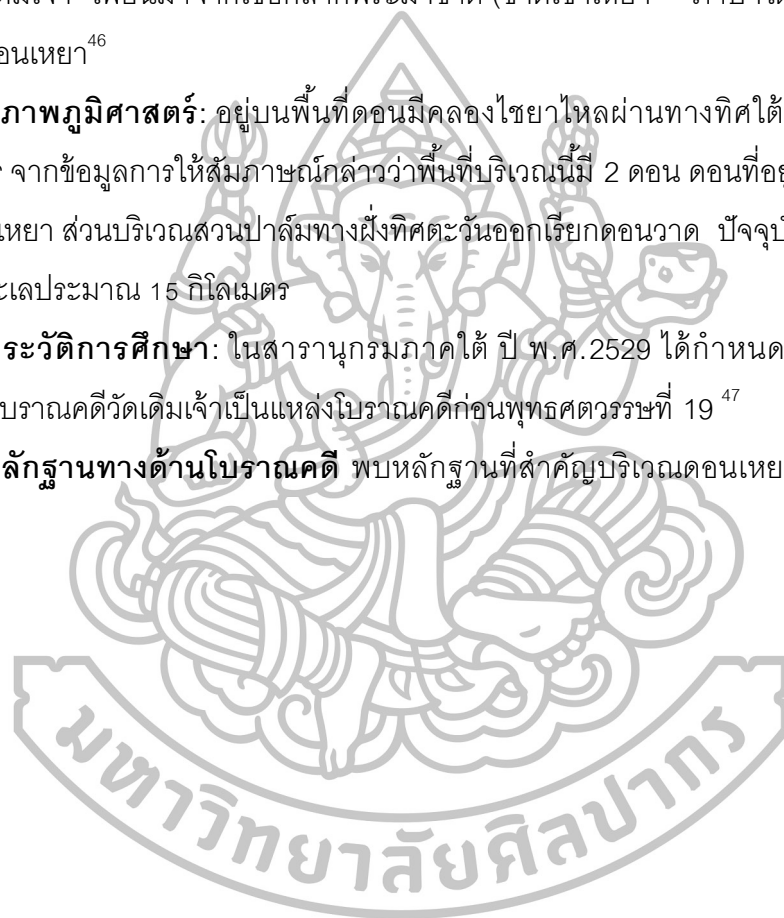
พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°25'0.04"N ลองจิจูด (แวง) 99° 9'5.65"E

วัดเดิมเจ้าไม่มีประวัติที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด จากตำนาน “พระประธาน วัดพระประสพ” กล่าวถึงวัดเดิมเจ้าในฐานะทางผ่านของการชักลากพระจากเขาเพลไปยังพุมเรียง โดย คำว่า “เดิมเจ้า” เพี้ยนมาจากเชือกลากพระมาขาด (ขาดเข้าเหยา – ภาษาใต้) จึงเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่าดอนเหยา⁴⁶

สภาพภูมิศาสตร์: อยู่บนพื้นที่ดอนมีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากแหล่งราว 400 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพื้นที่บริเวณนี้มี 2 ดอน ดอนที่อยู่บริเวณวัดเดิมเจ้าเรียกดอนเหยา ส่วนบริเวณสวนปาล์มทางฝั่งทิศตะวันออกเรียกดอนवाद ปัจจุบันแหล่งอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 15 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ในสารานุกรมภาคใต้ ปี พ.ศ.2529 ได้กำหนดพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็นแหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้าเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 19⁴⁷

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานที่สำคัญบริเวณดอนเหยาและดอนवाद ดังนี้

⁴⁶พระพุทธรูปองค์นี้ต่อมาชักลากผ่านบ้านเววนจนไปถึงวัดพระประสพแล้วไม่สามารถชักลากต่อได้ จึงกลายเป็นพระพุทธรูปประธานที่วัดพระประสพในปัจจุบัน

⁴⁷ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2195.

ตาราง 9 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
1. ดอนเหยา	ปัจจุบันคือพื้นที่บริเวณวัดเดิมเจ้าพบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ พระพิมพ์ชุดพบบริเวณนาติดกับวัดโดยนายนิ๊ก หลกตั้ง จำนวน 5 แผ่นบรรจุในอ้อมที่มีถ้วยปิดด้านบน ⁴⁸ พระพิมพ์เป็นแผ่นสี่เหลี่ยมมุมมนขนาด 9x13 เซนติเมตร ภายในมีพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชรจำนวน 4 แถว แถวละ 4 องค์ รวมทั้งหมด 16 องค์ ระหว่างพระพุทธรูปแต่ละองค์มีสลูปล้างอลงก้นกำหนดอายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 17, เครื่องถ้วย จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านมักจะพบกระดูกหรือถ้วยบริเวณทุ่งนาใกล้วัดเดิมเจ้า ตัวอย่างเครื่องถ้วย ได้แก่ ตลับเคลือบเขียวจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์ซ่ง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้น, วัดเดิมเจ้า ชาวบ้านบอกว่าเป็นวัดเก่าแต่ได้มีการมาสร้างโบสถ์ และใบเสมาขึ้นมาใหม่ ⁴⁹ รูปแบบศิลปกรรมของโบสถ์และใบเสมาปูนซีเมนต์เป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์และไม่พบโบราณวัตถุจากการสำรวจผิวดินเพิ่มเติม
2. ดอนवाद	ห่างจากวัดเดิมเจ้าไปทางทิศตะวันออกประมาณ 100 เมตร ปัจจุบันเป็นสวนปาล์มจากการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่าแต่เดิมเป็นพื้นที่เปลวเก่าปี พ.ศ.2528-2529 มีการตัดถนนผ่านหน้าวัดบริเวณดอนเหยาและดอนवादพบเศษอิฐแหวนทองบรรจุในกระดูกและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ.2551 ได้มีการเข้าพื้นที่ดอนवादจากวัดเพื่อทำสวนปาล์ม ในการไถหน้าดินพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วย กระปุก 5-6 ใบ เครื่องถ้วยและวัตถุประเภทโลหะคล้ายกรรไกร เป็นต้น ตัวอย่างกระดูกที่ชาวบ้านเก็บเอาไว้ เป็นกระดูกลายครามจากเตาฝั่งเหอ มณฑลฝูเจี้ยนกำหนดอายุราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: เบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่แถววัดเดิมเจ้าสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และมีการใช้พื้นที่อีกครั้งช่วงร่วมสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20 – 24

⁴⁸พระอธิการอรรถ ศิลโต (พระครูไพโรจน์ สีลาจารย์) ให้สัมภาษณ์ไว้กับคณะนักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2527 ปรากฏในรายงานโครงการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี (2527), เอกสารอัดสำเนา.

⁴⁹จากการให้สัมภาษณ์ของพระครูสังฆรักษ์สุพจน์ พุทธสาโร เจ้าอาวาสวัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อุโบสถวัดเดิมเจ้า

พระพิมพ์ปางมารวิชัย 16 องค์
กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17
พบบริเวณนาข้างวัดเดิมเจ้า

ตลับเคลือบเขียวจากเตาอันซี ราชวงศ์ซ่งใต้
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้น 19
พบบริเวณทุ่งนาข้างวัดเดิมเจ้า

ดอนवाद

สภาพพื้นที่บริเวณดอนवाद

กระปุกลายครามจากเตาฝั่งเหอ
สมัยราชวงศ์หมิง ต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22
พบบริเวณดอนवाद

ภาพที่ 66 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.14 แหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

ตั้งอยู่ในเขตตำบลพุมเรียง แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนคือ สันทรายแหลมโพธิ์, สันทรายป่ายางและสันทรายบริเวณบ้านหัวเลน (ไธเนายปลั้ง) เป็นสันทรายโบราณ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 3-5 เมตร

จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศของ Michel Jarqc-hergoualc'h ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 14-15 ลักษณะของชายฝั่งทะเลกับแม่น้ำมีความแตกต่างจากที่เห็นในปัจจุบัน โดยสันทรายบริเวณตำบลตะกอบ (ทางตอนเหนือของแหลมโพธิ์) ยังไม่ได้มีการก่อตัว ทำให้แหลมโพธิ์เป็นพื้นที่แหลมด้านนอกสุดของชายฝั่งทะเล⁵⁰ มีลำน้ำที่สำคัญคือคลองใหญ่พุมเรียงเป็นคลองที่เกิดจากบริเวณอำเภอท่าชนะไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ผ่านกลางสันทรายทั้ง 3 ไหลออกสู่ทะเลบริเวณแหลมโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีคลองพุมเรียงที่เกิดบริเวณภูเขาบริเวณตำบลป่าเวไหลเชื่อมต่อกับคลองตะเคียน ผ่านตำบลทุ่งและไหลผ่ากลางระหว่างสันทรายป่ายางและสันทรายบ้านเหนือน้ำรวมกับคลองใหญ่พุมเรียงไหลลงสู่ทะเลที่แหลมโพธิ์

สภาพภูมิศาสตร์: แบ่งออกเป็น 3 สันทราย ได้แก่

สันทรายแหลมโพธิ์ ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกของคลองใหญ่พุมเรียงลักษณะเป็นแหลมติดชายฝั่งทะเล ทางด้านทิศตะวันตกของแหลมโพธิ์มีคลองพุมเรียงไหลผ่านแหลมและทะเลบริเวณปากน้ำออกทะเลเป็นที่ตั้งหมู่บ้านและที่จอดเรือของชาวประมง ส่วนทางทิศตะวันออกของแหลมทรายติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยริมชายหาดมีลักษณะเป็นป่าโกงกางและดินโคลน ส่วนพื้นที่บนสันทรายส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่ง

สันทรายป่ายาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของคลองใหญ่พุมเรียงตรงข้ามสันทรายแหลมโพธิ์ สันทรายวางตัวในแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ยาว 3 กิโลเมตรกว้าง 700 เมตรมีคลองพุมเรียงไหลผ่านทิศตะวันออกเฉียงเหนือและไหลรวมกับคลองใหญ่พุมเรียงและออกสู่ทะเลบริเวณแหลมโพธิ์ ปัจจุบันเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน ในส่วนที่ยังไม่มีการใช้พื้นที่จะมีลักษณะเป็นป่าโปร่ง พื้นที่ชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันออกของสันทรายมีลักษณะเป็นป่าโกงกาง ชาวบ้านนิยมทำบ่อกุ้งริมชายฝั่งทะเล

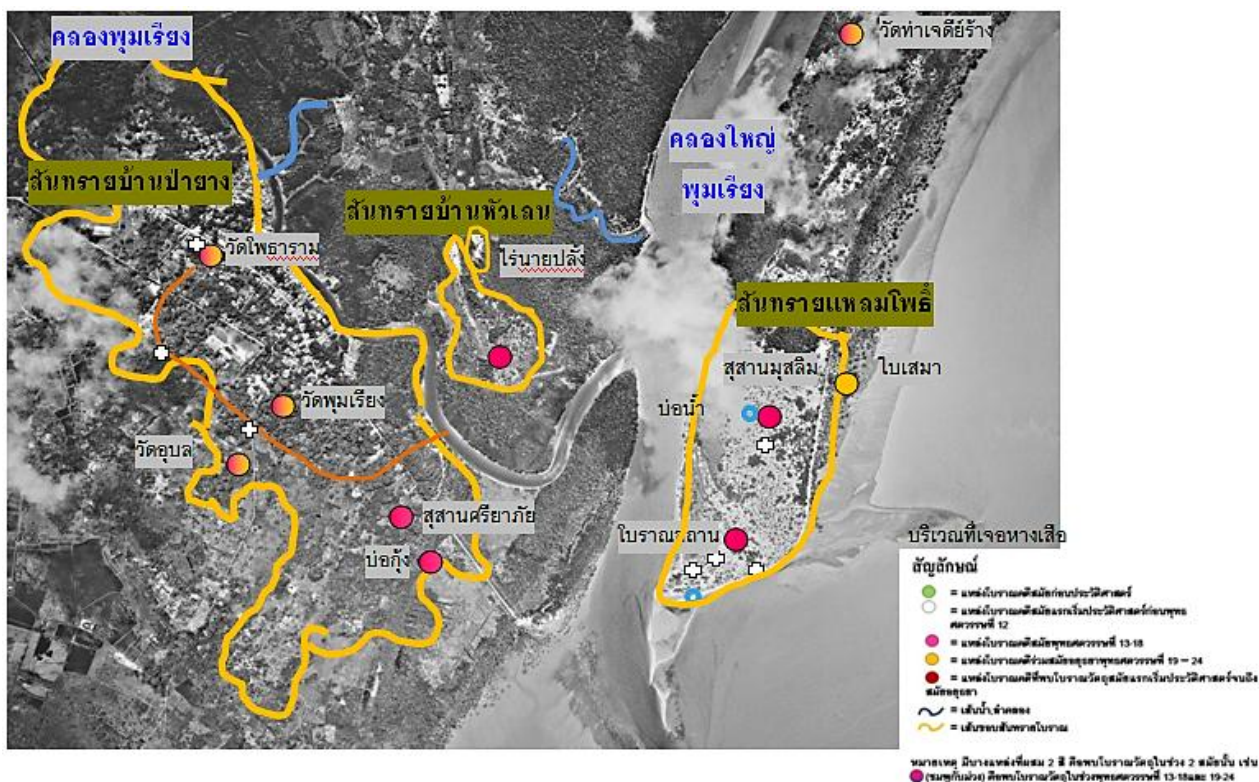
⁵⁰ Michel Jarqc-hergoualc'h, The Malay Peninsula crossroad of the maritime silk road (100BC.-1300AD) (Leiden: Brill, 2002), 280.

สันทรายบ้านหัวเลน เป็นสันทรายขนาดเล็กวางตัวในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ยาว 1 กิโลเมตร กว้าง 200 เมตรขนาบด้วยคลองพุมเรียงไหลทางด้าน ทิศตะวันตกและคลองใหญ่พุมเรียงทางทิศตะวันออกซึ่งมาบรรจบกันบริเวณตอนใต้ของสันทราย ตรงบริเวณริมแม่น้ำหรือรอบสันทรายจะมีลักษณะคล้ายป่าโกงกางพื้นที่ตอนกลางสันทราย มีตอนปัจจุบันเป็นสวนปาล์ม “ไร่นายปลั่ง” เป็นพื้นที่พบหลักฐาน ทางโบราณคดี

ประวัติการศึกษา: มีการสำรวจแหล่งโบราณคดีบนพื้นที่สันทรายแหลมโพธิ์ และสันทรายป่ายางเรียกรวมว่า “แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์” โดยโครงการสำรวจขุดค้นวัดแก้ว ร่วมกับโครงการโบราณคดีใต้น้ำ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยาและอาจารย์ภิญโญ ภิญโญสกุล ในปีพ.ศ.2522 พบซากเสากระโดงเรือขนาด 3.58 เมตรและซากหางเสือเรือยาวขนาด 7.70 เมตร⁵¹, ปีพ.ศ.2524 โครงการโบราณคดีใต้น้ำสำรวจพบซากไม้จำนวนมากมีร่องรอยการเชื่อมต่อ และพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยต่างประเภท⁵² จากนั้นแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ได้รับการขุดค้น โดยโครงการแหล่งโบราณคดี (ภาคใต้) กรมศิลปากรในปี พ.ศ.2524และโครงการตั้งถิ่นฐาน และการค้าสมัยโบราณในประเทศไทย (Program for Ancient Settlement and Trade in Thailand) หรือPASST ในปี พ.ศ.2531-2532 และมีการสำรวจโดยกรมศิลปากรอีกครั้ง ในปีพ.ศ.2547 บริเวณหลุมลึกกลอบขุดลูกปัดสุสานศรีวิชัยและอบต.พุมเรียง ผลจากการศึกษา ที่ผ่านมาสรุปรูปว่าเป็นเมืองท่าที่สำคัญสมัยพุทธศตวรรษที่14-15 เรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 17-18 โบราณวัตถุมีใกล้เคียงกับแหล่งโบราณคดีเกาะคอเขา บ้านทุ่งตึก จังหวัดพังงา

⁵¹ เขมชาติ เทพไชยและภุชงค์ จันทวิซ, “หลักฐานใหม่เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยศรีวิชัยที่แหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” *ศิลปากร*, 26 (2, พฤษภาคม, 2525): 29-46.

⁵² เล่มเดียวกัน, 29-46.

ภาพที่ 67 ภาพแผนที่สันทรายแหลมโพธิ์ ป่ายางและบ้านหัวเลน ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา (ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

หลักฐานโบราณคดี: จากการขุดพบโบราณกรรมและการสำรวจของผู้วิจัยทั้ง 3 สันทรายพบโบราณวัตถุที่คล้ายคลึงและอยู่ในยุคสมัยเดียวกัน ได้แก่ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบเคลือบจากเอเชียตะวันตก ชิ้นส่วนเครื่องแก้วและลูกปัด มีรายละเอียดของโบราณวัตถุแต่ละประเภท ดังนี้

ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน พบตั้งแต่เครื่องถ้วยจีนในสมัยราชวงศ์ถังจนถึงราชวงศ์ซ่ง กำหนดช่วงอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-18 โดยพบเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถังเกือบทุกชนิด⁵³ ได้แก่ เครื่องถ้วยไม่เคลือบจากเตาฟางไถ้ มณฑลกว่างตง, เครื่องถ้วยเคลือบขาว จากเตาสังไถ้ มณฑลเหอเป่ย์และเตาแกงอี๋ มณฑลเหอหนาน, เครื่องถ้วยเคลือบเขียวจากเตาเหมยเสี้ยน เตาชินหู่ย เตาชื่อซานจากมณฑลกว่างตง เตายี่วี่ มณฑลเจ้าเจียง เตาช่างเยวี่ จากมณฑลเจ้อเจียง เตาเวินโจวจากมณฑลเจ้อเจียง, ไหเคลือบเขียวมะกอก มณฑลกว่างตง และเครื่องถ้วยเขียนลายสีได้เคลือบจากกลุ่มเตาฉางซา มณฑลหูหนาน บางชิ้นมีลักษณะพิเศษ

⁵³TarapongSrisushat Bronson B. and Ho Chuimei, "The Early Chinese Ceramics in Southern Thailand," Silpakorn Journal, 33 (4, 1989): 27-29.

คือ มีการเขียนภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์” บริเวณก้นภาชนะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้แก่ เคลือบขาวจากเตาฉีหนิงหรือ Ding ware จากมณฑลเหอเป่ย์และเคลือบเขียวจากเตาเห่ย์โจว มณฑลส่านซี เป็นต้น

ภาพที่ 68 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเตาฉางซา ก้นภาชนะเขียนภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์” สมัยราชวงศ์ถังราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 พบที่แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเคลือบจากตะวันออกกลาง ผลการศึกษาของ Bennet Bronson ปีพ.ศ.2531-2532 ทำการแยกชิ้นส่วนเครื่องเคลือบที่พบบริเวณแหลมโพธิ์ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ เครื่องเคลือบฟ้า-เขียว (Basra Turquoise ware), เครื่องเคลือบสีขาวแบบทึบแสง (Opaque white [Tin] Glazed), เครื่องเคลือบความมันเงาพื้นขาวลงยาสีเหลือง (Luster ware), เครื่องเคลือบเขียวขาว (Green and white ware) และเครื่องเคลือบฟ้าขาว (Cobalt blue and white ware) เครื่องเคลือบเหล่านี้พบที่แหล่งโบราณคดีชีราฟ ประเทศอิรัก แหล่งโบราณคดีมันไต และแหล่งโบราณคดีอนุราชปุระ ประเทศศรีลังกา⁵⁴ นอกจากนี้ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีภาชนะดินเผาเคลือบแบบสีฟ้า-เขียว (Basra Turquoise ware) ของวันวิสาข์ธรรมานนท์ ปีพ.ศ.2555 พบว่ามีความคล้ายคลึงกับที่ผลิตแถบเมืองบัสเราะฮ์ ประเทศอิรักหรือภาชนะดินเผาแบบเคลือบซารามา ทางตอนใต้ของประเทศอิรักกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16⁵⁵

⁵⁴ อมรา ศรีสุชาติ, “คุยกับผู้เชี่ยวชาญเบนเนทบรอนสันและฟิสิฐ เจริญวงศ์ เรื่องงานการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเตาโคเขาและแหลมโพธิ์และการศึกษาเส้นทางการค้าทางทะเลของโครงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณในประเทศไทย,” ศิลปากร 33, 1 (มีนาคม-เมษายน 2533), 36-37.

⁵⁵ วันวิสาข์ธรรมานนท์, หลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้ากับเอเชียตะวันตกก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 314.

ชิ้นส่วนเครื่องแก้วพบจำนวนมาก ทำเป็นสีน้ำเงิน เขียว ฟ้า เหลือง ดำ แดง น้ำตาล แก้วใสและสีม่วง กลุ่มที่พบมากที่สุด คือ สีฟ้า สีฟ้าอมเขียว บางชิ้นมีการตกแต่งด้วยการเขียนสี และชุบขีด ชิ้นส่วนสมบูรณ์ คือ ภาชนะแก้วทรงคอสูงสีน้ำตาลอ่อนโปร่งใสสันนิษฐานว่า ใสของเหลวประเภทเครื่องหอมขนาด3x5.2 เซนติเมตร ผลจากการวิเคราะห์ห้องปฏิบัติการทางเคมี ตัวอย่างชิ้นส่วนแก้วที่แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์และทุ่งตึกของวันวิสาขธรรมานนทปี พ.ศ.2555 พบว่ามีความคล้ายคลึงกับแหล่งผลิตแก้วจากเมืองฟุสตาต ประเทศอียิปต์กำหนดอายุช่วงหลัง พุทธศตวรรษที่ 15 ส่วนแก้วเขียนสีมีความคล้ายคลึงกับแก้วที่ผลิตแถบซีเรีย-ปาเลสไตน์ในช่วง สมัยเดียวกัน⁵⁶ การศึกษาเครื่องแก้วทางวิทยาศาสตร์ของญาติมา ทองคำปีพ.ศ.2552 ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าจากการพบเศษแก้ว ก้อนแก้วและลูกบิดแก้วที่มีความสัมพันธ์กันสันนิษฐานว่าน่าจะมีการนำชิ้นส่วนแก้วมาหลอมทำลูกบิด เทคนิคการทำส่วนใหญ่เป็นการเป่าทั้งการเป่าแบบอิสระ และเป่าใส่แทนพิมพ์⁵⁷

ภาพที่ 69 ขวดแก้วและชิ้นส่วนเครื่องแก้ว พบบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์

ลูกบิด 90 เปอร์เซ็นต์ของลูกบิดที่พบเป็นลูกบิดแก้ว มีทั้งทำเป็นแก้วสีเดียว (Monochrome glass) สีเหลือง, เขียว, น้ำเงิน, ม่วง, ดำ, เขียวปนเหลือง, เขียว, ฟ้าและหลากสี (polychrome glass) หรือแก้วโมเสก (Mosaic) รูปแบบลูกบิดที่พบมากที่สุด คือ แบบกลอง รำมะนาเจาะรู (Copped bead), แบบวงแหวน (Annular), รูปทรงระบอบ ส่วนใหญ่มีสีเหลือง น้ำเงิน ฟ้าและดำ นอกจากนี้ยังมีการทำลูกบิดเป็นลวดลายต่างๆ เช่น ลูกบิดมีตา, ลูกบิดโรมัน,

⁵⁶ เล่มเดียวกัน, 314.

⁵⁷ ญาติมา ทองคำ, การศึกษาเครื่องแก้วจากแหล่งโบราณคดีชายฝั่งทะเลในภาคใต้ของประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552), 157.

ลูกปัดเกลียว, ลูกปัดตาหลายชั้น, ลูกปัดหมากรุก ส่วนลูกปัดที่ทำจากหินมีทั้งทำจากหินอาเกต หินคาร์เนเลียน หินคาลซิโดนี หินอเมทิสต์ ผลึกควอตซ์ใสและหยก ลูกปัดทำจากทองคำ

ภาพที่ 70 ลูกปัดแก้วและหินที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์

ในการทบทวนวรรณกรรมและการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ. 2557 พบโบราณวัตถุที่น่าสนใจอธิบายแยกแต่ละสันทรายได้ ดังนี้

ก. **สันทรายแหลมโพธิ์** จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านแหลมทรายและแหลมชุย (ตอนเหนือของสุสานมุสลิม) กล่าวว่าไม่พบหลักฐานเหนือขึ้นไปจากพื้นที่บริเวณสุสานมุสลิม สันทรายยาวประมาณ 1 กิโลเมตร กว้างประมาณ 300 เมตรปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการและสวนสาธารณะเหลือเพียงบริเวณสุสานมุสลิมที่ยังไม่ถูกรบกวนมากนัก จากการทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่สำรวจบริเวณสันทรายแหลมโพธิ์พบหลักฐานทางโบราณคดีตามแหล่งที่สำคัญ ดังนี้

ตาราง 10 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดี
สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
<p>1.พื้นที่บริเวณสุสานมุสลิม ละติจูดที่ 9°22'49.15" N ลอง จูดที่ 99°16'21.17"E</p>	<p>มีพื้นที่กว้างและยาว 300 เมตร ทิศตะวันตกจะติดกับคลองใหญ่พุมเรียง จาก การสำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไป มี ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินและชิ้นส่วนพวยกา, ชิ้นส่วนตะคันดินเผา, ชิ้นส่วน เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังถึงราชวงศ์ซ่งซึ่งกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14- 18, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจากตะวันออกกลาง Basra Turquoise ware, ลูกปัดแก้ว สีเดียว (Monochrome glass) สีเขียว 1 ลูกและเศษลูกปัดแก้วโมเสกจำนวน 1 ชิ้น, ชิ้นส่วนเครื่องแก้ว, ชิ้นส่วนโบราณวัตถุที่ทำจากเหล็ก, ชิ้นส่วนตะกรันเหล็ก และอิฐ เป็นต้น</p>
<p>2.โบราณสถานแหลมโพธิ์ ละติจูดที่ 9°22'38.92"N ลองจูดที่ 99°16'17.00"E</p>	<p>ห่างจากสุสานมุสลิมทางด้านใต้ประมาณ 200 เมตร พบพระโพธิสัตว์อวโลกิเต ศวรสำริด 4 กร ขนาด 18x38 เซนติเมตร พระเศียรหักหาย ประทับยืน มีสาย ยัชโญปวีตผูกประค้ำคาคัดทับนุ่งห่มหนังวางมีรูปหัวกวางอยู่ที่อังสาซ้าย ประดับตกแต่งคล้ายกับประติมากรรมชาวภาคกลางกำหนดอายุราวพุทธ ศตวรรษที่ 14-15 จากการสำรวจผิวดินพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนกระจายอยู่ ทั่วไป</p>
<p>3. บ่อน้ำสวนสาธารณะ ละติจูดที่ 9°22'32.53"N ลองจูด 99°16'14.05"E สุสานมุสลิมละติจูดที่ 9°22'48.3"N ลองจูด 99°16'17.04"E</p>	<p>ในรายงานการสำรวจของกรมศิลปากรปีพ.ศ. 2525 กล่าวถึงการค้นพบบ่อน้ำ จำนวน 17 บ่อ จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบเพียง 2 บ่อ ได้แก่ บริเวณตอนใต้ ของแหลมปัจจุบันเป็นพื้นที่สวนสาธารณะเป็นบ่อน้ำสี่เหลี่ยมมีขนาด 2x 2 เมตร พบมีการซ่อมแซมและใส่ท่ออิฐกลมไว้ด้านใน อีกบ่อพบบริเวณ สุสานเป็นบ่อน้ำรูปสี่เหลี่ยมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เมตร มีรอยรอยการ ก่ออิฐทำบ่อทรงกลมทับตัวบ่อเดิม</p>

ตาราง 11 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดี
สันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง (ต่อ)

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
4. แหล่งโบราณสถานท่า เจดีย์ (ร้าง) หมู่ 5 บ้าน ท่าเจดีย์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ละติจูด 9°23'51.00"N ลอง จิจูด 99°16'35.00"E	ห่างจากสุสานมุสลิมขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร ตั้งอยู่ริมคลองใหญ่ พุมเรียง จากการสำรวจโดยอศ.มศ. ⁵⁸ และหน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราชปี พ.ศ.2537 ⁵⁹ พบหลักฐานตั้งนี้ฐานเจดีย์ ตั้งอยู่ริมน้ำมีสภาพทรุดโทรมไม่สามารถ วิเคราะห์ได้, ซากเนินโบราณสถาน ห่างจากตัวเจดีย์ไปทางทิศเหนือประมาณ 16.70 เมตร พบเศษอิฐและชิ้นส่วนกระเบื้องหลังคากระจายอยู่ทั่วไป, บ่อน้ำรูปแปดเหลี่ยม เส้นผ่าศูนย์กลาง 113 เซนติเมตร อิฐขนาด 16x32x5.5 เซนติเมตร, ชิ้นส่วนธรณีประตูขนาด 76x157x17 เซนติเมตร, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วย จากการสำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยลายครามจากเตา จิ่งเต๋อเจิน มณฑลเจียงซีราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 จาก หลักฐานทางด้านโบราณคดีที่พบชิ้นส่วนธรณีประตู สันนิษฐานแต่เดิมมีการใช้ พื้นที่บริเวณนี้ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ต่อมามีการสร้างศาสนสถานขึ้นอีก ครั้งในรวมสมัยกับอยุธยาช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 20-24
5. ซายหาดแหลมโพธิ์	ห่างเสือเรือยาว 7.70 เมตร พบบริเวณชายฝั่งแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ ปัจจุบัน เก็บรักษาที่ศาลาวัดพุมเรียง

⁵⁸กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจท่าเจดีย์และวัดนางชี (ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537), เอกสารอัดสำเนา

⁵⁹กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจโบราณสถานบ้านท่าเจดีย์ (แหลมโพธิ์) หมู่ 5 ตำบล
พุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537), เอกสารอัดสำเนา

ภาพที่ 71 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณสุสานมุสลิม สันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน

ชามและไหเคลือบเขียวจากกลุ่มเตาซินห้วย
สมัยราชวงศ์ถังปลายพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงกลาง 14

ชิ้นส่วนชามเคลือบขาวจากเตาสิ่งไถ
สมัยราชวงศ์ถังราวปลายพุทธศตวรรษ 14

ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวจากเตาเว่ยสมัยราชวงศ์ถัง
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 14

ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวกลุ่มเตาเฮ้อชาน
สมัยราชวงศ์ถังราวปลายพุทธศตวรรษ 14

ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเขียนสีกลุ่มเตาฉางซา (Changsha) สมัยราชวงศ์ถังกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14

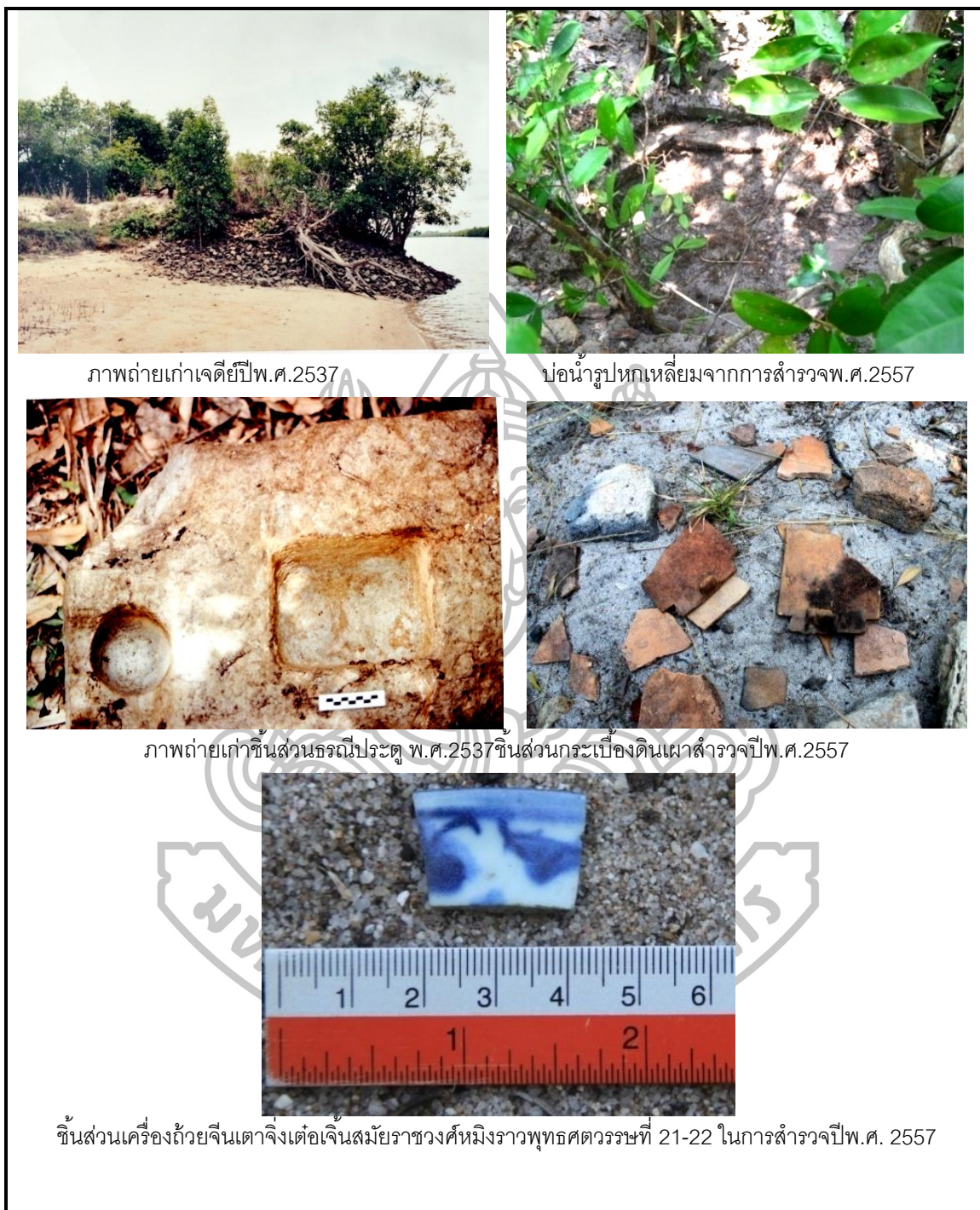

ชิ้นส่วนกระปุกเคลือบสีน้ำตาลจากกลุ่มเตาสือเจ้า สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18

ภาพที่ 72 ตัวอย่างชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนจากการสำรวจบริเวณสุสานมุสลิม
สันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-
บ้านหัวเลน

ภาพที่ 73 ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณสันทรายแหลมโพธิ์ ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ปายาง-บ้านหัวเลน

ภาพที่ 74 หลักฐานทางโบราณคดีจากโบราณสถานบ้านท่าเจดีย์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยาบนสันทรายแหลมโพธิ์ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน

ที่มาภาพปีพ.ศ.2537: กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจท่าเจดีย์และวัดนางชี (ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: 2537), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ข. **สันทรายป่ายาง** อยู่ทางทิศตะวันตกของคลองใหญ่พุมเรียง สันทรายวางตัวแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือยาว 3 กิโลเมตรกว้าง 700 เมตร พื้นที่ตอนเหนือสุดอยู่ประมาณละติจูด $9^{\circ}23'23.18''\text{N}$ ลองจิจูดที่ $99^{\circ}15'3.76''\text{E}$ ส่วนทิศใต้จรดแหลมสันทรายประมาณละติจูด $9^{\circ}21'59.89''\text{N}$ ลองจิจูด $99^{\circ}15'26.65''\text{E}$ เคยมีรับการขุดค้นที่บริเวณวัดโพธาราม หัวคูและบริเวณหลังวัดสมุหนิมิตในปีพ.ศ.2525พบโบราณวัตถุคล้ายกับแหลมโพธิ์ พบภาพวาดตำแหน่งคันดินในหนังสือการขุดค้นแหลมโพธิ์ปี พ.ศ.2525 จากการศึกษาของโครงการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณในประเทศไทย (Program for Ancient Settlement and Trade in Thailand) หรือ PASS ปีพ.ศ.2531-2532 กล่าวว่า เป็นแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์โดยเป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยหนาแน่นจากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบเครื่องถ้วย ลูกปัด เครื่องแก้วตลอดทั้งสันทรายระยะทาง 3 กิโลเมตรพบตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่น่าสนใจ ดังนี้

ตาราง 12 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
1.บริเวณสุสานศรียาภัย ละติจูดที่ $9^{\circ}22'37.45''\text{N}$ ลองจิจูด $99^{\circ}15'41.49''\text{E}$	กรมศิลปากรเข้ามาสำรวจบริเวณสุสานศรียาภัยในปีพ.ศ.2547 พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเคลือบแบบตะวันออกกลาง ชิ้นส่วนแก้ว ลูกปัด จากการลงของผู้วิจัยพบหลุมลักลอบขุดค้นเป็นพื้นที่บริเวณกว้าง บนหลุมขุดค้นพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไป
2.บ่อกุ่มข้างสุสานศรียาภัย ละติจูด $9^{\circ}22'34.05''\text{N}$ ลองจิจูด $99^{\circ}15'45.62''\text{E}$	จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาและลูกปัดกระจายอยู่ทั่วทั้งบริเวณ ⁶⁰ จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยจีนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-18 เป็นเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาพื้นเมือง เนื้อหยาบและหนา, ชิ้นส่วนเครื่องแก้วสีฟ้า เป็นต้น

⁶⁰ข้อมูลจากนายทัศนัย มุ่งผลกลาง (อายุ 46 ปี) บ้านเลขที่ 45/1 หมู่ 7 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (คนเฝ้าบ่อกุ่ม)

ตาราง 13 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากสันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง (ต่อ)

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
3. พื้นที่ป่าบริเวณหลังวัดใหม่พุมเรียงและวัดสมุหนิมิตละติจูด 9°22'47.27"N ลองติจูดที่ 99°15'28.40"E	จากการเดินสำรวจในปี พ.ศ. 2557 พบหลุมลึกเกือบขุดทั่วทั้งบริเวณเหนือปากหลุม พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง คล้ายกับที่พบที่แหลมโพธิ์กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 , ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินมีเนื้อหยาบ, ชิ้นส่วนพวยกา, ชิ้นส่วนเครื่องแก้วสีฟ้า, ชิ้นส่วนอิฐ, ชิ้นส่วนหินทรายสีเหลืองมีขนาด 13x34 เซนติเมตร เป็นต้น
4. คันดิน	จากแผนที่ในหนังสือการขุดค้นแหลมโพธิ์ปีพ.ศ.2526 ⁶¹ วาดตำแหน่งคันดินมีลักษณะเป็นคันดิน 3 ด้าน ด้านทิศเหนือเริ่มจากคลองพุมเรียงบริเวณวัดโพธาราม ไปยังทิศตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณวัดหัวคูประมาณ 600 เมตร จากนั้นคันดินจะเป็นเส้นยาวไปทางทิศใต้บริเวณหลังวัดสมุหนิมิตเป็นระยะทาง 600 เมตรและจะเป็นเส้นต่อไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปจรดท่านายร้อยหรือคลองพุมเรียงเป็นระยะทาง 500 เมตร จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่าคันดินส่วนใหญ่ถูกทำลายเหลือเพียงบริเวณหลังวัดใหม่พุมเรียงเป็นแนวยาวประมาณ 270 เมตร สูงประมาณ 1.50 เมตร แต่ยังเป็นข้อถกเถียงว่าเป็นคันดินที่สร้างในสมัยใด (สมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19, รวมสมัยอยุธยาหรือสมัยธนบุรีรัตนโกสินทร์ที่ไชยาทำสงครามกับพม่า)

⁶¹กรมศิลปากร, รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (มปท: โครงการโบราณคดีประเทศไทย ภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526),1-103.

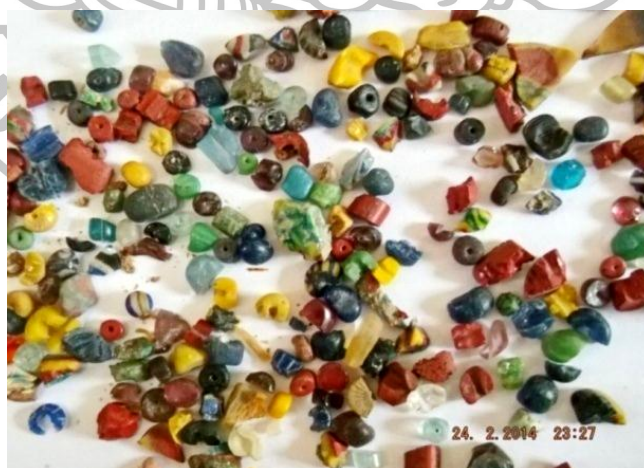
สภาพพื้นที่ป่ายางหลังวัดใหม่พุมเรียงและวัดสมุหนิมิต

ชิ้นส่วนเครื่องถ้วย ภาชนะดินเผาและชิ้นส่วนแก้ว

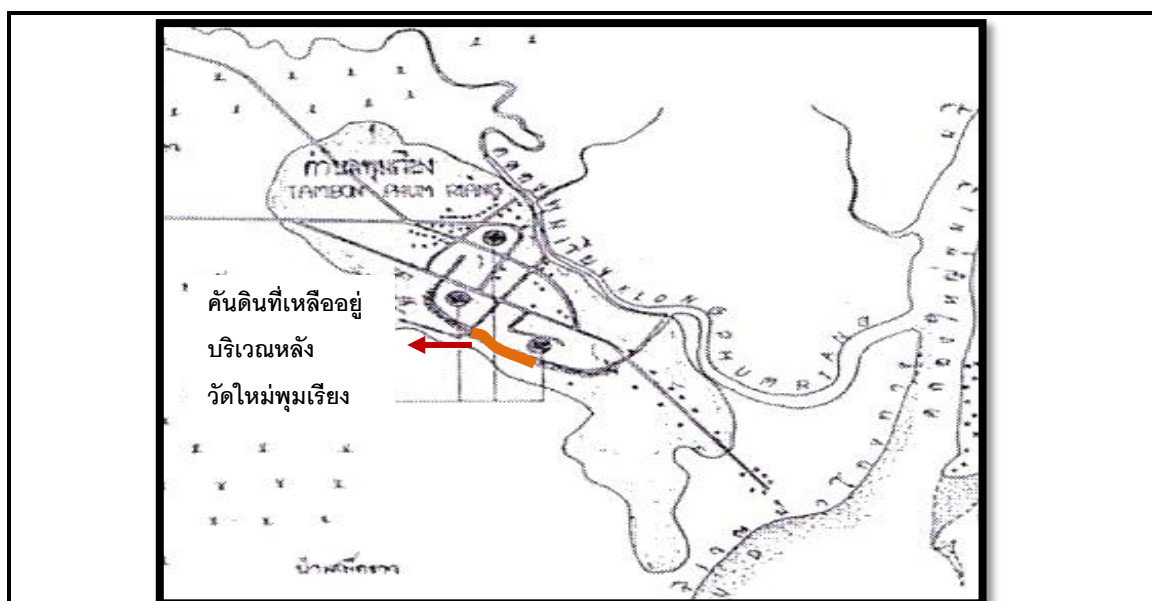

ชิ้นส่วนหินทรายสีเหลือง

ลูกปัดแก้วและหิน ชิ้นส่วนลูกปัดที่มีสภาพไม่สมบูรณ์

ภาพที่ 75 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจบริเวณ
หลังวัดใหม่พุมเรียงและวัดสมุหนิมิต สันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดี
สันทรายโบราณแหลมโพธิ์ -ป่ายาง-บ้านหัวเลน

ภาพวาดคันทินบริเวณสันทรายป่ายาง

ที่มา: กรมศิลปากร, รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (มปท.โครงการโบราณคดีประเทศไทยภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

สภาพคันทินหลังวัดใหม่พุมเรียง ปี พ.ศ. 2557

ภาพที่ 76 คันทินหลังวัดใหม่พุมเรียง สันทรายป่ายางในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทราย โบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน

ค. **สันทรายบ้านหัวเลน** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของคลองใหญ่พุมเรียงขนาดด้วยคลองใหญ่พุมเรียงและคลองพุมเรียงที่ใหญ่มาวมกันบริเวณตอนใต้สุดของสันทราย ริมฝั่งแม่น้ำเป็นป่าโกงกาง ส่วนตอนกลางของพื้นที่มีลักษณะเป็นสันทราย มีเนินทรายขนาดเล็กบริเวณสวนปาล์มนายปลั่ง ละติจูด(รุ้ง) $9^{\circ}22'54.81''$ N ลองติจูด(แวง) $99^{\circ}15'54.33''$ E จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบหลักฐานเฉพาะพื้นที่ไร่นายปลั่งพบลูกปัด ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเหล็กคล้ายตะปู กระดุก แหวนทอง เป็นต้น หลักฐานทางโบราณคดีคล้ายสันทรายแหลมโพธิ์และสันทรายป่ายาง⁶²

ภาพที่ 77 แหล่งโบราณคดีไร่นายปลั่งตั้งอยู่บนสันทรายบ้านหัวเลน

(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

ผู้วิจัยทำการลงสำรวจพื้นที่ปีพ.ศ.2557และสำรวจร่วมกับสำนักศิลปากรที่14 อีกครั้งในปีพ.ศ.2558 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่น่าสนใจ ได้แก่ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถังกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่14-15, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเคลือบแบบตะวันออกกลาง, ชิ้นส่วนแก้ว, ชิ้นส่วนเหรียญอาหรับสมัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่14-16, ชิ้นส่วนเครื่องประดับห้วงทองทำเป็นทรงกลม, ลูกปัดหินและลูกปัดแก้วพบบางชิ้นมีลักษณะของลูกปัดที่หลอมติดกัน, หัวแหวน, ชิ้นส่วนเครื่องมือที่ทำจากเหล็ก, ชิ้นส่วนสำริด (กระพรวน?) เป็นต้น

⁶² ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์นางภาณี ประทุม (อายุ 42ปี) บ้านเลขที่ 30, นายสมาน ยาหลิ (อายุ43ปี) บ้านเลขที่ 99/9 หมู่ที่ 4 บ้านเหนือน้ำ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 78 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีพบบริเวณไร่นายปลั่ง
สันทรายบ้านหัวเลนในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง
-บ้านหัวเลน

ภาพที่ 79 หลักฐานทางโบราณคดีพบบริเวณไร่นายปลั่ง สันทรายบ้านหัวเลน
ในกลุ่มแหล่งโบราณคดีสันทรายโบราณแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน

นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่น่าสนใจเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไซยา ซึ่งเป็นการรวบรวมจากการสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ที่ผ่านมา ได้แก่ **เหรียญจีน** สมัยราชวงศ์ถังจำนวน 3 เหรียญเป็นเหรียญรูปสี่เหลี่ยมเจาะรูตรงกลางเขียนอักษรจีนว่า “Kai Yuan Tung Pao” แปลว่าทำในสมัยไคเอวี่ยนจักรพรรดิเกาสู เหรียญแบบนี้จะผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ.1164-1209 ใช้มาจนถึงราชวงศ์ถัง รวบรวม ปีพ.ศ.1450, ขวานหินขัดได้จากการขุดค้นขนาด 3.4 x 4.5 เซนติเมตร, ตุ๊กตาดินเผาจากแหล่งโบราณคดีบ้านป่ายาง เป็นต้น

ภาพที่ 80 เหรียญกษาปณ์จีนมีอักษร “Kai Yuan Tung Pao” ใช้ในปี พ.ศ.1164-1450 จากแหลมโพธิ์ จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไซยา

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากหลักฐานทางด้านโบราณคดีสันนิษฐานว่า บริเวณสันทรายแหลมโพธิ์ ป่ายางและบ้านหัวเลนเป็นเมืองท่าที่สำคัญในพุทธศตวรรษที่ 14-15 จากนั้นหลักฐานจะพบน้อยลง สันทรายป่ายางจะพบหลักฐานทางโบราณคดีหนาแน่นอีกครั้งในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 (จะกล่าวถึงแหล่งโบราณคดีเหล่านี้ในหัวข้อแหล่งโบราณคดีสมัยอยุธยา)

2.15 แหล่งโบราณคดีบ้านลาด(ที่ราบริมคลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 4 บ้านลาด ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°25'14.5"N ลองจิจูด (แวง) 99°11'44.2"E

สภาพภูมิศาสตร์: ชาวบ้านเรียก “พุดาสม” ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองห้วยโหนด (เส้นน้ำต่อกับคลองตะเคียน) ห่างจากคลองตะเคียนเส้นตำบลทุ่งทางทิศใต้ราว 500 เมตรและมีคลองตะเคียนอีกสายไหลผ่านทางทิศตะวันตกห่างจากแหล่งโบราณคดีราว 1,300 เมตร สภาพปัจจุบันเป็นสวนปาล์มห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 9 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: สัมภาษณ์ร่วมกับสำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราชปีพ.ศ.2558

หลักฐานทางด้านโบราณคดี จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้วขุดพบประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระบาทและพระกรหักหายสูง 11.5 เซนติเมตร สันนิษฐานว่ามี 4 กร ลักษณะพระวรกายยืนตรง พระพักตร์กลม ทรงเกล้า พระเกศาเป็นรูปชฎามงกุฏ มีพระพุทธรูปเจ้าอมิตาภะประทับอยู่ในกรอบ พระภูษายาว จากลักษณะประติมากรรมกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15

ภาพที่ 81 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 แหล่งโบราณคดีบ้านลาด ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การกำหนดอายุสมัยของแหล่ง: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้ในช่วงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

2.16 แหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอ้น (ที่ราบริมคลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 167 หมู่ 1 บ้านวังหลุมพื ตำบลตลาด อำเภอไชยา

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°25'34.32"N ลองจิจูด (แวง) 99°10'29.90"E

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพื้นที่บริเวณสวนยางข้างบ้านและสวนปาล์มตรงข้ามบ้านของนายชัยพฤกษ์ ทองอ้นเคยขุดพบพระ ลูกปัด เครื่องมือโลหะ กองอิฐลักษณะคล้ายเตาเผาแต่ได้ทำการไถกลบและขุดเป็นสระน้ำ

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบระหว่างคลองตะเคียนและคลองท่าตีน ชาวบ้านเรียก “ห้วยวังหลุม” ห่างจากแหล่งโบราณคดีด้านละประมาณ 400 เมตร คลองตะเคียนสายนี้จะไหลไปรวมกับคลองท่าโพธิ์ (คลองไชยา) และไหลลงสู่ทะเลที่บ้านดอนประดู่ปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัย สวนปาล์มและสวนยางของชาวบ้าน ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 13 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางด้านโบราณคดี: จากการสำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557พบหลักฐานทางโบราณคดีที่น่าสนใจได้แก่อิฐ พบกระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นผิวดิน แต่มีสภาพแตกหักเนื่องจากมีการปรับไถพรวนพื้นที่หลายครั้ง วัดได้เพียงความกว้างคือ ราว 16 เซนติเมตร, **ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน**พบตั้งแต่สมัยจีนราชวงศ์ถังถึงพุทธศตวรรษที่ 2 ชิ้นได้แก่ชิ้นส่วนไหเคลือบเขียวจากเตาซินห้วย มณฑลกว่างตงกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 14 และชิ้นส่วนเคลือบขามเคลือบขาวจากเตาสังโถกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 14 เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ พบชิ้นส่วนขามเคลือบขาว จากเตาผู้เจี้ยน กำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 จำนวน 7 ชิ้นเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์เยวี่ยนพบขามเคลือบเขียวจากเตาผู้เจี้ยนกำหนดอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 19จำนวน 1 ชิ้นเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงพบชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาหลงฉวนมณฑลเจ้อเจียงกำหนดอายุราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 20และชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 อย่างละ 1 ชิ้น, **ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจากเตาสุโขทัย** จานเขียนลายสีดำราวพุทธศตวรรษที่ 20จำนวน 1 ชิ้น, **ลูกปัด** เป็นลูกปัดที่ชาวบ้านเจอและเก็บรวบรวมไว้ โดยมีทั้งลูกปัดที่ทำจากหินทำจากแก้วมีทั้งลูกปัดแก้วทั้งทำเป็นแก้วสีเดียว (Monochrome glass) และหลากสี (polychrome glass)หรือแก้วโมเสก (Mosaic)ทำเป็นสีฟ้า สีเหลือง สีแดงทรงกลม, ลูกปัดที่ทำจากหินมีทั้งหินคานาเลียนสีส้ม หินควอซ์ไซด์ ทำเป็นรูปทรงทูน ชิ้นส่วนหินที่ยังไม่ได้เจาะรู เป็นต้น ลูกปัดคล้ายกับที่พบในแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์

กำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้ในช่วงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และอาจมีการใช้ต่ออย่างน้อยในช่วงร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

สภาพพื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอัน

อิฐกระจายอยู่รอบบริเวณ

ลูกปัดแก้วมีตา

ลูกปัดแก้วสีเขียว

ลูกปัดหินและชิ้นส่วนหิน

ภาพที่ 82 สภาพพื้นที่และหลักฐานที่ได้จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอันบ้านวังหลุมพื ตำบลตลาด อำเภอไชยา

ชิ้นส่วนไหเคลือบเขียวจากเตาจีนห้วยสมัยราชวงศ์ถัง
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงกลาง 14

ชิ้นส่วนเคลือบขาวเคลือบขาวจากเตาสิ่งไถ
สมัยราชวงศ์ถังราวปลายพุทธศตวรรษที่ 14

ชิ้นส่วนชามเคลือบขาวเตาผู้เจียน
สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวเตาผู้เจียนราชวงศ์เยวี่ยน
ราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 19

ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวเตาหลงฉวน
สมัยราชวงศ์หมิงราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 20

ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น
สมัยราชวงศ์หมิงปลายพุทธศตวรรษที่ 20-21

ชิ้นส่วนจานเขียนลายสีดำ เตาสูโขทัย
ราวพุทธศตวรรษที่ 20

ภาพที่ 83 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ของอัน
บ้านวังหลุมพี ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.17 แหล่งโบราณคดีสวนป่าลุ่มนายลือศักดิ์ คชไพโร (ที่ราบริมคลองท่าดิน-คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 บ้านในทอน ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°25'26.3"N ลองจิจูด (แวง) 99° 9' 55.9"E

จากการสัมภาษณ์นายลือศักดิ์ คชไพโรกล่าวว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว นายเลี้ยว คชไพโรบิดาได้พบเทวรูปจากการไถนา ปัจจุบันได้หายไปและเหลือแต่เพียงรูปภาพ⁶³

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนมีคลองท่าดินไหลผ่านทางทิศเหนือ ห่างจาก แหล่งโบราณคดีประมาณ 300 เมตร ปัจจุบันเป็นพื้นที่สวนป่าลุ่มคลองท่าเงินจะไหลไปรวมกับคลองตะเคียนบริเวณบ้านมณฑลแล้วแยกออกเป็น 2 สาย สายหนึ่งไหลไปตำบลทุ่ง และมีคลองเชื่อมต่อกับคลองพุมเรียงไหลออกสู่ทะเลที่แหลมโพธิ์ อีกสายหนึ่งไหลไปรวมกับคลองไชยาเรียกคลองท่าโพธิ์ไหลผ่านตำบลเวียง ตำบลตลาดและไหลลงสู่ทะเลที่บ้านดอนประดู่ ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 12 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: ประติมากรรมพระโพธิสัตว์เพศหญิง 8 กรสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร สวมชฎามงกุฏและเครื่องประดับ เนื่องจากภาพถ่ายที่เหลืออยู่ไม่ชัดทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ตีความสิ่งของที่อยู่ในมือ จากศิลปกรรมพบว่ามีความคล้ายชวภาคกลาง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 จากการสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยไม่พบหลักฐานทางด้านโบราณคดีเพิ่มเติม

กำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานมีการใช้พื้นที่บริเวณสวนป่าลุ่มนายลือศักดิ์ คชไพโรกำหนดให้เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

⁶³ ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของนางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว (อายุ 63 ปี) บ้านเลขที่ 118 และนายลือศักดิ์ คชไพโร (อายุ 42 ปี) บ้านเลขที่ 31 หมู่ 1 บ้านในทอน ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 84 ประติมากรรมพระโพธิสัตว์เพศหญิง 8 กร สำริด ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15
แหล่งโบราณคดีสวนป่าลัมนายลือศักดิ์ คชไพร ตำบลป่าเว

2.18 แหล่งโบราณคดีสวนป่าลัมนางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว (ที่ราบคลอง
ท่าดิน-คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 บ้านโนนทอน ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัดละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}25'19.92''N$ ลองจิจูด (แวง) $99^{\circ}9'27.33''E$

นางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเวกล่าวว่าแต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ดอนทำการปลูกยาง
ต่อมาปีพ.ศ.2547 ได้ปรับพื้นที่เพื่อทำสวนป่าลัมพบแผ่นอิฐขนาดใหญ่ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจำนวนมาก
และได้พบชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 1 องค์จึงนำไปมอบให้กับพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติไชยา

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนมีคลองท่าดินไหลผ่านทางทิศเหนือห่างจาก
แหล่งโบราณคดีประมาณ 500 เมตรและห่างจากคลองไชยาทางทิศใต้ประมาณ 1200 เมตร
คลองท่าดินไหลไปรวมกับคลองตะเคียนบริเวณบ้านเวียงไหลลงสู่ทะเลปัจจุบันแหล่งโบราณคดี
สวนป่าลัมนางบุญเลิศห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 14 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดีพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ คือ **ชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด** สภาพหักชำรุดเหลือเพียงส่วนศีรษะจนถึงราวพระอุระ มีความสูงประมาณ 20 -30 เซนติเมตร ลักษณะพระพักตร์กลม เก้าเศศารูปชฎามกุฎมีกระบังหน้าพระอมิตาภะประทับอยู่ตรงกลาง แต่งการสวมกุดทล กรองศอ สายอชินัยชฎาประวีต จากลักษณะศิลปกรรม พบว่ามีความคล้ายคลึงกับศิลปะเบงกอลที่พบในบังกลาเทศ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 จากการลงสำรวจผืนดินของผู้วิจัยไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติมอาจเนื่องด้วยสภาพพื้นที่มีหญ้าปกคลุม

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นกำหนดให้เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

ภาพที่ 85 สภาพพื้นที่และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจากแหล่งโบราณคดีสวนปาล์ม นางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว หมู่ที่ 1 บ้านในทอน ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.19 แหล่งโบราณคดีหนองกิ้ง (คลองท่าตีน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 บ้านหินป้อ ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}26'22.3''N$ ลองจิจูด (แวง) $99^{\circ}6'46.1''E$

จากการสัมภาษณ์นายสามารถ จำปา กล่าวว่าเมื่อปีพ.ศ.2554 ได้พบเครื่องถ้วย บริเวณริมหนองกิ้งจำนวน 5 ใบและพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยอีกจำนวนหนึ่ง

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนลูกฟูกตั้งอยู่ริมหนองกิ้ง จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศสันนิษฐานว่าเป็นทางน้ำเก่าของคลองท่าตีนซึ่งปัจจุบันไหลผ่านทางทิศเหนือห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 100 เมตรแหล่งโบราณคดีห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 19 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: พบว่าเป็นขามเคลือบเขียวจากเตาเต้อั่ว มณฑลเจ้อเจียง จำนวน 5 ใบ และชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาหลงฉวน มณฑลเจ้อเจียงสมัยราชวงศ์ซ่งได้ กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 นายประหยัด นิลพัฒนไพศาล เจ้าของที่กล่าวว่าตอนไถหน้าดินปลูกยางพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป จากการเข้าสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติม

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น กำหนดให้เป็นแหล่งโบราณคดี สมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

สภาพพื้นที่บริเวณหนองกิ่ง

ขามเคลือบเขียวจากเตาเต๋อฮั่วสมัยซ่ง ได้ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวเตาหลงฉวน สมัยราชวงศ์ซ่ง ได้ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18

ภาพที่ 86 สภาพพื้นที่และเครื่องถ้วยจีนที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีหนองกิ่งตำบลป่าเว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.20 แหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวน(คลองยวน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 8 บ้านคลองยวน ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°26'35.7"N ลองจิจูด (แวง) 99°13'29.9"E

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์นางพรพิศ มีนุสรณ์กล่าวว่าแต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่า และมีหนองน้ำเก่าต่อมาในปี พ.ศ.2545 ได้ทำการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อปลูกปาล์มและทำการขุดลอกหนองน้ำพบเรือมีขนาดความยาว 15 เมตร กว้าง 3.50 เมตร แต่เดิมเรือมีสภาพสมบูรณ์ จนเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมาที่เกิดน้ำท่วมไซยาทำให้เรือได้รับความเสียหาย

สภาพภูมิศาสตร์: พบบริเวณหนองน้ำเก่าห่างจากคลองยวนที่ไหลผ่านทางทิศใต้ ประมาณ 300 เมตรและห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบัน 5 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นสวนปาล์ม

ประวัติการศึกษา: สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราชสำรวจในปีพ.ศ.2545 และปีพ.ศ. 2558

หลักฐานโบราณคดี:พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **เรือ** ทำจากไม้มีขนาดความยาว 15 เมตร กว้าง 3.50 เมตร ตอนที่พบมีสภาพสมบูรณ์แต่เนื่องจากโดนน้ำท่วมทำให้ตัวเรือมีสภาพชำรุด ลักษณะการต่อเรือเป็นการต่อเรือแบบใช้สลักไม้มีการใช้เชือกผูกโยงยึดแผ่นไม้ไว้ด้วยกัน พบเครื่องถ้วยอยู่ข้างลำเรือ, **ขามเคลือบเขียวของจีน** จากเตาซินห้วยเมืองเจียงหมิง มณฑลกว่างตง สมัยปลายราชวงศ์ถัง กำหนดอายุกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14, **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน** มีเนื้อหยาบและหนา

การกำหนดอายุสมัย:จากหลักฐานทางโบราณคดี สันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณนี้อาจเป็นทางน้ำเก่าและมีการใช้เส้นทางน้ำในช่วงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

สภาพหนองน้ำที่พบเรือบ้านคลองยวน

เรือบ้านคลองยวนยาว 15 เมตร กว้าง 3.5 เมตร

บริเวณส่วนตรงกลางของลำเรือ

บริเวณส่วนช่วงท้ายเรือ

เครื่องถ้วยจีนเคลือบเขียวจากเตาซินห้วย สมัยปลายราชวงศ์ถัง

กำหนดอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 14 และขึ้นสนิมภาชนะดินเผาเนื้อดิน

ภาพที่ 87 สภาพพื้นที่พบ เรือและหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวน ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.21 แหล่งโบราณคดีเขาพนมแบก(คลองห้วยพูน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 4 ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°26'35.7"N ลองจิจูด (แวง) 99°13'29.9"E

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดินเขาพนมแบกมีคลองห้วยพูนไหลผ่านทิศใต้ ห่างจากแหล่งประมาณ 600 เมตร คลองห้วยพูนจะไหลไปรวมกับคลองใหญ่พุมเรียงและไหลสู่ทะเลที่บ้านแหลมโพธิ์ ปัจจุบันพื้นที่แหล่งโบราณคดีเป็นส่วนป่าลัมห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 7 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ธราพงศ์ ศรีสุชาติได้จัดแหล่งโบราณคดีเขาพนมแบก เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19⁶⁴

หลักฐานโบราณคดี: ชิ้นส่วนพระกรจำนวน 4 ชิ้นสันนิษฐานว่าเป็นพระกรของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพบบริเวณสวนป่าลัมของนายภิรมย์ รักเหล็กเมื่อปี พ.ศ.2505⁶⁵ ปัจจุบันพื้นที่แหล่งโบราณคดีได้กลายเป็นสวนป่าลัม จากการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัย ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มเติม

การกำหนดอายุสมัย: ผลจากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าอาจมีการใช้พื้นที่บริเวณเขาพนมแบกในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

ภาพที่ 88 ชิ้นส่วนพระกรสำริดพบที่เขพนมแบก

ที่มา: ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ไชยา-สุราษฎร์ธานี (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2519), 25.

⁶⁴ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคึกคักมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 2196.

⁶⁵นายวิสิทธิ์ รักษาพรหมณ์ (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 145 หมู่ 4 บ้านเขาพนมแบก ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. แหล่งโบราณคดีร่วมสมัยสุโขทัย- อโยธยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 -24

พบจำนวน 39แหล่ง โดยมีแหล่งโบราณคดีที่พัฒนามาจากสมัยช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ที่กล่าวไปแล้วจำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร, แหล่งโบราณคดีวัดเวณและบ้านมณฑล, แหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยา, แหล่งโบราณคดีเมืองเวียงและวัดเวียง, แหล่งโบราณคดีวัดหลง, แหล่งโบราณคดีวัดแก้ว, แหล่งโบราณคดีวัดนบ(ร้าง), แหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้าและแหล่งโบราณคดีวัดท่าเจดีย์ร้าง จากการศึกษาของผู้วิจัยพบแหล่งโบราณคดีสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-24 เพิ่มเติมจำนวน 30แหล่ง มีรายละเอียดดังนี้⁶⁶

⁶⁶ในบทนี้ผู้วิจัยขอทำการอธิบายจากแหล่งโบราณคดีจากบริเวณต้นน้ำ เนื่องจากส่วนใหญ่แหล่งโบราณคดีสมัยอยุธยาตอนปลายจะอาศัยอยู่บริเวณปลายน้ำใกล้ชายฝั่งทะเล

3.1 แหล่งโบราณคดีเกาะแก้ว (ที่ราบคลองไชยา)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 2 บ้านเหยียด ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}25'16.38''N$ ลองจิจูด(แวง) $99^{\circ}08'43.08''E$

ชาวบ้านเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า "เปลวแก้ว" หรือ "กุฎิยายทอง" ปัจจุบันเรียก "เกาะแก้ว" เนื่องจากมีลักษณะคล้ายเกาะล้อมรอบพื้นที่ลุ่มต่ำที่เป็นนา แต่เดิมมีเจดีย์อยู่หลายองค์ปัจจุบันเหลือเพียง 1 องค์ คือ "เจดีย์พระเหยียด" เป็นชื่อของงูสีขาวมีสรณะน้ำรูปวงกลม 1 สระ แต่เมื่อปีพ.ศ.2533 ได้มีการสร้างที่ทำการหมู่บ้านสระจึงถูกถมไปในการขุดดินเพื่อสร้างอาคารพบอิฐและกระปุกบรรจุอิฐจำนวนหนึ่ง ปัจจุบันตั้งไว้หน้าเจดีย์พระเหยียด

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่โดยรอบประมาณ 1 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 500 เมตรและมีคลองท่าดินไหลผ่านทางทิศเหนือห่างจากแหล่งโบราณคดี 800 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 16 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางโบราณคดี จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่

เจดีย์พระเหยียด ปัจจุบันถูกพอกด้วยดินสูงประมาณ 2 เมตร อิฐมีขนาด $19 \times 27 \times 5$ เซนติเมตร ด้านข้างพบชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมหินทรายแดงรูปสามเหลี่ยม ลวดลายสลักที่อยู่บนหินค่อนข้างลึบเลือนขนาด 25×28 เซนติเมตร

กระปุก ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของเจดีย์พระเหยียดจำนวน 6 ใบ ขุดพบตอนสร้างที่ทำการหมู่บ้านในปีพ.ศ.2553 กระปุกเหล่านี้กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ได้แก่ **กระปุกจากเตาศรีสังขาลัย** กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 พบจำนวน 4 ใบ ได้แก่กระปุกเขียนลายสีดำ 2 ใบ, กระปุกเคลือบขาว 1 ใบ, กระปุกเคลือบสีน้ำตาล 1 ใบ, **กระปุกจิ้นสมัยราชวงศ์หมิง** กระปุกลายครามเขียนสีน้ำเงินใต้เคลือบเตาจิ่งเต๋อเจิ้น รัชศกว่านลี่กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 22, **กระปุกลายครามเขียนสีน้ำเงินใต้เคลือบจากเวียดนาม** กำหนดอายุราวช่วงพุทธศตวรรษที่ 20

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีเกาะแก้วร่วมสมัยอยู่ยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

สภาพเจดีย์เกาะแก้ว

อิฐจากการขุดพื้นที่สร้างที่ทำการหมู่บ้านเหยียดปีพ.ศ.

หินทรายรูปสามเหลี่ยม

2553ขนาด20x27x5 เซนติเมตร

มีลายสลัก กว้าง 25 สูง 28 เซนติเมตร

1. เตาศรีสีชนาลัย (ป่ายาง) ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้น 22
2. กระจุกลายครามเขียนสีน้ำเงินใต้เคลือบ เตาจิ้งเต๋อเจิ้นสมัยราชวงศ์หมิงราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 22
3. กระจุกเคลือบสีน้ำตาลจากเตาศรีสีชนาลัย (ป่ายาง)ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึง 22
4. กระจุกลายครามเขียนสีน้ำเงินใต้เคลือบจาเตาเวียดนามกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20
5. กระจุกเคลือบขาวจากเตาศรีสีชนาลัย (ป่ายาง)ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้น 22
6. กระจุกเขียนลายสีดำจากเตาศรีสีชนาลัย (ป่ายาง) ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21-22

กระจุกที่ตั้งอยู่บริเวณฐานเจดีย์พระเหยียด

ภาพที่ 90 เจดีย์พระเหยียดและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านเกาะแก้ว
ตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2 แหล่งโบราณคดีบ้านเชิงทิ้ง(ที่ราบคลองไชยา)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านเชิงทิ้ง ตำบลเวียง อำเภอไชยาจังหวัดไชยา

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}24'15.36''N$ ลองจิจูด(แวง) $99^{\circ}9'9.56''E$

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กล่าวว่าพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาบริเวณบ้านนายเลื่อน นิลจันทร์และสวนยางนายไพโรจน์ สุรินทร์

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนมีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศเหนือของแหล่งโบราณคดีห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 13 กิโลเมตรเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและสวนยาง

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ดังนี้

ตาราง 14 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชิงทิ้ง

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
1.สวนยางนายไพโรจน์ สุรินทร์	ตั้งอยู่ริมหนองตะเกียบ (คลองไชยาสายวัดเวณ พระบรมธาตุไชยา วัดหลง วัดศาลาทิง) มีลักษณะเป็นพื้นที่ดอน ชาวบ้านเรียกดอนร้างจากการสำรวจพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปมีทั้งภาชนะดินเผาเนื้อดินประเภทเนื้อหยาบทำลายกดประทับ ลักษณะคล้ายหม้อตาล, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อกระเบื้องส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนชามลายครามสมัยราชวงศ์หึงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22
2.บ้านนายเลื่อน นิลจันทร์	ห่างจากแหล่งโบราณคดีบ้านดอนร้างทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 300 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่า มีฐานอาคารสร้างด้วยอิฐรูปสี่เหลี่ยม บริเวณนั้นเคยขุดพบกระดูก กำไลและแหวน จากการลงสำรวจของผู้วิจัย พบว่าปัจจุบันได้มีการไถกลับพื้นที่ทำเป็นสวนยาง พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป ภาชนะดินเผาที่พบมีภาชนะดินเผาเนื้อดินทำลวดลายกดประทับและชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเคลือบขาว เป็นต้น

การกำหนดอายุสมัย: จากข้อมูลการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านเชิงทิ้งร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

สภาพพื้นที่และชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่พบบริเวณสวนยางนายไพโรจน์ สุรินทร์(ดอนร้าง)

สภาพพื้นที่บริเวณบ้านนายเลื่อน นิลจันทร์

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินและกระปุกเคลือบขาวจากเตาฝังเหอ มณฑลฝูเจี้ยนสมัยราชวงศ์หมิง
ราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22 พบบริเวณบ้านนายเลื่อน นิลจันทร์

ภาพที่ 91 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดี
บ้านเซ็งทิงตำบลเวียง อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.3 แหล่งโบราณคดีวัดดอนบนไสร้าง(สันทรายวัดศาลาทึง)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 4 ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'18.18"N ลองติจูด(แวง) 99°11'35.21"E

จากบทความเรื่อง “บ้านดอนโรงทอง บ้านบนไส” ของอาจารย์ชนะ นาคเวชได้กล่าวถึงวัดบนไสร้างซึ่งตั้งอยู่บริเวณสถานีรถไฟในปัจจุบัน มีสระน้ำใหญ่บริเวณด้านหน้าสถานี แต่ปัจจุบันถูกเพื่อกมสร้างบ้านเรือน ส่วนที่ตั้งตลาดสดคือป่าช้าของวัด⁶⁷ และจากทะเบียนโบราณวัตถุของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา ได้กล่าวถึงการพบพระพุทธรูปหินทรายแดงสมัยอยุธยาบริเวณสถานีรถไฟ

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายวัดศาลาทึง มีแนวเส้นน้ำจากคลองไชยาเดิมไหลผ่านบริเวณทิศตะวันตกของแหล่ง ปัจจุบันพื้นที่ตั้งของวัดได้กลายเป็นสถานีรถไฟไชยา ตลาดและพื้นที่อยู่อาศัย ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 8 กิโลเมตร

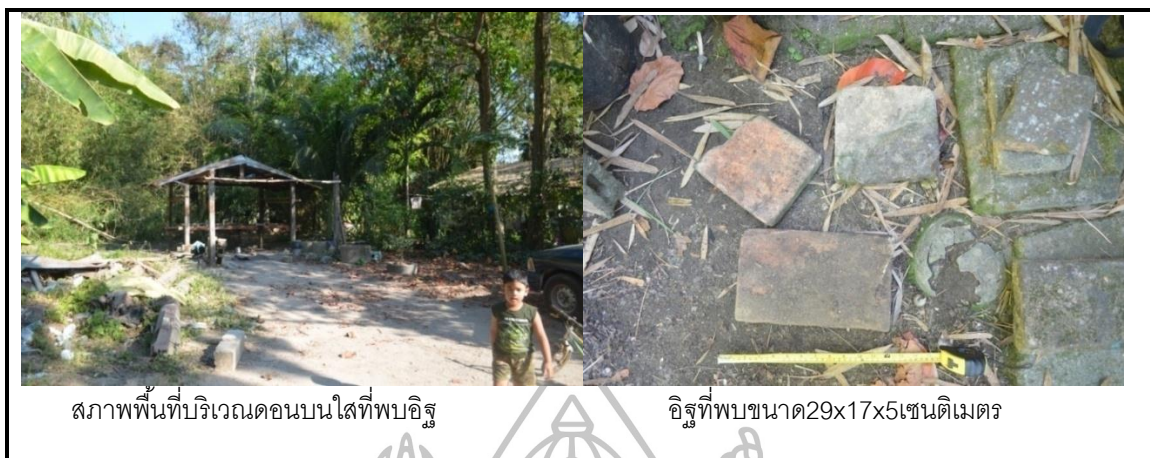
ประวัติการศึกษา: -

หลักฐานทางโบราณคดีพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่พระพุทธรูปหินทรายแดงปางสมาธิสมัยอยุธยาชุดพบบริเวณโรงสีไฟหลังสถานีรถไฟไชยาปีพ.ศ.2482 และอิฐ พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณบ้านนายมาโนช เพชรดวงจันทร์ ห่างจากสถานีรถไฟมาทางทิศตะวันออกประมาณ 120 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบอิฐทั่วทั้งบริเวณ เคยพบชิ้นส่วนตุ๊กตาเคลือบดินเผา⁶⁸ อิฐที่พบมีขนาด 29x17x5 เซนติเมตร

การกำหนดอายุสมัยจากข้อมูลการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านบนไสร้างร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

⁶⁷ชนะ นาคเวช, “บ้านดอนโรงทองและบ้านบนไส,” *รวมบทความเมืองไชยา* (เอกสารยังไม่ได้รับการตีพิมพ์, 2557). ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁶⁸นางชูศรีและนายมาโนช เพชรดวงจันทร์ บ้านเลขที่ 95/3 หมู่ 4 บ้านบนไส ตำบลตลาดอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพพื้นที่บริเวณคอนบนไสที่พบอิฐ

อิฐที่พบขนาด29x17x5เซนติเมตร

ภาพที่ 93 สภาพพื้นที่และอิฐที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านคอนบนไส ตำบลตลาดไชยา อำเภอลำปลายงันจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.4 แหล่งโบราณคดีวัดชยารามหรือวัดศาลาทิง (สันทรายวัดศาลาทิง)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 ตำบลตลาดไชยา อำเภอลำปลายงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}23'1.89''N$ ลองจิจูด (แวง) $99^{\circ}11'59.10''E$

วัดชยารามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดศาลาทิงไม่มีประวัติที่แน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด คำว่า “ศาลาทิง” เนื่องจากแต่เดิมมีต้นทิงอยู่บริเวณศาลาตรงด้านหน้าของวัดสมัยพระครูโสภณเจตสิกการาม (ข้า ธรรมโชติ) เจ้าอาวาสได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดชยารามในปีพ.ศ.2480

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนคอนสันทรายหมายวัดศาลาทิงสูงจากระดับน้ำทะเลสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบ 2-3 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีราว 200 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 6 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: มีสิ่งก่อสร้างภายในวัดที่สำคัญดังนี้ **อุโบสถ** แต่เดิมเป็นอาคารหลังคาไม้ ต่อมาในปีพ.ศ.2533 ได้รื้ออุโบสถเก่าและสร้างอุโบสถใหม่ทับ ส่วนพระประธานและโบสถ์มาคงไว้ตามเดิม พระพุทธรูปประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง 175 เมตร หน้าตักกว้าง 175 เมตร ปรากฏจารึกด้านหลังพระประธานว่าเป็นพระพุทธรูปศิลาทรายแดงแต่ได้ชำรุดลง พระครูสุธรรมธรรมสารเจ้าอาวาสปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อปีพ.ศ.2531 ส่วนอุโบสถล้อมรอบด้วยโบสถ์มาคู้ทำจากหินทรายแดงจำนวน 16 ใบตั้งอยู่บนฐานสูงหรือแท่นสูง โบสถ์มาคู้ลวดลายไทยและลายพันธุ์พฤกษากำหนดอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย(ยกเว้นบางชิ้นที่มีการสร้างเพื่อทดแทนโบสถ์มาคู้ที่ชำรุด) มีขนาดกว้างประมาณ 32-38 เซนติเมตร สูงประมาณ 56-57 เซนติเมตร หนาประมาณ 6-11 เซนติเมตร

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานวัดชยารามวัด
ร่วมสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24

อุโบสถและใบเสมาวัดชยาราม (วัดศาลาทึง)

พระประธานในอุโบสถและจารึกหลังพระประธาน

ภาพที่ 93 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดศาลาทึง ตำบลตลาดไชยา อำเภไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.5 แหล่งโบราณคดีสวนบ่อดอนโก้ว (สันทรายวัดศาลาที่ง คลองไชยา)

ที่ตั้ง: ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) $9^{\circ}22'54''\text{N}$ ลองจิจูด (แนว) $99^{\circ}12'8''\text{E}$

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “โคกหม้อ” หรือ “สวนบ่อดอนโก้ว” เล่ากันว่าแต่เดิมเป็นวังเก่า พบภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณบ้านเคาะหม้อแต่จะพบหนาแน่นบริเวณสวนบ่อดอนโก้ว

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายโบราณหมายเลข 1 มีลักษณะเป็นดอนสูงจากพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2-3 เมตร มีคลองไชยาไหลทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 160 เมตร นอกจากนี้ยังมีเส้นทางตามขอบสันทรายเป็นแหล่งน้ำของชุมชน ปัจจุบันพื้นที่บริเวณสวนบ่อดอนโก้วเป็นสวนกล้วยและที่อยู่อาศัย ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 5 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ. 2557 พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป ตัวอย่างภาชนะดินเผาได้แก่ **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน** ส่วนใหญ่มีเนื้อหยาบตกรวดด้วยวิธีการกดประทับมีลักษณะคล้ายหม้อตาลหรือหม้อท้องถิ่นของภาคใต้, **ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวศรีลังกา** จากเตาเกาะน้อยกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 พบจำนวน 2 ชิ้น, **ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิง** ได้แก่ ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิงเตอเจิ้น มณฑลเจียงซีพุทธศตวรรษที่ 21-22 จำนวน 8 ชิ้น และชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาเตอฮั่ว ในมณฑลฝูเจี้ยนกำหนดอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 จำนวน 2 ชิ้น, **ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาอันซี** จากมณฑลฝูเจี้ยนอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จำนวน 4 ชิ้น

การกำหนดอายุสมัย: สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณสวนบ่อดอนโก้วเป็นที่อยู่อาศัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 - 24

สภาพแหล่งโบราณคดีสวนป๋อดอนโก้ว

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน

1. เตาศรีสังขาลย์ เตาเกาะน้อยราวพุทธศตวรรษที่ 20
2. ชิ้นส่วนชามลายครามจีนจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้นมณฑลเจียงซี ราชวงศ์หมิงราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21
3. ชิ้นส่วนชามลายครามจีนจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้นมณฑลเจียงซี ราชวงศ์หมิงราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21-22
4. ชิ้นส่วนชามลายครามจีนจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้นมณฑลเจียงซี ราชวงศ์หมิงราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21
5. ชิ้นส่วนชามลายครามและเขียนสีจากเตาเตอฮั่ว มณฑลฝูเจี้ยน ราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 23
6. ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยนราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 24

ภาพที่ 94 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีสวนป๋อดอนโก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

3.6 แหล่งโบราณคดีวัดสโมสร (สันทรายวัดศาลาทิง คลองไชยา)

ที่ตั้ง: หมู่ 4 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°22'45.58"N ลองจิจูด (แวง) 99°12'26.61"E

ไม่ทราบประวัติการสร้างที่ชัดเจน แต่จากประวัติของวัดกล่าวว่าแต่เดิมเป็นวัดร้างจนปี พ.ศ.2464 ชาวบ้านทำการบูรณะวัดขึ้นมาใหม่และให้ชื่อว่า “วัดโหลง” ทางราชการเรียก “วัดลำโรง” ตั้งตามชื่อต้นไม้ภายในวัด จากนั้นได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นวัดสโมสรในปีพ.ศ.2476⁶⁹

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายวัดศาลาทิงเป็นพื้นที่ดอนอยู่สูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2-3 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีราว 250 เมตรห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 4 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางด้านโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดีช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ได้แก่ **แก้วอัญมณี** ลักษณะคล้ายเจดีย์ตั้งอยู่บริเวณหน้าอุโบสถสูงประมาณ 2.5 เมตร ปัจจุบันถูกดินพอกจนไม่ทราบลักษณะทางสถาปัตยกรรมเดิม ด้านหน้าเจดีย์มีชิ้นส่วนประติมากรรมหินทรายแดงจำนวน 2 ชิ้น ชิ้นแรกเป็นประติมากรรมพระพุทธรูปปางมารวิชัยเหลือเพียงส่วนฐานถึงบันพระองค์สูง 27 เซนติเมตร ชิ้นที่สองเป็นประติมากรรมประทับนั่งปางมารวิชัยพบส่วนฐานถึงบันพระองค์สูง 22 เซนติเมตร, **พระอุโบสถ** เป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ อุโบสถล้อมรอบด้วยใบเสมาเดี่ยวทำจากปูนซีเมนต์จำนวน 8 ใบ ภายในประดิษฐานพระประธานทำจากทองเหลือง ส่วนพระสาวกทำจากหินทรายแดงลงรักปิดทองพบการซ่อมแซมใหม่ สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปสกุลช่างไชยาสมัยอยุธยาตอนปลาย ด้านข้างอาคารมีชิ้นส่วนก้อนหินทรายแดงทรงสี่เหลี่ยม 2 ก้อนขนาด 36x130x50 เซนติเมตร ตั้งอยู่ตรงริมระเบียงพระอุโบสถ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมขนาดเล็กที่ทางวัดมอบให้แก่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ไชยา ได้แก่ พระพุทธรูปปางมารวิชัยทำจากสำริดจำนวน 2 องค์ กำหนดอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยา

การกำหนดอายุสมัย: สันนิษฐานว่าเป็นวัดไม่เก่าไปกว่าสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 และมีการเข้ามาใช้พื้นที่อีกที่ราวช่วงรัตนโกสินทร์

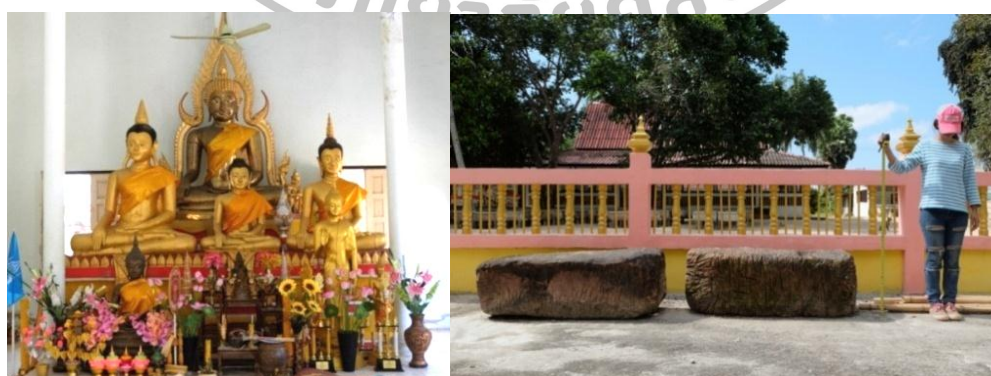
⁶⁹พงศ์ชาติ อินทขู่ม, การวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัดในแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตร์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548, 169.

กองดินสันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์เดิมตั้งอยู่บริเวณหน้าอุโบสถวัดสโมส

ประติมากรรมหินทรายพบบริเวณเจดีย์หน้าพระอุโบสถวัดสโมส

พระประธานในอุโบสถและแท่งหินทรายแดงวัดสโมส

ภาพที่ 95 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจวัดสโมสตำบลเลม็ด
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.7 แหล่งโบราณคดีวัดจายร้าง (สันทรายวัดศาลาทั้ง คลองไชยา)

ที่ตั้ง: หมู่ 4 บ้านปากท้อ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°22'30.31"N ลองจิจูด (แวง) 99°12'30.47"E

เป็นวัดร้างไม่ทราบประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นหรือร้างลงไปใสมัยใด ต่อมาในปีพ.ศ.2483 ทางราชการได้เข้าใช้พื้นที่และสร้างโรงเรียนวัดจาย(สุทธรราษฎร์) ทางโรงเรียนได้มีการสร้างศาลาคลุมเจดีย์และพระพุทธรูป

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายหมายเลข 1 สูงกว่าพื้นที่นาด้านนอกสันทราย 2-3 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านทางทิศเหนือห่างจากแหล่งโบราณคดีราว 100 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 4 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: ส่วนใหญ่ถูกกดดินปกคลุม จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **กองอิฐ** คล้ายเจดีย์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของศาลาสถูปประมาณ 3 เมตรชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่าเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิของพ่อท่านเทพ, **ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดง** พบกระจายอยู่ภายในบริเวณศาลามีดินปกคลุมทำให้ไม่สามารถทราบจำนวนที่ชัดเจน จากการสำรวจพบชิ้นส่วนพระพุทธรูป 4 ชิ้น ได้แก่ **ชิ้นที่ 1** ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย พระเศียรหักหายไปเหลือเพียงชิ้นส่วนฐานถึงบริเวณพระอุระสูงประมาณ 83 เซนติเมตร ลักษณะนุ่งห่มจีวรเฉียง ชายสังฆาฏิเรียบเป็นแผ่นใหญ่ยาวจรดพระนาภี ตรงปลายชายสังฆาฏิชำรุดหักหาย **ชิ้นที่ 2** ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนางปางมารวิชัย พระเศียร พระกรชำรุดเหลือเพียงส่วนลำตัวบริเวณลำตัว ส่วนบริเวณหน้าตักถูกดินปกคลุม พระพุทธรูปนุ่งห่มจีวรเฉียง ทำชายสังฆาฏิตัดตรง ปลายด้านล่างทำเขี้ยวตะขาบซ้อนกัน 2 ชั้นกำหนดเป็นพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างไชยาศิลปะอยุธยาผสมกับช่างท้องถิ่นกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21⁷⁰, **ชิ้นที่ 3** ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปโผล่มาเพียงครึ่งเศียร สูง 47 เซนติเมตรทำเม็ดพระศกตีช่องเป็นตารางคล้ายพระพุทธรูปช่วงสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 22, **ชิ้นที่ 4** ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งมองเห็นเพียงด้านหลังของส่วนบนพระองค์ถึงฐานเนื่องจากด้านหน้าโดนดินปกคลุม มีความกว้างประมาณ 155 เซนติเมตร

⁷⁰เปรียบเทียบจากกำหนดอายุศิลปะพระพุทธรูปภายในวัดพระบรมธาตุไชยาในการศึกษาของ นันทลักษณ์ ศิริมา, “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18–21,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 1-156.

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่าวัดจายร้างสร้างขึ้นร่วมสมัยอยุธยาาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

ภาพที่ 96 หลักฐานพบที่แหล่งโบราณคดีวัดจาย (ร้าง) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.8 แหล่งโบราณคดีวัดท่าโพธิ์ (สันทรายวัดศาลาทั้ง คลองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: เลขที่ 363บ้านท่าโพธิ์ ถนนรักษันนริกิจ หมู่ 1 ตำบลตลาดไชยา

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'14.71"N ลองติจูด (แวง) 99°12'20.41"E

วัดท่าโพธิ์หรือวัดใหม่ท่าโพธิ์ไม่มีหลักฐานทางด้านเอกสารที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในปีใด จากประวัติกล่าวว่าเป็นวัดร้างจนปีพ.ศ.2496 คณะสงฆ์ไชยาจึงมีมติให้รวมวัดเข้ากับวัดใหม่ชลธารซึ่งตั้งอยู่อีกฝั่งของถนนแล้วรวมเรียกว่า“วัดท่าโพธิ์”

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายวัดศาลาทั้ง สูงกว่าพื้นที่ราบด้านนอก 2-3 เมตร มีคลองท่าโพธิ์ (คลองที่เกิดจากการรวมกันของคลองตะเคียนและคลองไชยาบริเวณบ้านมณฑล) ไหลผ่านทางทิศตะวันออกห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 200 เมตร

ประวัติการศึกษา: กรมศิลปากรทำการสำรวจในปีพ.ศ.2551และพ.ศ.2555

หลักฐานโบราณคดี: จากการสำรวจของกรมศิลปากรในปี พ.ศ.2551และ2555⁷¹ พบสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ ได้แก่ **เจดีย์องค์ที่ 1** ฐานชั้นล่างเป็นชุกฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นชุกฐานสิงห์ จากนั้นเป็นส่วนเรือนธาตุทำเป็นช่องซุ้มแคบๆมีหน้าบันอยู่เหนือเรือนซุ้มเหมือนกันทั้งสี่ด้าน ส่วนบนพังทลาย สันนิษฐานว่าน่าจะเหมือนเจดีย์องค์ที่ 2, **เจดีย์องค์ที่ 2** ฐานล่างสุดเป็นฐานสี่เหลี่ยมรองรับชุกฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังเพิ่มมุม รองรับฐานสิงห์ 1 ชั้น เรือนธาตุมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยกกระเปาะออกมาเป็นซุ้มจะระนัมทำเป็นช่องแคบๆ ด้านบนทำเป็นหน้าบันเล็กอยู่เหนือซุ้มเหมือนกันทั้งสี่ด้านประดับลวดลายปูนปั้น(แต่ส่วนใหญ่กะเทาะหายไปเกือบหมด) ด้านบนมีการทำซุ้มหน้าบันเหมือนด้านล่าง มุมหน้าบันประดับด้วยสลับจำลองหินทรายแดงด้านละ 1 องค์ 2 ชั้น ถัดขึ้นไปทำเป็นชุกบัวลูกแก้วอกไก่อรองรับองค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสอง ส่วนยอดพังทลาย, **เจดีย์องค์ที่ 3** ฐานล่างสุดเป็นฐานสี่เหลี่ยมรองรับชุกฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังเพิ่มมุม รองรับฐานสิงห์ 1 ชั้น เรือนธาตุทำเป็นซุ้มจะระนัมประดับด้วยปูนปั้นลายกรวยเชิงและกาบล่างมุมปลายซุ้มทางด้านทิศตะวันออกเป็นรูปพญานาคเหนือหน้าบันทำเป็นรูปเทพพนมในกรอบหน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้นทิศตะวันออกทำเป็นรูปนกยูงไชรัชนและทิศใต้ทำเป็นรูปเทพพนมทรงสัตว์พาหนะ ด้านอื่นลวดลายชำรุด เหนือซุ้มหน้าบันมีสลับจำลอง ประจำทิศหลักและทิศย่อย ด้านข้างหน้าบันทำเป็นมุมยื่นออกมาประดับด้วยปูนปั้นใบหน้ายักษ์และเหนือหน้า

⁷¹กรมศิลปากร,โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ.2545 กิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8 กรกฎาคม 2555 ณ โบราณสถานวัดโทและวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555), 217-220.

ยักษ์ทำเป็นสถูปประจำทิศหลักและทิศย่อยทั้งสิ้นมุมด้านหลังมีปูนปั้นทำเป็นรูปบุคคลยืนพนมมือ ถัดไปเป็นชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่รองรับสถูปจำลอง 8 องค์ ก่อนจะทำเป็นชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่ อีกชั้นรองรับองค์ระฆังย่อมุมไม้สิบสอง มีบัวปากกระฆังประดับโดยรอบ ส่วนองค์ระฆัง และยอดพังทลาย, **เจดีย์องค์ที่ 4** อยู่ในสภาพชำรุด ปูนฉาบกะเทาะหลุดออก ส่วนยอดและเรือน ธาตุพังทลายเหลือเพียงส่วนฐาน ฐานชั้นล่างเป็นฐานบัว ชั้นที่สองเป็นฐานบัวอกไก่ ฐานทั้งสองชั้น อยู่ในผังสี่เหลี่ยมเพิ่มมุมด้านละ 3 มุม ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม, **อุโบสถ** หลังคามุงกระเบื้องเกล็ด เตาลดชั้นปีกนก 2 ชั้น มีมุขประเจ็ดทั้งด้านหน้าและหลัง ประดับด้วยซ้อฟ้าใบระกาหางหงส์ หน้าบันเป็นแผ่นไม้เรียบเกิดจากการซ่อมแซมในปีพ.ศ.2497 รอบอุโบสถมีใบเสมาเดี่ยวทำจากหินทรายแดงจำนวน 8 ใบ สลักกลดลายทั้ง 2 ด้านพบว่ามีทั้งใบเสมาเก่าและใบเสมาที่สร้างขึ้นใหม่ (ใบเสมาใหม่มีการจารึกปีที่ซ่อมแซมปี พ.ศ. 2499) ส่วนใบเสมาเก่ามีขนาด 31x63x9 เซนติเมตร มีลักษณะคอดเพรียวปลายตัด ตัวเสมาโค้งเอวเว้า สลักลายไทย แกนกลางใบเสมา มีแกนขึ้นไปสู่ ยอด ท้องเสมาทำเป็นลายกระจังย่อลงในรูปสามเหลี่ยม ภายในอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูป ปูนปั้นปางมารวิชัยทำจากหินทรายแดงศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นพระประธาน ส่วนที่ฐานมี จารึกว่ามีการซ่อมแซมในปีพ.ศ.2497

จากการสำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 พบหลักฐานเพิ่มเติม ดังนี้ **ชั้นส่วนจารึกเงิน** สันนิษฐานว่าเป็นป้ายหลุมฝังศพ สภาพหักเหลือครึ่งชิ้น มีความสูง 40 เซนติเมตร กว้าง 38 เซนติเมตร ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณหลังอุโบสถ, **ชั้นส่วนหินทราย** เป็นแท่งกลมยาวจำนวน 2 ชิ้น ขนาด 16x50x18 เซนติเมตร เป็นต้น

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดท่าโพธิ์เป็นวัดที่สร้าง ขึ้นร่วมสมัยอยุธยาตอนปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์ราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

อุโบสถและพระประธานวัดท่าโพธิ์

ใบเสมาและชิ้นส่วนใบเสมาอุโบสถวัดท่าโพธิ์

ป้ายหลุมศพอักษรจีนและชิ้นส่วนหินทรายพบหลังอุโบสถวัดท่าโพธิ์

ภาพที่ 97 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 98 เจดีย์หมายเลข 1, 2, 3 และ 4 ตั้งอยู่บริเวณหลังอุโบสถแหล่งโบราณคดีวัดท่าโพธิ์ ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.9 แหล่งโบราณคดีวัดพระประสพ (สันทรายวัดศาลาทั้ง คลองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 1 บ้านท่าโพธิ์ ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'14.08"N ลองจิจูด (แวง) 99°12'34.01"E

วัดพระประสพไม่ทราบประวัติการสร้างที่ชัดเจนจากหนังสือประวัติวัดในประเทศไทย ของกรมศาสนาระบุว่า เป็นวัดที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.1210 ที่มาของชื่อ “วัดประสพ” เกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้านเรื่องการชกลากพระพุทธรูปจากเขาเพลลาโดยกล่าวว่า “กรมการเมืองต้องการจะชกลากไปยังกรุงเทพ การชกลากในครั้งนั้นได้ผ่านบริเวณบ้านดอนเหยา (วัดเดิมเจ้าในปัจจุบัน) และบ้านมณฑล (วัดเวรณในปัจจุบัน) เมื่อมาถึงบริเวณวัดประสพ หัวตะเข้หักทำให้ชกลากต่อไปไม่ได้ พระราชเศรษฐีชาวบ้านบ้านสารจึงบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดและเรียกชื่อว่า “วัดพระประสพ” จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของพระครูอภิวัฒน์ชัยคุณ เจ้าอาวาสกล่าวว่าเมื่อ 2-3 ปีมาแล้วได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด โดยมีการย้ายกุฏิวัดบางส่วนไปวางทางทิศใต้ของกำแพงในการขุดดินพบเศษอิฐและเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เนื้อแกร่งและเนื้อละเอียด(ลายคราม)กระจายอยู่ทั่วไป ส่วนพื้นที่เมรุในปัจจุบันเคยขุดพบหัวนม⁷²

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายวัดศาลาทั้ง สูงจากพื้นดินโดยรอบประมาณ 2-3 เมตรมีคลองท่าโพธิ์ไหลผ่านทางทิศตะวันตกห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 150 เมตร นอกจากนี้ด้านหลังวัดยังเป็นขอบของสันทรายโบราณทำให้มีเส้นน้ำไหลตลอดปีแหล่งโบราณคดีห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 5 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: Jean Yves Claeys เข้ามาสำรวจในปี พ.ศ. 2472 กล่าวว่า เป็นวัดในสมัยอยุธยาและหลวงบริบาลบริรักษ์ได้นำขึ้นส่วนสถาปนา 6 ชั้นไปจากวัดพระประสพ

หลักฐานทางด้านโบราณคดี ได้แก่ พระอุโบสถเป็นพระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่ ส่วนโบสถ์เก่าและพระประธานเป็นของเดิม โบสถ์เป็นโบสถ์เก่าทำจากหินทรายแดงจำนวน 16 ใบ ขนาดกว้าง 41-50 เซนติเมตร สูง 62-92 เซนติเมตร หน้า 10-16 เซนติเมตร ไม่มีการสลักลวดลายแต่มีเส้นแกนเป็นสันนูนตรงกึ่งกลางโบสถ์กำหนดอายุให้อยู่ในสมัยอยุธยาตอนต้น ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระประธานทำจากหินทรายแดงลักษณะเป็นพระพุทธรูป สมัยอยุธยา ร้าวพุทธศตวรรษที่ 20-21 (สังเกตจากชายสังฆาฏิเขี้ยวตะขาบซ้อนกัน 2 ชั้นและกลีบบัวรองรับรัศมี) นอกจากนี้ยังพบพระพุทธรูปสำริดและทองเหลืองขนาดต่างๆ จำนวน 72 องค์ เครื่องถ้วยสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันทางวัดได้นำไปฝากที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา , กองอิฐ (เจดีย์) ตั้งอยู่บริเวณหน้าพระอุโบสถกล่าวว่า เป็นเจดีย์บรรจุอัฐิของพระราชเศรษฐี

⁷²พระครูอภิวัฒน์ชัยคุณ (อายุ 42 ปี) เจ้าอาวาสวัดพระประสพ

ผู้บริจาคที่ดินให้แก่วัด อีฐมีขนาด 14x26x5 เซนติเมตร พบชิ้นส่วนสฤปล้างขนาดเล็ก ปล้องไฉน และชิ้นส่วนพระพุทธรูปศาลาทรายแดงกองอยู่ด้านหน้าของตัวเจดีย์

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดพระประสพสร้างขึ้นร่วมสมัยอยุธยาาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

พระอุโบสถและพระประธานวัดพระประสพ

ตัวอย่างใบเสมากรอบอุโบสถแหล่งโบราณคดีวัดพระประสพ

เจดีย์บรรจุอัฐิพระราชเศรษฐีและชิ้นส่วนประติมากรรมทำจากหินทรายแดง

ภาพที่ 99 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดพระประสพ ตำบลทุ่ง อำเภอลำลูกกาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.10 แหล่งโบราณคดีวัดโทรง (สันทรายวัดศาลาทิง คลองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: หมู่ 1 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°23'22.94"N ลองจิจูด (แวง) 99°12'24.41"E

วัดโทรงเป็นวัดร้างไม่มีประวัติการสร้างที่แน่ชัด Jean Yves Claeys ทำการสำรวจในปีพ.ศ.2472และศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ศฤงคารและนักศึกษาคณะโบราณคดีมาสำรวจอีกครั้งในปี พ.ศ.2500สันนิษฐานว่าเป็นวัดในสมัยอยุธยา

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่สันทรายวัดศาลาทิง สูงกว่าพื้นที่นารอบนอกประมาณ 2-3 เมตร มีร่องรอยลำน้ำเก่าทางตอนใต้ของแหล่งโบราณคดี (สันนิษฐานว่าเป็นคลองไชยาสายเดิม) มีคลองท่าโพธิ์ ไหลล้อมทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของแหล่งโบราณคดี แหล่งโบราณคดีห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 6 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: Jean Yves Claeys ทำการสำรวจในปีพ.ศ.2472 พบว่าเป็นวัดร้าง มีซากโบสถ์ล้อมรอบด้วยใบเสมา พบพระพุทธรูปจำนวนมาก ทางทิศเหนือของอุโบสถไป 35 เมตร พบซากเจดีย์มีขนาดความยาว 3.90 เมตร กว้าง 2.80 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ทางตะวันออกเป็นช่องเก็บอัฐิ⁷³ ในปีพ.ศ.2500 ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทสวัสดิ์ศฤงคารนำนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรทำการสำรวจ นายธรรมบุญ อุตถากรได้บันทึกถึงพระพุทธรูปในวัดโทรงว่าทำด้วยหินศิลาทรายแดงสมัยอยุธยาที่พระเกศาขีดเป็นเส้นขนานไปจนจดยอดพระเศวต มีลักษณะคล้ายประติมากรรมในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ของเขมร สันนิษฐานว่าจะเป็นของที่ทำขึ้นสมัยพระเจ้าปราสาททอง⁷⁴, หน่วยงานศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราช หรือสำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราชปี พ.ศ.2511, 2551และ2552และสำรวจร่วมกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยาปีพ.ศ.2555 แหล่งโบราณสถานวัดโทรง(ร้าง)ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 53 หน้า 1533 วันที่ 27 กันยายน 2479

หลักฐานโบราณคดี: ที่กำหนดอายุไม่เกินพุทธศตวรรษที่24 ที่สำคัญ มีดังนี้

⁷³ Jean Yves Claeys, L'Archéologie du Siam (Hanoi: Imprimeried'Extrême-Orient, 1931), 390.

⁷⁴ กรมศิลปากร, โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปีพ.ศ.2545 กิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8กรกฎาคม2555 ณโบราณสถานวัดโทรงและวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555), 210-217.

ก. **ฐานอุโบสถ** ปัจจุบันมีการปูพื้นซีเมนต์และสร้างอาคารคลุมตัวอุโบสถเดิม บริเวณฐานที่วางพระพุทธรูปมีกองดินพอกหนาทำให้ไม่เห็นรายละเอียดฐานเดิม

ข. **พระพุทธรูปศิลาทรายแดง** ส่วนใหญ่พระเศียรหักหายและมีดินพอกทับ ทำให้ไม่ทราบจำนวนพระพุทธรูปบนพระอุโบสถที่แน่ชัด ตรงกลางมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 2 องค์ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยเป็นพระประธานองค์ที่ 1 (องค์ซ้ายมือ) มีสภาพชำรุด เหลือเพียงส่วนพระศอกถึงฐานสูงประมาณ 150 เมตร หน้าตักกว้าง 150 เซนติเมตร **องค์ที่ 2** (ขวามือ) สภาพชำรุดเหลือเพียงส่วนพระศอกถึงฐานสูงประมาณ 150 เมตร หน้าตักกว้าง 200 เซนติเมตร **พระพุทธรูปหินทรายแดง 11 องค์** บริเวณด้านหน้าพระประธานทุกองค์พระเศียรชำรุดหักหาย มีขนาดสูงจากฐานถึงพระศอกประมาณ 35-45 เซนติเมตรหน้าตักมีความกว้าง ประมาณ 45-50 เซนติเมตร ส่วนใหญ่ประทับนั่งปางมารวิชัยห่มจีวรคลุมและห่มจีวรเฉียง ลักษณะชายสังฆาฏิของพระที่พบที่วัดโพนมีลักษณะเป็นแผ่นตรงยาวจรดพระนาภี แต่มีพระพุทธรูปหินทรายด้านหน้าพระประธาน 1 องค์มีลักษณะแตกต่างจากพระพุทธรูปองค์อื่น คือ มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องและประทับนั่งปางสมาธิ

ค. **ใบเสมา** ทำจากหินทรายแดงพบชั้นที่สมบูรณ 1 ชั้นและชั้นส่วนใบเสมา 4 ชั้น ลักษณะของใบเสมาชั้นที่สมบูรณมีขนาด 32x55x10 เซนติเมตรเป็นใบเสมาเวดคอดทำเส้นกรอบจรดยอดใบเสมา ตรงกลางมีเส้นแกน ยอดเสมาทำเป็นลายดอกไม้ ท้องเสมาทำเป็นลายกระจัง

ง. **กองอิฐ** อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์เก่า ปัจจุบันมีดินปกคลุม ทำให้ไม่ทราบลักษณะทางสถาปัตยกรรมเดิม อิฐของเจดีย์มีขนาด 19x32x7 เซนติเมตร

จ. **ฐานเจดีย์ก่ออิฐรูปสี่เหลี่ยม** ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ 8 เหลี่ยมที่อยู่ในบันทึกของ Jean Yves Claeys ในปีพ.ศ.2472 ปัจจุบันเหลือเพียงผนังของฐานทางทิศใต้และทิศตะวันออก มีต้นไม้ขึ้นปกคลุม

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดโพนสร้างสร้างขึ้นร่วมสมัยอยุธยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-24 (หลักฐานส่วนใหญ่เป็นอยุธยาตอนปลาย)

สภาพแหล่งโบราณคดีวัดโท (ร้าง)

พระพุทธรูปศิลาทรายแดงบริเวณฐานอุโบสถเดิม

ตัวอย่างพระพุทธรูปศิลาทรายแดงหน้าพระประธาน

ตัวอย่างใบเสมาหินทรายแดงที่พบใกล้บริเวณอุโบสถ

ภาพที่ 100 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจ
แหล่งโบราณคดีวัดโทร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 101 เจดีย์จากแหล่งโบราณคดีวัดโทรง ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.11 แหล่งโบราณคดีวัดบาตรร้าง (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่งคองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านชนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'40.81"N ลองจิจูด(แวง) 99°12'59.11"E

วัดบาตรร้างไม่มีประวัติว่าสร้างขึ้นหรือร้างไปในสมัยใด จากข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวบ้านกล่าวว่า มีสิ่งก่อสร้างคล้ายโบสถ์รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พบพระพุทธรูปหินทรายแดงไม่มีเศียรจำนวน 3 องค์ รอบวิหารมีใบเสมาล้อมรอบจำนวน 8 ใบ หน้าอุโบสถมีเจดีย์ 2 องค์ ด้านหน้าเจดีย์มีสระน้ำจำนวน 1 สระ แต่ในปีพ.ศ.2554ได้มีการปรับพื้นที่เพื่อปลูกปาล์มในการทดลองปลูกในครั้งนั้น พบกระปุกใส่หვნโมและชิ้นส่วนภาชนะดินเผา

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนมีคลองท่าโพธิ์ที่แตกออกเป็นสองสายไหลขนานทิศเหนือและทิศใต้ห่างจากแหล่งโบราณคดีด้านละ 200 เมตร ปัจจุบันเป็นพื้นที่บริเวณวัดบาตรร้าง ถูกไถเป็นสวนปาล์มล้อมรอบด้วยพื้นที่ต่ำซึ่งเป็นที่นาของชาวบ้าน

ประวัติการศึกษา ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: พบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ กองอิฐ สภาพถูกรถไถดันไปกองรวมกันมีดินและต้นไม้ขึ้นปกคลุมสันนิษฐานว่าเป็นโบสถ์หรือวิหาร อิฐที่พบมีขนาด 17x32x8 เซนติเมตร, พระพุทธรูปหินทรายแดงพบจำนวน 2 องค์ตั้งอยู่บนกองอิฐ องค์แรกตั้งอยู่บริเวณกลางกองอิฐเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระเศียรหักหายมีความสูงจากพระศอกถึงฐานประมาณ 150 เมตร หน้าตักกว้าง 140 เมตร ห่มจีวรเฉียงชายสังฆาฏิทำเป็นเขี้ยวตะขาบซ้อนกัน 2 ชั้นด้านบนทำเป็นแฉนวนอน 2-3 เส้นคล้ายกับพระพุทธรูปที่วัดพระบรมธาตุไชยาที่กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21⁷⁵ พระพุทธรูปองค์ที่สองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวิหารดินปกคลุมไหล่เพียงช่วงพระอังสาถึงบันพระองค์, ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา พบบริเวณรอบตัววิหาร, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเคลือบขาว 2 ชิ้นและเคลือบเขียว 1 ชิ้น แต่เนื่องจากมีขนาดเล็กมาทำให้ไม่สามารถวิจัยได้

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดบาตรร้างร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

⁷⁵เปรียบเทียบจากกำหนดอายุศิลปะพระพุทธรูปภายในวัดพระบรมธาตุไชยาในการศึกษาของ นันทลักษณ์ ศิริมา, “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-21,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 1-156.

สภาพแหล่งโบราณคดีวัดบาตรร้าง

พระพุทธรูปหินทรายแดงกลางวิหาร สูง 150 เซนติเมตร ความกว้างตรงหน้าตัก 140 เซนติเมตร

พระพุทธรูปหินทรายแดง(ถูกดินปกคลุมครึ่งองค์)อิฐมีขนาด 17x32x8 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคาชิ้นส่วนภาชนะดินเผา

ภาพที่ 102 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดบาตรร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.12 แหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิดร้าง (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่งคองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: หมู่ 1 บ้านขนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°23'47.50" N ลองจิจูด(แวง) 99°12'57.09"E

จากข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์กล่าวว่า เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นโดยพระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งสร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงสถานที่เกิดของท่าน ด้านในจะพบเจดีย์ 3 องค์⁷⁶

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองท่าโพธิ์ไหลผ่านทางทิศเหนือของแหล่งโบราณคดี ปัจจุบันเป็นพื้นที่ปลูกปาล์ม

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษาทางด้านโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดี จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานดังนี้

ก. **เจดีย์** พบกองอิฐสันนิษฐานว่าเจดีย์เดิมจำนวน 2 องค์มีต้นไม้และวัชพืชหญ้าขึ้นปกคลุม **กองอิฐที่ 1** เป็นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมไม้สิบสอง มีขนาดสูง 70 เซนติเมตร กว้าง 150 เซนติเมตร **กองอิฐที่ 2** อยู่ถัดขึ้นมาทางทิศเหนือ เป็นเจดีย์เอวคอดส่วนยอดหักหายไป สูงประมาณ 180 เซนติเมตร อิฐมีขนาด 17x32x5 เซนติเมตร

ข. **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา** จากการสำรวจผิวดินพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปตัวอย่างชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่พบบริเวณวัดท่านเกิดร้าง ได้แก่ **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน** มีเนื้อหยาบมีลักษณะคล้ายหม้อตาล, **ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน** พบในสมัยราชวงศ์หมิง คือ ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้นมณฑลเจียงซีกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 จำนวน 2 ชิ้น และสมัยราชวงศ์ชิงพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยและโถจีนจากเตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 23 จำนวน 8 ชิ้น, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยนกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จำนวน 4 ชิ้น เป็นต้น

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิดในเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดท่านเกิดสร้างร่วมสมัยกับอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 จัดเป็นแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

⁷⁶ นายชูเกียรติ ฟูมขนอน (อายุ 70 ปี) บ้านเลขที่ 102, นางเทวี อินทรกำเนต (อายุ 65 ปี) บ้านเลขที่ 2 และนายชำนาญ อินทร์แก้ว (อายุ 43 ปี) บ้านเลขที่ 141 หมู่ 1 อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กองอิฐ 1 ฐานเจดีย์สี่เหลี่ยมย่อมุมสูง 100 เซนติเมตร

กว้าง 150 เซนติเมตร

กองอิฐที่ 2 เจดีย์เอวคอด

สูง 180 เซนติเมตร กว้าง 150 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาและเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิงราวพุทธศตวรรษที่ 21-24

ภาพที่ 103 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิด ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.13 แหล่งโบราณคดีวัดชมพูพนัส (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่งคองท่าโพธิ์)

ที่ตั้ง: ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านขนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (จุง) 9°23'56.55"N ลองจิจูด(แนว) 99°12'54.82"E

ไม่มีประวัติที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่เดิมชื่อ “วัดชมพูพน” สร้างขึ้นที่วัดร้าง 2 วัด คือ วัดนอก (ที่ตั้งของวัดชมพูพนัสในปัจจุบัน) และวัดใน (ที่ปลุกป่าลัมวัดในปัจจุบัน อยู่ทางทิศเหนือของวัด) มีการสร้างโรงเรียนวัดชมพูพนัสขึ้นบริเวณพื้นที่ของวัดในเมื่อประมาณ 60 ปีที่แล้วและโรงเรียนได้ยุบตัวลงเมื่อราว 20 ปีที่ผ่านมาปัจจุบันใช้บริเวณพื้นที่วัดในเป็นพื้นที่ปลุกป่าลัม⁷⁷

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองท่าโพธิ์ไหลผ่านทางใต้ของวัด

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษาทางด้านโบราณคดี

หลักฐานโบราณคดี: จากการสำรวจทางโบราณคดีพบโบราณวัตถุที่สำคัญ ดังนี้

ก. **พื้นที่บริเวณวัดชมพูพนัส** สร้างที่วัดนอกร้าง สถาปัตยกรรมของวัดในปัจจุบัน เป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ พระอุโบสถสร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2525 ล้อมรอบด้วยใบเสมา ทำจากปูนซีเมนต์ ภายในประธานพระประธานลักษณะท้องถื่น จากลักษณะไม่มีแถวกลีบบัวรองรับบัวค้ำมีสันนิษฐานว่าไม่เก่าไปกว่าสมัยอยุธยาตอนปลาย (เนื่องจากมีการซ่อมแซม ทำให้ยากแก่การวิเคราะห์อายุสมัย) จากการเดินสำรวจผิวดินพบชิ้นส่วนใบเสมาศิลาทรายแดงวางกองอยู่บริเวณด้านหน้าของพระอุโบสถภายในกุฏิมีพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา 4 องค์ กล่าวว่าเป็นของวัดแต่เดิม

ข. **พื้นที่บริเวณวัดใน** ปัจจุบันเป็นส่วนป่าลัมอยู่ทางทิศเหนือของวัดชมพูพนัส จากการเดินสำรวจพบเศษอิฐ ชิ้นส่วนศิลาทรายแดงและชิ้นส่วนขามลายครามจำนวน 1 ชิ้น จากการสัมภาษณ์พระครูวิชัยธรรมรัตน์เจ้าอาวาสกล่าวว่าได้พบใบเสมาและเศียรพระพุทธรูป หินทรายแดงบริเวณคูน้ำของวัด เศียรพระพุทธรูปเก็บไว้ภายในวัดมีขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สูง 20 เซนติเมตร ใบหน้ากร่อน เม็ดพระศกตีตาราง ใบเสมาปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑวัด เวียงมีลักษณะเป็นใบเสมาเอวคอดสลักเป็นเส้นแกนกลาง

⁷⁷ ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของพระครูวิชัยธรรมรัตน์ เจ้าอาวาสวัดชมพูพนัส, นายชำนาญ อินแก้ว (อายุ 46 ปี) และนางชুম เมืองแมน (อายุ 80 ปี) บ้านเลขที่ 141 หมู่ 1 ตำบลบ้านขนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การกำหนดอายุสมัย: ในเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณวัดชมพูนันต์ เป็นศาสนสถานชื่อว่า “วัดนอก” และ “วัดใน” เป็นวัดที่สร้างขึ้นในร่วมสมัยอยุธยา กำหนดอายุราว พุทธศตวรรษที่ 20-24

อุโบสถวัดชมพูนันต์

พระประธานวัดชมพูนันต์

ชิ้นส่วนใบเสมาศิลาทรายแดงหน้าพระอุโบสถ

ตัวอย่างพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา

ตัวอย่างพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา

ตัวอย่างพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา

ภาพที่ 104 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่วัดชมพูนันต์ (บริเวณวัดนอกเดิม)
ตำบลทุ่ง อำเภอลำลูกกา

สภาพพื้นที่บริเวณวัดในร่างปัจจุบัน

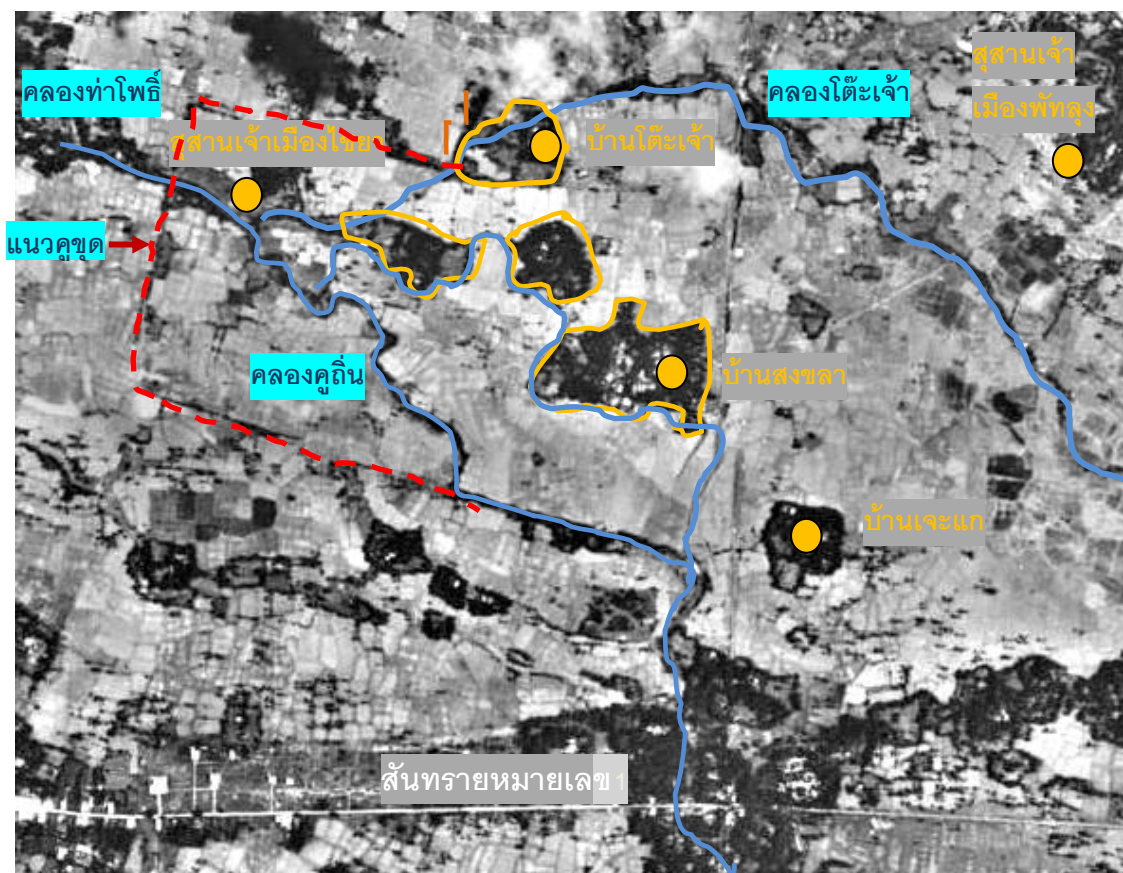
ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปศิลาทรายแดงพบบริเวณร่องคูน้ำ

ชิ้นส่วนใบเสมาพบบริเวณวัดในชิ้นส่วนเครื่องถ้วยลายคราม

ภาพที่ 105 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีที่วัดชมพูพนัส (บริเวณวัดในเดิม)
ตำบลทุ่ง อำเภอลำปาง

3.14 แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา(ดอนทรายขนาดเล็ก ตำบลทุ่ง คลองท่าโพธิ์)

ภาพที่ 106 แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลาจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2468

ที่มา: แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลาจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2468, เข้าถึงเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2558. ดัดแปลงแผนที่จาก: ฐานข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ Williams-Hunt Aerial Photograph Digital Collection⁷⁸

ชุมชนบ้านสงขลาตั้งอยู่บนพื้นดินดอนเล็กๆ รวมดอนบ้านโต๊ะเจ้า บ้านสงขลา และบ้าน เจ๊ะแก จากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์นักล่าว่า เป็นชุมชนที่อพยพมาจากสงขลา ในจดหมายเหตุของหมื่นอารีราชบุรินทร์ (วิน สาลี) พ.ศ.2438 บันทึกไว้ว่า

“ในสมัยอยุธยายังไม่เสียแก่ข้าศึก มีแขกมลายูชื่อ “มะหะรุ่มปะแก” อพยพจากหัวเขาแดงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ทุ่งไฉลก อำเภอบุณฑลพินจนเมื่อเจ้าเมืองไชยาว่าลง จึงโปรดเกล้าให้ มะหะรุ่มปะแกมาครองเมืองไชยา มะหะรุ่มปะแกย้ายมาตั้งเมืองบริเวณบ้านสงขลา สร้างบ้านเรือน ทำเสาหลักเมืองและขุดคูน้ำไว้รอบจากนั้นก็มียี่สิบสี่ต่อมา คือ “มะหะรุ่มตา

⁷⁸<http://gdap.crma.ac.th/>เข้าถึงข้อมูลวันที่ 16/12/57

ไฟ” (บุตรชาย), “มะระห่มมูดา” (บุตรมะหะห่มมูดาไฟ) จนพม่ามาตีไชยาจึงได้อพยพครอบครัวหายไ้⁷⁹

จากการสืบประวัติเชื้อสายสกุลสุลต่านสุลัยมานของมูลนิธิการกุศลไกร-มานะจิตต์ได้กล่าวว่า “เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสามารถตีเมืองสงขลาได้ในปี พ.ศ.2223 ได้โปรดให้มุสตาฟาบุตรชายคนโตของสุลต่านสุลัยมานมาครองเมืองไชยา ส่วนฮะซันและท่านฮุเซน (บุตรของสุลต่านสุไลมานอีก 2 คน)อพยพมาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ท่านฮะซันเข้ารับราชการและมีบทบาทในราชสำนักอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาท่านฮุเซนได้กลับไปช่วยราชการพระยาไชยา(มุสตาฟา)ที่เมืองไชยาและจากนั้นได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปเป็นพระยาพัทลุงมีราชทินนามว่า “พระยาแก้วโกรพพิชัย” ในปีพ.ศ.2226 ส่วนเมืองไชยาภายหลังท่านมุสตาฟาถึงแก่อสัญกรรมใน พ.ศ. 2235 ก็ให้ท่านเตาฟิคือผู้เป็นบุตรปกครองต่อจนถึงพ.ศ.2248”⁸⁰

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนขนาดเล็ก 3 ดอน คือ ดอนบ้านสงขลา บ้านโต๊ะเจ้าและบ้านจะแก ดอนมีขนาด 100-400 เมตร กระจายอยู่ภายในคลองคูถึนและคลองโต๊ะเจ้า⁸¹ มีความสูงจากพื้นดินโดยรอบ 1-2 เมตร จากการศึกษากภาพถ่ายทางอากาศพบว่าร่องรอยการขุดคูน้ำ 3 ด้าน โดยขุดตัดคลองท่าโพธิ์ที่ไหลทางทิศตะวันตกของเมืองเป็นเส้นในแนวเหนือใต้ระยะทาง 500 เมตร ปลายมุมทางทิศเหนือขุดไปจรดกับคลองโต๊ะเจ้าที่ไหลไปรวมกับคลองตะเคียน ส่วนปลายมุมทางทิศใต้ขุดไปเชื่อมกับคลองคูถึนซึ่งจะไหลไปรวมกับท่าโพธิ์ การขุดคูนี้สันนิษฐานว่าขุดเพื่อเป็นประโยชน์ในการป้องกันน้ำไหลป่าเข้าท่วมที่อยู่อาศัยและนาข้าวในหน้าน้ำและเป็นประโยชน์ในการกสิกรรมในการส่งน้ำเข้านา

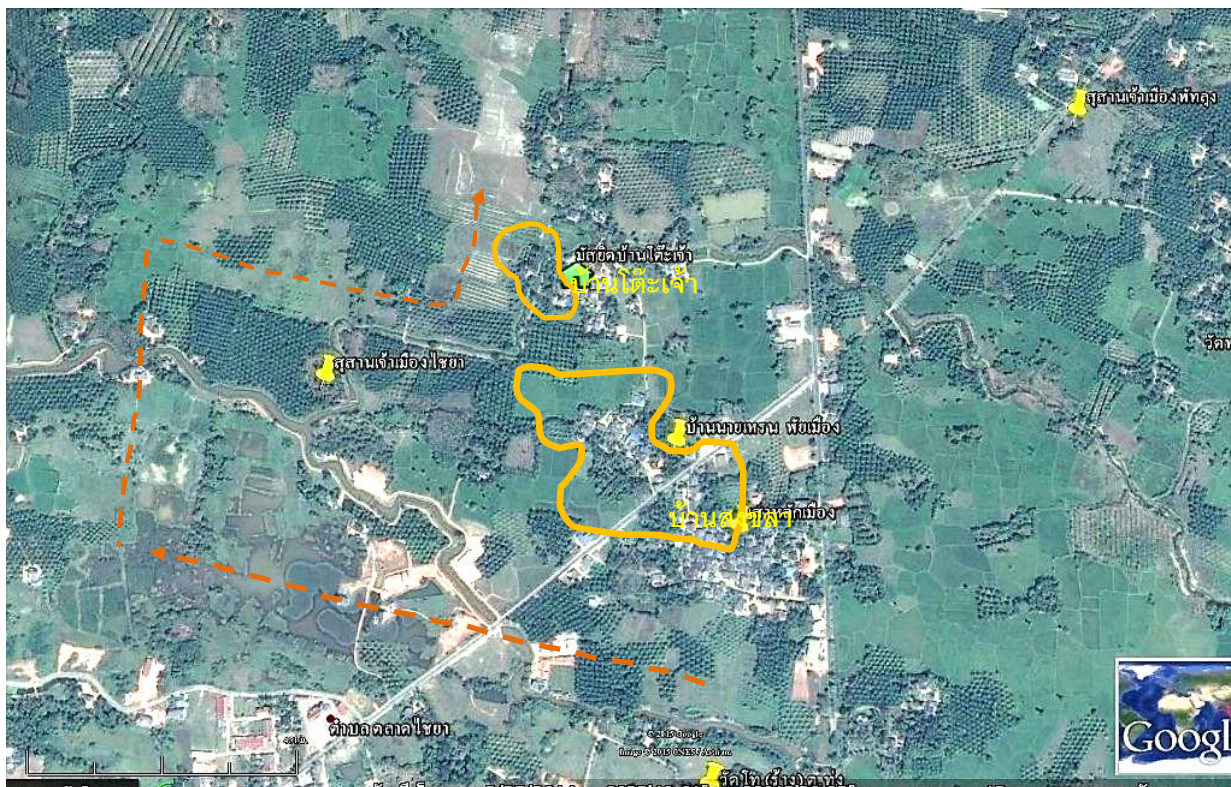
ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: จากการลงสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 พบหลักฐานทางโบราณคดีตามพื้นที่ต่างๆที่น่าสนใจ ดังนี้

⁷⁹ ชนะ นาคเวช, ประวัติท้องถิ่นและบุคคลสำคัญ อำเภอไชยา (สุราษฎร์ธานี: สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2550), 74-76.

⁸⁰ เริงวุฒิ มิตรสุริยะ, บทบาทขุนนางไทยเชื้อสาย “แขก” ในหัวเมืองพัทลุงสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 3, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาวิทยาลัทยรามคำแหง, 2546, 100-103.

⁸¹ คือ คลองท่าโพธิ์ที่แตกออกเป็น 2 สาย เมื่อไหลผ่านบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านสงขลาจะเรียกชื่อแยกเป็นคลองคูถึนและคลองโต๊ะเจ้า

ภาพที่ 107 แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา
(ดัดแปลงจากภาพในโปรแกรม Google Earth)

ตาราง 15 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา ตำบลทุ่ง

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
1. บ้านสงขลา และบ้านโต๊ะเจ้า	ปัจจุบันเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน มีบ้านเรือนปลูกหนาแน่น มีถนนสายตลาดไชยา-วัดจำปาตัดผ่านกลางแหล่งโบราณคดี จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่า บริเวณกลางดอนเป็นที่ตั้งของเสาหลักเมือง บริเวณตัวเมืองและพื้นที่นามักขุดพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาสีขาวเขียนลายสีน้ำเงินและอิฐ จากการสำรวจผิวดินของผู้วิจัยพบชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24 บริเวณใกล้กับเสาหลักเมืองและพบชิ้นส่วนกระเบื้องกาบกล้วยบริเวณใกล้สุสานหลังบ้านนายเหรน ภัยเมือง ⁸²
2. สุสานเจ้าเมือง ไชยา	เรียกว่า “เกาะยอ” ตั้งอยู่บริเวณทางทิศตะวันออกของบ้านสงขลาข้ามตรงจุดแยกคลองคูถิ่นและคลองโต๊ะเจ้า ⁸³ ในปี พ.ศ.2530มูลนิธิรามภทธีไกรและมานะจิตต์ได้เข้ามาทำการบูรณะ บนหลุมฝังศพเขียนว่า “หลุมฝังศพของพระยาไชยามุสตาฟาบุตรของสุลต่านสุไลมานพ.ศ.2148-2235” และ “หลุมฝังศพของพระยาเตาพิคบุตรสุลต่านมุสตาฟา พ.ศ.2182 - 2248”
3. บ้านโต๊ะเจ้า	มีมัสยิดเก่าชื่อมัสยิดบ้านโต๊ะเจ้าหรือยามาอาดิศซอลาตินเอวาลาแต่เดิมเป็นอาคารไม้ยกสูงลักษณะศิลปกรรมเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ผสมระหว่างศิลปกรรมไทยภาคใต้และมุสลิม
4. หลุมฝังศพ พระยาแก้วโกรพ พิชัย (สุเซิน)	ในตำนานกล่าวว่าเจ้าเมืองพัทลุง เป็นน้องชายของพระยามุสตาฟา ต่อมาทรงพระประชวรและต้องการจะมาฝังศพใกล้กับญาติที่ไชยา แต่ปีนั้นเกิดน้ำท่วมหนักทำให้ไม่สามารถนำศพมาฝังที่สุสานจึงฝังพระศพไว้บริเวณทาง ทิศตะวันออกของบ้านป่าขาวในปัจจุบัน ⁸⁴

การกำหนดอายุสมัย: จากการศึกษาบริบทเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่อยู่อาศัยอย่างน้อยราวสมัยอยุธยาตอนปลายและมีการอาศัยหนาแน่นในสมัยรัตนโกสินทร์

⁸² นายเหรน ภัยเมือง (อายุ 90 ปี) บ้านเลขที่ 101 หมู่ 2 บ้านโต๊ะเจ้า ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ละติจูดที่ 9°23'42.54" N ลองจิจูดที่ 99°12'21.86" E ได้ให้สัมภาษณ์ว่าบริเวณหลังบ้านเจอซากหัวเรือ สอดคล้องกับภาพถ่ายทางอากาศที่แสดงให้เห็นว่าเป็นทางน้ำเก่า

⁸³ ละติจูดที่ 9°23'46.22" N ลองจิจูดที่ 99°12'1.79" E

⁸⁴ ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ, **มุสลิมในประเทศไทย** (กรุงเทพฯ : โครงการหอสมุดกลางอิสลาม สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน, 2539), 99.

เสาหลักเมือง

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน

สมัยราชวงศ์ซิง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24

บริเวณที่พบกระเบื้องกาบด้วยบริเวณสุสานใกล้บ้านนายเหรน ภัยเมือง

หลุมฝังศพของพระยาไชยามุสตาฟา (ชาย) และพระยาเตาพิค (ขวา)

มัสยิดบ้านโต๊ะเจ้า

หลุมฝังศพพระยาแก้วโกรพพิชัย

ภาพที่ 108 สภาพแหล่งโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดี
บ้านสงขลา ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.15 แหล่งโบราณคดีสวนยางผู้ใหญ่สิทธิชัย แสงจันทร์ (คลองท่าดิน และคลองตะเตียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งนางเภา ตำบลโมถ้าย อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9° 26' 8.14" N ลองจิจูด (แวง) 99° 5' 17.11" E

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่สิทธิชัย แสงจันทร์กล่าวว่าในปี พ.ศ. 2557 ทำการปรับไถหน้าดินบริเวณสวนหลังบ้านเพื่อปลูกยาง พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมาก⁸⁵

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนสลับแนวลูกฟูกมีห้วยแคมเรือสาขาหนึ่งของคลองท่าดิน ไหลห่างจากแหล่งโบราณคดีทางทิศใต้ห่างไปประมาณ 500 เมตร และห่างจากคลองท่าดินทางทิศเหนือประมาณ 1,300 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 20 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจผิวดินพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ส่วนใหญ่กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ได้แก่ กระจุกและชิ้นส่วนชามเคลือบสีเขียวจากเตาครีส์ชันาลัย, ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวจากเตาหลงเขวียน มณฑลเจ้อเจียง สมัยราชวงศ์หมิง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนลำตัวภาชนะและจุกภาชนะภาชนะดินเผาเนื้อดินมีเนื้อหยาบ และพบชิ้นส่วนกำไลทำจากโลหะจำนวน 1 ชิ้น ยาว 6 เซนติเมตร หนาประมาณ 1 เซนติเมตร ปลายด้านหนึ่งตัน

การกำหนดอายุสมัย: จากข้อมูลการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีสวนยางผู้ใหญ่สิทธิชัย แสงจันทร์ร่วมสมัยอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-24 (พบโบราณวัตถุช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22)

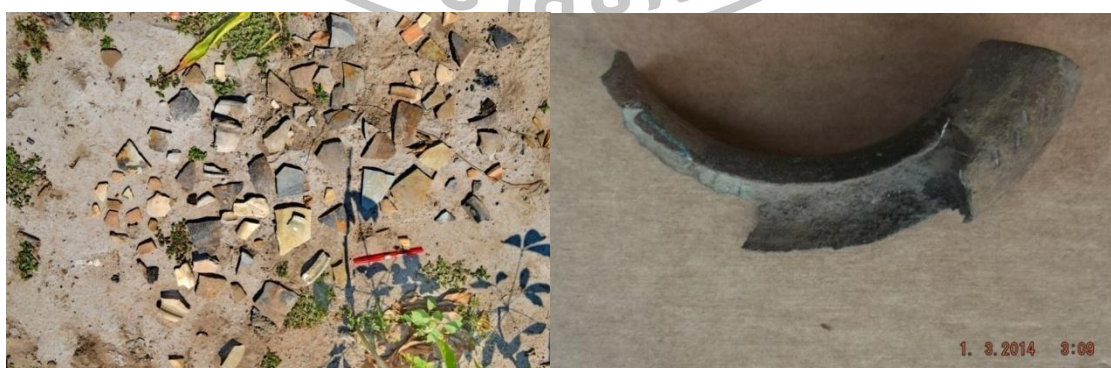
⁸⁵ ข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์นายสิทธิชัย แสงจันทร์ (อายุ 57 ปี) บ้านเลขที่ 13/1 และนายเจริญศักดิ์ เพชรหล่อ (อายุ 39 ปี) บ้านเลขที่ 5/3 หมู่ 6 บ้านทุ่งนางเภา โมถ้าย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพแหล่งโบราณคดีสวนผู้ใหญ่สุทธิชัย แสงจันทร์

กระปุกเคลือบสีเขียวจากเตาศรีสังขนาลัย กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-21

ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยชิ้นส่วนทำโล่ทำจากโลหะ (สำริด)

ภาพที่109 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีสวนผู้ใหญ่สุทธิชัย แสงจันทร์ บ้านทุ่งนางเภา ตำบลโมถ่าย อำเภอยะยา

3.16 แหล่งโบราณคดีบ้านโรงดำ (คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านโรงดำ ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°25'36.47"N ลองติจูด(แวง) 99°11'4.76"E

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของนายอุดม อินหนองทะกล่าวว่เมื่อปี พ.ศ.2545 ได้ทำการขุดหลุมบริเวณหลังบ้านแพบหม้อดินเผาบรรจุอัฐิและกระดูกจำนวนมากจึงได้นำโบราณวัตถุไปมอบให้กับทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา⁸⁶

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบมีคลองตะเคียนไหลผ่านทางทิศตะวันตก ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 400 เมตร แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าต้นเคี่ยมห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 10 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: กระจุกลายครามและเขียนสี กระจุกสีและเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หมีง, กระจุกและไหเคลือบสีน้ำตาลจากเตาศรีษณาลัย (บ้านป่ายาง) ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22, เตาปูนสำริด เป็นต้น โบราณวัตถุส่วนใหญ่ร่วมสมัยกับอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 จากการลงพื้นที่สำรวจเพิ่มเติมของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีบนผิวดินเพิ่มเติม

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านโรงดำร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

ภาพที่ 110 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีบ้านโรงดำ

⁸⁶ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นายอุดม อินหนองทะ (อายุ 42 ปี) บ้านเลขที่ 9/1 หมู่ 5 บ้านโรงดำ ตำบลตลาด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.17 แหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนารและดอนอิฐ(คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°24'34.24"N ลองจิจูด(แนว) 99°11'40.67"E

วัดไตรรัตนารหรือวัดตะเคียนไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด จากข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าแต่เดิมเป็นวัดร้าง จากนั้นมีการบูรณะซ่อมแซม ปัจจุบันเป็นวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา ทางทิศใต้ของวัดตะเคียนข้ามฝั่งคลอง คือ แหล่งโบราณคดีที่ดอนอิฐ พบหลักฐานเป็นอิฐจำนวนมาก

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนดอนกว่าพื้นที่ราบโดยรอบประมาณ 1-2 เมตร มีคลองตะเคียนไหลผ่านทางทิศใต้ของแหล่งโบราณคดี วัดตะเคียนเปลี่ยนชื่อเป็นวัดไตรรัตนารในปีพ.ศ. 2522 พื้นที่ครึ่งหนึ่งของวัดเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดไตรรัตนารสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2481

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดี ดังนี้

ตาราง 16 ข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนารและดอนอิฐ

แหล่งที่พบ	ข้อมูลทางโบราณคดี
อุโบสถวัดไตรรัตนาร	เป็นอุโบสถสร้างสมัยพระครูมงคลวรญาณ (ลั่น) ฐิตญาณ เมื่อปีพ.ศ.2547สร้างทับโบสถ์เดิม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาทรายแดงเป็นพระประธาน จากการไม่ทำแถวกลับบัวรองรับรัศมี พระพักตร์มีลักษณะท้องถื่น พระเกศาทำเป็นหนามขนุน ชายสังฆาฏิใหญ่ยาวจรดพระนาภีสมัยอยุธยาตอนปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์ รอบอุโบสถมีโบสถมาเดี่ยวทำจากหินทรายแดงจำนวน 8 โบสถ์ขนาด 39x90x14เซนติเมตร ขนาดของโบสถมาใหญ่ใกล้เคียงกับวัดพระบรมธาตุและวัดพระประสงฆ์ ลวดลายบนโบสถมาสันนิษฐานว่ามีการสลักปี พ.ศ.2499ซึ่งเป็นปีที่ทำการบูรณะไว้บนโบสถมา ลวดลายมีความคล้ายคลึงกับวัดท่าโพธิ์ สันนิษฐานว่าเป็นโบสถมาเก่าสมัยอยุธยาที่นำมาแกะสลักลวดลายใหม่พ.ศ. 2499 จากการเดินสำรวจผิวดินไม่พบโบราณวัตถุเพิ่มเติมเนื่องจากมีการถมดินหลายครั้ง
ดอนอิฐ ละติจูด 9°24'28.2"N ลองจิจูด 99°11'31.3"E	อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัด มีคลองตะเคียนไหลผ่านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของแหล่งโบราณคดี ลักษณะเป็นเนินดินกว้างประมาณ 30x30 เมตร จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ นายพร้อม ครชเวชกล่าวว่า พบอิฐทั้งเนินแต่เดิมทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของบ้านมีกองอิฐ ลักษณะคล้ายเตาเผาจำนวน 2 เตา ⁸⁷ จากการเดินสำรวจพบอิฐทั่วทั้งบริเวณ อิฐมีขนาด 17x29x5.5 เซนติเมตร ไม่พบโบราณวัตถุประเภทอื่น

⁸⁷ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากนายพร้อม ครชเวช (อายุ84ปี) บ้านเลขที่ 8/1 หมู่ 3 บ้านนาอิฐ (ดอนอิฐ) ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณวัดไตรรัตนากรอย่างน้อยร่วมสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24

อุโบสถ พระประธานและโบสถ์มาวัดไตรรัตนากร(วัดตะเคียน) ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา

แหล่งโบราณคดีดอนอิฐข้างวัดไตรรัตนากร

ภาพที่ 111 สภาพแหล่งและหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดไตรรัตนากร และดอนอิฐ

3.18 แหล่งโบราณคดีกุฎิยายหงส์ ยายหาร (คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

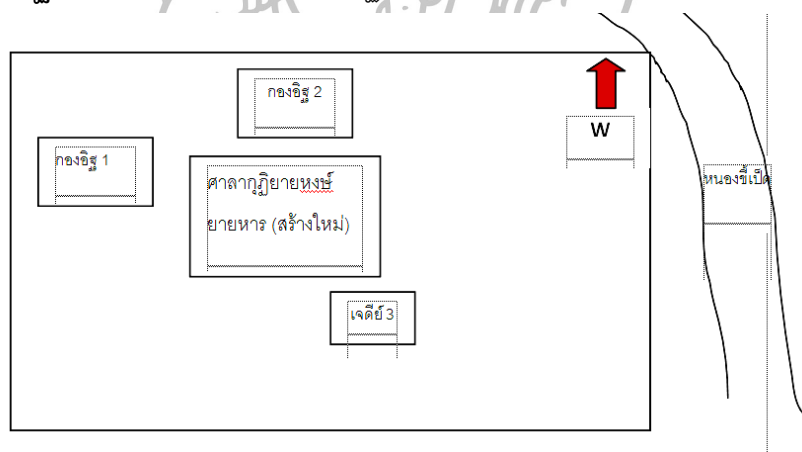
พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) $9^{\circ}25'2.26''\text{N}$ ลองจิจูด(แวง) $99^{\circ}12'11.57''\text{E}$

กุฎิยายหงส์ยายหารไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีการทำบุญในเดือนเมษายนของทุกปี⁸⁸

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนที่ราบระหว่างคลองหนองซี้เปิดที่แยกออกเป็น 2 สาย บริเวณวัดไตรรัตนากร สายหนึ่งคือคลองหนองซี้เปิดไหลไปรวมกับคลองหลงออกคลองใหญ่ พุมเรียงอีกสายไหลไปทางทิศใต้ผ่านตำบลทุ่งและออกที่คลองพุมเรียง ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีมีการสร้างอาคารเพื่อเป็นที่เคารพและสักการะของชาวบ้าน ส่วนพื้นที่โดยรอบเป็นสวนยางสวนปาล์มและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านพื้นที่บริเวณนี้มีน้ำท่วมทุกปี

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานทางโบราณคดี พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญดังนี้

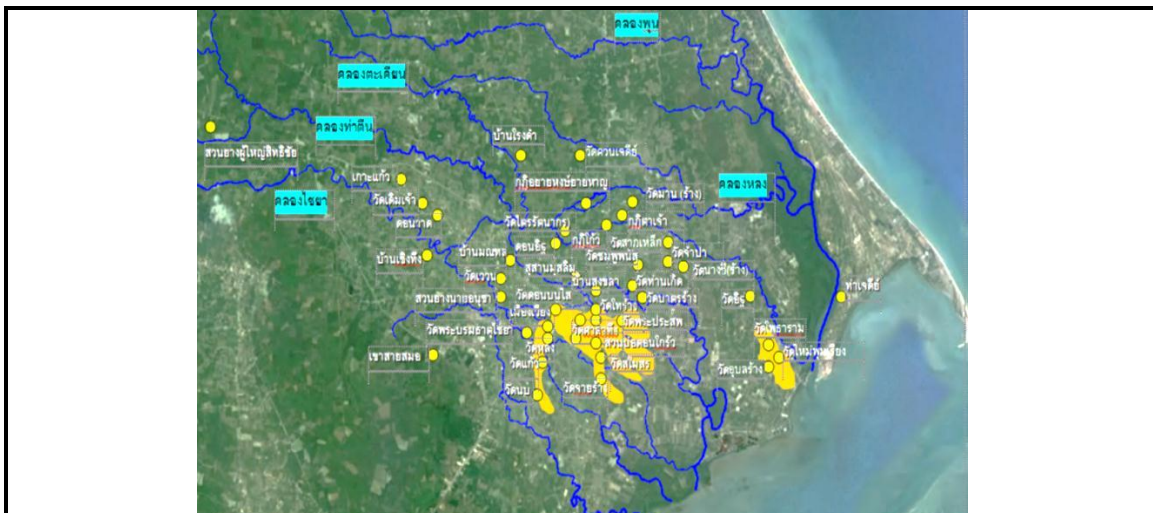
ภาพที่ 112 แผนผังบริเวณกุฎิแม่ยายหงส์ ยายหาร

ก. **กองอิฐ** สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ พบจำนวน 3 กอง **กองที่ 1** ตั้งอยู่ทางทิศใต้ มีลักษณะวางเรียงเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 2x4 เมตร สูง 1.50 เมตร, **กองที่ 2** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกมีดินปกคลุม ด้านล่างมีแนวอิฐวางเรียงเป็นฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 3x3.5 เมตร สูง 2 เมตรและ**กองที่ 3** อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อเป็นสี่เหลี่ยมขนาด 1.5x1.6 เมตร สูง 50 เซนติเมตร อิฐส่วนใหญ่มีขนาด 17x26x6 เซนติเมตร

⁸⁸นายสมนึก บัวอินทร์ (อายุ 62 ปี) และนางตรุณี บัวอินทร์ บ้านเลขที่ 135 หมู่ 4 บ้านคงคาชัย ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข. ชั้นส่วนภาชนะดินเผา จากการเดินสำรวจไม่พบโบราณวัตถุบนผิวเพิ่มเติม (สันนิษฐานว่าอาจเนื่องจากใบไม้ที่กองค่อนข้างรก) แต่พบชั้นส่วนภาชนะดินเผาหนาแน่น บริเวณบ้านนายสมนึก บัวอินทร์ซึ่งห่างแหล่งโบราณคดีไปทางทิศใต้ประมาณ 200 เมตร ส่วนใหญ่เป็นชั้นส่วนเครื่องถ้วยจีน ได้แก่ **สมัยราชวงศ์ซ่งใต้**พบชั้นส่วนชามเคลือบเขียวจากเตาหลงฉวน มณฑลเจ้อเจียงกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18 จำนวน 1 ชั้น, **สมัยราชวงศ์หมิง** พบชั้นส่วนชามลายครามจากเตาจิงเต๋อเจิ้นราชวงศ์หมิงกำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21-22 จำนวน 2 ชั้น, ชั้นส่วนชามลายครามจากเตาฝิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยน กำหนดอายุราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22, **สมัยราชวงศ์ชิง** พบเครื่องลายครามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 24 จากข้อมูลการสัมภาษณ์กล่าวเคยขุดพบดัลล์เคลือบเขียวดัลล์เคลือบเขียวจากเตาเต๋อฮั่วสมัยราชวงศ์ซ่งใต้กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18จำนวนหลายใบ

การกำหนดอายุสมัย: เป็นที่น่าสนใจว่าพบหลักฐานประเภทเครื่องถ้วยจีนในสมัยช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18 บริเวณแหล่งโบราณคดี แต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงการสำรวจเบื้องต้นที่พบโบราณวัตถุประเภทเครื่องถ้วย 2-3 ชิ้นในพื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีประกอบกับโบราณสถานไม่เก่าไปกว่าสมัยอยุธยา จึงสันนิษฐานเบื้องต้นว่าอย่างน้อยมีการเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณกุฏิแม่ยายหงส์ ย้ายหารในช่วงร่วมสมัยอยุธยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-24 (บริเวณตำบลทุ่งอาจมีการใช้พื้นที่ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งจะอภิปรายในข้อบทวิเคราะห์ต่อไป)

สภาพพื้นที่บริเวณภูมิยางหงส์ ยายหาร

กองอิฐกองที่ 1

กองอิฐกองที่ 2

กองอิฐกองที่ 3

ภาพที่ 113 สภาพพื้นที่และกองอิฐที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีภูมิยางหงส์ ยายหาร ตำบลทุ่ง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตลับเคลือบเขียวจากเตาต่อฮั่วสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ราว
ปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18

ตลับเคลือบเขียวจากเตาต่อฮั่วสมัยราชวงศ์ซ่งใต้
ปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวเตาหลงฉวน สมัยซ่งใต้
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาจิงเต๋อเจิ้น
สมัยราชวงศ์หมิงราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21-22

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาผิงเหอ
สมัยราชวงศ์หมิงราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22

ชิ้นส่วนเครื่องลายครามจากเตาอันซี
สมัยราชวงศ์ซ่งราวพุทธศตวรรษที่ 24

ภาพที่ 114 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่พบบริเวณใกล้กับแหล่งโบราณคดีกุ๊ยกวางหงส์ยายหาร
ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.19 แหล่งโบราณคดีกุฎิโกบ (คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°24'41.96"N ลองจิจูด(แวง) 99°12'37.99"E

ชาวบ้านเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่ากุฎิโกบ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ชาวบ้านได้ทำการขุดขยายคลองตะเคียนพบกระดูกบริเวณกุฎิโกบจำนวนหลายชิ้น

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนไหลผ่านแหล่งโบราณคดีทางทิศเหนือ

ประวัติการศึกษา: สำนักศิลปากรที่ 15 ทำการสำรวจในเดือนมีนาคมปีพ.ศ. 2558

หลักฐานโบราณคดี: โบราณวัตถุเป็นกระดูกพบจำนวน 11 ใบเป็นกระดูกเคลือบขาวสมัยราชวงศ์ซึ่งกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 จำนวน 1 ใบและกระดูกเคลือบขาว กระดูกลายคราม กระดูกสีสมัยราชวงศ์หิมช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

การกำหนดอายุสมัย: เป็นที่น่าสนใจว่าพบหลักฐานประเภทเครื่องถ้วยจีนในสมัยช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18 บริเวณแหล่งโบราณคดี แต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงการสำรวจเบื้องต้นที่พบโบราณวัตถุประเภทเครื่องถ้วยจีนในพื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีประกอบด้วย โบราณวัตถุ ส่วนใหญ่อยู่ในสมัยอยุธยาจึงสันนิษฐานเบื้องต้นว่าอย่างน้อยมีการเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณกุฎิโกบในช่วงร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

ภาพที่ 115 กระปุกที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีกุฎิโกบ ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย ที่มาของข้อมูลและภาพ : สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช

3.20 แหล่งโบราณคดีกุฎิตาเจ้า (คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°24'41.96"N ลองจิจูด(แนว) 99°12'37.99"E

กุฎิตาเจ้าไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด จากข้อมูลสัมภาษณ์ กล่าวว่าเป็นที่อยู่ของตาเจ้ามีเจดีย์เก่าอยู่ 1 องค์ ต่อมาในปี พ.ศ.2534 ได้มีการบูรณะตัวเจดีย์เดิม และสร้างศาลาคลุม ในการขุดทำศาลาครั้งนั้นพบอิฐ กระปุกจำนวนมากไป⁸⁹ ปัจจุบันกุฎิตาเจ้า ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้าน มีการทำบุญในเดือนเมษายนของทุกปี

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนสายที่ไหลไปลงคลองพุมเรียงไหลผ่านแหล่งโบราณคดีทางทิศเหนือห่างจากแหล่ง ประมาณ 200 เมตร แหล่งโบราณคดีกุฎิตาเจ้าอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบัน ประมาณ 8 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **เจดีย์** สูงประมาณ 2.5 เมตร กว้างประมาณ 1.5 เมตร ฐานด้านล่างเขียนว่าได้รับการบูรณะ ครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ.2534 เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้ 12 ฐานล่างทำเป็นฐานสิงห์รองรับองค์ระฆัง ทำเป็นเป็นทรงสูง ส่วนยอดทำเป็นบัวกลุ่ม ลักษณะเจดีย์เป็นศิลปะแบบปลายอยุธยา ถึงต้นรัตนโกสินทร์, **อิฐ** พบกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะตรงเนินดินที่สร้างศาลา, **ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา** จากการเดินสำรวจไม่พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาบริเวณแหล่งโบราณคดี (อาจเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างรก) แต่จะพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาหนาแน่นบริเวณผิวดิน บ้านนางกิมชิต ศักดิ์ช้อยห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 50 เมตร มีทั้งชิ้นส่วนภาชนะดินเผา เนื้อดินทำลวดลายประทับคล้ายหม้อตาล, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาจากประเทศจีน ได้แก่ ชิ้นส่วนชามเคลือบเขียวจากเตาซินฮู้ย มณฑลกวางตง **สมัยราชวงศ์ถัง** กำหนดอายุราวปลาย พุทธศตวรรษที่ 13-14 จำนวน 1 ชิ้น, **สมัยปลายราชวงศ์ซ่งใต้-เยวี่ยน** พบชิ้นส่วนชามเคลือบเขียว จากเตาหลงฉวน มณฑลเจ้อเจียง กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18-19 จำนวน 1 ชิ้น, **สมัยราชวงศ์หมิง** พบชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาอันซี กำหนดอายุราวกลาง ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 จำนวน 1 ชิ้น, ชิ้นส่วนชามลายครามจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 21 จำนวน 4 ชิ้นและอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 21-22

⁸⁹นางกิมชิต ศักดิ์ช้อย (อายุ 83 ปี) บ้านเลขที่ 76 และนายอรุณ คุชอนันต์ (อายุ 91 ปี) บ้านเลขที่ 72 หมู่ 5 บ้านถนนหลวง ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จำนวน 4 ชั้น, ชั้นส่วนชามลายครามจากเตาฝั่งเหอ มณฑลฝูเจี้ยน กำหนดอายุราวต้นถึงกลาง พุทธศตวรรษที่ 22, **สมัยราชวงศ์ซิง**พบด้วยเคลือบสีน้ำตาล จากเตาต่อฮั่ว มณฑลฝูเจี้ยน กำหนดอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 และชั้นส่วนชามจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน กำหนดอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24, **ชั้นส่วนชามลายสีดําจากเวียดนาม** สมัยราชวงศ์เต๋อริ่น กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20, **ชั้นส่วนชามลายครามญี่ปุ่น**จากเตาอิเซน เมืองนาริตะ สมัยเอโดะ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้น

การกำหนดอายุสมัย: เป็นที่น่าสนใจว่าพบหลักฐานประเภทเครื่องถ้วยจีน ในสมัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 บริเวณแหล่งโบราณคดี แต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงการสำรวจเบื้องต้น ที่พบโบราณวัตถุประเภทเครื่องถ้วย 1 ชิ้นในพื้นที่บริเวณแหล่งโบราณคดีประกอบด้วยโบราณวัตถุ และโบราณสถานส่วนใหญ่อยู่ในสมัยอยุธยาจึงสันนิษฐานเบื้องต้นว่าอย่างน้อยมีการเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณกุฎิตาเจ้าในช่วงร่วมสมัยอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 (บริเวณตำบลทุ่ง อาจมีการใช้พื้นที่ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งจะทำการอภิปรายในข้อบทรวิเคราะห์ต่อไป)

ภาพที่ 116 เจดีย์ที่แหล่งโบราณคดีกุฎิตาเจ้า ตำบลทุ่ง อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

บ้านนางกิมชิต คักดีซู้ย

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน

ซีเคลือบเขียวเตาซินฮู้ย สมัยราชวงศ์ถังราว
ปลายพุทธศตวรรษที่ 13-14

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาหลงฉวน
ราชวงศ์ซ่งใต้-เยวี่ยนปลายพุทธศตวรรษที่ 18-19

ชิ้นส่วนขามลายครามเตาอันซี ราชวงศ์หมิง
ราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 21

ชิ้นส่วนขามลายครามเตาจิ้งเต๋อเจิ้น
สมัยราชวงศ์หมิงปลายพุทธศตวรรษที่ 21-22

ชิ้นส่วนขามลายสีด้าจากเวียดนาม
สมัยราชวงศ์เตวี่น ราวพุทธศตวรรษที่ 20

ชิ้นส่วนขามลายครามญี่ปุ่นจากเตาอิเซน
สมัยเอโดะราวพุทธศตวรรษที่ 22

ภาพที่ 117 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน เวียดนามและญี่ปุ่นที่พบบ้านนางกิมซู้ย คักดีซู้ย
แหล่งโบราณคดีกุฎิตาเจ้า ตำบลทุ่ง อำเภอลำพูน

3.21 แหล่งโบราณคดีวัดมานร้าง (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่ง คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°24'49.67"N ลองจิจูด(แนว) 99°12'49.90"E

วัดมานร้างไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นหรือร้างไปในสมัยใด ชาวบ้านกล่าวว่าแต่เดิมมีเจดีย์และสระน้ำ เมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อปลูกสวนปาล์มและสวนยางโบราณวัตถุที่เคยพบภายในวัดมาน ได้แก่ หินบดยา ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา⁹⁰ ลูกปัด⁹¹ และอิฐกระจายอยู่ทั่วไป จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัยใน **ศิลาจารึกวัดจำปาสมุทร** 1.จารในปีพ.ศ.2309 กล่าวถึงมหาจันทร์ เจ้าบุญจนและอ้าแดงทองเพชรได้ทำบุญถวายที่นา กระบือข้าทาส ปัจจัยแก่วัดจำปา มีการถวายที่นากินอาณาเขตไปจรดวัดทมานทางทิศเหนือ จากข้อมูลและสภาพที่ตั้งสอดคล้องกับจารึก สันนิษฐานว่าเป็น วัดทมานในจารึกวัดจำปา

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนไหลห่างจากแหล่งโบราณคดีทางทิศใต้ประมาณ 200 เมตร ปัจจุบันเป็นสวนยาง

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: จากการลงพื้นที่สำรวจปีพ.ศ.2557 พบหลักฐานทางโบราณคดีกระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ อิฐขนาด 19x30x6 เซนติเมตร, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินมีลักษณะเนื้อหยาบ, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง(คล้ายก้นครก?), ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียว และชิ้นส่วนขามลายคราม สามารถนำมาวิเคราะห์หาอายุสมัยได้ 1 ชิ้น คือ ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาผู้เถียน มณฑลผู้เจี้ยน สมัยราชวงศ์เยวี่ยนกำหนดอายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 19

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าอย่างน้อยได้มีการใช้พื้นที่บริเวณนี้ในสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-24 คือ วัดทมานในจารึกกำหนดปีพ.ศ.2308

⁹⁰นายถนอม รอดรักษา (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 19, นายวิจิต ราชม่าน (อายุ 56 ปี) บ้านเลขที่ 68 หมู่ 2 บ้านทุ่งนอก, นางกิมชิต ศักดิ์ช้อย (อายุ 83ปี) บ้านเลขที่ 76 หมู่5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

⁹¹นางบุญหอม อินทจักร์ (อายุ 77 ปี) บ้านเลขที่ 16 หมู่ 2 บ้านชายเหมือง ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพพื้นที่บริเวณวัดมานรังในปัจจุบัน

อิฐที่กระจายทั่วทั้งบริเวณ อิฐมีขนาด 19x30x6 เซนติเมตร

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่กระจายอยู่ตามผิวดิน

ชิ้นส่วนขามเคลือบเขียวจากเตาผู้เถียนราชวงศ์เยวี่ยน
กลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 19

ภาพที่ 118 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดมานรัง ตำบลทุ่ง
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.22 แหล่งโบราณคดีวัดจำปา (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่ง คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านหัวนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°24'26.10" N ลองจิจูด(แนว) 99°13'3.50" E

วัดจำปาไม่มีประวัติที่แน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใดแต่สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์พบจารึก 2 หลักกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 24

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนไหล ผ่านห่างจากแหล่งโบราณคดีทางทิศเหนือประมาณ 500 เมตร

ประวัติการศึกษา: กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดจำปาเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้า 1533 ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 และมีการสำรวจโดยกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2519 และ 2529

หลักฐานทางโบราณคดีจากการศึกษาพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่

ก. **จารึก** พบจำนวน 2 หลัก คือ

- **ศิลาจารึกวัดจำปา สก.1**จารในปี พ.ศ. 2309 ทำจากหินทรายสีเทา อักษรขอมภาษาไทย เนื้อหากล่าวถึงมหาจันทร์ เจ้าบุญจนและอำแดงทองเพชรได้ทำบุญถวายที่นากระปือ ข้าทาส บั้จจ่ายแก่วัดจำปา

- **ศิลาจารึกวัดจำปา สก.6**จารในปี พ.ศ. 2319 ทำจากหินทรายแดงรูปใบเสมา อักษรขอม ภาษาไทยปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่วัดสมุหนิมิต เนื้อหากล่าวถึงอาจารย์วัดจำปา ภิกษุสงฆ์ สามเณร สีกาบุญรอดได้อาห็นจากเขาโพธิ์มาทำพระพุทธรูป 32 องค์มอบแก่วัดหินศิลาเตียบ 9 องค์ ถ้าวังพระโค 23 องค์นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการถวายที่นาบริเวณวัดนางชีแก่วัดจำปา

ข. **วิหาร** เป็นอาคารไม้ ส่วนฐานก่ออิฐถือปูนขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 15 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นอาคารไม้ไม่ใช้ตะปูยึด ตัววิหารแต่เดิมเป็นอาคารไม่มีฝา หลังคาวิหารเป็นหลังทรงจั่วซ้อนชั้นปีกนกลดหลั่นกัน 3 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องเชิงชายเป็นลายเทพพนมและลายกนก รูปดอกไม้มือขประเจิดยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง หน้าบันแกะสลักไม้เป็นลายก้านขดหางโตและพุ่มข้าวบิณฑ์ เล่ากันว่าเป็นฝีมือของเณรช่างเขียน บานไม้ประตูเป็นไม้แกะสลักเทวดาสวมรูปเทวดาสวมชฎา มีเรือนแก้วล้อมรอบ เคียงเครื่องทรงประดับด้วยกระจกลี พระหัตถ์ขวานทรงพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายจับก้านลายกนก ประทับบนยืนแท่น มีมารแบกด้านล่างสุด ส่วนโครงสร้างอาคารเป็นเสาแปดเหลี่ยม ทำเป็น 6 แถว แถวละ 8 ต้น รวมเป็น 48 ต้น ภายในอาคารประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายแดงฉาบด้วยปูน ประทับนั่งปางมารวิชัยเป็นพระประธาน ด้านหน้าวิหารทรงบันได้มีรูปยักษ์ถือตะบอง

ตัววิหารล้อมรอบด้วยใบเสมาคู่ 16 ใบ ทำจากปูนปั้น นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุอื่นที่น่าสนใจ เช่นภาพแกะสลักไม้รูปราหูเป็นศิลปะท้องถิ่นของภาคใต้ เป็นต้น

ค. พระพุทธรูปศิลาทรายแดงลักปิดทองด้านทิศเหนือของพระวิหาร
สันนิษฐานว่าแต่เดิมเป็นเหล่าพระพุทธรูปที่อยู่ด้านหลังของพระประธานในวิหาร (สันนิษฐานจากภาพเก่า)ส่วนใหญ่มีการซ่อมแซมพอกปูนทับ

ในการสำรวจของกรมศิลปากรปี พ.ศ. 2529 พบโบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาบนผิวดิน ได้แก่ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อหยาบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนเคลือบขาวเขียนสีน้ำเงินสมัยราชวงศ์หมิงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-21 ส่วนการลงพื้นที่ของผู้วิจัยไม่พบโบราณวัตถุเพิ่มเติมอาจเนื่องมาจากการถมดินบริเวณภายในวัดหลายครั้ง

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าอย่างน้อยวัดจำปาสร้างในร่วมสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24

ภาพเก่าวิหารวัดจำปาถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2517

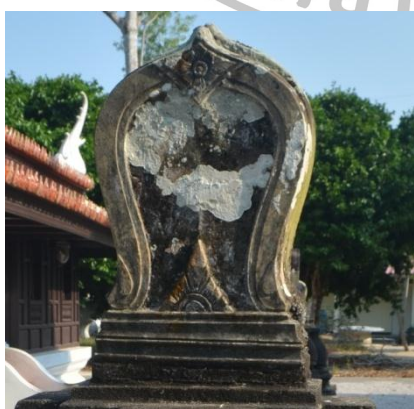
สภาพของวิหารในปัจจุบัน

พระประธานภายในอุโบสถวัด

จำปาภาพบานประตูวิหารวัดจำปา (ของเดิม)

โบสถ์วัดจำปา

ตัวอย่างพระพุทธรูปศิลาทรายแดงลงรักปิดทอง

ภาพที่ 119 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีแหล่งโบราณคดีวัดจำปาตำบลทุ่ง
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.23 แหล่งโบราณคดีวัดสากเหล็ก (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่ง คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านห้วยนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°25'36.47"N ลองจิจูด(แนว) 99°11'4.76"E

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์วัดสากเหล็กเป็นวัดร้าง ไม่ทราบว่าร้างไปในสมัยใด ต่อมาได้มีการเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณวัดตั้งเป็นโรงเรียนวัดสากเหล็ก ชุมชนจึงได้ร่วมทำศาลาเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปที่พบภายในวัด ต่อมาโรงเรียนวัดสากเหล็กได้ร้างลง ปัจจุบันได้กลายเป็นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารตำบลทุ่ง วัดสากเหล็กมีลายแทงว่า “ วัดสากเหล็ก มีสากไว้ให้ ทุกคนที่มิได้ ใช้แล้วเอามาคืน”⁹²

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนไหลผ่านแหล่งโบราณคดีทางทิศเหนือห่างประมาณ 300 เมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

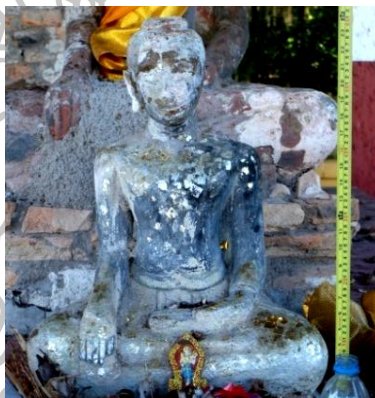
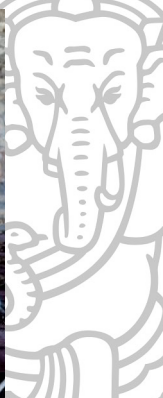
หลักฐานโบราณคดี: จากการลงพื้นที่พบศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทำจากศิลาทรายแดงจำนวน 8 องค์ พระพักตร์มีลักษณะท้องถื่น เม็ดพระศกเป็นหนามขนุน ชายสังฆาฏิทำเป็นแผ่นใหญ่เรียบแบน จากลักษณะสันนิษฐานว่าไม่เก่ากว่าสมัยอยุธยาตอนปลาย

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดสากเหล็กเป็นวัดที่สร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์

⁹²นางเนื่อม เพชรศรี (อายุ 84 ปี) และนางเนาวรัตน์ เพชรศรี (อายุ 61 ปี) บ้านเลขที่ 23 หมู่ 5 บ้านห้วยนอน ตำบลทุ่ง และนายชนะ นาคเวช (อายุ 80 ปี) บ้านเลขที่ 307 ถนนรักษนรกิจ หมู่ 1 บ้านตลาด ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระพุทธรูปหินทรายแดงวัดสากเหล็ก

ตัวอย่างพระพุทธรูปหินทรายแดง สูง 57เซนติเมตร

ตัวอย่างพระพุทธรูปหินทรายแดง สูง 61เซนติเมตร

หน้าตักกว้าง 45 เซนติเมตร

หน้าตักกว้าง 45 เซนติเมตร

ตัวอย่างพระพุทธรูปหินทรายแดง

สูง 125 เซนติเมตรหน้าตักชำรุด

ตัวอย่างพระพุทธรูปหินทรายแดง สูง 148เซนติเมตร

หน้าตักกว้าง 82 เซนติเมตร

ภาพที่ 120 พระพุทธรูปหินทรายแดง แหล่งโบราณคดีวัดสากเหล็กร้าง ตำบลทุ่ง
อำเภอไชยา

3.24 แหล่งโบราณคดีวัดนางชีร้าง (ดอนทรายขนาดเล็กตำบลทุ่ง คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ที่ 5 บ้านหัวนอน ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°24'25.03"N ลองติจูด(แวง) 99°13'16.21"E

วัดนางชีร้างไม่มีประวัติการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่จากจารึกวัดจำปา สภ.6 จารในปี พ.ศ.2319 ทำจากหินทรายแดงรูปใบเสมา อักษรขอม ภาษาไทยปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่วัดสมุหนิมิต เนื้อหากล่าวถึงอาจารย์วัดจำปา ภิกษุสงฆ์ สามเณร สীগาบุญรอดได้เอาหินจากเขาโพธิ์มาทำพระพุทธรูป 32 องค์ มอบแก่วัดหินศิลาเตียบ 9 องค์ ถ้าวังพระโค 23 องค์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการถวายที่นาบริเวณวัดนางชีแก่วัดจำปา แสดงให้เห็นว่าวัดนางชีน่าจะจะมีมาก่อนพ.ศ.2319

สภาพภูมิศาสตร์: เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 2 เมตร มีคลองตะเคียนไหลผ่านแหล่งโบราณคดีทางทิศเหนือห่างไปประมาณ 500 เมตร ปัจจุบันเป็นสวนปาล์ม

ประวัติการศึกษา: สำรวจโดยอศ.มศ.และหน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราช กรมศิลปากรปีพ.ศ. 2537 กำหนดให้เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24⁹³

หลักฐานโบราณคดี: พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **ฐานอาคาร** มีลักษณะคล้ายวิหารหรือฐานชุกชีมีสภาพชำรุดเสียหาย ปัจจุบันเหลือเป็นแนวสูงประมาณ 120 เซนติเมตร กว้างประมาณ 280 เซนติเมตร อีฐมีขนาด 14x29x6 เซนติเมตร บนฐานชุกชีมีชั้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดงไม่มีเศียร 2 องค์, **เจดีย์** ห่างจากวิหารหรือฐานชุกชีไปทางทิศใต้ 16 เมตร มีสภาพเป็นป่ารก, **ชั้นส่วนภาชนะดินเผา** จากการสำรวจผิวดินของผู้วิจัยพบชั้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินมีลักษณะเนื้อหยาบจำนวน 4 ชั้น, ชั้นส่วนเครื่องเคลือบขาว 1 ชั้นและลายคราม 2 ชั้น สามารถวิเคราะห์ได้ 1 ชั้น คือชั้นส่วนชามลายครามจากเตาจึงเต้อเงินสมัยราชวงศ์ซึ่งกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้น สันนิษฐานว่าวัดซากเหล็กสร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 23-24 จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์

⁹³ กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจทำเจดีย์และวัดนางชี(ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537), เอกสารจัดสำเนา

ฐานอาคาร (ซุกซี้?)

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดง

ชิ้นส่วนขามลายครามจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น สมัยราชวงศ์ซิง ราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

ภาพที่ 121 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดนาง
ซีร้าง ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.25 แหล่งโบราณคดีวัดอิฐ (คลองตะเคียน)

ที่ตั้ง: หมู่ 6 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°24'9"N ลองติจูด(แวง) 99°14.14"E

วัดอิฐหรือวัดอิฐวนารามไม่มีประวัติว่าสร้างขึ้นในสมัยใด ปัจจุบันเป็นวัดป่า ลังก่อสร้างภายในวัดมีอายุไม่เกิน 50 ปี

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอนมีคลองตะเคียนไหลผ่านทางทิศเหนือ ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 200 เมตร

ประวัติการศึกษา: กรมศิลปากรทำการสำรวจในปีพ.ศ.2545 กำหนดเป็นแหล่ง โบราณคดีสมัยอยุธยา

หลักฐานโบราณคดี: พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ **ชิ้นส่วนพระพุทธรูป** ทำจากหินทรายแดงสำรวจพบโดยกรมศิลปากรบริเวณกองอิฐใกล้กับศาลา ภายในวัด, **อิฐ** พบกองอิฐกระจายทั่วไปภายในบริเวณวัด ทางวัดได้นำมากองไว้บริเวณใกล้ศาลา ประดิษฐานพระพุทธรูป ในการสำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ.2557 พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไป บริเวณทิศใต้ของวัด ใกล้กับพื้นที่คูน้ำที่ขุดใหม่ อิฐส่วนใหญ่ภายในวัดมีขนาด 19x27x6 เซนติเมตร

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณ แหล่งโบราณคดีวัดอิฐร่วมสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-24

ภาพที่ 122 อิฐและชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายแดงพบจากแหล่งโบราณคดีวัดอิฐ

ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่มาของข้อมูลและภาพ : สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช

3.26 แหล่งโบราณคดีวัดโพธาราม(สันทรายปายาง คลองพุมเรียง)

ที่ตั้ง: หมู่ 3 บ้านเหนือตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°23'6.85" N ลองจิจูด (แวง) 99°15'22.50" E

วัดโพธารามหรือวัดเหนือไม่มีประวัติการสร้างชัดเจน สันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าแก่สมัยอยุธยา ปรากฏหลักฐานเอกสารที่กล่าวถึงการเสด็จเยี่ยมวัดโพธารามโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชเมื่อวันอังคารขึ้น 13 ค่ำเดือนสิบพ.ศ.2427 ในหนังสือชีวิตมโนกล่าวว่ามีรั้วไม่เป็นเขื่อนโบสถ์ผนังชำรุดหลังคามุงจากกว้างประมาณ 4 วา ยาวประมาณ 6 วา หนันทิศตะวันออก มีพระประธานหน้าตักกว้าง 3 ศอก นั่งบนฐานปูนเตี้ยกว้าง มีพระพุทธรูปองค์น้อยใหญ่มีพระหล่อเก่าๆและชำรุด มียานูมาศเก่า 2 อัน ปิดทองล่องชาด⁹⁴ ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินวัดโพธารามในวันที่ 6 สิงหาคมปีพ.ศ.2432 ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. 107 และ 108 กล่าวว่าวัดโพธารามเป็นวัดเก่าพระอุโบสถหลังคาชำรุดทรวดโถม จึงรับปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ⁹⁵ ในปีพ.ศ.2245 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมวิเศษวรวงศ์ได้เสด็จมายังวัดโพธารามและกล่าวว่าเป็นวัดเก่า โบสถ์หลังคามุงจากแต่เดิมมุงกระเบื้องกำปู มีฐานพระและพระองค์เล็กปั้นอย่างดีบานประตูโบสถ์สลักลายอย่างเก่าแต่ฝีมือผู้สลักแลสลักเป็นปานกลาง เสาเก่าเหลือหนึ่งคู่เป็นเสาไม้บัวปลายสลัก นอกจากนั้นมีเจดีย์อยู่มุมขวาหลังโบสถ์เป็นพระเจดีย์อยู่บนฐานคูลาสามชั้นมีคฤห์ นอกนั้นเป็นของใหม่⁹⁶

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายปายางมีคลองพุมเรียงไหลผ่านทางทิศตะวันออก ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 50 เมตร บริเวณวัดมีลักษณะเป็นเนินสูงห่างจากทะเลที่แหลมโพธิ์ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: กรมศิลปากรทำการสำรวจในปีพ.ศ.2508 และปรากฏในแผนที่จุดหลุมขุดค้นในรายงานการขุดค้นของกรมศิลปากรในปีพ.ศ.2525

⁹⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, ชีวิตมโนที่ต่าง ๆ ภาคที่ 4 (พระนคร: กรมศิลปากร, 2510), 145.

⁹⁵ พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมีฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์และคณะเสนาบดีเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 108, 109, 117(กรุงเทพฯ: มุณินิธิส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลป์ไทย, 2549), 17.

⁹⁶ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู ร.ศ.121, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517), 109-119.

หลักฐานโบราณคดี: ตั้งอยู่บนแหล่งโบราณคดีสันทรายป่าย่างจึงพบหลักฐานก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ส่วนตัววัดสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาพบหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ **อุโบสถ**ไม่มีประวัติว่าสร้างที่แน่ชัด บนเพดานโบสถ์เขียนว่าบูรณะปีพ.ศ.2465 หน้าบันอุโบสถประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วยกับลายปูนปั้นรูปดอกไม้และใบไม้ จากการศึกษาเครื่องถ้วยของอรรถสิทธิ์ สุขขำ พบว่าเป็นเครื่องถ้วยเบญจรงค์สมัยกรุงศรีอยุธยาราวปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เครื่องปั้นดินเผายุโรปราวพุทธศตวรรษที่ 24 และเครื่องถ้วยจีนจากเตาเต๋อฮั่วสมัยราชวงศ์ซิงราวพุทธศตวรรษที่ 25⁹⁷ บานอุโบสถเป็นไม้สลักลายพุ่มข้าวบิณฑ์มีการลงรักปิดทอง รอบอุโบสถมีใบเสมาเดี่ยว ทำจากหินทรายแดงตกแต่งด้วยลายปูนปั้นจากปูนซีเมนต์ขนาดกว้าง 35-45 เซนติเมตรสูง 59-66 เซนติเมตรและหนา 11-16 เซนติเมตร, **ตู้พระธรรมลายรดน้ำ** มี 6 ตู้ตั้งอยู่บนศาลาโรงธรรมหลังใหม่ จากการศึกษาคัมภีร์ใบลานในตู้พระธรรมโดยโครงการจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลานวัดโพธารามเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถของสำนักศิลปและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีพบว่าบางฉบับมีความเก่าถึงสมัยอยุธยาตอนปลายสมัยสมเด็จพระเพทราชาเป็นคัมภีร์มูลจุฬายน (123) ผูก 1 จารว่าพุทธศักราช 2233 และคัมภีร์พรมโสด(062) ผูก 3 จารเมื่อปี พ.ศ.2234, สมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ได้แก่ คัมภีร์พระปาจิตติย (093) ระบุศักราช 2247, สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมคฺคผูก 1 (082) ระบุว่าพระวิสุตมา มหาพรมสุทสร้างไว้ศักราช 2283, คัมภีร์พรปวรสรรพานิสงสกถาสงคหนยสงเขปพรรคักกล่าววามหาอ้าคัดลอกไว้ในปีพ.ศ.2294 และสมัยพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ได้แก่ คัมภีร์มหาชนกกล่าวถึงบาทเจาตงเขียนไว้ในปีพ.ศ.2309⁹⁸, **พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่สำริด** ทรงมงกุฎยอดน้ำเต้า กรวยเจียงตกแต่งด้วยกระจัง ทรงกุนฑล กรองศอ ห้อย ทับทรวง สังวาลย์ไข้วขอบเป็นกระจัง ทรงพาหุรัด ทองพระกรทองพระบาทสวมพระธำมรงค์ในทุกนิ้วพระหัตถ์ทรงพระภูษาลายดอกทับ สบงคาคด้วยรัดพระองค์และห้อยสุวรรณกระถอบที่ด้านหน้าปลายขอบจีวรด้านข้างห้อยลงเป็นมুমแหลมด้านในตกแต่งลายกระจังตาอ้อยศิลปคล้ายสมัยอยุธยา

⁹⁷ อรรถสิทธิ์ สุขขำ, “เครื่องปั้นดินเผาบนพุทธสถานในสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช,” **เมืองโบราณ**.38, 2(เมษายน-มิถุนายน, 2555), 151-164.

⁹⁸ ศานติ ภักดีคำ เรียบเรียง, **คัมภีร์ใบลานวัดโพธาราม** (กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์, 2555), 8-10.

สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ⁹⁹จากการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 พบโบราณวัตถุเพิ่มเติม คือ ชิ้นส่วนพระพุทธรูปยืนศิลาทรายแดงชำรุดเหลือแต่ส่วนสบงมีจีบหน้านางขนาดยาว 36 เซนติเมตร กว้าง 19 เซนติเมตรตั้งอยู่ข้างเจดีย์หลังพระอุโบสถและแผ่นหินจารึกอักษรจีน แปลว่าแผ่นดินแม่ (อ่านลายระเอียดในบทที่ 3)

การกำหนดอายุสมัย: สันนิษฐานว่าวัดโพธารามเป็นวัดสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงรัตนโกสินทร์

อุโบสถวัดโพธาราม

พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่สำริด
กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปศิลาทรายแดง
พบบริเวณเจดีย์หลังอุโบสถวัดโพธาราม

ภาพที่ 123 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดโพธาราม ตำบลพุมเรียง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

⁹⁹พิริยะ ไกรฤกษ์, ลักษณะไทยเล่มที่ 1 พระพุทธปฏิมา: ลักษณะพุทธศิลป์ไทย, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2552), 443.

3.27 แหล่งโบราณคดีวัดใหม่พุมเรียง (สันทรายหมายป่ายาง คลองพุมเรียง)

ที่ตั้ง: เลขที่ 177 หมู่ 1 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัดละติจูด (รุ้ง) 9°22'51.20"N ลองติจูด(แวง) 99°15'25.41"E

วัดพุมเรียงชาวบ้านนิยมเรียกวัดใหม่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นสมัยใดตามประวัติวัดกล่าวว่าถูกปล้นยว้างให้ชำรุดทรุดโทรมในครั้งสงครามที่รบกับพม่าปีพ.ศ.2310 ต่อมาชาวบ้านและพระภิกษุเข้ามาบูรณะและสร้างวัดอีกครั้งปี พ.ศ.2390 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปีพ.ศ.2391¹⁰⁰

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายป่ายางมีคลองพุมเรียงไหลผ่านด้านทิศเหนือ ห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 300 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 1 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: ตั้งอยู่บนสันทรายป่ายางจัดอยู่ในแหล่งโบราณคดีป่ายางก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ส่วนวัดใหม่พุมเรียงจากลักษณะศิลปกรรมเช่นตัวอุโบสถอาคารภายในวัดเป็นศิลปะยุครัตนโกสินทร์ แต่จากข้อมูลการลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัยในปีพ.ศ. 2557 พบว่าวัดใหม่พุมเรียงอาจเป็นวัดเก่าถึงสมัยอยุธยา โดยพบที่สำคัญ ดังนี้ **ชั้นส่วนกระเบื้องกาบกล้วย** กระจายอยู่บริเวณด้านหน้าของอุโบสถทางด้านทิศตะวันออก, **อิฐ** พบกระจายทั่วไปภายในบริเวณวัด, **ชั้นส่วนใบเสมาทำจากหินทรายแดง** สภาพแตกหักชำรุดพบบริเวณเจดีย์ทางทิศตะวันออกของตัวอุโบสถ สันนิษฐานว่าเป็นใบเสมาเดิมของพระอุโบสถ, **แผ่นจารึกป้ายหลุมศพ** ตั้งอยู่บริเวณเจดีย์หน้าพระอุโบสถสลักด้วยอักษรจีนกำหนดอายุราวพ.ศ.2276 ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ปีพ.ศ.2557 พระนิคมปัญญาวิชโร รองเจ้าอาวาสวัดใหม่พุมเรียงได้ทำการปรับปรุงพื้นที่บริเวณภายในวัดโดยจะขุดร่องระบายน้ำ ในการขุดบริเวณทิศตะวันออกของอุโบสถ (บริเวณที่พบกระเบื้องกาบกล้วยและอิฐ) พบแนวอิฐและโบราณวัตถุประเภทต่างๆ ได้แก่ ชั้นส่วนลำตัวพระพุทธรูปสำริดจากพระอุระถึงบั้นพระองค์สูง 23 เซนติเมตร, ชั้นส่วนฐานพระพุทธรูปสำริดสันนิษฐานว่าเป็นฐาน 6 เหลี่ยม, กระเบื้องเชิงชายสมบูรณ 1 ชั้น และชำรุด 2 ชั้นทำลวดลายดอกบัวผสมลายใบไม้คล้ายใบกนก, ชั้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดิน, กระปุกลายครามของญี่ปุ่นจากกลุ่มเตาฮิเซนสมัยเอโดะและคนโทไม้เคลือบเตาจากกลุ่มเตา

¹⁰⁰ ศานติ ภักดีคำ เรียบเรียง, คัมภีร์โบราณวัดใหม่พุมเรียง(กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์,

บางระจัน (แม่น้ำน้อย) จังหวัดสิงห์บุรีราวพุทธศตวรรษที่ 22ภายในบวรจุฬินและกระดุก, ซินส่วนสำริด(ภาชนะ?), เป็นต้น

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดใหม่พุมเรียง สร้างขึ้นร่วมสมัยอยุธยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-24

หน้าอุโบสถวัดใหม่พุมเรียง (ขณะปรับปรุงพื้นที่แนวอิฐที่พบ)

ชิ้นส่วนกระเบื้องกาบกล้วยกระเบื้องเชิงชาย

กระปุกกลายครามของญี่ปุ่นและคนไท

ชิ้นพระสำริด

ไม่เคยือบเตาเผาบางระจันพุทธศตวรรษที่ 22

ภาพที่124 หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการปรับปรุงพื้นที่ทิศตะวันออกของพระอุโบสถ วัดใหม่พุมเรียง ตำบลพุมเรียง ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่พระนิคมปัญญาวิชโรรอง เจ้าอาวาสวัดใหม่พุมเรียง

2.28 วัดอุบลร้าง (สันทรายปายาง คลองพุมเรียง)

ที่ตั้ง: เลขที่ 177 หมู่ 1 บ้านล่าง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (รุ้ง) 9°22'46.91"N ลองติจูด (แวง) 99°15'23.57"E

วัดอุบลไม่พบประวัติปีที่สร้างชัดเจนชาวบ้านเรียกวัดนอกหรือวัดกลางตั้งอยู่นอกคันดินมีอาณาเขตติดกับวัดใหม่พุมเรียงทางทิศเหนือ (วัดใหม่พุมเรียงอยู่ในพื้นที่คันดินส่วนวัดอุบลอยู่นอกคันดิน) จากเรื่องเล่ากล่าวไว้ในสมัยสงครามเก้าทัพระหว่างไทยกับพม่าในปีพ.ศ.2328 ทัพพม่าได้เข้าตีเมืองพุมเรียง (ตอนนั้นไชยาอยู่ที่เมืองพุมเรียง) พม่าได้จับชาวบ้านและพระสงฆ์ ชังไว้ในอุโบสถวัดใหม่พุมเรียงแล้วจุดไฟเผา ต่อมาชาวบ้านได้นำกระดูกที่เหลือมาเก็บไว้ที่เจดีย์หน้าอุโบสถวัดอุบลและวัดใหม่พุมเรียง วัดอุบลเพ็ชรร้างมาประมาณ 50 ปีที่แล้ว โดยมีปลัดพุ่มเป็นเจ้าของวัดสุดท้าย ปัจจุบันวัดจึงอยู่ในความครอบครองของวัดใหม่พุมเรียง

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนสันทรายปายางโดยตัววัดตั้งติดกับวัดใหม่พุมเรียงซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ ตัววัดมีคลองพุมเรียงไหลผ่านทางทิศเหนือโดยอยู่ห่างจากตัววัดประมาณ 500 เมตรและตัววัดห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 1.2 กิโลเมตร

ประวัติการศึกษา: กรมศิลปากรทำการสำรวจในปี พ.ศ.2508 และ 2545 สรุปผลเป็นวัดสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 53 ง. วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2547

หลักฐานโบราณคดี: ได้แก่ **อุโบสถ** เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน เครื่องบนเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้องเกล็ดเต่าทรงจั่วชั้นเดียวลดชั้นหลังคาปั้นปูนปิดเป็นลวดบัว หน้าบันเป็นไม้แกะสลักลายพันธุ์พฤกษาลงรักปิดทองประตูทางเข้าอยู่ทางทิศตะวันตกและตะวันออกด้านละสองประตูผนังด้านข้างทิศเหนือและทิศใต้เจาะช่องหน้าต่าง ด้านละ 3 ช่อง กรอบประตูและหน้าต่างลงรักปิดทองถูกระจก รอบพระอุโบสถมีใบเสมาเดี่ยวเอนคอดทำจากหินทรายสีแดงรองรับด้วยฐานบัวบนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ใบเสมามีความกว้างประมาณ 33 เซนติเมตร สูง 50 เซนติเมตรหนา 12 เซนติเมตร แต่บางด้านได้ชำรุดเสียหาย ภายในพระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยปูนปั้น ลงรักปิดทองอยู่บริเวณท้ายอุโบสถ หันหน้าออกทางทิศตะวันออกด้านบนเพดานมีแผ่นไม้เขียนสีลายดอกไม้ลักษณะดาวเพดาน, **สระน้ำ** ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของอุโบสถ, **เสาไม้ของหอไตร** อยู่กลางสระน้ำปัจจุบันไม่เหลือร่องรอย

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าวัดอุบลสร้างขึ้นช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายช่วงพุทธศตวรรษที่ 24

อุโบสถวัดอุบลร้าง

พระประธานในพระอุโบสถ

ใบเสมาหินทรายแดง

ภาพที่ 125 สภาพพื้นที่และหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งโบราณคดีวัดอุบลร้าง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.29 แหล่งโบราณคดีเขาสายสมอ (คลองสายสมอไหลลงคลองท่าปูน)

ที่ตั้ง: ตำบลเวียง อำเภอไผะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด (สูง) 9°22'36.21"N ลองจิจูด(แนว) 99° 9'26.24"E

ในปีพ.ศ.2500 ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศดิสกุลทรงนำนักศึกษา

คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากรมาทัศนศึกษานายธรรมนุญ อุตถากรได้ทำการบันทึกไว้ว่า

“..เมื่อขึ้นไปถึงยอดเขาซึ่งมีซากเจดีย์เล็กๆจำนวน 6 องค์ก่อด้วยอิฐอยู่บนยอดอีกห้าองค์ตั้งอยู่บนเนิน อีกองค์ตั้งอยู่บนเนินด้านหลัง เจดีย์เหล่านี้หักพังทลายแลเห็นแต่ฐานมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยามากกว่าศรีวิชัย มีซากพระพุทธรูปทำด้วยศิลาทราย 2-3 ชิ้น”

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนเขาสายสมอมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 40 เมตร มีคลองสายสมอไหลผ่านทางทิศเหนือของแหล่งติดกับดินเขาแหล่งโบราณคดีคลองสายสมอไหลไปรวมกับคลองท่าปูน

ประวัติการศึกษา: ในปี พ.ศ.2500 ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศดิสกุลทรงนำนักศึกษาคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากรมาทัศนศึกษา กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้าที่ 1532วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479

หลักฐานโบราณคดี: จากการขุดพบวรรณกรรมและการลงพื้นที่สำรวจพบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ เจดีย์จำนวน 6 องค์ บนยอดเหลือแต่ฐานสี่เหลี่ยม จากการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าส่วนด้านบนของตัวเจดีย์มีการซ่อมแซมในสมัยหลัง ปัจจุบันไม่พบชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมศิลาทรายแดง สันนิษฐานว่ามีเก็บไปยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา, พระพุทธรูปทำจากหินทรายแดง 3 องค์กำหนดอายุอยู่ในสมัยอยุธยา ปัจจุบันอยู่ภายในห้องคลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา

การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าโบราณเขาสายสมอสร้างขึ้นช่วงสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24

เจดีย์บนยอดเขาสายสมอ

ภาพเก่าของเจดีย์บนยอดเขาสายสมอ ตำบลเวียง อำเภอไชยา

ที่มา: พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน (สุราษฎร์ธานี: วัดพระบรมธาตุไชยา, 2540),
ภาพที่ 39.

ภาพที่ 126 เจดีย์บนเขาสายสมอ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.30 แหล่งโบราณคดีวัดควนเจดีย์

ที่ตั้ง: ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พิกัด: ละติจูด(รุ้ง) 9°26'10.84"N ลองติจูด(แวง) 99°11'51.05"E

วัดควนเจดีย์ไม่มีประวัติว่าสร้างขึ้นในสมัยใด บนยอดเขามีซากฐานอาคารก่ออิฐ

สภาพภูมิศาสตร์: ตั้งอยู่บนเขาสายสมอมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 50 เมตร มีคลองหลงไหลผ่านทางทิศตะวันตกห่างจากแหล่งโบราณคดีประมาณ 400 เมตร

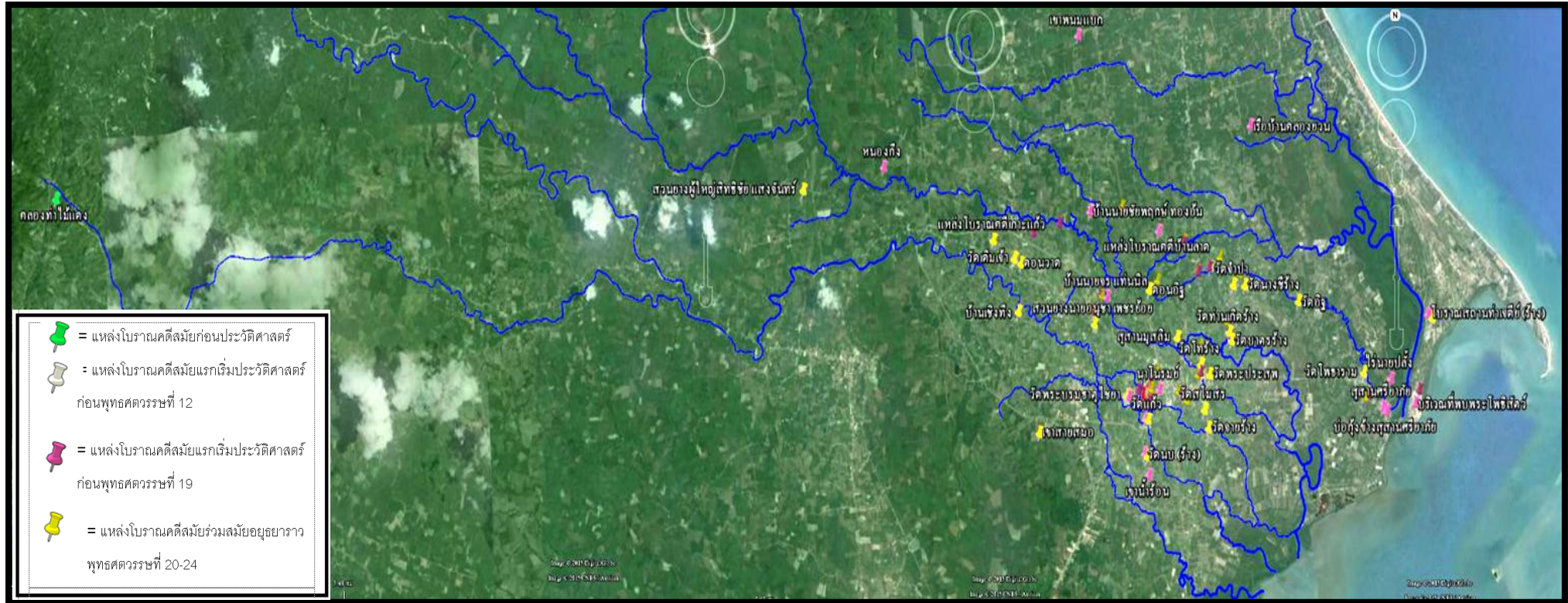
ประวัติการศึกษา: ไม่พบประวัติการศึกษา

หลักฐานโบราณคดี: พบฐานอาคารสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 6 เมตร (ฐานอีกด้านชำรุดทำให้ไม่ทราบขนาดที่ชัดเจน) ฐานล่างสุดมีลักษณะเหมือนการนำหินมาเรียงรอบฐานอาคารอิฐ ฐานอิฐชั้นล่างทำเป็นฐานสี่เหลี่ยมถัดขึ้นไปมีลักษณะคล้ายเป็นฐานบัวคว่ำต่อด้วยลวดบัว ต่อจากนี้อาคารพังเสียหายมองไม่เห็นลักษณะเดิม อิฐอาคารมีขนาด 29x15x6 เซนติเมตร จากการสำรวจไม่พบโบราณวัตถุบนผิวดิน

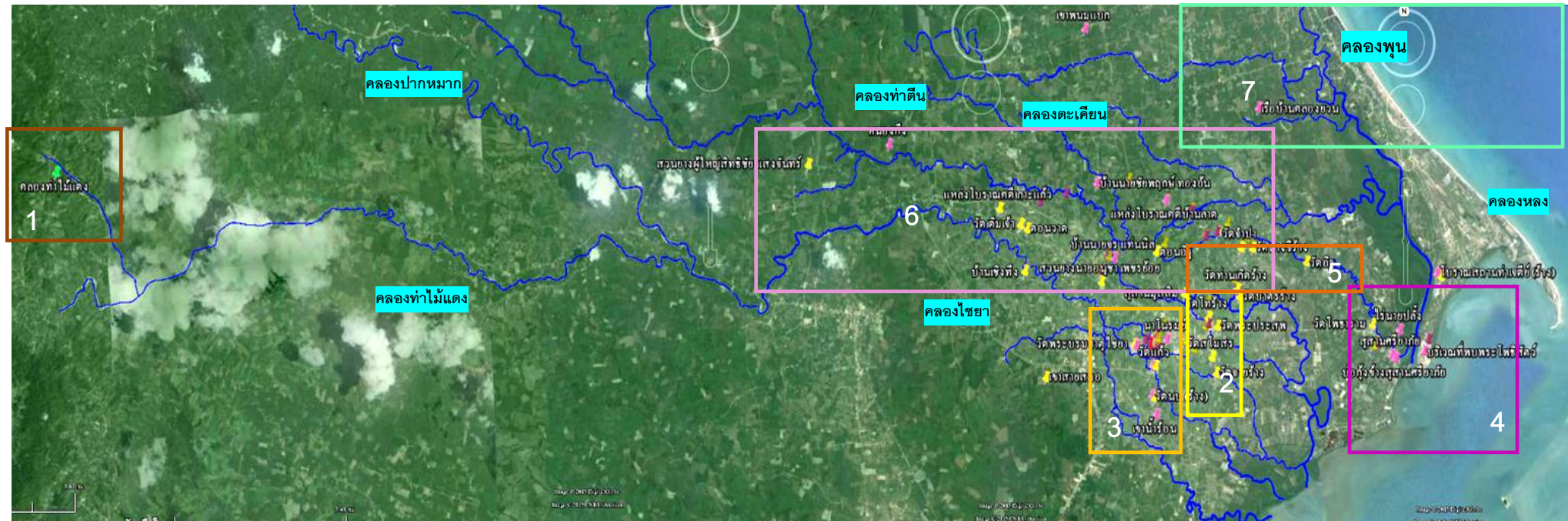
การกำหนดอายุสมัย: จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าลักษณะตัวอาคารและอิฐคล้ายกับกองเจดีย์ที่แหล่งโบราณคดีกุฎิยายหงษ์ยายหาร กำหนดอายุฐานอาคารวัดควนเจดีย์ให้อยู่ในสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24

ภาพที่ 127 ฐานอาคารแหล่งโบราณคดีวัดควนเจดีย์ ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 128 ภาพรวมแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในอำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

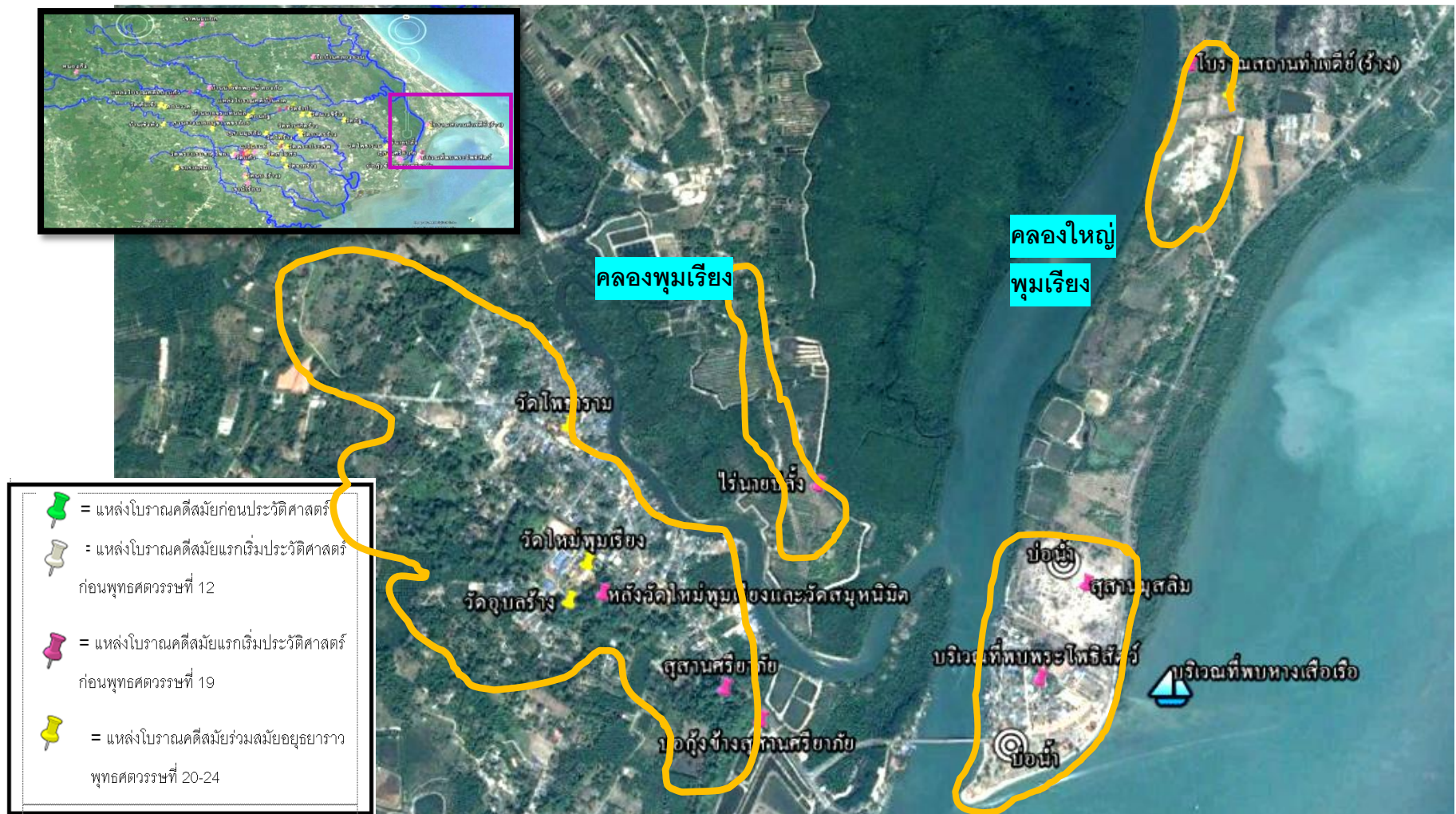

1	= แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง (ก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่)	5	= ดอนทรายขนาดเล็กคลองท่าโพธิ์
2	= สันทรายหมายเลข 1 (วัดศาลาตั้ง)	6	= ที่ดอนริมคลองตะเคียนและคลองไชยา
3	= สันทรายหมายเลข 2 (วัดเวียงวัดแก้ววัดหลง) และที่ราบข้างเคียง	7	= แหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวนและเขาพนมแบก
4	= สันทรายหมายเลข 3 (แหลมโพธิ์-ป่ายาง)		

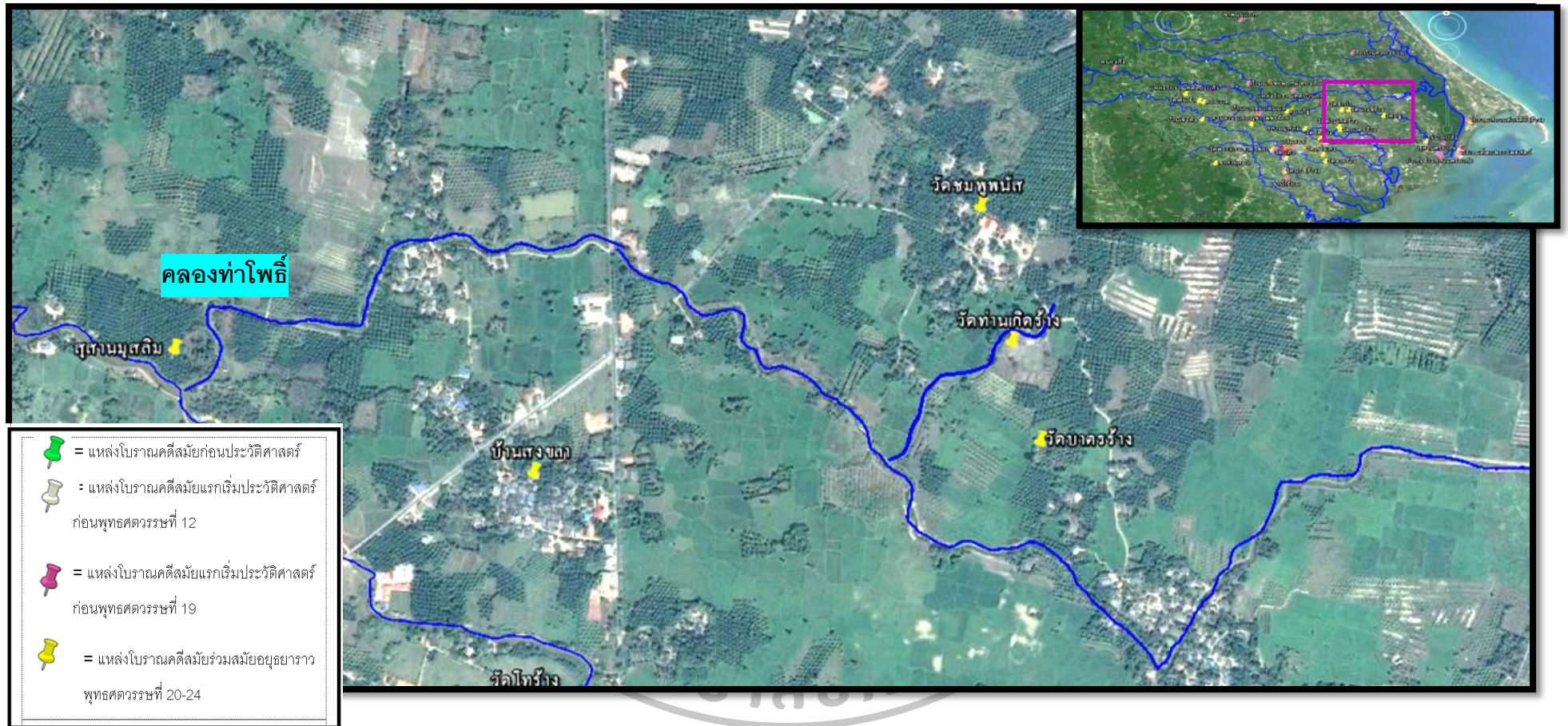
ภาพที่ 129 ภาพรวมแหล่งโบราณคดีก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 131 แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนสันทรายหมายเลข 2 (เมืองเวียง วัดแกว วัดทอง) และแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง

ภาพที่ 132 แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนสันทรายหมายเลข 3 สันทรายแหลมโพธิ์ – ป่ายาง -บ้านหัวเลน

ภาพที่ 133 แหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 บนดอนทรายขนาดเล็กคลองท่าโพธิ์

ตารางที่ 18 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
1	คลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก	✓			ขวานหินขัดจำนวน 12 ชิ้น แบ่งเป็นขวานหินขัดคล้ายจอยปากนก 1 ชิ้น, ขวานหินขัดปลายกว้าง 2 ชิ้น ขวานหินขัดแบบมีปาก 3 ชิ้น และ ขวานหินขัดไม่มีปาก 6 ชิ้น
2	ดอนในรายณ์ ตำบลตลาด		✓		พระนารายณ์ 4 กร พุทธศตวรรษที่ 10-11, พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร พุทธศตวรรษที่ 12-13, พระสุริยเทพ 2 กร พุทธศตวรรษที่ 15-16, ชิ้นส่วนฐานโยนและวางนํ้ามนต์
3	วัดใหม่ชลธาร ตำบลตลาด		✓	✓	ชิ้นส่วนประติมากรรมพระนารายณ์ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19, ชิ้นส่วนโกรนพระพุทธรูปสมัยอยุธยา พุทธศตวรรษ 20-24
4	นาโนรมย์ ตำบลตลาด		✓		พระพุทธรูปนาคปรกที่ฐานมีจารึก อักษรขอม ภาษาเขมร พ.ศ.1726, พระพิมพ์สำริดพุทธศตวรรษที่ 18
5	เมืองเวียงและวัดเวียง ตำบลตลาด		✓	✓	เมืองฝักรูปสี่เหลี่ยมทึดเหนือ-ใต้ยาว 266 x 270 เมตร ตะวันออก-ตะวันตก 244x 240 เมตรเมืองมีคันดินผสมอิฐล้อมรอบ อิฐหลายขนาด 19x26x5, 19x29x7, 19x29x5, 20x36x7 และ 21x27x6 เซนติเมตรพบจารึกหลักที่ 24 ก.และ 24 ข. บริเวณตรงกลางเมืองเวียง ส่วนพื้นที่ 1/4 ของเมืองเป็นที่ตั้งวัดเวียง ประติมากรรมที่พบได้แก่ พระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชรพุทธศตวรรษที่ 14-15, ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 12-13, พระพุทธรูปสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-24 เป็นต้น พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินชนิดต่างๆภายในเมือง เช่น เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง ช่าง เยวี่ยน หมิง ชิง พุทธศตวรรษที่ 14-25, กระปุกเคลือบน้ำตาลเตาบุรีรัมย์ พุทธศตวรรษที่ 17-18, กระปุกเวียดนาม พุทธศตวรรษที่ 17-18, เครื่องถ้วยเตาศรีสขนาลัย พุทธศตวรรษที่ 19-21, เครื่องถ้วยลายครามของญี่ปุ่นพุทธศตวรรษที่ 20-22 เบี้ยดินเผา, ลูกปัด เป็นต้น (อยู่หลายสมัย)

ตารางที่ 19 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ)

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
6.	วัดหลง ตำบลตลาดไชยา		✓	✓	ฐานอาคารฝังรูปสี่เหลี่ยมจากบาทขนาด 21.65x21.65 เมตร พุทธศตวรรษที่14-15และ20-2 ,สถูปดินดิบ , พระพุทธรูปดินดิบนั่งขัดสมาธิเพชรพุทธศตวรรษที่14,พระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่20-23, พระพิมพ์ดินดิบพุทธศตวรรษที่17-18,กระปุกและไหจากเตาป่ายาง ศรีสัชนาลัยพุทธศตวรรษที่ 19-22, เครื่องถ้วยจีนชั่งและเยวี่ยน พุทธศตวรรษที่18-19 หมิงพุทธศตวรรษที่ 20-22และชิง,ภาชนะดินเผาแบบพื้นเมือง
7	บ้านนายสอน เพชรศักดิ์ ตำบลเวียง		✓		ตารา 8 กร สำริด พุทธศตวรรษที่15-16, เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งได้พุทธศตวรรษที่ 17-18,ลูกปัด,กำไลหิน,อิฐ
8	วัดแก้ว ตำบลเลม็ด		✓	✓	โบราณสถานเจดีย์วัดแก้วคล้ายปราสาทมิเซน A1 ปราสาททูลุเลนของเขมรและจันทิกกลาตันของชวา (14-15), พระพุทธรูปพระเจ้าอักษโฆยุคคล้ายจาม พุทธศตวรรษที่15-16, พระพุทธรูปนูนสูงศิลปะทวารวดีได้รับอิทธิพลเขมรพุทธศตวรรษที่15-16และพระพุทธรูปยืนทวารวดีพุทธศตวรรษที่ 12-13 , พระคณิศ พุทธศตวรรษที่1), ศิวลึงค์และฐานโยนีพุทธศตวรรษที่12-14, พระพุทธรูปสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-23 กระปุกจีน เวียดนามและศรีสัชนาลัย พุทธศตวรรษที่19-25 ,ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม,ชิ้นส่วนเครื่องมือหินทำจากหินทราย,ภาชนะดินเผาพื้นเมือง,ใบเสมาเป็นสมัยอยุธยา
9	วัดนบร้าง ตำบลเลม็ด		✓	✓	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปพุทธศตวรรษที่18-19, ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย,ชิ้นส่วนใบเสมาอยุธยาตอนต้น,ชิ้นส่วนแท่งหิน 6 เหลี่ยม,ชิ้นส่วนธรณีประตู, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาพื้นเมือง, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ชั่งได้ หมิง พุทธศตวรรษที่ 14-22 และเครื่องถ้วยจากเตาบุรีรัมย์ พุทธศตวรรษที่17-18
10	เขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด		✓		ฐานโบราณสถานคล้ายฐานเจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยาพุทธศตวรรษที่14-15, ชิ้นส่วนเศียรพระโพธิสัตว์คล้ายศิลปะจามพุทธศตวรรษที่15, ชิ้นส่วนงวงเรือ

ตารางที่ 20 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ)

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
11	นาที่พบจารึกแผ่นลานทอง ตำบลเวียง		✓		จารึกลานทองอักษรทวารวดี (ขอม) ภาษาสันสกฤต พุทธศตวรรษที่ 18 แหวนทองห้วแหวนทำจากพลอยบรรจุในตลับทองขนาด 3x3 เซนติเมตร อัญมณี 16x27x6 เซนติเมตร
12	วัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง		✓	✓	พระบรมธาตุเจดีย์พุทธศตวรรษที่ 14-15,ฐานโยนี, พระอวโลกิเตศวร 2 กร อิทธิพลจามพุทธศตวรรษที่ 14-15, พระอวโลกิเตศวร 2 กร สำริด อิทธิพลปาละส่งต่อให้ชาวพุทธศตวรรษที่ 14-15, พระอวโลกิเตศวร 8 กร สำริด อิทธิพลปาละส่งต่อให้ชาวพุทธศตวรรษที่ 15, พระพุทธรูปปางสมาธิ พุทธศตวรรษที่ 11-12 หรือ 18, พระพุทธรูปยืนปางทรงแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์ศิลา คล้ายศิลปะเขมรสมัยนครวัดจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 17-18, พระพุทธรูปภายในวัดพุทธศตวรรษที่ 6-22, แผนผังของวัดที่ตัววิหารยื่นล้ำเข้าไปในระเบียงคด ใบเสมาเป็นศิลปะอยุธยาตอนต้น พุทธศตวรรษที่ 20-21,
13	บ้านวัดเวณและบ้านมณฑล ตำบลป่าเว		✓	✓	วัดเวณสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-24 ได้แก่ พระประธานภายในพระอุโบสถและตุ๊กตาดินเผาอุ้มไก่ นอกจากนี้ยังพบพระพุทธรูปสมัยทวารวดีบนอุโบสถพุทธศตวรรษที่ 12-16, สนวนายนายอนุชก เพชรย่อยห่างจากวัดประมาณ 250 เมตรพบชิ้นเครื่องถ้วยจีนสมัยหมิงพุทธศตวรรษที่ 21-22 และชิงพุทธศตวรรษที่ 24, บ้านนายจร แทนนิล พบพระอวโลกิเตศวร 8 กร สำริด อิทธิพลปาละส่งต่อให้ชาวพุทธศตวรรษที่ 14-15, เปลวลา ลูกปัด หม้อเขียนสีแดงและใช้พื้นที่ต่อเนื่องถึงสมัยอยุธยา
14	วัดเดิมเจ้า ตำบลป่าเว		✓	✓	พระพิมพ์คล้ายศิลปะชวาและพะโค พุทธศตวรรษที่ 17, เครื่องถ้วยจีนสมัยชองพุทธศตวรรษที่ 18-19, เครื่องถ้วยจีนสมัยหมิงพุทธศตวรรษที่ 22 ส่วนวัดเดิมเจ้าเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์

ตารางที่ 21 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยา ก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ)

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
15	สันทรายแหลมโพธิ์ ป่ายาง บ้านหัวเลนก่อน พุทธศตวรรษที่ 19 ตำบลพุมเรียง		✓		ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยดินสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่ง หนาแน่นพุทธศตวรรษที่ 14-18, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบเคลือบจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผลิตแถบอิรักพุทธศตวรรษที่ 15-16, ชิ้นส่วนเครื่องแก้ว คล้ายกับที่พบแถบอียิปต์พุทธศตวรรษที่ 15, ลูกปัด, ชิ้นส่วนเครื่องมือเหล็ก, ภาชนะดินเผาเนื้อดิน พวยกา ตะคันดินเผา, พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 4 กร ลำริด อิทธิพลศิลปะชวา พุทธศตวรรษที่ 15, บ่อน้ำ, หางเสื่อเรือ, แหล่งโบราณคดีท่าเจดีย์ (ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และ 20-22), คันดิน, เหรียญอาหรับ (15), ชิ้นส่วนห่วงทองคำ, เหรียญเงินพุทธศตวรรษที่ 12-15
16	บ้านลาดคลองตะเคียน ตำบลทุ่ง		✓		พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 4 กร พุทธศตวรรษที่ 14-15
17	บ้านชัยพฤกษ์ ทองอิน ตำบลลาด		✓	✓	เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังพุทธศตวรรษที่ 13-14, ซึ่งได้ พุทธศตวรรษที่ 17-18 ..เยวียน พุทธศตวรรษที่ 19, หมิง พุทธศตวรรษที่ 20-21, ลูกปัด
18	สวนปาล์มลือศักดิ์ คชไพร ตำบลป่าเว		✓		ประติมากรรมพระโพธิสัตว์เพศหญิง 8 กร ลำริด พุทธศตวรรษที่ 14-15
19	สวนปาล์มนางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว ตำบลป่าเว		✓		ชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรลำริด อินเดียนแบบปาละหรือศิลปะชวาพุทธศตวรรษที่ 14-15
20	หนองกิ่ง ตำบลป่าเว		✓		เครื่องถ้วยจีนสมัยซ่ง พุทธศตวรรษที่ 17-18
21	เรือคลองยวน ตำบลทุ่ง		✓		พบเรือและเครื่องถ้วยสมัยถังพุทธศตวรรษที่ 14
22	เขาวนมนแบก ตำบลป่าเว		✓		ชิ้นส่วนพระกรของพระอวโลกิเตศวร

ตารางที่ 22 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ)

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
23	เกาะแก้ว ตำบลป่าเว			✓	กระดูกเตาศรีสนาลัยพุทธศตวรรษที่ 21-22, กระปุกจีนสมัยราชวงศ์หมิงพุทธศตวรรษที่ 22 และกระดูกลายครามของเวียดนามพุทธศตวรรษที่ 20
24	เชิงทิ้ง ตำบลเวียง			✓	เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงพุทธศตวรรษที่ 20-22
25	วัดดอนบนไร่ร้าง ตำบลตลาด			✓	พระพุทธรูปสมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ 20-24, อีสุ 29x17x5 เซนติเมตร
26	วัดชยาราม ตำบลตลาด			✓	วัดในสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-24
27	สวนบ่อคอนโกร้ว ตำบลเลม็ด			✓	เครื่องถ้วยหมิงและชิงพุทธศตวรรษที่ 21-24 หนาแน่นพุทธศตวรรษ 21-22
28	วัดสมเอยราษฎร์ ตำบลเลม็ด			✓	วัดสมัยอยุธยาตอนปลาย พุทธศตวรรษที่ 23-24
29	วัดจายร้าง ตำบลเลม็ด			✓	พบเจดีย์และชิ้นส่วนพระพุทธรูป สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น
30	วัดท่าโพธิ์ ตำบลทุ่ง			✓	เจดีย์ย่อมุมไม้ 12 จำนวน 4 องค์และอุโบสถ จากลักษณะศิลปกรรมเป็นวัดในสมัยอยุธยาตอนปลาย พุทธศตวรรษที่ 23-24
31	วัดพระประสงพ ตำบลทุ่ง			✓	จากใบเสมาและพระพุทธรูปภายในวัดกำหนดให้อยู่ในสมัยอยุธยาตอนต้น
32	วัดโพธิ์ร้าง ตำบลทุ่ง			✓	พระพุทธรูป ใบเสมา เจดีย์ เป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 23-24
33	วัดบาตรร้าง ตำบลทุ่ง			✓	พระพุทธรูปมีลักษณะคล้ายอยุธยาตอนต้นช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22

ตารางที่ 23 สรุปแหล่งโบราณคดีในอำเภอไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ต่อ)

No.	ชื่อแหล่งโบราณคดี	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19	สมัยประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่ 19-24	หลักฐานทางโบราณคดี
34	วัดท่านเกิดร้าง ตำบลทุ่ง			✓	ฐานเจดีย์ 2 องค์และชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงพุทธศตวรรษที่ 21-22 และชิงพุทธศตวรรษที่ 23 กำหนดให้เป็นวัดช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย
35	วัดชมพูพนัส ตำบลทุ่ง			✓	ใบเมฆาเอวคอด, พระสำริดสมัยอยุธยา, ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปศิลาทรายแดง
36	บ้านสงขลา ตำบลตลาด			✓	ชุมชนสมัยอยุธยา
37	สวนยางผู้ใหญ่ สุทธิชัย แสงจันทร์ ตำบลโมถ่าย			✓	กระปุกเคลือบเขียวเตาศรีสังขาลย์, ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ชิ้นส่วนกำไล กำหนดเป็นชุมชนสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ 20-22
38	บ้านโรงดำ ตำบลตลาด			✓	พบกระปุกสมัยราชวงศ์หมิง, กระปุกเตาศรีสังขาลย์, เต้าปูนสำริด กำหนดอายุร่วมสมัยกับอยุธยาราวพุทธศตวรรษที่ 20-22
39	วัดไตรรัตนารตำบลทุ่ง			✓	วัดในสมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ 20-24
40	กุฏิโกบ			✓	กระปุกพบจำนวน 11 ใบเป็นกระปุกจีนสมัยราชวงศ์ซ่งพุทธศตวรรษที่ 17-18 และกระปุกหมิง พุทธศตวรรษที่ 20-22
41	กุฏิยายหงส์ ยายหาร ตำบลทุ่ง			✓	พบฐานอิฐจำนวน 3 กอง ห่างจากวัดไปทางทิศใต้ 200 เมตรพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ซ่งใต้พุทธศตวรรษที่ 17-18, หมิงพุทธศตวรรษที่ 21-22, ชิง พุทธศตวรรษที่ 24
42	กุฏิตาเจ้า ตำบลทุ่ง			✓	พบเจดีย์ย่อมุมไม้ 12 (นิยมในสมัยปลายอยุธยา รัตนโกสินทร์) จำนวน 1 องค์ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถัง, ชิงใต้-เยวียวน พุทธศตวรรษที่ 18-19, หมิงพุทธศตวรรษที่ 21-22, ชิง พุทธศตวรรษที่ 23 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเวียดนาม พุทธศตวรรษที่ 20, ญี่ปุ่นพุทธศตวรรษที่ 22

บทที่ 6

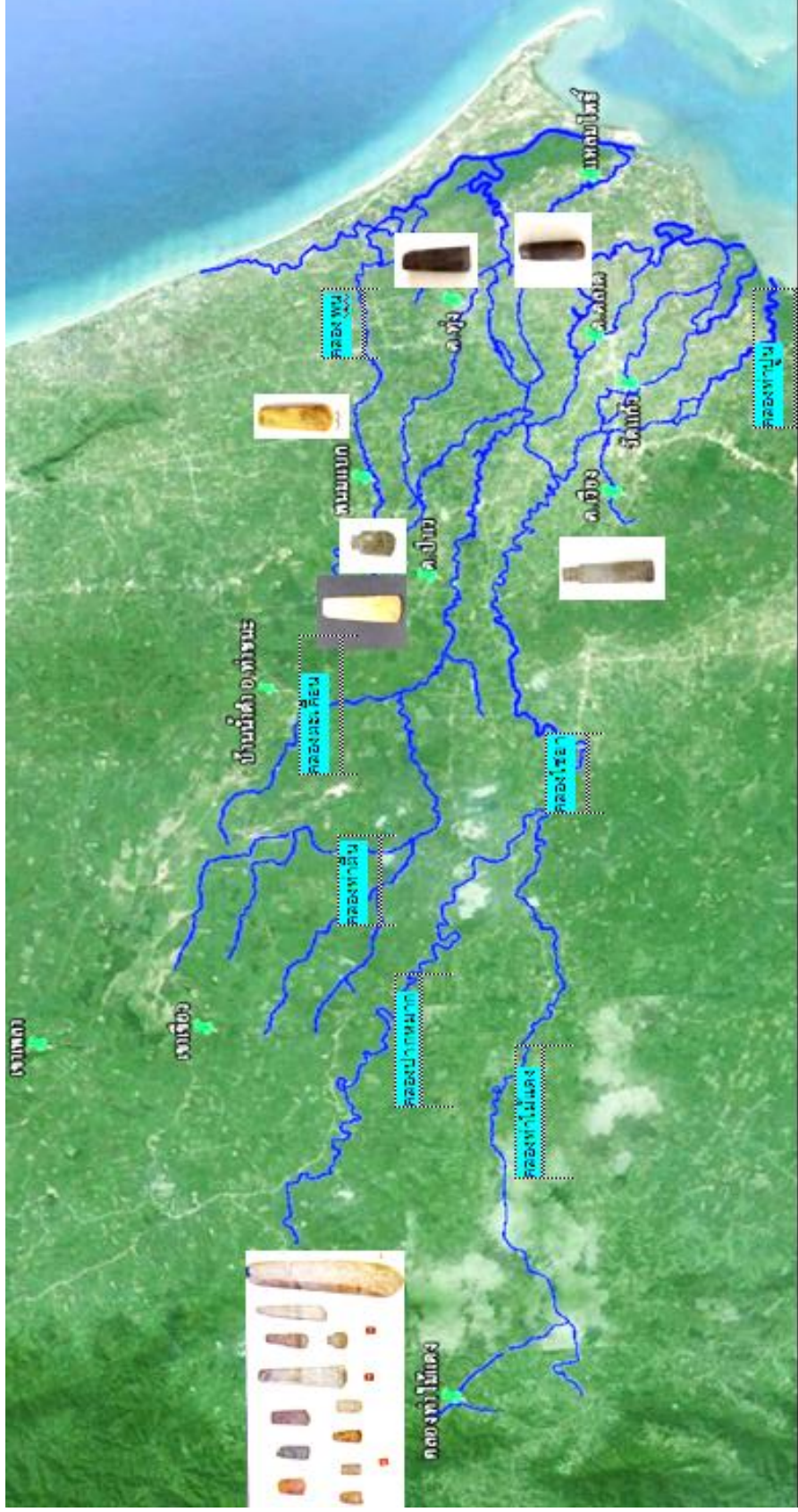
บทวิเคราะห์พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24

จากหลักฐานทางด้านเอกสาร หลักฐานทางโบราณคดี แหล่งโบราณคดี ในชุมชนโบราณไชยาก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (เท่าที่มีการสำรวจพบในปัจจุบัน) และผลงานของนักวิชาการ ที่ผ่านมา สามารถนำมาสรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรม บทบาทและความสัมพันธ์ของชุมชนไชยากับชุมชนอื่นๆก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ในแต่ละสมัยได้ ดังนี้

1. ชุมชนโบราณไชยาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ของชุมชนโบราณไชยา (ราว 2,500 ปีมาแล้ว)

ชุมชนโบราณไชยาพบแหล่งโบราณคดีจำนวน 1 แหล่ง คือแหล่งโบราณคดี คลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก ถือเป็นหลักฐานเก่าสุดที่พบในไชยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 1 หรือราว 2,500 ปีมาแล้ว

พัฒนาการของชุมชน พบว่ามีการเลือกใช้พื้นที่บนพื้นที่ราบสูงเขาแดนส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูเก้าที่กั้นระหว่างอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลปัจจุบันประมาณ 300-400 เมตร ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 45 กิโลเมตรถือเป็นแหล่งโบราณคดีพื้นที่ตอนในสุดในอำเภอไชยา จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์พบว่าชวานหินขัดส่วนใหญ่พบบริเวณริมฝั่งคลองท่าไม้แดง นอกจากนี้ในการลงพื้นที่ของผู้วิจัย ปีพ.ศ.2557 และการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติมพบว่ามีการค้นพบชวานหินขัดตามพื้นที่ราบริมคลองต่างๆ เช่น คลองพูน คลองไชยา คลองตะเคียน สาเหตุที่มีการพบชวานหินขัดในพื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำสันนิษฐานว่าเนื่องมาจากสภาพพื้นที่อำเภอไชยาเป็นป่าเขาและพื้นที่ราบไม่มีพื้นที่ถ้ำหรือเพิงพำสำหรับอยู่อาศัย หลักฐานส่วนใหญ่จึงกระจายตามพื้นที่ข้างลำน้ำ และสาเหตุที่ไม่พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ช่วงยุคหินเก่าและยุคหินกลางในอำเภอไชยาสันนิษฐานว่ามีสาเหตุจากสภาพภูมิศาสตร์ของไชยาไม่เอื้อต่อการเลือกอยู่อาศัย

ภาพที่ 135 ตำแหน่งที่พบโบราณวัตถุประเภทขวานหินขัดในอำเภอไชยา

ที่มา: ดัดแปลงแผนที่จาก <https://earth.google.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 1 เมษายน พ.ศ.2558

ขวานหินขัด (Polished Adzes) พบทั้งหมด 14 ชิ้น สามารถแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขวานหินขัดมีบ่า 3 ชิ้น¹, ขวานหินขัดแบบไม่มีบ่าปลายกว้างคล้ายรูปสี่เหลี่ยมคางหมู 4 ชิ้น², ขวานหินขัดไม่มีบ่าขนาดเล็ก 7 ชิ้น³ และขวานหินแบบจอยปากนก 1 ชิ้น⁴ ขวานหินขัดเหล่านี้ ทำจากหินชนิดต่างๆ เช่น หินปูน หินเชิร์ต หินควอร์ซไซต์ หินอ่อน

บทบาทและความสำคัญของชุมชนโบราณไชยาในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่กับยุคอื่น ๆ การเกิดแหล่งโบราณคดีสมัยยุคหินใหม่ในอำเภอไชยา ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเกิดจากการขยายตัวของแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ปีพ.ศ. 2553 พบแหล่งโบราณคดีสมัยยุคหินใหม่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมากกว่า 60 แห่ง โดยพบหลักฐานหนาแน่นบริเวณเทือกเขาและถ้ำหินปูน ได้แก่ พื้นที่บริเวณอำเภอเคียนซา ศิริรัฐนิคม บ้านตาขุน และพนม พบหลักฐานว่ามีการลงมาใช้พื้นที่บริเวณพื้นที่ราบ เช่น ในแหล่งโบราณคดีบ้านน้ำตก อำเภอพนม, แหล่งโบราณคดีบ้านช่องไม้ดำ ตำบลบ้านตาขุน, แหล่งโบราณคดีบ้านแม่ทะบน อำเภอท่าชนะ และแหล่งโบราณคดีบ้านปากกา อำเภอเวียงสระ⁵ เช่นเดียวกับการพบแหล่งโบราณคดีบนพื้นที่ราบที่ไชยาแต่จากหลักฐานโบราณวัตถุที่พบไม่หนาแน่นและหลากหลาย ประเภทเหมือนพื้นที่อื่นอาจสันนิษฐานได้ว่าบทบาทของแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาจมีการเข้ามาใช้พื้นที่เพียงช่วงหนึ่งหรือเป็นเส้นทางผ่านติดต่อระหว่างชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์จากการขยายตัวของแหล่งโบราณคดีในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

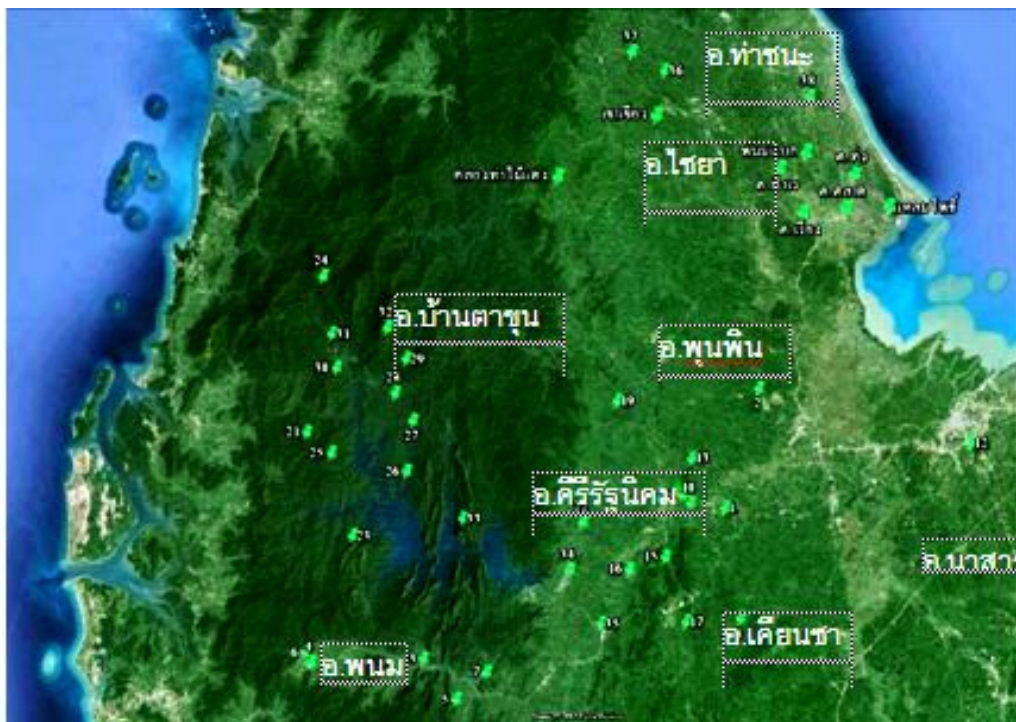
¹ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก 3 ชิ้น

² แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก 2 ชิ้น, สำรวจพบที่คลองพุน 1 ชิ้น และที่บ้านตอหอย ตำบลป่าแวง 1 ชิ้น

³ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก 6 ชิ้น

⁴ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก 1 ชิ้น

⁵ สุรัตน์ เลิศล้ำและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาการฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา (สกว.), 2553 จาก website: <http://gms.crma.ac.th/report/gms-l-complete.pdf> พ.ศ. 2553

ภาพที่ 136 ภาพรวมแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ใน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่มา : ดัดแปลงจากแผนที่สภาพภูมิศาสตร์ใน [https://earth.google.](https://earth.google), เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 1 เมษายน 2558.

นอกจากนี้จากการพบขวานหินขัดรูปจอยปากนกในอำเภอไชยายังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ โดยโรเจอร์ ดัฟฟ์ (พ.ศ.2513) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการพบขวานหินจอยปากนกในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนว่าเกิดจากการอพยพของกลุ่มคนทางตอนใต้ขึ้นมา เพราะขวานหินขัดรูปจอยปากนกเป็นเป็นโบราณวัตถุที่แพร่หลายในอินโดนีเซียและมาเลเซีย⁶ ผลการศึกษาในปีพ.ศ.2553 พบกระจายขึ้นไปเหนือสุดบริเวณจังหวัดราชบุรี⁷ จากชนิด

⁶ Roger Duff, Stone Adzes of Southeast Asia (New Zealand: The Caxton Press, 1970), 60.

⁷อ่านเพิ่มเติมใน ลินดา พรหมมิโย, เครื่องมือขวานหินขัดรูปจอยปากนกแก้วที่พบในจังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537), 1-51.

ของขวานหินขัดที่ไม่พบแหล่งวัตถุขุดในอำเภอไชยา เช่น หินเชิร์ตหินควอร์ไซต์ หินอ่อนแสดงให้เห็นว่ามีภาชนะนำเข้ามาจากชุมชนอื่นสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกได้อีกทาง

แต่ทั้งนี้จากการพบโบราณวัตถุไม่หนาแน่นและพบโบราณวัตถุเพียงประเภทเดียว ทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับพัฒนาการช่วงยุคหินใหม่ในชุมชนโบราณไชยายังไม่ชัดเจน

2. ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-9

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-9 ถือเป็นช่วงที่ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชุมชนโบราณไชยายังไม่ชัดเจนโดยพบหลักฐาน ดังนี้

2.1 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5

พัฒนาการของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5 พบหลักฐานเพียงกลองมโหระทึกจำนวน 1 ใบแต่เนื่องจากไม่ทราบตำแหน่งพบทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์การเลือกใช้พื้นที่ได้ กลองมโหระทึกเป็นโบราณวัตถุที่สร้างขึ้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายต่อเนื่องสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ลักษณะกลองมโหระทึกที่พบในอำเภอไชยามีความสูง 51 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางกว้าง 38 เซนติเมตร ทำจากสำริด บนหน้ากลองทำลวดลายพระอาทิตย์ 12 แฉก มีนกกบินทวนเข็มนาฬิกา 4 ตัว ลายเส้นเรขาคณิตเป็นรูปวงกลมเชื่อมด้วยลายแพนงลายซี่หวี ไหล่และเอวกลองทำเป็นลายซี่หวี วงกลมเชื่อมด้วยลายเส้นทแยง (คล้ายหน้ากลอง) มี 4 หู จากการเปรียบเทียบลักษณะกลองตามทฤษฎีของ Franze Heger พบว่าเป็นกลองมโหระทึกแบบ Hager I กำหนดอายุราว 200 ปีก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 5⁸

⁸พรพล บัณฑิตเจริญ, การเปรียบเทียบรูปแบบกลองมโหระทึกในประเทศไทย ประเทศจีน และเวียดนาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2545), 431.

ภาพที่ 137 กลองมโหระทึกที่พบในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา

ที่มา: เมธินี จิระวัฒนา, กลองมโหระทึกในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: อาทิตยโปรดักส์, 2546), 190.

จากการศึกษาหน้าที่ของกลองมโหระทึกสำริดที่ยังใช้อยู่ในกลุ่มชนปัจจุบันเปรียบเทียบกับข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ากลองมโหระทึกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ (กลุ่มชนชาวละมั้งยังใช้อยู่ในปัจจุบัน), พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับความตายโดยการทุบให้แตกและกลายเป็นเครื่องเซ่นสังเวญ (กลุ่มชนชาวละมั้ง ย่างแดงยังใช้อยู่ในปัจจุบัน), การขับไล่ภูตผี (กลุ่มชนชาวละมั้ง เผ่าเยวี่ในสมัยก่อน) และใช้เป็นเครื่องดนตรีศักดิ์สิทธิ์ตีขบวนแห่ศพและพิธีกรรมทางความตาย⁹ ซึ่งแม้ว่าเราจะไม่ทราบว่ากลองมโหระทึกในอำเภอไชยาใช้ในจุดประสงค์ใด เนื่องจากไม่พบหลักฐานอื่นประกอบ แต่จากการพบกลองมโหระทึกแสดงให้เห็นว่าในชุมชนโบราณไชยาได้มีความเชื่อหรือมีพิธีกรรมภายในพื้นที่แล้ว

⁹อมรา ศรีสุชาติ, สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2544), 162.

บทบาทและความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5 ผลจากการศึกษาคลองและระฆังสำริดของ Leong Sau Heng ปีพ.ศ.2553 ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบคลองมโหระทึกในมาเลเซียว่าเป็นชุมชนศูนย์กลางรวบรวมสินค้า (Collecting center) เนื่องจากบริเวณที่พบคลองมโหระทึกส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณดินดอนปากแม่น้ำสะดวกแก่การขนถ่ายสินค้านำรวมกันหรือใกล้กับแหล่งวัตถุพัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มบ้านเมือง เมื่อทำต่อมา¹⁰ คล้ายกับหลายชุมชนที่พบคลองมโหระทึกในประเทศไทย ชื่อนำสนใจอีกประการ คือ คลองมโหระทึกที่พบในภาคใต้ต่างพบในบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกทั้งหมดซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กันในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและพื้นที่ชายฝั่งทะเลจีนใต้หรือไม่และเป็นที่น่าสงสัยว่าเหตุใดจึงไม่พบคลองมโหระทึกในภาคใต้ชายฝั่งทะเลตะวันตก

ภาพที่ 138 แผนที่แสดงการกระจายตัวของกลองมโหระทึกในจีนตอนใต้ เวียดนาม และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา: Dong Son drums in Viet Nam (The Viet Nam Social Science Publishing House, 1990), 51.

¹⁰ Leong SauHeng, "Collecting Centre, Feeder Points and Entrepôts in the Malay Peninsula 1000B.C.-A.D.1400," in *The Southeast-Asian Port and Polity, Rise and Demine* (Singapore: Nation University of Singapore, 1990), 17-38.

จากการที่พบกลองมโหระทึกแพร่กระจายในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เวียดนาม ไทย ลาว พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และตอนใต้ของจีน โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทยพบกลองและชิ้นส่วนกลองมโหระทึกทั้งหมด 16 ใบ พบที่ชุมพร 8 ใบ, สุราษฎร์ธานี 3 ใบ (แหล่งโบราณคดีวัดตลิ่งพัง อำเภอสมุย, วัดชีเหล็กร้าง อำเภอพุนพิน และในอำเภอไชยา), นครศรีธรรมราช 4 ใบ (แหล่งโบราณคดีบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง, แหล่งโบราณคดีบ้านสระแก้ว อำเภอท่าศาลา, แหล่งโบราณคดีตำบลทราย อำเภอท่าศาลา, แหล่งโบราณคดีคลองกูด้าน อำเภอฉวาง) และจังหวัดสงขลาพบ 1 ใบ (แหล่งโบราณคดีตำบลบ้านจะโหนด อำเภอจะนะ) กลองที่พบในภาคใต้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบ Hager I แต่การตกแต่งมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน จากการที่ไม่เคยมีการพบแม่พิมพ์สำหรับกลองมโหระทึกในภาคใต้ของประเทศไทยสันนิษฐานว่ากลองเหล่านี้จะเป็นการนำเข้าจากต่างแดน แสดงให้เห็นถึงการติดต่อ แลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนใต้ของจีน และเวียดนาม

ความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นในภาคใต้ บริเวณชุมชนโบราณในภาคใต้ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่พบส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกันระหว่างชุมชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกับอินเดีย หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ กลองมโหระทึก วัฒนธรรมดองซอนของเวียดนามตอนเหนือและจีนตอนใต้ส่วนใหญ่เป็นแบบ Hager I และตุ้มหูแบบลิง-ลิง-โฮในวัฒนธรรมซาฮูญ (Sa-Huynh) ในมณฑลกวางหน่า-ดานังและมณฑลกวางงายในภาคกลางของเวียดนามและลูกปัดประเภทหินคานะเลียน หินโอนิกซ์ หินอาเกต แบบเรียบและแบบสกัดผิวและฝังสี (Etched bead) ที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับอินเดีย แหล่งโบราณคดีในสมัยนี้ที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร, ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, อู่ทอง สุพรรณบุรี, ดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี, ถ้ำคูยง และถ้ำตาบองในฟิลิปปินส์, ถ้ำนีอาร์ในมาเลเซีย เป็นต้น แม้การพบกลองมโหระทึกในไชยาอาจจะทำให้นักเห็นว่าไชยาอาจเป็นชุมชนหนึ่งในสมัยนี้ แต่จากการพบโบราณวัตถุเพียงชิ้นเดียวทำให้ไม่สามารถตอบเรื่องพัฒนาการในช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5 ในไชยาได้

2.2 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-9

จากการทบทวนวรรณกรรมและการสำรวจเพิ่มเติมของผู้วิจัย พบโบราณวัตถุประเภท ลูกปัดที่มีรูปแบบการผลิตมาตั้งแต่สมัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-9 เช่น ลูกปัดหินมีตา, ลูกปัดแก้ว แถบมีสี, ลูกปัดอินโด-แปซิฟิก แต่ลูกปัดเหล่านี้พบว่ามีการผลิตและใช้งานต่อเนื่องในสมัยหลัง นอกจากนี้หลักฐานเหล่านี้ไม่ได้มีการศึกษาโดยการหาค่าอายุหรือการขุดค้นทางชั้นดิน อย่างจริงจังทำให้ยากต่อการตีความว่ามีการตั้งชุมชนในสมัยพุทธศตวรรษที่ 6-9 ในไชยา สอดคล้องกับผลจากการศึกษาของโครงการศึกษาความเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีต จนถึงปัจจุบันฯ ในปีพ.ศ. 2553 ที่กล่าวว่าแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่จะถูกทิ้งร้างไป ยกเว้นแหล่งโบราณคดีบ้านท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอนาขนและแหล่งโบราณคดีซีให้ลักร้างอำเภอบุพผินที่พบหลักฐานการอยู่อาศัยช่วงสมัยยุคเหล็ก จากนั้นพบอีกครั้ง สมัยอินโด-โรมันที่ท่าชนะ¹¹ โดยภาคใต้มีบทบาทเป็นเมืองท่าที่สำคัญติดต่อกับอินเดียร่วม สมัยกับหลังยุคเหล็กหรือยุคสมัยอินโด-โรมันที่อินเดียเหนืออยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ กุษาณะอินเดียตะวันตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ ศาตวาหนะเป็นช่วงที่อินเดียติดต่อกับ อาณาจักรโรมัน มีการตั้งนิคมการค้าของชาวโรมันตามเมืองท่าสำคัญของอินเดีย ในช่วงนี้จึง ปรากฏสิ่งของที่อินเดียส่งมาขายทั้งสินค้าอินเดียเอง เช่น ลูกปัดหินอาเกตคาร์เนเลียน ภาชนะสำริด หวีงาช้าง ลูกเต๋าและสินค้าจากฝั่งตะวันตก เช่น ลูกปัดแก้วมีแถบสี (Striped bead), ลูกปัดมีตา (eye bead) ที่มีถิ่นกำเนิดแถบเมดิเตอร์เรเนียนและเปอร์เซีย สินค้าจากโรมัน ได้แก่ ตะเกียงโรมัน (Bronze Roman lamp) หัวแหวนสลักจากหินมีค่า ภาชนะดินเผาประเภทผิวสีแดง มันวาวตกแต่งด้วยลายประทับ (arretine ware) และภาชนะดินเผาตกแต่งด้วยการกดลายซี

¹¹) สุรัตน์ เลิศล้ำและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของ วัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาการฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายา (สกว.), 2553 จาก website: <http://gms.crma.ac.th/report/gms-l-complete.pdf> พ.ศ. 2553

พื้นเฟือง (roulette ware)¹² โดยพบสินค้าเหล่านี้ตั้งแต่เมืองไบกัถโน ประเทศพม่า, เขาสามแก้ว และเขาเสก จังหวัดชุมพร, วัดอัมพาวาส อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ภูเขาทอง จังหวัดระนอง, ทุ่งตึก จังหวัดพังงา, ควนลูกปัด (คลองท่อม) จังหวัดกระบี่, กัวลาเซลิงชิงและบุกิตแลมบูเตงกู ประเทศมาเลเซีย, ตารูมาภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะชวา เกาะบาหลี อินโดนีเซีย และออกแก้วในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-9 ช่วงยุคอินโด-โรมันในภาคใต้ส่วนใหญ่จะตั้งบริเวณชายฝั่งทะเลที่อยู่บนเส้นทางข้ามคาบสมุท

ภาพที่ 139 ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในภาคใต้ช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-9

¹² ฟ้าสุข อินทรารุท, “ร่องรอยวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ใน โบราณคดีและประวัติศาสตร์ในประเทศไทย: ฉบับคู่มือสังคมศึกษา (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545), 124-133.

3. ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 (รัฐโบราณ)

จากความรุ่งเรืองทางการค้าที่เชื่อมระหว่างโลกตะวันตกและตะวันออกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-9 ที่ผ่านมาทำให้ชุมชนต่างๆเติบโตและเริ่มพัฒนาสู่การเป็นบ้านเมืองชุมชนในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ในชุมชนโบราณไชยาเองพบหลักฐานช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 ถิ่นมาอธิบายพัฒนาการ บทบาทและความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ดังนี้

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13

แหล่งโบราณคดีในสมัยนี้ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนสันทรายโบราณ คือ สันทรายวัดศาลาทั้ง และสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยโฮโลซีนราว 6,000 ปีมาแล้ว สันทรายเหล่านี้จะสูงกว่าพื้นที่ลุ่มต่ำโดยรอบประมาณ 1-2 เมตร มีคลองไชยาไหลผ่านสันทรายเหมาะสำหรับการอุปโภคและบริโภค (น้ำทะเลรุกเข้ามาไม่ถึง) โดยไหลลงสู่ทะเลที่บ้านหัววัว แหล่งโบราณคดีจะตั้งอยู่ไม่ห่างจากทะเลไม่เกิน 8 กิโลเมตร หลักฐานทางโบราณคดีทั้งหมดเป็นประติมากรรมสร้างขึ้นเนื่องในศาสนา โบราณวัตถุทำจากหินทราย ประติมากรรมเก่าสุดคือ พระวิษณุจากตอนในรายณ์กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 สูง 67 เซนติเมตร เทคนิคมีการสลักเฉพาะด้านหน้า ส่วนด้านหลังเป็นแผ่นเรียบสันนิษฐานว่าประดิษฐานติดกับผนัง มีการสลักรับน้ำหนักทั้ง 5 จุด คือพระบาท 2 ข้าง ชายฝั้วระหว่างข้อพระบาทและชายฝั้วที่ตกลงมาจากพระโสภีทั้งสองข้าง จากรูปแบบศิลปะมีการผสมกันระหว่างอินเดียเหนือและใต้ ทำให้สันนิษฐานว่าประติมากรรมชิ้นนี้อาจผลิตขึ้นในท้องถิ่น โดยรับและเลือกศิลปะมาผสมผสานทำเป็นรูปแบบของตัวเอง ส่วนประติมากรรมช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 มี 2 ขนาด คือ ประติมากรรมรูปเคารพสูง 100-137 เซนติเมตร¹³ และประติมากรรมขนาดเล็ก เช่น ศิวลึงค์ วัดแก้ว, ฐานโยนิจากวัดพระบรมธาตุไชยาและชิ้นส่วนธรรมจักรพบที่ตำบลทุ่ง (ขนาดไม่สมบูรณ์) สูงประมาณ 10-20 เซนติเมตร ประติมากรรมยุคนี้จะสลักครบทุกด้านพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิจากวัดพระบรมธาตุไชยามีร่องรอยการลงรักทาสี

¹³ พระอโศกเทศวร แหล่งโบราณคดีตอนในรายณ์มีขนาด 115 เซนติเมตร, พระพุทธรูปประทับยืน ศิลปะทวารวดีจากแหล่งโบราณคดีเมืองเวียงสูง 70 เซนติเมตรและพบที่วัดพระบรมธาตุไชยาสูง 137 เซนติเมตร, พระพุทธรูปประทับนั่งสมาธิสูง 104 เซนติเมตร

ความเชื่อ/ศาสนา หลักฐานส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมีรายละเอียด ดังนี้

ศาสนาพราหมณ์ พบประติมากรรมทั้งในไวษณพนิกายและไศวนิกาย

ไวษณพนิกาย โดยพบประติมากรรมพระวิษณุที่ตอนในรายณ์วัดศาลาที่กําหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 ถือเป็นประติมากรรมพระวิษณุที่เก่าที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระนารายณ์หรือพระวิษณุเป็นเทพเจ้าสูงสุดในลัทธิไวษณพนิกาย มีหน้าที่ปกป้องรักษาและคุ้มครองเป็นที่นิยมของชาวเรือ ลักษณะทางศิลปะพบว่าได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียโดยการจับสังข์และการทำผ้าชายโค้งมีความใกล้เคียงกับศิลปะคุปตะและอมราวดีตอนปลายจากเมืองเยศวารัม (แคว้นอานธรประเทศ อินเดียตะวันออกเฉียงใต้) การถือสัญลักษณ์ในพระกรคล้ายกับศิลปะมถุราสมัยราชวงศ์กุษาณะพุทธศตวรรษที่ 6-8 มีการสวมหมวกทรงกระบอกสูงตกแต่งด้วยลวดลายกนกคล้ายกับที่นิยมในศิลปะสมัยคุปตะกําหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 - 11¹⁴

ภาพที่ 142 พระวิษณุ 4 กรพบที่ตอนในรายณ์เปรียบเทียบับศิลปะที่พบในอินเดีย
ที่มา: Nanditha Krishna, The Art and Iconography of Visnu-Naryana (Bombay: Taradorevala, 1980), p.92.

¹⁴Nanditha Krishna, The Art and Iconography of Visnu -Naryana, (Bombay: Taradorevala, 1980), p.92.

ในภาคใต้ของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบประติมากรรมคล้ายกับพระวิษณุ จากตอนในรายณ์แต่อาจสลักขึ้นในช่วงหลังสมัยพุทธศตวรรษที่ 11-12 มีลักษณะร่วมกัน คือ ทรงสงฆ์ที่พระโสณีซ้าย(ลักษณะเด่นของประติมากรรมพระวิษณุรุ่นแรกตั้งที่พบในอินเดีย) พระกรหลังทรงคทาทางด้านซ้ายและจักรทางด้านขวา (อาจมีการสลับตำแหน่งกัน) สวมหมวกทรงกระบอกลายพันพฤษภา ทรงเครื่องประดับตุ้มหูยาวถึงไหล่ สวมโรตียาว สลักเป็นริ้ว และปล่อยชายผ้าด้านหน้ายาว คาดผ้าพระโสณีมีวงโค้งด้านหน้าขมวดปมทั้งสองข้าง ประติมากรรมจะมีขนาดประมาณ 60-80 เซนติเมตร¹⁵ วิษณุในช่วงสมัยนี้ ได้แก่ พระวิษณุจากวัดพระเพรง อำเภอพระพรหม (คล้ายคลึงกับพระวิษณุวัดศาลาที่ตั้งตรงที่ทำปางวรทมุทรา สันนิษฐานว่าสลักหลังพระวิษณุวัดศาลาตั้ง), พระวิษณุที่หอพระนารายณ์ อำเภอเมือง¹⁶ และชิ้นส่วนลำตัวพระวิษณุวัดตาเณร(ร้าง)อำเภอท่าศาลาจังหวัดนครศรีธรรมราช¹⁷, พระวิษณุที่ถ้ำสิงขร อำเภอศรีวิชัยนิคม,ศาลเจ้าพ่อพระยาจักร อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี (สภาพชำรุด) ,ออกแก้ว เวียดนาม,เขมรก่อนเมืองพระนครและชิบัวซา ชวาตะวันตก ประติมากรรมเหล่านี้มีจุดแตกต่างย่อยจากลักษณะร่วมโดยเกิดจากการเลือกสรรของท้องถิ่นเอง

¹⁵ Stanley J.O'Conor, JR, Hindu Gods of Penninsular Siam (Asona: Artibus Asiae,1972), 28.

¹⁶พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปทัศนียก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523),23.

¹⁷ ปรีชา นุ่นสุขและวัฒน์สาส์น นุ่นสุข, “พระวิษณุแบบทรงถือสังข์เหนือพระโสณี: การค้นพบใหม่,” เมืองโบราณ. ปีที่ 29, 2(เมษายน – มิถุนายน 2546), 90– 107.

ไศวนิกาย พระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุดในลัทธิไศวนิกาย ผู้สร้างโลกและล้างโลก การสร้างรูปเคารพซึ่งตัวเป็นตัวแทนของพระศิวะมีอยู่ 2 ประเภท คือ พระศิวะที่มีรูปร่างเป็นพระศิวะ (สภาวะที่เป็นอิสระ) กับพระศิวะแบบไม่มีรูปร่าง (สภาวะพรหมมัน)ซึ่งมักจะสร้างคิวลิ่งค์เป็นสัญลักษณ์ ส่วนโยนี คือ ตัวแทนของพระอุมา ซายาของพระศิวะหมายถึงสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิง มารดาของความอุดมสมบูรณ์ ไชยาพบคิวลิ่งค์พบที่วัดแก้วมีลักษณะเหมือนจริงคือ มีแค่ส่วนพรหมภาค (ฐานรูปสี่เหลี่ยม)และรูทรวงภาค (ส่วนยอดทรงกลม) กำหนดอายุให้อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12 คิวลิ่งค์ลักษณะนี้พบในพื้นที่อื่นในภาคใต้เช่นกัน เช่น วัดพระพิฆเนศวร์ (ร้าง) อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอสิชล และแหล่งโบราณคดีท่าเรือ จังหวัดนครศรีธรรมราช, แหล่งโบราณคดียะรัง จังหวัดปัตตานี เป็นต้น ส่วนฐานโยนีที่พบที่วัดพระบรมธาตุไชยามีลักษณะพิเศษคือมีรางน้ำมนต์ 2 ด้านไม่พบที่แหล่งโบราณคดีอื่น

ภาพที่ 144 คิวลิ่งค์จากแหล่งโบราณคดีวัดแก้ว ตำบลเลม็ดและฐานโยนีพบที่วัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร

ศาสนาพุทธ พบประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและมหายาน มีรายละเอียด ดังนี้

ศาสนาพุทธเถรวาท พบพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิจากวัดพระบรมธาตุไชยา Pierre Dupont ได้กล่าวว่าเป็นศิลปะมอญที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียลุ่มแม่น้ำกฤษณา (อินเดียใต้) และศิลปะอนุราชปุระจากเมือง Toluila ศรีลังกาดำยกับที่พบจาก Vat Romlok Angkor Borei กัมพูชา¹⁸ ส่วนพีริยะ ไกรฤกษ์ได้กล่าวถึงศิลปกรรมชิ้นนี้ว่าเป็นศิลปะชั้นสูงสุดที่เกิดขึ้นในชัยากำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 11 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 12 โดยเกิดจากการเป็นการผสมศิลปะอินเดียในสกุลช่างต่างๆมากกว่า¹⁹

ภาพที่ 145 ประติมากรรมพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

¹⁸ Pierre Dupont, "Varieties archéologiques III: Les Buddha dits d'Amarāvati en Asie du sud-Est," BEFEO (XLIX, 2, 1959), 245.

¹⁹ พีริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523), 41.

นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับยืน พระกรหักหาย มีลักษณะคล้ายกับ ศิลปะอินเดียสมัยคุปตะและหลังคุปตะที่ส่งผลต่อให้กับศิลปะทวารวดีที่วัดเวียงกำหนดอายุราว พุทธศตวรรษที่ 12 และพระพุทธรูปประทับยืนบนฐานดอกบัวพระกรหักหาย คล้ายศิลปะทวารวดี แต่มีอิทธิพลท้องถิ่นเนื่องจากประติมากรรมยึดตัวยาวขึ้นพบที่วัดแก้วกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ ที่ 13-15 นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนธรรมจักรพบที่ตำบลทุ่งคล้ายกับศิลปะทวารวดีที่ได้รับอิทธิพล จากอินเดียสมัยคุปตะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

ภาพที่ 146 ชิ้นส่วนธรรมจักร ตำบลทุ่ง อำเภอไชยาและชิ้นส่วนพระพุทธรูป ศิลปะทวารวดีจากวัดเวียง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

ศาสนาพุทธนิกายมหายาน พบประติมากรรมพระโพธิสัตว์จากดอนในรายณ์ (วัดศาลาทิง) กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เป็นพระโพธิสัตว์สลักจากหินที่เก่าที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะทางศิลปกรรมคล้ายศิลปะอินเดียเหนือ สมัยคุปตะ สกุลช่างสารนาถ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรถือเป็นธยานิโพธิสัตว์ที่สำคัญมีหน้าที่ปกป้องดูแล สัตว์โลก

ภาพที่ 147 ประติมากรรมพระโพธิสัตว์จากตอนในรายณ์ (วัดศาลาทิง) กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

บทบาทและความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยากับชุมชนอื่นๆช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13

บทบาทของชุมชนโบราณไชยาจากการพบโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนาสะท้อนให้เห็นว่ามีการรวมกลุ่มตั้งเป็นชุมชนขึ้นในบริเวณนี้โดยมีการรับเอาศาสนาพุทธทั้งเถรวาทและมหายาน ศาสนาพราหมณ์ทั้งไวษณพนิกายและไศวนิกายเข้ามาและจะสังเกตได้ว่าแหล่งโบราณคดี ในภาคใต้ที่พบพระวิษณุรุ่นเก่าส่วนใหญ่จะพัฒนาเป็นชุมชนเมืองท่าในช่วงสมัยต่อมา

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณไชยาและชุมชนอื่นๆ จากลักษณะศิลปะแสดงให้เห็นถึงการรับเอาวัฒนธรรมของอินเดียเข้ามา เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นผลมาจากความรุ่งเรืองทางการค้าภายในอุษาคเนย์และการค้าทางทะเลที่ผ่านมาทำให้ชุมชนต่างๆเติบโตและเริ่มพัฒนาสู่การตั้งบ้านเมืองเป็นชุมชนในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ในภาคใต้พบร่องรอยชุมชนสมัยพุทธศตวรรษที่ 10-13 ปรากฏหลักฐานพบว่าส่วนใหญ่เป็น

ประติมากรรมเนื่องในศาสนาโดยมีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียเช่นกัน ชุมชนโบราณที่สำคัญในภาคใต้ ได้แก่ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบชุมชนโบราณท่าชนะที่พบหลักฐานตั้งแต่ช่วง พุทธศตวรรษที่ 5-9 และพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 หลักฐานที่สำคัญคือ เอกมขลิ่งค์จากสถานีหนองหวายศิลปะอินเดียแบบคุปตะ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12²⁰ซึ่งอยู่ถัดจากชุมชนโบราณไชยาไปทางทิศเหนือ, ชุมชนโบราณพุนพินพบการตั้งถิ่นฐานบริเวณเขาลูกโดด พื้นที่ราบรอบเขาศรีวิชัย และแหล่งโบราณคดีควนพุนพิน หลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ ตราประทับอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดจากควนสราญรมย์กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11, พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 และพระวิษณุศิลปะอินเดียสมัยคุปตะ เป็นต้น²¹ และชุมชนโบราณเวียงสระพบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ พระพุทธรูปประทานพรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11, พระวิษณุ 4 กรและพระวิษณุจตุร मुखกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 โบราณสถานกลางเมืองเวียงสระ จากการหาอายุทางวิทยาศาสตร์ในปี พ.ศ.2555 กำหนดให้เป็นโบราณสถานราวพุทธศตวรรษที่ 10-12²² ในชุมชนโบราณในนครศรีธรรมราชพบโบราณวัตถุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13 พระวิษณุจากหอพระนารายณ์ อำเภอเมือง, พระวิษณุจากวัดพระเพรง อำเภอพระพรหม (คล้ายคลึงกับพระวิษณุวัดศาลาที่ตั้งต่างตรงที่ทำปางวรทมุทรา) พระวิษณุจากวัดจอมทอง อำเภอสิชลและชิ้นส่วนลำตัวพระวิษณุวัดตาเนาะ(ร้าง)อำเภอท่าศาลากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13, ศิวลิ่งค์ทองคำจากเขาพลีเมือง อำเภอสิชลกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12, เศียรพระพุทธรูปหินพบที่ตำบลนาสารอำเภอพระพรหมกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13

²⁰ อ่านเพิ่มเติมในธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ชุมชนโบราณท่าชนะ” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (สงขลา: สถาบันคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542), 3271-3278.

²¹ สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน ปัทมาพร ทองเฟื้อ, พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศิลปวิทยาการ, บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2555), 223-224.

²² อ่านเพิ่มเติมได้ใน สุขกมล วงศ์สุวรรณ, พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจากหลักฐานทางโบราณคดี (วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2555), 268-269.

ชุมชนโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี พบหลักฐานเป็นศาสนสถานก่ออิฐบริเวณบ้านวัด และบ้านจาและสันนิษฐานว่ามีการใช้งานมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 นอกจากนี้ยังพบ ประติมากรรมช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 ได้แก่ ศิวลึงค์ศิลา,เศียรพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร, ธรรมจักร, พระพิมพ์,สถูป เป็นต้น²³, แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงา, แหล่งโบราณคดีเขา ขนาบน้ำและควนลูกปัด จังหวัดกระบี่พบหลักฐานช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-11 ได้แก่ พระพุทธรูป ประทับยืนที่เขาคาขนาบน้ำและตราประทับอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤตอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12, ชุมชนโบราณจากสงขลาพบพระพุทธรูปประทับนั่งสมาธิที่พังแฟบ อำเภอสติงพระ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 พระวิษณุศิลาจากวัดสิงห์ อำเภอสติงพระ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นต้น จากการพบโบราณวัตถุที่มีอายุสมัยในช่วงเดียวกันนี้ สันนิษฐานว่าเป็นเมืองที่ได้รับ อิทธิพลศิลปะจากอินเดียในช่วงเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุที่ได้รับอิทธิพลศิลปะคุปตะ คล้ายศิลปะทวารวดีในภาคกลางของประเทศไทยบริเวณชุมชนโบราณไชยาด้วย

²³ อ่านเพิ่มเติมใน *ภาคพิศ* อยู่คงดี, *การสำรวจโบราณสถานเมืองยะรัง* (สงขลา : หน่วยศิลปากร ที่ 9 กรมศิลปากร, 2535), 1-164.

ทฤษฎีชุมชนโบราณไชยากับชุมชนโบราณในเอกสารจีน จากการพบประติมากรรม
 รุ่นเก่าในไชยา เช่น พระวิษณุวัดศาลาทิงเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำหนดอายุราว
 พุทธศตวรรษที่ 10-11 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสลักจากหินที่เก่าที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 สะท้อนให้เห็นว่า ไชยาเป็นชุมชนโบราณช่วงพุทธศตวรรษที่
 10-13 รุ่นแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการจึงได้ศึกษาตัวเอกสารจีนเพื่อหาความเชื่อ
 โยงกับชุมชนโบราณไชยา จากการทบทวนวรรณกรรมพบ 2 ทฤษฎี ได้แก่

ทฤษฎีแรก เชื่อว่าบริเวณบริเวณชุมชนโบราณไชยา คือ **เตียนซุน (Tien-sun)**
 หรือตั้นซวินโดยในเอกสารจีนได้กล่าวถึงชุมชนนี้ว่าเป็นโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 8
 มีกล่าวถึงในหลายเอกสาร ดังนี้

เอกสารเหลียงซุสมัยราชวงศ์เหลียง (พ.ศ. 1045-1100) ทำการรวบรวม
 เมื่อปีพ.ศ. 1169 อ้างอิงมาจากบันทึกของราชทูตจีนสมัยราชวงศ์เว่ย คือ คังไถและซุยยง
 (พ.ศ. 790-795) ที่เข้าไปทำการทูตกับผู้นำและทำการบันทึกเกี่ยวกับบ้านเมืองต่างๆ
 ในแถบทะเลใต้ที่ได้ไปแวะและจากได้ยินจากนักเดินทางต่างๆ ได้กล่าวถึง **เตียนซุน (Tien-sun)**
 หรือ**ตั้นซวิน**²⁴ ดังนี้

“...พื้นมันเป็นพระมหากษัตริย์ของผู้นำ พระองค์พระราชปราคาให้
 ประชาชนจัดสร้างเรือขนาดใหญ่ไปบุกรุกประเทศชวีตุน จิวจื่อ **เตียนซุน**
 และประเทศอื่นๆกว่า 10 ประเทศ ได้ขยายพื้นที่ของประเทศกว้าง 6 พันลี้
 (ลี้เท่ากับ 576 เมตร)...**ตั้นซวิน** อยู่ห่างจากทางทิศใต้ของผู้นำประมาณ
 3 พันกว่าลี้ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลที่มีก้อนหินโผล่ขึ้นมา มีเนื้อที่กว้างเป็นพันลี้
 ตัวเมืองห่างจากทะเลประมาณ 10 ลี้ (ราว 6 กิโลเมตร –ผู้วิจัย)
 มีกษัตริย์ 5 องค์และเป็นประเทศราชของผู้นำ ทางด้านตะวันออก
 มีเส้นทางติดต่อกับเจียวจื่อ (บริเวณตงกิ้น อ่าวตังเกี๋ย)
 ด้านตะวันตกมีเส้นทางติดต่อกับเทียนจู่ (อินเดียน) และอานซี (ปาร์เธีย)

²⁴ อมา ศรีสฐาติ, **ศรวิชัยในสุวรรณทวีป** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2557), 79-83.

เป็นต้น พ่อค้าไปมาค้าขายไม่ขาดสายเนื่องจาก**ตุนชวิน** มีพื้นที่โค้งเว้า และยื่นลงไปในทะเลมากกว่าพื้นลึและขยายลงไปใ้อ่าวใหญ่และเรือสำเภาเดินสมุทรไม่สามารถตัดข้ามผ่านไปได้... ณ ศูนย์การค้าแห่งค้าแห่งนี้ปัจจุบันพบกันของตะวันออกและตะวันตก จึงมีผู้คนมาที่นี่มากมาย มีสินค้ามีค่าและหายาก ไม่มีอะไรจะหาไม่ได้ที่นี่ ยิ่งกว่านั้นยังมีดินไม้ที่ทำจากเหล้าไวน์ (น้ำตาลเมา) ซึ่งคล้ายๆกับทับทิม น้ำ(ตาล) จากส่วนดอกของมันถูกเก็บมาหมักไว้ในไห หลักจากนั้นสักสองสามวันก็จะกลายเป็นเหล้าไวน์...”²⁵

ไท-ปิง-ยู-ลัน สารานุกรมจีน สมัยราชวงศ์ซ่งโดยหลี่ฝ่ง(พ.ศ. 1520-1529) ในเอกสารได้กล่าวถึง “**ตุนชวิน**” อ้างจากพงศาวดารเก่า คือ หนานโจอู่จี้บันทึกพวกต่างแคว้นแดนใต้พุทธศตวรรษที่ 8-9 และผู้หนานจี้(หนานฉือ)ประวัติศาสตร์ทางใต้พ.ศ.1172-1188 กล่าว

“...เอกสารหนานโจอู่จี้กล่าวว่า**ตุนชวิน**อยู่ห่างจากผู้หนานกว่า 3 พันลี้ เดิมทีเดียวเป็นประเทศเอกราช พระราชาคนก่อนของผู้หนาน คือ พันมันผู้เก่งกล้า ได้เข้ายึดและทำเป็นเมืองขึ้น ปัจจุบันตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้หนาน.....ฮั่วเซียง (ไม้กฤษณา) งอกงามในประเทศเตียนซุนมีลักษณะคล้ายๆกับไตวเหลืองใช้สำหรับการถนอมรักษาผ้า...”

“...ในเอกสารผู้หนานจี้ (หนานฉือ) เขียนโดยลู่จี้ กล่าวว่า **ตุนชวิน** อยู่ภายใต้อำนาจของผู้หนาน พระราชาของตุนชวินเรียกว่า **คุนหลุน** ในที่นี้มีพวกหู (ชนชาติที่อยู่นอกประเทศจีนที่มาจากทางตะวันตกและทางเหนือ) 500 เผ่ามาจากเตียนจู่ (อินเดียน) มีพ่อคุณหนึ่ง (พระ?) มีพราหมณ์จากเตียนจู่

²⁵ อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 75. ซึ่งอ้างจาก Wang Wei Min, **ชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย** (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535), 85และ100. Paul Wheatley, **The Golden Khersonese** (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 15-16.

กว่าพันคน ประชาชนปฏิบัติตามหลักของพวกพราหมณ์เหล่านี้และมอบลูกสาวให้แต่งงานกับพราหมณ์ พวกพราหมณ์จะไม่ไปจากแผ่นดินนี้และไม่ทำอะไรนอกจากการศึกษาคัมภีร์ศาสนา อาบน้ำด้วยเครื่องหอมและดอกไม้ ประพศิตนอยู่ในความศรัทธาตลอดทั้งวันทั้งคืนอย่างไม่หยุด เมื่อประชาชนในประเทศนี้เจ็บป่วยก็จะอุทิศตนให้กับการปลงศพด้วยนก พวกเขาจะพาคนป่วยใกล้ตายมานอกเมือง พร้อมขบวนขั้บร้องและรำ จากนั้นให้นกมาจิกร่าง กระดูกที่เหลือจะเผาแล้วในเก้าอี้ให้ไปทิ้งทะเล ถ้านกไม่มากินก็จะเอาคนตายใส่ตะกร้า ผู้ที่จะปลงศพด้วยไฟต้องกระโจนเข้าในกองไฟเอง เก้าอี้ที่เหลือจะเก็บใส่โกศและประกอบพิธีฝัง บำเพ็ญกุศลเรื่อยไปไม่มีกำหนด ประเทศนี้มีดอกไม้ที่ใช้ทำเหล้าคล้ายกับต้นทับทิม ดอกของมันจะถูกนำมารวมกันแล้วคั้นน้ำไปเก็บในไห จากนั้นจะกลายเป็นน้ำเมาที่สุคติเศษ... ในประเทศนี้มีดอกไม้มากกว่า 10 ชนิด ซึ่งไม่ร่วงโรยไม่ว่าจะเป็นฤดูหนาวหรือฤดูร้อน ทุกๆวันเกี่ยว 10 เล่มจะบรรพทุกดอกไม้เหล่านี้จนเต็ม ครั้นดอกไม้เหล่านี้แห้งจะส่งกลิ่นหอมเพิ่มมากขึ้น และเมื่อป็นเป็นผงก็จะใช้เป็นแป้งนำมาทาถูร่างกาย การปลงศพด้วยนกเป็นประเพณีของที่นี่ เวลาใกล้ตายญาติและเพื่อนของเขาจะนำขบวนร้องรำอยู่นอกเมือง ณ บริเวณที่มีนกลักษณะเหมือนห่าน ตัวสีแดงมีจอยปากเหมือนนกแก้วบินมาจำนวนมาก เมื่อนกบินจากไป ครอบครัวผู้ตายจะนำกระดูกไปเผาที่ลงทะเล...”²⁶

ผู้สนับสนุนทฤษฎีเตียนซุนตั้งอยู่บริเวณไชยา ได้แก่ ผาสุข อินทราวุธโดยได้ให้ความเห็นไว้ว่าเนื่องจากพบหลักฐานในศาสนาพราหมณ์และพุทธเก่าแก่ที่สุดช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 -11 โดยครอบคลุมอาณาเขตพื้นที่ทั้งหมดบริเวณอ่าวบ้านดอนถึงตักโกละที่เป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรในอดีต ดังที่ได้พบแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยในทะเลด้านฝั่งตะวันตกที่แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงาและแหล่งโบราณคดีควนลูกปัด จังหวัดกระบี่ ส่วนทางฝั่งตะวันออกพบ

²⁶ อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 77-79. ซึ่งอ้างจาก Wang Wei Min, ชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535), 85 และ 100. Paul Wheatley, The Golden Khersonese (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 17-18.

หลักฐานที่แหล่งท่าชนะ ถ้ำสิงขรณ์ พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของศาสนาพุทธและพราหมณ์ในช่วงแรก²⁷

อมรา ศรีสุชาติได้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับเตียนซุนว่าอยู่บริเวณเพชรบุรี กระจวบศิริพันธ์ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานีจนถึงตอนบนของจังหวัดนครศรีธรรมราช แถวอำเภอขนอมและสิชลโดยกล่าวว่า มีสภาพภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับที่ปรากฏในเอกสาร คือ มีอ่าวโค้งเว้าภายในทะเลและมีหินโผล่ยื่นเหมือนกับที่เกาะ สมุย เกาะพังจังหวัดสุราษฎร์ธานี และพื้นที่บริเวณอำเภอสิชลจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนเหล่าหรือไวน์สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น น้ำตาลโตนดที่มีชุกชุมตั้งแต่เพชรบุรีและในภาคใต้ของประเทศไทย จากโบราณวัตถุที่พบบริเวณ เขาสามแก้วและเขาเสก จังหวัดชุมพรมีความคล้ายคลึงกับที่พบที่ ออกแก้ว เวียดนามที่นักวิชาการ สันนิษฐานว่า คือ ผู้หนาน ทำให้สันนิษฐานว่าเตียนซุนน่าจะเป็นรัฐที่เกิดจากอิทธิพลการค้า ของอินโด-โรมัน-จีนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-7 ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 7-8 ได้ตกอยู่ในอำนาจ ของผู้หนาน มีการนับถือศาสนาพราหมณ์ พุทธและคตินิกายไซโรแอสเตอร์(การปลงศพด้วยนก) จากนั้นชุมชนน่าจะขยายจากเพชรบุรี (แหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี)ลงมาสู่ภาคใต้ตอนกลาง ครอบคลุมจังหวัดสุราษฎร์ธานี(อำเภอท่าชนะ พุนพิน ไชยา เวียงสระ ศิริรัฐนิคม)และตอนบนของ จังหวัดนครศรีธรรมราช(บริเวณอำเภอสิชล)โดยพบหลักฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-12 เอกสารหลังพุทธศตวรรษที่ 13 ไม่พบการกล่าวถึงดินชวินอีกเลย²⁸

²⁷ ผาสุข อินทราวุธ, “ร่องรอยวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ใน **โบราณคดี และประวัติศาสตร์ในประเทศไทย: ฉบับคู่มือสังคัมศึกษา** (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2545), 151-153.

²⁸ อมรา ศรีสุชาติ, **ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2557), 77-79.

ทฤษฎีที่สอง ไซยาคืออาณาจักรพันพัน (Pan-Pan) หรือผ่นผ่นปรากฏหลักฐานว่า มีการส่งทูตไปจีนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 (พ.ศ.967-996) ส่งต่อจนถึงพุทธศตวรรษที่ 12 มีรายละเอียดดังนี้

เอกสาร**เหลียงซุสมัยราชวงศ์เหลียง** (พ.ศ.1045-1100) ทำการรวบรวม เมื่อปี พ.ศ.1169 เอกสารอ้างอิงมาจากบันทึกของราชทูตจีนสมัยราชวงศ์เว่ย คือ คังไถและซุยยง (พ.ศ.790-795) กล่าวถึง พันพัน ว่า

“...โจ้วเฉินรู้ (สันนิษฐานว่าเป็นโกณฑิลยะ-อมรา ศรีสุชาติ) ผู้สืบทอดราชบัลลังก์คนหนึ่งของประเทศผ่นผ่นซึ่งเกิดในตระกูลพราหมณ์จากเทียนจู่ (อินเดีย) ได้รับบัญชาจากเทพเจ้าให้มาปกครองผ่นผ่น เขารู้สึกปลื้มใจ เขาได้มาถึงผ่นผ่นซึ่งอยู่ทางทิศใต้แล้ว เมื่อประชาชนผ่นผ่นได้ทราบข่าวได้ต้อนรับเขาด้วยความยินดีและได้มาประชุมกันและยกเขาขึ้นเป็นราชาเพื่อครองราชย์เขาได้แก้กฎหมายทั้งหมดให้เข้ากับวัฒนธรรมอินเดีย...”²⁹

เอกสาร**ทงเตียน** สารานุกรมสมัยราชวงศ์ถัง (พุทธศักราช 1161-1449) รวบรวมโดยตู้ยิวพุทธศักราช 1309-1323 กล่าวถึง พันพัน ว่า

“...ในสมัยราชวงศ์เหลียง ได้ยื่นชื่อประเทศผ่นผ่นเสมอ ผ่นผ่นตั้งอยู่บนเกาะใหญ่ของทะเลใต้และเป็นประเทศบ้านเรือนใกล้เคียงกับประเทศหลินอี (จามปา –อมรา ศรีสุชาติ) จากอำเภอเจียวโจว เดินทางโดยทางเรือประมาณ 40 วัน ก่อนจะถึงผ่นผ่น...”³⁰

เอกสาร**จิวถังซุ** จดหมายเหตุราชวงศ์ถังฉบับเก่าเขียนโดยลิวซู่เมื่อพ.ศ.1498 กล่าวว่า

“...ประเทศผ่นผ่นตั้งอยู่ทางทิศใต้ของประเทศหลินอีริมอ่าวทะเล ทางทิศเหนือแบ่งแดนกับหลินอีด้วยทะเลน้อย สามารถเดินทางเรือจากเจียวโจวได้ภายใน 40 วัน

²⁹ อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 120-121. ซึ่งอ้างจาก Wang Wei Min, **ชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย** (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535), 112. Paul Wheatley, *The Golden Khersonese* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 48.

³⁰ อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 120-121. ซึ่งอ้างจาก Wang Wei Min, **ชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย** (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535), 112. Paul Wheatley, *The Golden Khersonese* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 48.

และมีเขตแดนติดต่อกับหลังยาชีว...ประชาชนล้วนแต่เรียนหนังสือตามแบบพวก
พราหมณ์และนับถือตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาก ในปีที่ 9 ของรัชกาล
เงินวัน (พุทธศักราช 1179) ได้ส่งราชทูตไปสำนักจีนและได้มอบผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
เป็นของกำนัล...ทางทิศใต้ของประเทศได้เหอหลัว มีดินแดนติดต่อกับประเทศฝั้น
ฝั้น”³¹

เอกสาร**เวินเซียนทงเซ่า** ความเรียงจากการตรวจชำระเอกสารด้านบริหาร
เขียนโดยหม่าตะวันหลินกลางปลายพุทธศตวรรษที่ 19 กล่าวถึงฝั้นฝั้นว่า

“...ประเทศฝั้นฝั้นเริ่มมีสัมพันธไมตรีกับประเทศในสมัยราชวงศ์เหลียง
(พ.ศ.1045-1090 Paul Wheatley กล่าวว่าไม่น่าจะถูกตั้งเนื่องจากตอนปลาย
ของเอกสารได้กล่าวถึงปี พ.ศ.967-996 ตรงกับเอกสารเหลียงซู่) ฝั้นฝั้นตั้งอยู่ทาง
ตอนเหนือบนเกาะใหญ่แยกประเทศออกมาจากหลินอู้ด้วยทะเลน้อย จากเจียว
โจวใช้เวลาทางเรือประมาณ 40 วันจะถึงประเทศนี้ พระราชาของประเทศนี้มีชื่อ
ว่าหลังลี่ พระราชบิดาของพระองค์มีนามว่าหยังเตอู่เอี้ยน นอกจากนี้แล้วสิ่งที่
เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศนี้คือ ประชาชนอาศัยอยู่ริมน้ำ มีกำแพงทำด้วยไม้
พระราชาประทับอยู่บนแท่นประทับรูปมังกรปิดทอง มีมุขมนตรีนั่งคุกเข่า
ประสานมือกันระหว่างอกรายล้อมอยู่รอบพระองค์ ในประเทศนี้มีพราหมณ์
อินเดียเข้ามามาก พระราชายกย่องพวกพราหมณ์เหล่านี้มาก เสนาบดีของ
พระราชามีนามตามลำดับว่าว่าฟี่ล่งซู่ลัน คุณหลุนตี้เหย คุณหลุนฟี่เหอ
คุณหลุนฟี่เหอ คุณหลุนฟี่ตี้ซู่กัน ในท้องถื่นออกเสียงว่าคุณหลุนหรือกู่หลงเป็นคำ
เดียวกัน เรียกอย่างไรก็ได้ เจ้านาที่รัฐเรียกนายนซึ่งตรงกับตำแหน่งผู้ปกครอง
อำเภอ คนประเทศนี้ใช้หลาวด้ามเหล็กกลายเป็นลูกศรทำด้วยหิน มีวัด 10วัดที่มี
พระภิกษุและภิกษุณีศึกษาพระธรรม พระภิกษุและภิกษุณีเหล่านี้ฉันอาหารทุก
ชนิด แต่ไม่ดื่มเหล้าเลยและมีวัดแห่งหนึ่งซึ่งมีพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดมากจะ

³¹ อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 121. ซึ่งอ้างอิงจาก Wang Wei Min, **ชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย** (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535), 111. Paul Wheatley, *The Golden Kheronese* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 48.

งดเว้นการกินเนื้อสัตว์และงดเว้นดื่มเหล้าเด็ดขาด พวกเขาศึกษาเรื่องราวตำนานของจตุโลกมหาราชาลและเทพที่มีปางดุร้ายด้วยแต่จะไม่นิยมนับถือนักในพระพุทธศาสนาเรียกกันว่า ปี่ชิว ส่วนบุคคลอื่นยกย่องเรียกว่าทาน ช่วงสมัยเอวียันเจีย (พ.ศ.967-996) เสี่ยวเจี้ยน (พ.ศ.997-999) และต้ามิง (พ.ศ.1000-1007) แห่งราชวงศ์ซ่ง ทูตจากประเทศผ้นผ้นมาสู่ราชสำนักจีนเพื่อถวายบรรณาการเสมอ พระราชาจากผ้นผ้นทรงโปรดเกล้าให้ราชทูตของพระองค์ถวายสิ่งต่างๆให้แก่พระจักรพรรดิจีน ในบรรดาสิ่งของเหล่านั้นมี พระทนต์ธาตุของพระพุทธเจ้า 1 องค์ พร้อมด้วยสฎปลงสี่หลายสฎปและน้ำหอมอีกหลายชนิด อีก 6 ปีต่อมาก็ส่งราชทูตมาอีกพร้อมด้วยพระสารีริกธาตุ สฎปลงสี่เล็กๆหลายองค์ ไบโพธิ์และขนมหวานอบแห้งใสเหมือนแก้วผลึกและน้ำหอมช่วงสมัยต้าเยแห่งราชวงศ์สุย (พ.ศ.1148-1160)ราชทูตพันพันได้นำของกำนัลมาสู่จีน³²

จากการพบโบราณวัตถุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-11 สอดคล้องกับในเอกสารนักวิชาการหลายท่านจึงเสนอทฤษฎีว่าพันพันตั้งอยู่ที่บริเวณอ่าวบ้านดอน(รวมชุมชนโบราณไชยา) ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ E.E.Lunet de Lajonquière³³ Reginald Le May³⁴ Michel Jacque-hergoualc'h (พ.ศ.2546)³⁵ เป็นต้น

³² อมรา ศรีสุชาติ, เล่มเดียวกัน, 121-122. ซึ่งอ้างอิงจาก Paul Wheatley, *The Golden Khersonese* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980), 48-49.

³³ E.E.Lunet de Lajonquière, "La Domaine Archéologique du Siam," en *Rapport sommairesurune mission archeologique (Cambodge, Siam, Presqu'ile malaise, Inde, 1907-1908)*, 227 – 262.

³⁴ Reginald Le May, *A Concise History of Buddhist Art in Siam*, (Rutland, Vt.: C.E. tuttle, 1963), 35-49.

³⁵ กรรณิการ์ จรรย์แสง แพล, "ศรัทธาในงานของยอร์ช เซเดส์" ใน *ยอร์ช เซเดส์กับไทยศึกษา* (นครปฐม: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา ภาควิชาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546), 111-138.

ในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการยากที่จะชี้ชัดว่าชุมชนโบราณไชยาคือชุมชนใดในเอกสารจีนเนื่องจากพบข้อขัดแย้งระหว่างเอกสารและตัวหลักฐานที่พบ เช่น ในเตียนซุนกล่าวถึงการนับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-9³⁶ แต่ในไชยาพบหลักฐานเกี่ยวข้องกับศาสนาเก่าสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-11 ส่วนพันพันกล่าวถึงสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่บนเกาะ แต่ไชยาตั้งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ เป็นต้นดังนั้นแม้จะไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเป็นชุมชนใด แต่จากเอกสารจีนเป็นข้อสนับสนุนให้เห็นว่ามีชุมชนหรือบ้านเมืองเกิดขึ้นแล้วในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งผืนดินและเตียนซุนก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนโบราณในคาบสมุทรมลายู

นอกจากนี้ยังมีการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของชุมชนโบราณไชยาว่าตั้งขึ้นครั้งแรกที่เขาเพลลาและปากหมาก ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้าปาริศรานุวัตติวงศ์ (พ.ศ.2446)³⁷ ท่านพุทธทาสภิกขุ (พ.ศ.2493)³⁸ และภิญโญ ภิญโญกุล (พ.ศ.2527)³⁹ โดยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่าเมืองแรกของไชยาตั้งที่บริเวณปากหมากกับเขาเพลลาจากนั้นเมือง

³⁶ จากหลักฐานที่พบในชุมชนโบราณบริเวณเขาสามแก้ว เขาเสกในจังหวัดชุมพร ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจคือชุมชนโบราณเตียนซุน ผลจากการขุดค้นของ Bèrenice Bellina ปีพ.ศ.2548-2552 กล่าวว่าเป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 เจริญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-10 มีลักษณะเป็นสถานีการค้าที่มีการผลิตอุตสาหกรรมเหล็ก แก้วและหิน หลักฐานทางโบราณคดีที่พบมีทั้งที่คล้ายกับที่พบในอินเดีย ได้แก่ ตราประทับอักษรพราหมณ์ ลูกบิดหินประเภทต่างๆ ส่วนจีนพบภาชนะดินเผาสมัยราชวงศ์ฮั่น เป็นต้น แหล่งโบราณคดีนี้จึงเป็นจุดนัดพบระหว่างเอเชียตะวันตกและเอเชียตะวันออก ในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนาพบโบราณวัตถุที่ทำเป็นรูปอวัยวะเพศชายย่อส่วน, แท่งหินบดยาสลักเป็นรูปสลูปล โครงกระดูกที่บรรจุอยู่ในโกศจำนวน 2 โครง เป็นต้น สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน Bellina – Pryce Bèrenice, “Sam Keao – an archaeometallurgical crossroads for trans – Asiatic Technological Traditions,” in *Journal of Archaeological Science*, 37 (2010), 1761–1772. ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีที่พบที่เขาเสกมีความคล้ายคลึงกับที่พบที่เขาสามแก้ว ผู้วิจัยคิดว่าพื้นที่บริเวณนี้น่าสนใจอาจหมายถึงชุมชนโบราณเตียนซุนและอาจกินอาณาเขต 2 ฝั่งทะเล บริเวณภูเขาทองและควนลูกบิดที่พบหลักฐานในช่วงนี้เช่นกัน

³⁷ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์, **จดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมลายู ร.ศ.121**, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517), 109–119.

³⁸ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา, 2540), 1-120.

³⁹ ธราพงษ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” **สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5** (สงขลา: สถาบันคึกคักมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2542): 2195-2218.

วัฒนธรรมอินเดียเข้ามาจึงย้ายลงมาที่ราบผลสมกับวัฒนธรรมอินเดีย ถึงแม้ว่าการลงพื้นสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยบริเวณปากหมากและเขาเพลลาพบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยยุคหินใหม่ (2,500 ปีมาแล้ว) ได้แก่ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง(ปากหมาก)และแหล่งโบราณคดีเขาเพลลา (อำเภอท่าชนะ)⁴⁰ แต่ก็ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดว่าเป็นกลุ่มคนเดียวกับที่เข้ามาพร้อมกับชุมชนโบราณไชยาในสมัยต่อมาเนื่องจากไม่พบหลักฐานการอยู่อาศัยต่อเนื่องในพื้นที่ชุมชนโบราณไชยา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-9 สอดคล้องกับผลการศึกษาของโครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันฯ(สกว.)ปีพ.ศ.2553 พบว่าแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่จะถูกทิ้งร้างไป (ยกเว้นแหล่งโบราณคดีบ้านท่าม่วง ตำบลวังอำเภอท่าชนะและแหล่งโบราณคดีขี้เหล็กร้างอำเภอพุนพินที่พบหลักฐานการอยู่อาศัยในช่วงสมัยเหล็กสมัยเหล็กพบหนาแน่นในจังหวัดชุมพร) จากหลักฐานที่พบในปัจจุบันและเหตุผลดังกล่าวจึงไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าปากหมากและเขาเพลลาเป็นกลุ่มคนชุดเดียวกันกับที่ย้ายลงมาพื้นที่ราบเพื่อตั้งชุมชนโบราณไชยา

⁴⁰จากการลงสำรวจเขาเพลลาเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2557 เป็นเขาหินปูนพบหลักฐานทางโบราณคดีประเภทเครื่องมือหิน ขวานหิน ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินและภาชนะดินเผาขัดมันสีดำ

4. ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16

เป็นช่วงที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคึกคักทางการค้า ชุมชนโบราณไชยาเองถือเป็นชุมชนโบราณที่มีความสำคัญโดยพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมาก สามารถนำมาวิเคราะห์พัฒนาการ บทบาทและความสัมพันธ์กับชุมชนต่างๆได้ ดังนี้

พัฒนาการของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16

สามารถแบ่งพื้นที่การกระจายตัวของแหล่งโบราณคดีออกตามลักษณะและการใช้งานของชุมชนเป็น 3 พื้นที่ใหญ่ๆ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มพื้นที่เมืองท่าริมชายฝั่งทะเล ได้แก่ พื้นที่บริเวณสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน (ไรรายปลั่ง) จากลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ที่ติดชายฝั่งทะเลและพบโบราณวัตถุประเภทของนำเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น เครื่องถ้วยจีน ภาชนะดินเผาเคลือบแบบเอเชียตะวันตก เครื่องแก้ว ลูกบิด เป็นต้น จึงสันนิษฐานว่ามีการใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นเมืองท่าหรือสถานีการค้าของชุมชน มีการสร้างศาสนสถานประจำชุมชนโดยพบโบราณสถานขนาดเล็กกลางสันทรายแหลมโพธิ์⁴¹ และชิ้นส่วนธรณีประติมากรรมรูป 8 เหลี่ยมบริเวณแหล่งโบราณคดีท่าเจดีย์ถัดจากสันทรายแหลมโพธิ์ไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน คือ คลองใหญ่พุมเรียงและคลองพุมเรียง การจัดการระบบน้ำพบว่าการขุดบ่อบริเวณสันทรายมากกว่า 17 บ่อ⁴² สันทรายป่ายางเป็นสันทรายที่มีขนาดใหญ่ 3 กิโลเมตรพบโบราณวัตถุคล้ายกับที่พบบนสันทรายแหลมโพธิ์ จากการที่เป็นสันทรายขนาดใหญ่และมีคลองพุมเรียงที่น้ำไม่กร่อยเท่ากับคลองใหญ่พุมเรียงสันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณนี้น่าเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนริมชายฝั่งทะเลที่สำคัญ ส่วนสันทรายบ้านหัวเลน (ไรรายปลั่ง) เป็นสันทรายขนาดเล็กพบโบราณวัตถุคล้ายกันสรุปการศึกษาเบื้องต้นของทั้ง 3 สันทรายสันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณนี้มีบทบาทเป็นสถานีการค้าของชุมชนโบราณไชยาและจากการพบเครื่องมือเหล็ก ชิ้นส่วนเครื่องแก้ว ลูกบิดที่เสียหายจากการ

⁴¹ ในรายงานการขุดค้นแหลมโพธิ์ปี พ.ศ. 2526 แผนที่ได้ระบุตำแหน่งโบราณสถานใกล้เคียงกับพื้นที่บริเวณขุดพบพระอวโลกิเตศวร 4 กรลำริด (ขนาด18x38 เซนติเมตร) เมื่อปี พ.ศ.2545 จึงสันนิษฐานว่ามีการสร้างศาสนสถานขนาดเล็กของชุมชนอยู่บริเวณตรงกลางสันทรายแหลมโพธิ์

⁴² กรมศิลปากร, รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (มปท: โครงการโบราณคดีประเทศไทย ภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526),1-103.

ผลิต สันนิษฐานว่าอาจมีการผลิตลูกปัดแก้วในพื้นที่บริเวณนี้ (โดยเฉพาะลูกปัดแก้วโมเสก พบจำนวนมาก) เมืองท่าบริเวณสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลนมีความรุ่งเรืองในช่วง พุทธศตวรรษที่ 14-16 หลังจากนั้นพบหลักฐานน้อยลงโดยพบหลักฐานทางโบราณคดีจนถึงช่วง พุทธศตวรรษที่ 18 (ยกเว้นบริเวณสันทรายป่ายางพบชุมชนหนาแน่นอีกครั้งในสมัยอยุธยาตอน ปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24)

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ศูนย์กลางทางศาสนาและที่อยู่อาศัย ได้แก่ สันทรายวัดศาลาทั้ง สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงและพื้นที่ราบลุ่มใกล้เคียง จากความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน คือ เป็นสันทรายสูงจากพื้นที่ลุ่มโดยรอบประมาณ 1-2 เมตร มีพื้นที่ลุ่มเหมาะแก่การทำนาโดย ไซยาเป็นพื้นที่เดียวในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง มีคลองไซยาไหลผ่านกลาง สันทราย ส่วนพื้นที่ลุ่มด้านนอกมีคลองท่าโพธิ์และคลองท่าปูนไหลผ่าน คลองเหล่านี้ไหลลงสู่ทะเล ที่บ้านปากด่าน บ้านหัววัวและบ้านไทรงามห่างจากบริเวณสันทรายประมาณ 7 กิโลเมตร จากการเดินสำรวจพบเครื่องถ้วยที่ได้จากบริเวณลำคลองต่างๆ⁴³ ประกอบกับข้อมูลสัมภาษณ์ ชาวบ้านกล่าวว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้วยังใช้คลองไซยาในการสัญจร ค้าขายผลไม้ น้ำตาล มีการล่องไม้ซุงจากพื้นที่ตอนในบริเวณตำบลบ้านปากหมาก (ต้นน้ำคลองไซยา) ออกมาขาย มีการล่องเรือพระจากบริเวณวัดหลงไปออกทะเลบริเวณบ้านหัววัวและล่องต่อไปยังพุมเรียง (แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน) แสดงให้เห็นมีการใช้คลองเพื่อเป็นเส้นทาง คมนาคมในสมัยก่อน ปัจจุบันไม่ค่อยมีการใช้ลำคลองเพื่อถวาคมนาคมเนื่องจากสภาพลำคลอง เปลี่ยนไปจากสมัยเดิม ลำคลองตื้นเขิน สภาพลำคลองบางช่วงมีการสร้างสิ่งก่อสร้างรูก้ำลำน้ำ ทำให้ไม่สามารถสัญจรได้ดังเดิมประกอบกับมีถนนที่สะดวกต่อการคมนาคม

⁴³ ตัวอย่างจากการเดินสำรวจของผู้วิจัยในปี พ.ศ.2557 พบหม้อกุดที่บริเวณริมคลองท่าปูน จากบริเวณนี้สามารถล่องจากทะเลบ้านไทรงามเข้าไปถึงบริเวณแหล่งโบราณคดีเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง

ภาพที่ 149 กุณทีพบในคลองท่าปูน บ้านไทรงาม ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

จากการสำรวจสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงพบว่าเป็นศูนย์กลางที่อยู่อาศัยสำคัญของชุมชนเนื่องจากพบหลักฐานทางโบราณคดีหนาแน่นโดยพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผา เครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไปตลอดสันทราย พบโบราณที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเนื่องในสมัยพุทธศตวรรษที่ 14-16 เช่นโบราณสถานวัดแก้ว โบราณสถานวัดหลง เจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยาซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังเหลือหลักฐานประเภทโบราณสถานสมัยนี้จึงสันนิษฐานว่าเป็นศูนย์กลางทางศาสนาที่สำคัญ

อีกสันทรายหนึ่งที่สำคัญ คือ วัดศาลาทิงพบแหล่งโบราณคดีที่พบหลักฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีตอนในรายและแหล่งโบราณคดีวัดใหม่ชลธาร โบราณวัตถุที่พบเป็นประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์

กลุ่มที่ 3 คือ พื้นที่ตอนในบริเวณดอนทรายและพื้นที่ราบริมคลองตะเคียนและคลองไชยา แหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่กระจายทั่วไปตามแนวลำคลองอยู่ไม่ห่างจากชายฝั่งทะเลเกินรัศมี 12 กิโลเมตร เป็นกลุ่มชุมชนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง จากการพบประติมากรรมพระโพธิสัตว์ขนาดเล็ก กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 จำนวนหลายองค์⁴⁴ สันนิษฐานว่าเป็นที่ตั้งของชุมชนที่สำคัญ

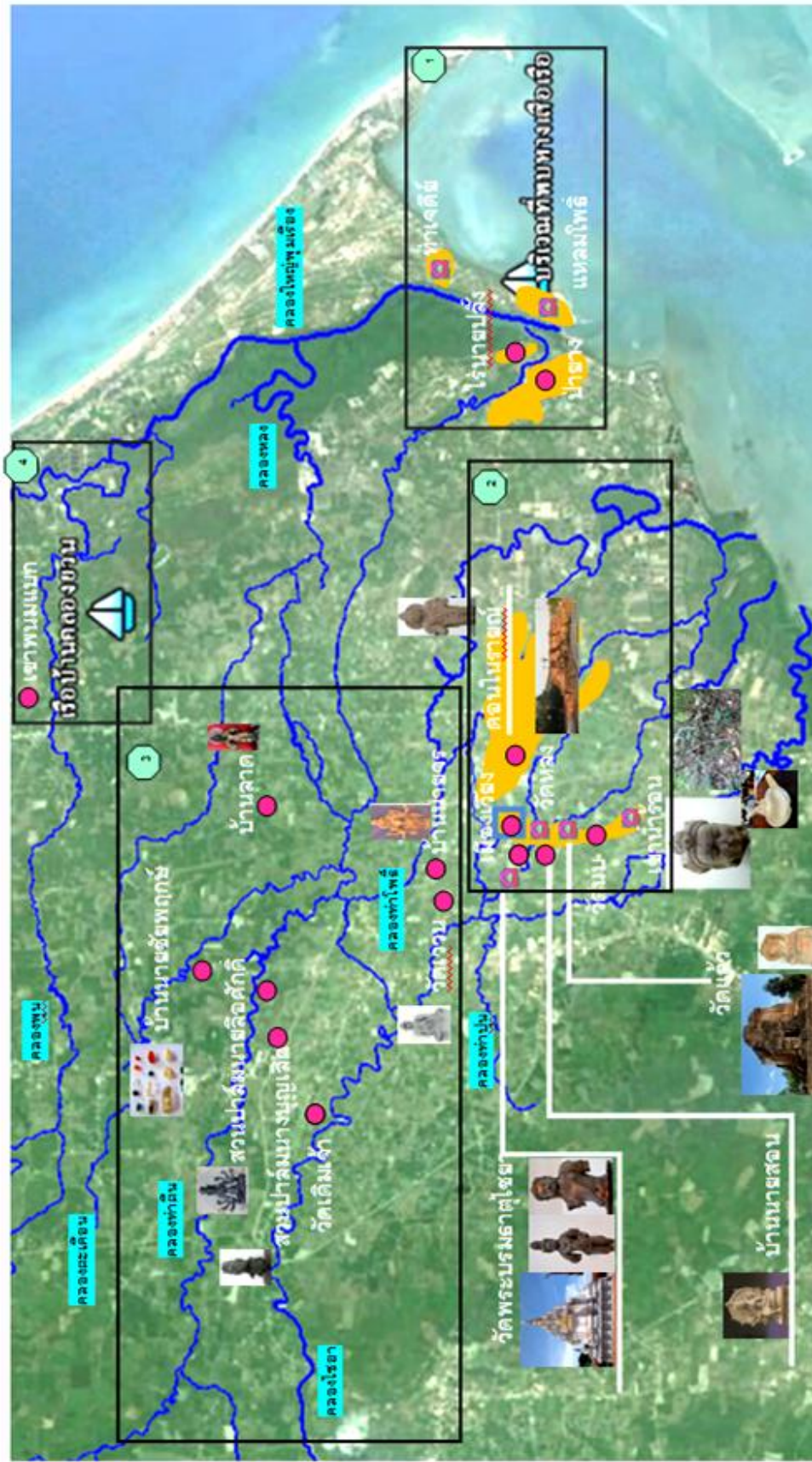
⁴⁴ ตัวอย่างประติมากรรมที่พบบริเวณนี้ ได้แก่ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด พบที่แหล่งโบราณคดีสวนปาล์มนางบุญเลิศ ตำบลป่าเขานวด 20-30 เซนติเมตร (ขำรอดเหลือเพียงส่วนพระอุระจนถึงขม้ามงกุฏ), นางมหาประติมากรรมสำริดพบบริเวณแหล่งโบราณคดีสวนปาล์มนายสิวกัดีขนาดสูงประมาณ

อีกแห่งหนึ่ง พบแหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจ คือ แหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ท้องอันอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 12 กิโลเมตร พบเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง ช่างและลูกบิดคล้ายกับที่พบในแหลมโพธิ์ มีการพบชิ้นส่วนหินวัตฤติบประเภทลูกบิดหินที่ยังไม่แปรรูป

กลุ่มที่ 4 พื้นที่บริเวณคลองพุนพ 2 แหล่งคือแหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวนและแหล่งโบราณคดีเขาพนมแบก เรือบ้านคลองยวนพบพร้อมกับเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถังแสดงให้เห็นถึงการใช้เส้นคลองในการสัญจรตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 14

15.9 เซนติเมตร, พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริดพบที่บ้านลาด ตำบลทุ่งขนาดประมาณ 11.5 เซนติเมตร และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแหล่งโบราณคดีบ้านนายจร ตำบลป่าเว สูงประมาณ 50 เซนติเมตร

ภาพที่ 150 ตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ชุมชนโบราณไชยา

ที่มา: ดัดแปลงแผนที่จาก: <https://earth.google.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 1 มีนาคม 2558

ความเชื่อทางศาสนา พบหลักฐานทางโบราณคดีทั้งในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์สะท้อนถึงความเชื่อของคนในท้องถิ่นได้ ดังนี้

ศาสนาพราหมณ์ หลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏร่องรอยเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์เหลือเพียงหลักฐานทางด้านประติมากรรม คือ ประติมากรรมพระสุริยะและพระคเณศซึ่งเป็นเทพชั้นรองในศาสนาพราหมณ์ โดยประติมากรรมพระสุริยะเทพทำจากศิลารับอิทธิพลศิลปะอินเดียโจฬะกำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 (พบว่ามีลักษณะการแกะสลักและเครื่องประดับคล้ายกับพระวิษณุและพระศิวะ ไกรวะพบที่เวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ในประเทศไทยพบประติมากรรมพระสุริยะในเมืองต่างๆ ได้แก่ เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ (พุทธศตวรรษที่ 12-14), ยะรัง จังหวัดปัตตานี เป็นต้น, พระคเณศหรือพระคณปติปรากฏครั้งแรกในยุคปุราณของประเทศไทยในฐานะเทพเจ้าแห่งอุปสรรค ผู้บันดาลให้เกิดอุปสรรคและในชैयाพบจากการขุดแต่งที่แหล่งโบราณคดีวัดแก้วจำนวน 2 องค์ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 จากการพบหลักฐานเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ในชุมชนโบราณชैयाน้อยสันนิษฐานว่าศาสนาพราหมณ์อาจไม่ใช่ศาสนาหลักของชุมชน แต่มีการนับถือควบคู่ไปกับศาสนาพุทธมหายานที่เป็นศาสนาหลัก

ภาพที่ 151 ประติมากรรมพระพิฆเนศจากการบูรณะเจดีย์วัดแก้วราวพุทธศตวรรษที่ 15

ศาสนาพุทธ พบหลักฐานเนื่องในศาสนาพุทธทั้งศาสนสถาน ประติมากรรม จากหลักฐานทางโบราณคดีทำให้ทราบถึงการนับถือศาสนาพุทธในชุมชนโบราณไชยา แบ่งออกเป็น 2 นิกาย ได้แก่

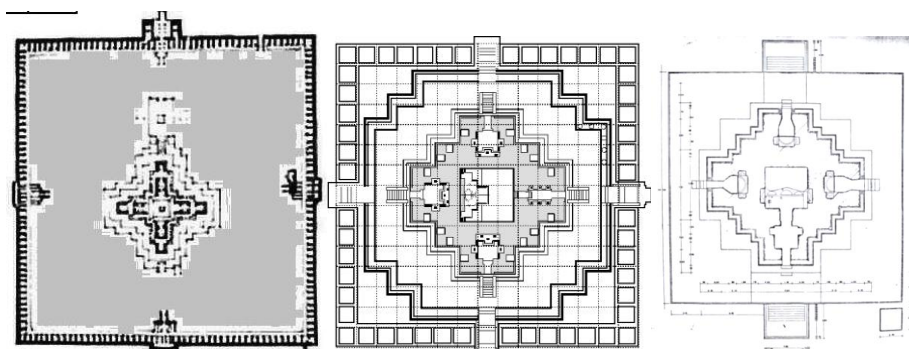
พุทธเถรวาท พบหลักฐานประติมากรรมพระพุทธรูปประทับยืนคล้ายศิลปะทวารวดี พบที่แหล่งโบราณคดีวัดแก้วกำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของอิทธิพลของสมัยทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12

พุทธมหายาน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 พบหลักฐานเกี่ยวกับร่องรอยศาสนา พุทธมหายานมากที่สุดจึงสันนิษฐานว่าชุมชนมีการนับถือศาสนาพุทธมหายานเป็นหลัก โดยพบร่องรอยหลักฐานที่ยังเหลืออยู่ทั้งศาสนสถานและประติมากรรม

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม หลักฐานที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานที่ยังสร้างขึ้นเนื่องในพุทธมหายานพบจำนวน 4 แห่ง คือ แหล่งโบราณสถานวัดหลง วัดแก้ว เขาน้ำร้อนและ วัดพระบรมธาตุไชยา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ทั้งหมดเป็นศาสนสถานที่ยังสร้างด้วยอิฐ ตัวอิฐมีหลายขนาด บางแห่งมีการใช้งานอีกครั้งในสมัย โบราณสถานเหล่านี้ใช้เทคนิคการก่ออิฐแบบผสม (Mixed Order Bond) อิฐขัดผิวหน้าเรียบ เชื่อมกันสนิทแบบไม่มีปูนสอ เจดีย์วัดแก้ว เป็นโบราณสถานที่เหลือสมบูรณ์ที่สุด (ยกเว้นส่วนยอดพังลงมา) เจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยามีการบูรณะใหม่ในรัชกาลที่ 5 ส่วนโบราณสถานวัดหลงเหลือเพียงส่วนฐานเช่นเดียวกับแหล่งโบราณสถานเขาน้ำร้อน

โบราณสถานวัดแก้วเป็นอาคารทรงปราสาททำผังเป็นรูปกากบาทคล้ายจันทิกะลาตัน ในศิลปะชวาภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัดมหายานต้นตระกูลที่ Paharpur การตกแต่งผนังอาคารภายนอกที่ทำร่องกระดานขุดคล้ายศิลปะจามที่ปราสาทมิเชน A1 ของเวียดนาม และปราสาทกุเลนในศิลปะเขมรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 นอกจากนี้มุขทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตกทำเป็นเสา 16 เหลี่ยมหรือกลมคล้ายที่พบในปราสาทมิเชน A1 และจันทิกะลาตันของชวาภาคกลาง ส่วนยอดของอาคารหักหายไปแต่จากการพบสถาปัตยกรรมโดยรอบ โบราณสถานจึงสันนิษฐานว่าอาจมีการประดับสถาปัตยกรรมเจดีย์พระบรมธาตุไชยา

ส่วนเจดีย์พระบรมธาตุไชยาคัดคล้ายกับเจดีย์วัดแก้วแต่อาจมีรายละเอียด เช่น การที่ยังเหลือส่วนยอดของอาคารอยู่โดยส่วนยอดทำเป็นอาคารลดชั้นกัน 3 ชั้น ประดิษฐานเจดีย์จำลองคล้ายกับสถาปัตยกรรมทรงระฆังของอินเดียได้ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 มีการตกแต่งฐานหน้ากระดานประดับด้วยเสาบัวลวดแก้วและเส้นลวด

ภาพที่ 152 แผนผัง Somapura Mahavira บังคลาเทศ, จันทิกลาสัน ชาวและวัดแก้ว ไชยา

ที่มา: ผัง Somapura Mahavira จากเว็บไซต์องค์การ UNESCO <http://whc.unesco.org/> แผนผังจันทิกลาสัน ชาวจาก Veronique Myriam Yvonne Degroot, Candi Space and Landscape: A Study on the Distribution Orientation and Spatial Organization of Central Javanese Temple Remains, Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, Leiden University 2009, 154.

ภาพที่ 153 การตกแต่งผนังอาคารภายนอกที่ทำร่องกระดานขูดปราสาทมิเซน เวียดนาม ปราสาทกุเลน กัมพูชาและวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่มา: ปราสาทมิเซนจากเว็บไซต์องค์การ UNESCO <http://whc.unesco.org/> และ ปราสาทพนมกุเลนจาก <http://www.stephanedegreef.com/archaeology.html>

นอกจากนี้ผู้สูงจากโบราณสถานเหล่านี้พบว่าการผสมเกลบข้าวโดยสามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้อย่างชัดเจน สันนิษฐานว่าอาจมีการปลูกข้าวในชุมชนไชยาขึ้นแล้ว

ภาพที่ 154 ตัวอย่างอิฐมีร่องรอยเกลบข้าวพบบริเวณวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

ประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธมหายาน ส่วนใหญ่ทำจากสำริด พบเพียงมี 2 ชิ้นที่ทำจากหินทรายแดง โดยหินทรายแดงเป็นทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น เขานางเอเขาโพธิ์ทอง จึงสันนิษฐานว่าอาจมีการผลิตขึ้นในท้องถิ่น ส่วนสำริดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 เป็นประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธมหายานมีลักษณะคล้ายกับศิลปะชวากลางในราชวงศ์ไศเลนทร์ซึ่งรับอิทธิพลอินเดียสมัยปาละ (กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-14) ซึ่งอุปถัมภ์พุทธศาสนานิกายมหายานต้นตระกูลและชิ้นส่วนประติมากรรมขนาดเล็ก 10-20 เซนติเมตรคล้ายกับประติมากรรมสำริดในบังกลาเทศ (ศูนย์กลางพุทธมหายานที่สำคัญ) ประติมากรรมที่สำคัญดังนี้

พระอักษุภายะ เป็น 1 ใน 5 ของธยานิพุทธ ในคัมภีร์คหุยสมาซได้กล่าวถึงเรื่องราวของธยานิพุทธว่าเกิดจากญาณของพระอาทิพุทธ ธยานิพุทธ 5 องค์ปกติจะประทับอยู่ตามทิศต่างๆของสถูป ได้แก่ พระรัตนสังฆาวะอยู่ทางทิศใต้ พระอักษุภายะอยู่ทางทิศตะวันออก พระอมิตาภะอยู่ทางทิศตะวันตก พระอโฆสทิธอยู่ทางทิศเหนือ ส่วนพระไวโรจนะประทับอยู่ภายในสถูปหรือบางที่จะพบตั้งอยู่ระหว่างพระรัตนสังฆาวะและอักษุภายะ ในชุมชนโบราณไชยาพบพระอักษุภายะจำนวน 1 องค์ในซุ้มทางทิศตะวันออกของเจดีย์วัดแก้ว ทำจากหินทรายแดง ลักษณะสำคัญ คือ ถ้าวัดหรือตรงบัลลังก์จะมีรูปวัชระประดับอยู่⁴⁵ รูปแบบศิลปะของ

⁴⁵ ผาสุข อินทรารุท, พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2543), 58-59.

ประติมากรรมคล้ายกับศิลปะจามกำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 เป็นที่น่าสนใจว่ามีการพบพระอักษะโดยตรงที่ศตวันออกตามคัมภีร์ของตันตระแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าทางด้านทิศอื่นไม่พบขยานิพุทธรูปของคัมภีร์อื่น ๆ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าทำไมถึงไม่พบซึ่งอาจเนื่องจากการมีการใช้งานที่โบราณสถานวัดแก้วสมัยหรือชุมชนมีการนับถือพระอักษะเพียงองค์เดียว

ภาพที่ 155 พระอักษะพบที่แหล่งโบราณสถานวัดแก้ว ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เป็นประติมากรรมที่พบจำนวนมากหลายชิ้นในชุมชนโบราณไชยา แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการนับถือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในคัมภีร์สังฆธรรมปุณทริกสูตร (บทที่ 25 สมันตมูข) กล่าวสรรเสริญพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและกล่าวว่าพระองค์ช่วยมนุษย์ให้พ้นจาก โจรภัย อัคคีภัย มหาวาตภัย ภัยจากเรือล่ม ราชภัย โรคภัย ภัยจากสัตว์ร้าย เป็นต้น ทำให้เป็นที่นิยมของนักเดินเรือในอินเดียได้ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 ในไชยาพบทั้งหมด 7 องค์ เป็นสำริด 6 องค์และทำจากหินทราย 1 องค์ ลักษณะทางศิลปกรรมพบว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริดส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบปาละที่ส่งอิทธิพลให้กับศิลปะในชวาภาคกลางในสมัยราชวงศ์ไศเลนทร พระอวโลกิเตศวรสำริดจากสวนป่าสัมนางบุญเลิศพบว่ามียุคคล้ายกับศิลปะเบنگกอล(ศูนย์กลางพุทธมหายานที่สำคัญ) ส่วนของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่ทำจากศิลาจากวัดแก้วมีความคล้ายคลึงกับศิลปะจา

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอิทธิพลศิลปะชวาภาคกลาง

		
พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 2 กร วัดพระบรมธาตุไชยา	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 8 กร วัดพระบรมธาตุไชยา	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 8 กร บ้านมณฑล

		อิทธิพลศิลปะจาม
พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 4 กร แหลมโพธิ์	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 4 กร ไชยา	

อิทธิพลศิลปะเบงกอล

		
พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด สวนนางบุญเลิศ	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 2 กร บ้านลาด	
		พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรศิลา 2 กร วัดพระบรมธาตุไชยา

ภาพที่ 156 ประติมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรชุมชนโบราณไชยาพุทธศตวรรษที่ 14-15

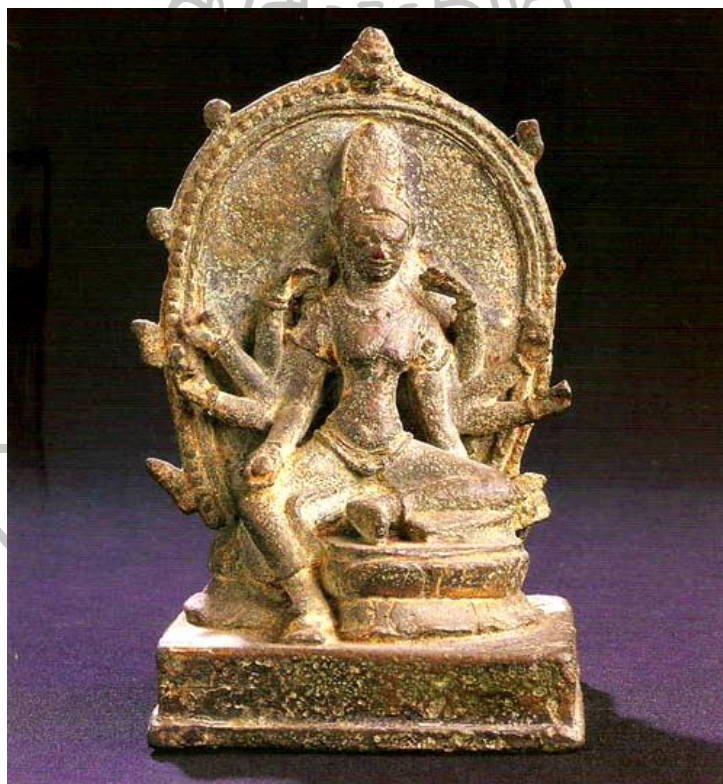

ภาพที่ 157 ภาพเปรียบเทียบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่เพลาสัน ชาวภาคกลาง และวัดพระบรมธาตุไชยา ตำบลเวียง อำเภอไชยา

ภาพที่ 158 ภาพเปรียบเทียบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพบที่บังกลาเทศ และพบที่แหล่งโบราณคดีสวนนางบุญเลิศ ตำบลป่าเว อำเภอไชยา

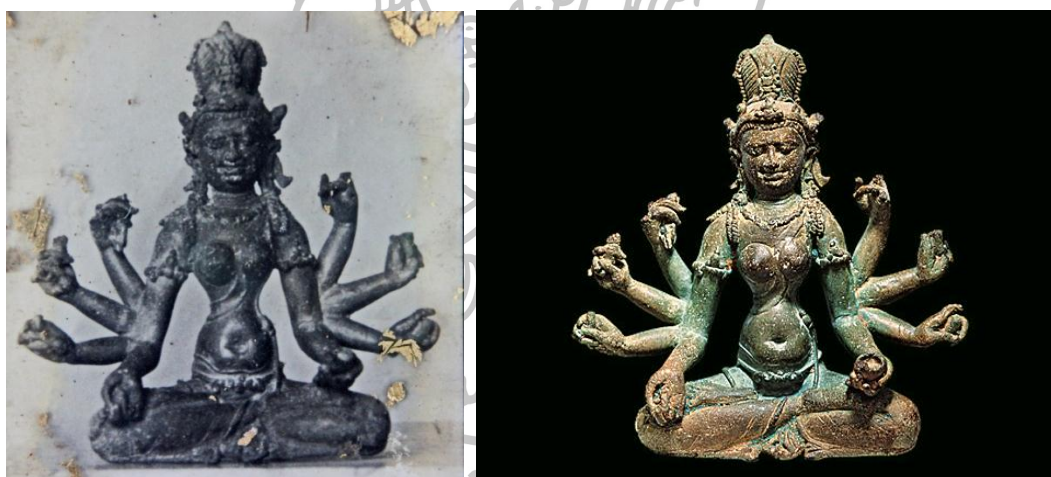
นางตารา ได้รับการบูชาในนิกายมหายานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 โดยอสังคะ เป็นผู้เริ่ม มีการรวบรวมและจัดสกุลไว้ให้กับนางตาราในหลายคัมภีร์พุทธมหายานที่สำคัญ และมีการสร้างพระโพธิสัตว์ตาราเป็นจำนวนมากในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะทางทิศตะวันออกของประเทศอินเดียที่เป็นศูนย์กลางของราชวงศ์ปาละผู้สนับสนุนพุทธศาสนามหายานต้นตระกูล ในคัมภีร์สาธนมาลากล่าวว่านางตาราเป็นอิตถีของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร มีหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้เดือดร้อนและช่วยให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง⁴⁶ ในชุมชนโบราณพบจำนวน 1 องค์ มีความคล้ายคลึงกับประติมากรรมที่พบในเบงกอล กำหนดอายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 16

ภาพที่ 159 พระโพธิสัตว์ตาราจากแหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน ตำบลเวียง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16

⁴⁶ Mallar Ghosh, Development of Buddhist Iconography in Eastern India: a study of Tara, Prajnas of Five Tathagatas and Bhrikuti (New Delhi: Munshiram Monaharlal, 1980), 12.

นางมหาประติสรา ถือเป็น 1 ในปัญญาภักษาหรือเทพีผู้พิทักษ์ของนิกายวัชรยาน มีหน้าที่ป้องกันภัยที่เกิดแก่ร่างกายและจิตใจ ประจำอยู่ทางทิศใต้ เป็นที่นิยมในอินเดียตะวันออก และเนปาลในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 ในคัมภีร์สาธนมาลาได้กล่าวว่า มหาประติสราจะมี 8 กร 4 หน้า แต่อย่างไรก็ตามประติกรรมมหาประติสราในรุ่นแรกๆจะมีหน้าเดียว ในมือจะถือจักร ลูกศร ตรีศูล ดาบและคันศร บ่วง ขวานและวัชระ⁴⁷ จากการสำรวจพบที่ไชยา 1 องค์ที่แหล่งโบราณคดี สวนป่าลัมนายลือศักดิ์ ตำบลป่าเว กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 เนื่องจากเหลือเพียง ภาพถ่ายทำให้ไม่ทราบของที่อยู่ในมือได้ชัดเจน สวมเครื่องประดับแบบพระโพธิสัตว์และมีรูปจำลองของธยานิพุทธประดับมงกุฏ จากการทบทวนพบพระมหาประติสราเหมือนกับที่ไชยาโดยเป็นสมบัติของ Mr.and Mrs.John D.Rockefeller 3rd Collection New York (ที่มาไม่ชัดเจน องค์เดียวกัน?)⁴⁸

ภาพที่ 160 พระโพธิสัตว์มหาประติสราพบที่สวนป่าลัมนายลือศักดิ์ อำเภอไชยา และสมบัติของ Mr. and Mrs.John D.Rockefeller 3rd Collection New York

ที่มาของภาพขวามือ : John Guy, *Lost kingdoms: Hindu-Buddhist sculpture of early Southeast Asia* (New York: The Metropolitan Museum of Art, 2014), 252.

⁴⁷ Gerd J.R. Mevissen, "Images of Mahapratishara in Bengal: Their Iconographic Link with Javanese, Central Asian and East Asian Image," *Journal of Bengal Art* 4, 1999:99-129.

⁴⁸ John Guy, *Lost kingdoms: Hindu-Buddhist sculpture of early Southeast Asia* (New York: The Metropolitan Museum of Art, 2014), 252.

สถูปจำลองขนาดเล็ก พบได้ทั่วไปตามเมืองต่างๆที่นับถือพุทธศาสนา พบคติการฝังสถูปจำลองไว้ตามถ้ำหรือบริเวณฐานโบราณสถานต่างๆ โดยคติการบูชาและสร้างสถูปปรากฏหลักฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 ดังปรากฏในหมายเหตุการณ์เดินทางจาริกแสวงบุญของหลวงจีนเสวียนจั้ง บันทึกกิจกรรมหลักของพุทธศาสนิกชน เมื่อเดินทางมานมัสการศาสนสถานในเมืองสรวนาถ นาลันทา เมืองพุทธคยาซึ่งเป็นคติของศาสนาพุทธมหายานต้นตระกูล ชุมชนโบราณไชยาพบหลักฐานการฝังสถูปดินดิบไว้ที่ฐานอาคารโบราณสถานวัดหลง

นอกจากหลักฐานศิลปกรรมทางด้านศาสนาแล้วยังพบโบราณวัตถุประเภทอื่นทั้งที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการค้า ดังต่อไปนี้

ภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthenware) ส่วนใหญ่มีเนื้อหยาบและเนื้อหนา เนื้อดินมีสีเหลือง ครีมน้ำตาลแดงถึงสีเทา มีการตกแต่งภาชนะดินเผาที่หลากหลาย เช่น การทำลวดลายเชือกทาบ, ชูตขีด-เซาะร่อง, ลายกดประทับ, ลายเขียนสี เป็นต้น มีการทำเป็นรูปทรงต่างๆ เช่น หม้อก้นกลม ชาม ลวดลายบางประเภทจำต้องเนื่องมาพบจนถึงสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 161 ตัวอย่างภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินที่พบในไชยา

รูปแบบพิเศษ คือ ภาชนะดินเผาลายเขียนสีทำจากเนื้อดินขาวละเอียด มักทำเป็นเส้นขนาน 2-4 เส้น คล้ายกับที่พบในภาคกลางของประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบในเมืองพระเวียง จังหวัดนครศรีธรรมราชกำหนดอายุให้อยู่ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

ภาพที่ 162 ภาชนะดินเผาลายเขียนสีพบที่บ้านมณฑล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และหม้อดินเผาเขียนสีแหล่งโบราณคดีจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ที่มา: หม้อดินเผาเขียนสีแหล่งโบราณคดีจันเสนจาก วัฒนสาสน์ นุ่นสุข, สยามประเทศ: การติดต่อโลกภายนอกและพัฒนาการของบ้านเมือง (กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑการเรีนรู้แห่งชาติ, 2550), 45.

หม้อกุนที (kundi) เป็นภาชนะดินเผาทรงกาน้ำพบในชุมชนโบราณทั่วไป ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นภาชนะดินเผาที่ทำจากเนื้อดินสีขาว สันนิษฐานว่าได้รับต้นแบบมาจากอินเดีย โดยมีทั้งใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีกรรม แบบที่ใช้ในชีวิตประจำวันจะมีคอสั้นปากกว้างมีพวยติดอยู่บริเวณบ่าใช้ใส่อาหารเหลวมีทั้งแบบหูจับและไม่มีหูจับ ส่วนที่ใช้ในพิธีกรรมศาสนานั้นจะเป็นแบบคอแคบแบบคอขวดและปากกว้างแบบแจกันชาวอินเดียเรียก “กัมณฑล” เป็นหม้อน้ำของนักบวชอินเดียที่ใช้ในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีหลั่งน้ำสุรา (โสม) เพื่อบวงทรวงเทพเจ้า ใช้ในพิธีอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเมื่อมีการ

บริจาคทานหรือทำบุญ⁴⁹ พบหม้อกุดที่หลากหลายรูปแบบ เช่น พวยทรงโค้ง, พวยขอบยื่น, พวยมีลักษณะเป็นวงซ้อนกัน และพวยทรงตรง บางชิ้นมีการตกแต่งด้วยการเขียนสีแดงเป็นวง การขึ้นรูปสันนิษฐานว่ามีการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ส่วนบริเวณพวยกาขึ้นรูปด้วยมือ ในประเทศไทย พบมากในชุมชนโบราณที่รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย เช่น แหล่งโบราณคดีคู่มือทอง จังหวัด สุพรรณบุรี, แหล่งโบราณคดีคูบัว จังหวัดราชบุรี, บ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี, เมืองโบราณจังหวัด นครปฐม, ชุมชนโบราณพุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ชุมชนโบราณปะโอและชุมชนโบราณสทิง พระจังหวัดสงขลา, ชุมชนเมืองเวียงและชุมชนโบราณในนครศรีธรรมราชและชุมชนโบราณทุ่งตึก จังหวัดพังงา เป็นต้น

เบี้ยดินเผา พบจากการสำรวจภายในเมืองจำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นภาชนะดินเผา รูปทรงกลมเกิดจากการนำเศษภาชนะดินเผาขัดฝนจนเป็นรูทรงกลมหรือเกือบกลม มีขนาด เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-6 เซนติเมตร เชื่อว่าเป็นของเล่นเด็กสมัยโบราณ พบมากในเมือง โบราณสมัยทวารวดีและเมืองโบราณอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลอินเดีย⁵⁰ ต่อเนื่องมาในสมัยสุโขทัยและอยุธยา ตัวอย่างแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ที่พบเบี้ยดินเผา ได้แก่ เขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, แหล่งโบราณคดีโคกทอง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา, แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงา เป็นต้น

กระสุนดินเผา ลักษณะเป็นลูกกระสุนดินเผาทรงลูกข้าง พบจากการขุดค้นภายใน เมืองเวียง สันนิษฐานว่าเอาไว้ใช้เพื่อล่าสัตว์เนื่องการใช้งานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ตะคันดินเผา เป็นถ้วยดินเผาขนาดเล็กที่ใช้ใส่น้ำมันต่างตะเกียง นิยมแพร่หลาย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในอินเดียพบมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคทองแดงแพร่หลายมาก ในแคว้นมัธยมประเทศและต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ ยุคทองแดงแพร่หลายมาก (พุทธศตวรรษที่ 9-11) และหลังยุคตะ (พุทธศตวรรษที่ 11-13) โดยเฉพาะในอินเดียภาคตะวันตก

⁴⁹ ผาสุข อินทราวุธ, “หม้อกุดที่อยู่ในคาบสมุทรภาคใต้ของไทย,” *เมืองโบราณ*, 10, 1 (มกราคม-มีนาคม): 103-108.

⁵⁰ ผาสุข อินทราวุธ, *ทวารวดี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2542). 140.

ตะวันตกเฉียงเหนือและภาคใต้ของอินเดีย ตะคันได้เข้ามาสู่ดินแดนไทยในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ตอนต้นช่วงทวารวดีและศรีวิชัย ในชุมชนโบราณพบที่แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์

ลูกปัดหิน พบเพียง 10 เปอร์เซ็นต์จากลูกปัดที่พบในไชยา จากการศึกษาพบว่ามีการใช้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลูกปัดหินมีแหล่งผลิตอยู่ในอินเดีย เช่น เมืองวิทิตา เมืองอุเชน เมืองภรทังคะ และเมืองตักศิลา⁵¹ ซึ่งนิยมลูกปัดที่ผลิตจากหินคาร์เนเลียนและหินอาเกต ในไชยาพบหินอาเกต หินคาร์เนเลียน หินคาลซิโดนี หินอเมทิสต์ ผลึกควอตซ์ใสและหยกทำเป็นรูปต่างๆ เช่น เม็ดมะขาม กลุ่มแก้ว รูปเขี้ยว กลองทับและทรงพุ่ม แหล่งโบราณคดีที่พบลูกปัดเหล่านี้ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเมืองเวียง แหล่งโบราณคดีสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-ไร่ นายปลั่ง แหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอัน เป็นต้น ลูกปัดหินพบในแหล่งโบราณหลายแห่งอื่นๆในภาคใต้ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว ชุมพร แหล่งโบราณคดีท่าชนะและพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงา เป็นต้น

ภาพที่ 163 ตัวอย่างลูกปัดหินที่พบในชุมชนโบราณไชยาจากแหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอัน ตำบลตลาด

⁵¹ ผาสุข อินทราวุธ, สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), 42.

ลูกปัดแก้ว พบ 90 เปอร์เซ็นต์ของลูกปัดที่พบทั้งหมดในไชยา มีการทำหลายรูปแบบ ได้แก่ ลูกปัดแก้วสีเดียว (Monochrome glass คือ ลูกปัดแก้วที่มีสีเดียวในแต่ละเม็ด เช่น สีน้ำเงิน ดำ ขาว เขียว เหลือง ฟ้ำและแดงอิฐ เป็นต้น ลูกปัดประเภทนี้มีจุดเริ่มต้นการผลิตที่ Arikamedu ทางฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียราว 2,200-2,100 ปีมาแล้วและผลิตต่อมาจนถึง พุทธศตวรรษที่ 8 แล้วย้ายไปตั้งแหล่งอุตสาหกรรมที่เมนไท (Mantai) ประเทศศรีลังกา⁵² ลูกปัดได้แพร่กระจายไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และดินแดนในหมู่เกาะแปซิฟิก เรียกลูกปัดลมสินค้า (Trade Wind Bead) หรือ Indo-Pacific Beads ลูกปัดประเภทนี้ มักพบร่วมกับลูกปัดหินคาร์เนเลียนและหินอาเกตที่มีแหล่งผลิตที่อินเดีย จึงมีการสันนิษฐานว่า ในระยะแรกมีการนำเข้าจากอินเดียซึ่งมีศูนย์กลางการผลิตลูกปัดอินโด-โรมันที่เมืองเนวาชะ และโกณฑปุระในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-9 ภายหลังพบหลักฐานว่ามีการผลิตขึ้นเองในภาคใต้ และมีการใช้ต่อเนื่องในสมัยต่อมาอย่างน้อยจนถึงพุทธศตวรรษที่ 15 (ทำให้เกิดข้อจำกัดในการ กำหนดอายุแหล่งโบราณคดีจากหลักฐานประเภทลูกปัด) ชุมชนโบราณไชยาพบลูกปัดแก้วสีเดียว จำนวนมาก

ลูกปัดแก้วหลากสี (Polychrome Beads) หมายถึงลูกปัดแก้วหลายสีในเม็ดเดียวกัน ส่วนใหญ่ทำเทคนิคโมเสค ลูกปัดเหล่านี้ ได้แก่ ลูกปัดมีตาที่มีแหล่งผลิตอยู่ที่แถบทะเล เมดิเตอร์เรเนียนในอาณาจักรกรีก โรมัน เปอร์เซียตั้งแต่ช่วง 200 ปีก่อนพุทธกาลจนถึง พุทธศตวรรษที่ 7 พบเก่าที่สุดที่อนาโตเลีย (ตุรกี) อียิปต์และปาเลสไตน์ในช่วง 400-200 ปีก่อน พุทธกาล ในอินเดียพบลูกปัดมีตาครั้งแรกที่ดักขิลา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 2 พบแพร่หลาย ในอินเดียภาคเหนือและกลางในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2-5 พบแพร่หลายในชุมชนโบราณ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักพบร่วมกับ โบราณวัตถุที่นำเข้ามาจากอินเดียจึงสันนิษฐานว่าในช่วงแรกเป็นการนำเข้ามาจากเมืองท่า ของอินเดีย ในชุมชนโบราณไชยาพบลูกปัดแก้วหลากสีเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะลูกปัดมีตา

⁵² Peter Francis, "Bead, The Bead Trade and Development in Southeast Asia," in *Ancient Trades and Culture Contacts in Southeast Asia* (Bangkok: The Office of the National Culture Commission, 1996), 14.

จากการพบชิ้นส่วนแก้วที่เป็นส่วนวัตถุดิบ ชิ้นส่วนลูกปัดที่ชำรุด ก้อนแก้วหลอมที่แหล่งโบราณคดี
ในไชยาสันนิษฐานว่ามีการผลิตหรือหลอมลูกปัดขึ้นที่นี่

ภาพที่ 164 ตัวอย่างลูกปัดแก้วโมเสกที่พบในไชยา

นอกจากนี้ยังมีลูกปัดชนิดพิเศษ เช่น ลูกปัดทอง ลูกปัดอำพันทอง (เคลือบทองด้านใน)
เครื่องประดับทองคำยงที่พบที่แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงา

เรือ พบเรือขนาด 15 เมตร กว้าง 3.50 เมตรที่แหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวน จากการสำรวจเบื้องต้นสันนิษฐานว่าเป็นเรือที่ทำจากไม้ตะเคียน สภาพเรือค่อนข้างชำรุด เนื่องจากน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2556 ลักษณะการต่อเรือพบว่าเป็นเรือต่อมีการนำแผ่นไม้กระดาน มาต่อประกอบเป็นตัวเรือ ขึ้นส่วนหัวเรือและท้ายเรือทำเป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนขึ้นไปเป็นชั้น แผ่นไม้กระดานตรงสันทั้ง 2 ข้างทำการเจาะรูใส่ลูกสลักและเชือกทำจากเส้นใยธรรมชาติ (สันนิษฐานว่าเป็นเชือกที่ทำจากใยมะพร้าว?) เพื่อเชื่อมไม้กระดานแต่ละแผ่นเข้าด้วยกัน แผ่นไม้กระดานบางชิ้นด้านในมีการเจาะรูร้อยเชือกเพื่อเพิ่มความแข็งแรง

บริเวณช่วงหัวลำเรือ

บริเวณช่วงท้ายของลำเรือ

บริเวณส่วนตรงกลางลำเรือ

เทคนิคการต่อไม้แต่ละแผ่น

เชือกที่ใช้ในการผูเรือเข้าด้วยกัน

ลูกสลักที่ใช้เชื่อมแผ่นไม้กระดาน

ภาพที่ 165 องค์ประกอบของเรือบ้านคลองยวน ตำบลทุ่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการพบโบราณวัตถุร่วมคือเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ถัง(พุทธศตวรรษที่ 14) และเปรียบเทียบกับตัวอย่างเรือที่อยู่ในสมัยเดียวกัน เช่น เรือจมบาลีตุง (Balitung) จากการศึกษ ของ Michael Flecker กล่าวถึงเทคนิคการต่อเรือว่ามีความยาว 15.3 เมตร ลำเรือกว้าง 10.2 เมตร กาบเรือใช้เทคนิคผูกติดกันเป็นกากบาทหรือในเอกสารจีนช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 กล่าวถึงเรือ ของชาวคุณหลุนที่ใช้การเย็บไม้กากบเรือติดกันด้วยเชือกที่ทำด้วยกาบมะพร้าว เรือพนมสุรินทร์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาครที่ใช้เทคนิคเดียวกัน เป็นข้อสันนิษฐานข้อสันนิษฐานว่า เรือที่พบที่บ้านคลองยวนเก่าไปถึงช่วงอายุพุทธศตวรรษที่ 14⁵³

ภาพที่ 166 เรือพนมสุรินทร์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

⁵³ พบว่าเป็นไม้ยาวประมาณ 25 เซนติเมตร ไม้กระดุกมีความยาว 17.65 เซนติเมตร ตัวเรือใช้ไม้ กระดานแผ่นยาวเจาะรูตลอดแนวทั้ง 2 ด้านและใช้เชือกสีดำร้อยผูกติดกัน พบโบราณวัตถุร่วมได้แก่ หม้อมีสัน, ภาพชนะดินเผาแบบแอมฟอร่า, เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง อินทรียวัตถุ เป็นต้น กำหนดอายุเรือราว พุทธศตวรรษที่ 14-15 อ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรือพนมสนมสุรินทร์ได้ในเว็บไซต์กรมศิลปากร ใน [Http://www.finearts.go.th/promotion/parameters/km/item/](http://www.finearts.go.th/promotion/parameters/km/item/) การศึกษาเรือโบราณ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

บทบาทของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบสันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาเป็นเมืองท่าที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 โดยพบโบราณวัตถุจากโลกฝั่งตะวันออกกลาง และฝั่งตะวันออก (จีน) หนาแน่นบริเวณชายฝั่ง (แหล่งโบราณคดีสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง - บ้านหัวเลน) มีหน้าที่เป็นเมืองท่าคลังสินค้าแบบพ่อค้าคนกลางซึ่งมีที่ตั้งเหมาะสมในการจอดเรือ มีน้ำจืด ทรัพยากรป่าไม้ (ซอมเรือ) และเป็นมีแหล่งอาหาร (ข้าว) ที่สำคัญทำให้ชุมชนโบราณไชยา กลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่ทำให้เชื่อได้ว่าการผลิตลูกปัดเพื่อส่งออกขายโดยเฉพาะลูกปัดโมเสกที่พบเป็นจำนวนมาก มีการตั้งชุมชนและ ศูนย์กลางทางศาสนาทางตอนกลางของชุมชนบริเวณสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงถือเป็น ศูนย์กลางศาสนาพุทธมหายานที่สำคัญ

ราวพุทธศตวรรษที่ 14 จากหลักฐานทางด้านโบราณคดีทำให้นักวิชาการสันนิษฐานว่า ชุมชนโบราณในภาคใต้ของประเทศไทย มาเลเซียและอินโดนีเซีย คือ สมาพันธรัฐศรีวิชัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองจากการควบคุมการค้าทางทะเลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 เมืองเหล่านี้ทำการรวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ลักษณะร่วมกันของชุมชนคือมีการนับถือพุทธมหายานเป็นหลัก ชุมชนเหล่านี้จะพบโบราณวัตถุที่มีการนำเข้าจากต่างแดนจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงการเป็นเมืองท่าทางการค้าติดต่อกับชุมชนภายนอกทั้งจีน อินเดีย ตะวันออกกลาง เช่น เครื่องถ้วยจีน ภาชนะดินเผาเคลือบตะวันออกกลาง ลูกปัด เครื่องแก้ว เหรียญตรา เป็นต้น ในภาคใต้ของประเทศไทยพบจารึกที่มีความเกี่ยวข้องกับศรีวิชัย คือ จารึกวัดเสมาเมืองหลักที่ 23 พ.ศ.1318 และ 1325 กล่าวถึงพระเจ้ากรุงศรีวิชัยแห่งราชวงศ์ไศเลนทร์ จารึกหลักนี้ยังเป็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับที่มาของจารึก โดยมีข้อสมมุติฐานอยู่ 3 ทฤษฎี คือ

ทฤษฎีที่ 1 จารึกหลักที่ 23 มาจากวัดเสมาเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอ้างถึงจดหมายเหตุของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่าได้มาจาก ตำบลเวียงศักดิ์ แขวงเมืองนครศรีธรรมราช คราวเสด็จตรวจราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตกได้โปรดเกล้าเก็บรักษาในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและนำมาตรวจอ่าน เมื่อวันที่ 30 เมษายน

พ.ศ. 2450 และในบันทึกของนายประสาร บุญประคอง พ.ศ. 2510 อ้างถึงพระสงฆ์

ชาวนครศรีธรรมราชจำได้ว่าจารึกหลักนี้อยู่ที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทฤษฎีที่ 2 มาจากตำบลเวียงสระ อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปรากฏอยู่ในหนังสือ “ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ 2 ฉบับภาษาฝรั่งเศส

ทฤษฎีที่ 3 มาจากวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพิจารณาเปรียบเทียบเนื้อหาจารึกและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในอำเภอไชยาที่สอดคล้องและร่วมสมัยกัน ซึ่งอาจเกิดจากการสลับที่มาของจารึกในการรวมโบราณวัตถุไว้ที่มณฑลเมืองนครศรีธรรมราช

หากวิเคราะห์ตามตัวหลักฐานแล้วจะเห็นได้ว่าชุมชนโบราณไชยาพบร่องรอยหลักฐานเกี่ยวกับพุทธมหายานมากกว่าพื้นที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชและที่เวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยปรากฏหลักฐานอาคารโบราณสถานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้รูปแบบของศิลปะยังสอดคล้องกับศิลปะของชาวภาคกลาง ดังในตัวจารึกได้กล่าวถึงศรีวิชัยแห่งราชวงศ์ไศเลนทร์ (ชวา)

แต่ทั้งนี้แม้เราจะไม่ทราบว่าจารึกหลักนี้พบที่ใดแต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในชุมชนโบราณไชยาจะเห็นได้ว่าไชยาเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางศาสนาพุทธมหายานต้นตระกูลที่สำคัญแห่งหนึ่งในคาบสมุทรมลายูได้

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 พบหลักฐานเกี่ยวกับศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและพบประติมากรรมเนื่องจากภาคใต้มีการติดต่อกับอินเดียได้ (ทมิฬ) ทำให้ศาสนาพราหมณ์เจริญรุ่งเรืองในชุมชนโบราณนครศรีธรรมราชซึ่งในไชยาก็พบประติมากรรมพระสุริยะศิลปะโจฬะในชุมชน ต่อมาช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 16 พระเจ้าราเชนทรวรรณได้ยกทัพมาตีเมืองต่างๆในสหพันธรัฐศรีวิชัย (ดินแดนคาบสมุทรมลายู) ปรากฏบนจารึกตันซอร์ พ.ศ. 1568⁵⁴ มีหลายเมืองที่ถูกวิเคราะห์ว่าอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย เช่น อิลังคาโคกะ(ยะรัง), ตไลตักโกลัม (พังงา), ตามพรลิงคะ (นครศรีธรรมราช) เป็นต้น ซึ่งไชยาเองก็พบหลักฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 ค่อนข้างน้อย

⁵⁴ Paul Wheatly, Golden Khersones (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1966), 199-200.

ความสัมพันธ์ของของชุมชนโบราณไชยากับชุมชนอื่น ๆ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16

จากหลักฐานทางด้านโบราณคดีสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยากับชุมชนอื่นได้ ดังนี้

จีน จากโบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการค้าโดยพบเครื่องถ้วยจีนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเครื่องถ้วยในสมัยราชวงศ์ถังมากกว่า 10 ชนิด⁵⁵ และเหรียญจีนสมัยราชวงศ์ถังพุทธศตวรรษที่ 12-14 เป็นต้น

อินเดียและเบงกอล พบการติดต่อกันจากความสัมพันธ์ทางการค้า จากนั้นได้รับเอาวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาผ่านเข้ามาในชุมชนไชยาส่งผลต่อวิถีคิดและการดำเนินชีวิตในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ชุมชนโบราณไชยาได้รับเอาศาสนาพุทธมหายานเข้ามาซึ่งศูนย์กลางการเผยแพร่ศาสนาพุทธมหายานตั้งอยู่บริเวณอินเดีย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือปกครองโดยราชวงศ์ปาละช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-17 หลักฐานที่ปรากฏได้แก่ ประติมากรรมพระโพธิสัตว์สำริด อิทธิพลศิลปะปาละ (ซึ่งอาจจะรับผ่านมาจากชวาภาคกลาง) และประติมากรรมพระโพธิสัตว์สำริดบางชิ้นคล้ายกับที่พบในบังคลาเทศหรือบริเวณอ่าวเบงกอลช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 พบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์โจปะ ได้แก่ พระสุริยะที่แหล่งโบราณคดีดอนในรายณ์

ตะวันออกกลาง หลักฐานที่พบส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการค้า ได้แก่ ภาชนะดินเผาเคลือบ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีภาชนะดินเผาเคลือบแบบสีฟ้า-เขียว (Basra Turquoise ware) ของวันวิสาข์ ธรรมานนท์ปี พ.ศ.2555 พบว่าคล้ายกับที่ผลิตแถบเมืองบัสเราะห์ ประเทศอิรักกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16⁵⁶, เครื่องถ้วยจีนที่มีลักษณะพิเศษคือมีการเขียนภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์” บริเวณก้นภาชนะกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 แสดงให้เห็นถึงการทำตามใบสั่งของอาหรับการพบที่ไชยา, เหรียญอาหรับ, เครื่องแก้วซึ่งอาจนำมา

⁵⁵ Tarapong Srisushat Bronson B. and Ho Chuimei, "The Early Chinese Ceramics in Southern Thailand," *Silpakorn Journal*, 33 (4, 1989): 27-29.

⁵⁶ วันวิสาข์ ธรรมานนท์, **หลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้ากับเอเชียตะวันตกก่อนพุทธศตวรรษที่ 16** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 314.

เป็นภาชนะหรือวัตถุขุดในการผลิตลูกปัดจำนวนมาก ผลจากการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบทางเคมีของตัวอย่างชิ้นส่วนแก้วใสที่พบบริเวณแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์และทุ่งตึกของวันวิสาข์ ธรรมานนทปี พ.ศ.2555 พบว่ามีความคล้ายคลึงกับแหล่งผลิตแก้วจากเมืองฟูสตาตประเทศอียิปต์กำหนดอายุช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 15 ส่วนแก้วเขียนสีพบว่ามีความคล้ายคลึงกับแก้วที่ผลิตแถบซีเรีย-ปาเลสไตน์ในช่วงสมัยเดียวกัน⁵⁷ และเหรียญอาหรับ สมัยราชวงศ์อับบาสิยะห์ (Abbasid Dynasty) ราวพุทธศตวรรษที่ 14-16

ชวา หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 พบว่ามีความคล้ายคลึงกับที่พบในชวาภาคกลาง โดยถือเป็นชุมชนที่พบศิลปกรรมแบบชวาภาคกลางจำนวนหลายชิ้นประกอบด้วยจากเนื้อหาในจารึกหลักที่ 23 จารึกวัดเสมาเมืองกำหนดอายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 14 ที่กล่าวถึงพระเจ้าศรีวิชัยกษัตริย์ในราชวงศ์ไศเลนทร์ทำให้สันนิษฐานว่าชุมชนโบราณในภาคใต้มีความสัมพันธ์กับชวาภาคกลางซึ่งชุมชนโบราณไชยาเป็นที่สำคัญในช่วงนั้นโดยอาจเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐศรีวิชัย

จาม พบการติดต่อกันผ่านทางศาสนาโดยพบอิทธิพลศิลปะจามในไชยา เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหินที่พบที่วัดพระบรมธาตุไชยาและเศียรประติมากรรมที่เขาน้ำร้อน

ชุมชนโบราณอื่นๆในภาคใต้ สันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากเมืองต่างๆในยุคเดียวกัน คือการอยู่ในเส้นทางการค้าระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก แหล่งโบราณคดีที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ ชุมชนโบราณท่าชนะ พุนพินและเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ชุมชนโบราณบ้านท่าเรือ ท่าศาลา-สิชลและพระเวียง จังหวัดนครศรีธรรมราช, ชุมชนโบราณสทิงพระ จังหวัดสงขลา, ชุมชนโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี, ชุมชนโบราณทุ่งตึก จังหวัดพังงา เป็นต้น หลักฐานที่พบที่แหล่งโบราณคดีสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลนพบว่ามีความคล้ายคลึงกับที่พบที่แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงาซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นเส้นทางการค้าข้ามสมุทรตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน

⁵⁷ เล่มเดียวกัน, 314.

5. ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18

พบหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรในชุมชนไชยาเป็นครั้งแรก คือ จารึกหลักที่ 25 จารึกฐานพระพุทธรูปนาคปรก ทำให้เราทราบว่าชุมชนโบราณไชยาในพ.ศ.1726 มีชื่อว่า “ครหิ” จากหลักฐานทางโบราณคดีทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ พัฒนาการ บทบาทของความสัมพันธ์ แหล่งโบราณคดี ชุมชนโบราณไชยาและชุมชนอื่นๆได้ ดังนี้

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ชุมชนโบราณไชยาพบจำนวน 4 ชั้น ตัวอักษรของจารึกทั้งหมดใช้อักษรกวิ ส่วนภาษาก็จะใช้แตกต่างกันไป จากการศึกษาสามารถประมวลความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ได้ดังนี้

จารึกหลักที่ 25 ฐานพระพุทธรูปนาคปรกจารเมื่อปี พ.ศ.1726 จากจารึกหลักนี้กล่าวถึงกษัตริย์ “กรมเตงอัญมหาราชศรีมัตไตรโลกยราชา” มีพระบรมราชโองการให้มหาเสนาบดีตลาในเจ้าเมือง แห่งสรุก(อำเภอ)ครหิ สร้างพระพุทธรูป ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับกษัตริย์ที่ปกครองชุมชนโบราณไชยาโดยออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแรกครหิถูกปกครองด้วยกษัตริย์เขมร ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ H.G.Quaritch Wales⁵⁸, Reginald Le May⁵⁹ และ B.P.Groslier⁶⁰ ทฤษฎีที่ 2 ครหิถูกปกครองโดยมาลาญเนื่องจากชื่อของกษัตริย์คล้ายพระเจ้าศรีมัตไตรโลกยราชเมถนะลิภูษนวรรมเทวะและพระเจ้าศรีทัตศรีอุทยาทิตยวรรมราเชนทรเมถนะลิภูษนวรรมเทวะกษัตริย์ที่ปกครองมาลาญในปี พ.ศ.1829 และ1890 ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ ประเสริฐ ณ นคร สำหรับผู้วิจัยเห็นว่าจากลักษณะศิลปกรรมของพระพุทธรูป ภาษาและข้อความในจารึกกล่าวถึงชื่อกษัตริย์ “กรมเตงอัญมหาราช ศรีมัตไตรโลกยราชา ลิภูษนวรรมเทวะ” ใช้คำศัพท์เขมรคำว่า “สรุก” ที่แปลว่าเมืองและโบราณวัตถุที่พบบริเวณ

⁵⁸H.G.Quaritch Wales, A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion (London: India Society, 1935), 4-31.

⁵⁹กล่าวว่า เป็นกษัตริย์เขมรปกครองแถบลพบุรี ตัวจารึกชิ้นนี้น่าจะมีการเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น Reginald Le May, A Concise History of Buddhist Art in Siam, (Rutland, Vt.: C.E. Tuttle, 1963), 35-49.

⁶⁰B.P.Groslier, Indochina: Art in the Melting Pot of Races (London: Metuen, 1962), 82-219.

นาเป็นพระพิมพ์อิทธิพลศิลปะเขมรแบบบายนพุทธศตวรรษที่ 17-18⁶¹ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า พระพุทธรูปและข้อความจากจารึกหลักนี้มีความเกี่ยวข้องกับเขมรหรือกลุ่มบ้านเมืองทางภาคกลางของประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลเขมรมากกว่าจะเป็นชื่อกษัตริย์ผู้ครองเมืองมลายู

จารึกหลักที่ 24ข. จารึกวัดหัวเวียง พ.ศ. 1774 จารเป็นภาษาสันสกฤต เนื้อหากล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่สันนิษฐานว่าเป็น กษัตริย์ของเมืองนครศรีธรรมราช จากการพบจารึกหลักนี้ที่ไชยาทำให้สันนิษฐานว่าไชยาช่วงพ.ศ.1774 อยู่ในอำนาจของอาณาจักรตามพรลิงค์

จารึกอีก 2 หลัก คือจารึกหลักที่ 24ก. และจารึกลานทองพบบริเวณนาระหว่างเมืองเวียงและวัดพระบรมธาตุไชยาเป็นจารึกกล่าวถึงการถวายของแต่ศาสนสถาน กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 จากการใช้ภาษาที่ต่างกันสะท้อนให้เห็นถึงนิกายทางศาสนาที่ปรากฏในไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 คือ จารึกหลักที่ 24ก. ใช้ภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนจารึกลานทองใช้ภาษาสันสกฤตที่เป็นภาษาที่ใช้ในพุทธมหายาน

การเลือกใช้พื้นที่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 พบศูนย์กลางของเมืองตั้งอยู่บริเวณเมืองเวียงซึ่งเป็นทางตอนเหนือของสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง มีการทำผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 260x240 เมตร คูเมืองกว้าง 30-40 เมตร ด้านทิศเหนือพบร่องรอยลำน้ำเก่าใช้เป็นคูเมืองต่ำกว่าพื้นที่ตัวเมืองประมาณ 1.50-2 เมตร ทางทิศตะวันตกมีการทำคันดินกันเพื่อป้องกันน้ำจากทางน้ำเดิมที่จะไหลบ่าเข้าในเมืองมีการขุดคลองล่อคอคมีประโยชน์ในการนำมาถมบริเวณคันดิน ใช้เป็นขอบเขตของชุมชน ผันเส้นทางน้ำและเชื่อมคลองท่าโพธิ์และคลองไชยาไว้ด้วยกัน คูเมืองทางด้านทิศใต้ความลึกกว่าพื้นที่ภายในเมือง 2-3 เมตร การขุดคูที่ลึกกว่าพื้นที่ด้านอื่นสันนิษฐานว่าอาจมีจุดประสงค์เพื่อกักเก็บน้ำหรือระบายน้ำของเมืองเนื่องจากพื้นที่มีความสูงลาดเอียงจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ขอบด้านในเมืองติดกับคูน้ำพบแนวอิฐ (โผล่จากผิวดินขึ้นมาบางส่วน) จากข้อมูลให้สัมภาษณ์ชาวบ้านกล่าวว่าแต่เดิมเป็นแนวกำแพงอิฐพบอิฐหลายขนาด จากการพบโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวันจึงสันนิษฐานว่าเป็น

⁶¹M.L.Pattaratom Chirapravati, *The Cult of Votive Tablets in Thailand (Sixth to Thirteenth Centuries)*, (Ph.D. dissertation, Cornell University, 1994), 459-460.

พื้นที่อยู่อาศัย ส่วนบริเวณวัดเวียงเป็นศาสนสถานภายในเมืองอย่างน้อยน่าจะมีการใช้งานมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 (พบกระจุกบรจระดูกสมัยซึ่งจำนวนมากภายในวัดเวียง) นอกจากนี้บนสันทรายยังพบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญเรียงจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ มีการจัดการน้ำบนพื้นที่สันทรายโดยนอกจากการขุดคูเมืองทำผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมแล้ว ยังพบการขุดบ่อเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภคกระจายทั่วไปบนสันทรายมีการขุดสระน้ำภายในวัดหรือโบราณสถานต่างๆ นอกจากนี้พื้นที่บริเวณขอบสันทรายที่พื้นที่มีความสูงกว่าพื้นที่นาลุ่มทำให้เกิดทางน้ำขนาดเล็กมีการทำฝายชะลอน้ำขนาดเล็ก (ชาวบ้านเรียกนบ เกิดจากการนำไม้มาขัดกัน) มีประโยชน์ต่อการส่งน้ำไปยังนาด้วย

พื้นที่ด้านข้างสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง พบหลักฐานในช่วงสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ที่สำคัญ 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร, นาจารีกลานทอง ระหว่างวัดพระบรมธาตุไชยากับเมืองเวียงและนาโนรมย์ทางทิศตะวันออกของวัดเวียง จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์เจอข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ชาวบ้านกล่าวว่าแต่เดิมจะมีถนนดินเรียกว่า “ทางด่าน” ใช้เป็นเส้นทางเดินทางระหว่างวัดพระบรมธาตุไชยาไปยังหมู่บ้านพุมเรียง โดยเส้นทางจะผ่านวัดพระบรมธาตุไชยา-นาที่พบจารีกลานทอง- ถนนทิศใต้ของเมืองเวียง -นาโนรมณ์ (พบจารีกหลักที่ 25 จารีกพระพุทธรูปนาคปรก) - วัดศาลาทิง - ออกถนนสู่พุมเรียง โดยยังสามารถสังเกตเห็นถนนจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2486

ภาพที่ 167 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเวียง ตำบลตลาด อำเภอไชยา ปี พ.ศ. 2486

ที่มา: ฐานข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ Williams-Hunt Aerial Photograph Digital Collection⁶²

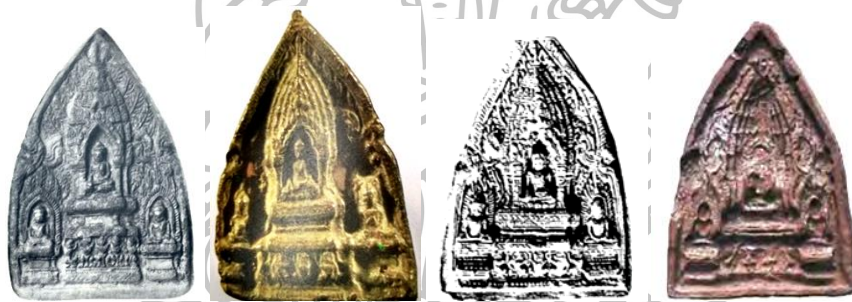
นอกจากนี้ยังพบแหล่งโบราณคดีในเขตตำบลทุ่ง (แหล่งโบราณคดีกัญียงหงส์ ยายหาร, กูฏิตาเจ้า) ไกลไปถึงพื้นที่บริเวณตำบลปาว โดยมักพบการสร้างเจดีย์ประจำชุมชนและมีการฝังกระดูกสมัยราชวงศ์ชังไว้ตามฐานเจดีย์ต่างๆ

ศาสนา ดังจะเห็นได้จากจารึกที่กล่าวไปข้างต้นที่มีการนับถือทั้งศาสนาพุทธมหายาน และศาสนาพุทธเถรวาท โดยในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 เริ่มพบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพุทธเถรวาทมากขึ้นโดยในจารึกช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 จารึกหลักที่ 24ก. เริ่มมีการใช้ภาษาบาลีในการจาร พบลักษณะศิลปะเป็นสกุลช่างไชยาของตนเองโดยมีการผสมผสานระหว่างศิลปะต่างๆ เช่น พระพุทธรูปยืนอิทธิพลศิลปะทวารวดีผสมกับเขมรที่วัดพระบรมธาตุไชยากำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ใน กล่าวถึงการถวายของแก่ศาสนสถานโดยใช้ภาษาบาลี ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 จากจารึกหลักที่ 25 กล่าวถึงการหล่อพระพุทธรูปนาคปรกในเมือง

⁶²<http://gdap.crma.ac.th/>เข้าถึงข้อมูลวันที่ 16/12/57

ครหิหล่อด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงสามารถแยกประติมากรรมออกเป็น 3 ชั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่ามีการหล่อประติมากรรมขึ้นแล้วในชุมชน

พระพิมพ์ จากการรวบรวมข้อมูลพระพิมพ์ที่พบในไชยาสามารถแบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1 พระพิมพ์ดินเผารูปสามเหลี่ยมแสดงภาพพระพุทธรูปปางมารวิชัยประทับนั่งอยู่ภายในปราสาทที่มีสิงห์แบกมีพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิอีก 2 องค์ประทับนั่งในซุ้มที่ขนาบปราสาททั้ง 2 ข้าง พบที่นาโนรมย์ จำนวน 1 ชิ้น เป็นพระพิมพ์ที่ได้รับอิทธิพลศิลปะเขมรแบบบายนกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18⁶³ พระพิมพ์แบบนี้มีการค้นพบในอีกหลายแห่ง เช่น กรุปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี ในภาคใต้พบที่วัดนาขอม จังหวัดนครศรีธรรมราช การพบพระพิมพ์รุ่นนี้ในไชยาสันนิษฐานว่านำเข้ามาจากดินแดนอื่น

ภาพที่ 168 พระพิมพ์ดินเผาจากนาโนรมย์จากไชยา, วัดนาขอม นครศรีธรรมราช, วัดพระเมรุ นครปฐมและแม่พิมพ์พระที่ปราสาทเมืองสิงห์ กาญจนบุรี

ที่มาของภาพ: Pierre Dupont, "L'archaéologie mène de Dvaravati (Paris: Publication de l'Ecole Française d'Extrême-Orient, 1959), 46-47. พีริยะ ไกรฤกษ์, "พระพิมพ์: ที่พบในภาคใต้ก่อนพุทธศตวรรษที่ 20" สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 10 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542) หน้าที่ 5051 และ พีรพน พิสนุพงศ์, หนังสือนำชมอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2543).17.

⁶³ M.L.Pattaratom Chirapavati, The Cult of Votive Tablets in Thailand (Sixth to Thirteenth Centuries), (Ph.D.dissertation, Cornell University, 1994), 459-460.

พระพิมพ์แบบที่ 2 พระพิมพ์ดินดิบแถวบนเป็นรูปพระพุทธรูปประทับยืน 3 องค์ องค์ประธานทำปางวิตรรกะมุทรา พระสาวก 2 ข้างยืนประนมมือ แถวที่ 2 เป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง 2 องค์ และแถวล่างสุดเป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง 5 องค์ จากลักษณะศิลปะสันนิษฐานว่าได้รับศิลปะจากศิลปะทวารวดีและเขมรกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 แหล่งโบราณคดีอื่นที่พบ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเขาน้อย จังหวัดตรังและเมืองโบราณเวียงสระ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุลพบุรี (ดินเผา) บ้านบ่อไตนด เมืองนครปฐม (ดินเผา) วัดพระคงฤาษี จังหวัดลำพูน⁶⁴

ภาพที่169 พระพิมพ์ดินดิบที่พบบริเวณฐานวัดหลง อำเภอไชยาและเขาน้อย จังหวัดตรัง

⁶⁴ ภานุวัฒน์ เอื้อสุมาลย์, “การกำหนดอายุสมัยพระพิมพ์ดินดิบเขาน้อย,” ในการประชุมความก้าวหน้าทางวิชาการโบราณคดีและการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชาติ 3-4 มีนาคม พ.ศ. 2557 (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร รมศิลปากร)

พระพิมพ์แบบที่ 3 พระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชรจำนวน 4 แถว แถวละ 4 องค์ รวมทั้งหมด 16 องค์ ระหว่างพระพุทธรูปแต่ละองค์มีสถูปจำลองก้นมีลักษณะรับคติความเชื่อคล้ายกับพระพิมพ์ที่พบในพะโคและพุกามกำหนดอายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 17⁶⁵ ที่ทำเป็นพระพิมพ์แผงเช่นกัน

ภาพที่ 170 พระพิมพ์ดินเผาพบที่วัดเดิมเจ้า ตำบลป่าแวงและพระพิมพ์จาก Mingyaung Monastery Mergui พม่า กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17

บทบาทของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18

บทบาทชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 เป็นเมืองหนึ่งที่มีเสนาบดีปกครองภายใต้อำนาจของกษัตริย์ซึ่งจากการพบการจัดองค์ประกอบเมืองขุดคูน้ำคันดินทำผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยม การพบพระพิมพ์ที่คล้ายกับที่พบในภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลเขมรจึงสันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ตกอยู่ภายใต้อำนาจกษัตริย์

⁶⁵ พิริยะ ไกรฤกษ์, “พระพิมพ์: ที่พบในภาคใต้ก่อนพุทธศตวรรษที่ 20” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 10 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542): 5061-5062

บ้านเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร ต่อมาช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 เมืองโบราณไชยาอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเมืองตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราช

ความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยากับชุมชนโบราณอื่น ๆ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18

จีน จากโบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการค้า พบเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นจำนวนมากกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ 17-18 ชนิด⁶⁶

เขมร พบอิทธิพลเขมรในชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 พบโบราณวัตถุที่มากับการค้า เช่น เครื่องถ้วยเขมรและพบข้อความในพระพุทธรูปนาคนครที่เป็นภาษาเขมร ชื่อและคำศัพท์คล้ายคำของเขมรจึงสันนิษฐานว่าในช่วง พ.ศ. 1726 ชุมชนโบราณไชยาอาจอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของเขมร

ชุมชนโบราณอื่น ๆ ในภาคใต้ สันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากเมืองต่างๆ ในยุคเดียวกัน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 พบหลักฐานทางโบราณคดีใกล้เคียงกับที่พบที่แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงาซึ่งอาจมีเส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทระหว่างตะกั่วป่ากับอ่าวบ้านดอน ต่อมาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 อาจตกอยู่ภายใต้การเมืองของตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราช

⁶⁶ Tarapong Srisushat Bronson B. and Ho Chuimei, "The Early Chinese Ceramics in Southern Thailand," *Silpakorn Journal*, 33 (4, 1989): 27-29

6. ชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 ในชุมชนโบราณไชยามีหลักฐานกล่าวว่าเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา ผลจากการสำรวจของผู้วิจัยปีพ.ศ.2557 พบแหล่งโบราณคดีทั้งหมด 39 แหล่งสามารถนำมาอธิบายพัฒนาการ บทบาทและความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 กับชุมชนอื่นๆ ได้ ดังนี้

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24

จากหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณไชยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ไม่พบเอกสารที่กล่าวถึงไชยาโดยตรงแต่ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวถึงตอนหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การแบ่งดินแดนระหว่างพระเจ้าอยู่ทอากับพระเจ้าศรีธรรมโศกราชบริเวณบางสะพาน (ประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน) โดยทิศเหนือของบางสะพานเป็นของพระเจ้าอยู่ทอ ส่วนทางทิศใต้เป็นของนครศรีธรรมราชประกอบกับการพบจารึกหลักที่ 24ข. ที่กล่าวสรรเสริญพระเจ้าจันทรภาณุ กษัตริย์ของตามพริลังค์ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ทำให้นักวิชาการเชื่อว่าในสมัยพุทธศตวรรษที่ 19 ชุมชนโบราณไชยาอยู่ใต้ การปกครองของนครศรีธรรมราช

เอกสารในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 พบหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชุมชนโบราณไชยากับกลุ่มบ้านเมืองทางตอนบน ได้แก่ จารึกวัดตะพาน (พ.ศ.1935-1970) ที่จารเป็นภาษาไทย อักษรไทยอยุธยา เนื้อหาของจารึกกล่าวถึงการทำบุญของเจ้าเมืองทองและครอบครัว(เจ้าแม่ท้าวสร้อยนาวี) สอดคล้องกับตำนานเมืองนครศรีธรรมราชที่กล่าวถึงกษัตริย์อยุธยาส่งพระพนมวังและนางเสด็จทองมาฟื้นฟูเมืองนครศรีธรรมราชทั้ง 2 องค์ได้ส่งนายรัคนายราช นายเขียวมาสร้างนาฟื้นฟูเมืองไชยา ในกฎหมายตราสามดวงแผนกพระไอยการนายทหารหัวเมืองปี พ.ศ.1998 กล่าวถึงเมืองไชยาในฐานะหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา ทำให้สรุปได้ว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ไชยาได้อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอยุธยามีการส่งคนจากส่วนกลางมาปกครอง สอดคล้องกับหลักฐานที่พบในไชยาโดยพบแหล่งโบราณคดีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 เป็นจำนวนมากหลักฐานแสดงให้เห็นถึงการรับอิทธิพลศิลปกรรมท้องถิ่นผสมอยุธยา

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 พบหลักฐานว่าชุมชนโบราณไชยมีการติดต่อกับจีน จากจารึกระฆังจีนระบปี พ.ศ.2121 ระฆังเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกเขียนตามเมืองท่าต่างๆที่มีชุมชน ชาวจีนค้าขายอยู่ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจากพงศาวดารหมอบลัดเลย์ได้กล่าวถึง ไชยว่าถูกเกณฑ์ให้ส่งทัพเรือและข้าวไปช่วยอยุธยาในการไปตีกัมพูชาในปีพ.ศ. 2134 และส่งทัพบกปราบกบฏตะนาวศรีในปี พ.ศ.2137 ต่อมาในสมัยพระเจ้าปราสาททองปีพ.ศ. 2184 ได้กล่าวถึงการรื้อเรือที่สั่งทำจากไชยาหรือเรือจากออกญานครศรีธรรมราชเพื่อไปทำการค้ากับ ญี่ปุ่นแสดงให้เห็นว่าไชยาอาจเป็นคู่ต่อเรืออีกแหล่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการออกจดหมายเพื่อ ความสะดวกในการเดินทางของวันวลิตในการเยือนและผ่านเมืองท่าต่างๆในที่นี่ได้ทำหนังสือให้ เมืองไชยาด้วย

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ในเอกสารการค้าของห้างชวาพ.ศ.2218 กล่าวถึง มร.แฮมเบอร์ กิบบอนวางแผนที่จะไปทำการค้าที่ไชยาเนื่องจากตนได้ทงตราในการซื้อตึกได้จากไชยา พุนพิน พัทลุงและชุมพร จากทงตรานี้แสดงให้เห็นอำนาจของอยุธยาที่สามารถ ควบคุมการค้าในหัวเมืองดังกล่าว ในจดหมายเหตุหมื่นอารี (เอกสารชั้นรองเขียนขึ้นหลังเหตุการณ์ ประมาณ 200 ปี) ได้กล่าวว่าราวพ.ศ.2223 เจ้าเมืองไชยาร่างลง พระยามุสตาฟาบุตรชาย เจ้าเมืองสงขลามารครองเมือง ในปี พ.ศ.2230 จดหมายเหตุลาลูแบร์ได้กล่าวถึงหัวเมืองต่างๆ ในภาคใต้โดยมีไชยาจัดเป็นมณฑลหนึ่งที่มีเมืองขึ้น 2 เมือง ในสมัยสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ.2234-2235 ได้กล่าวว่าการกรมการเมืองไชยามากราบทูลว่าเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกบฏ แสดงให้เห็นว่าในช่วงนี้ไชยามีความใกล้ชิดกับอยุธยามากกว่านครศรีธรรมราช การทำศึกระหว่าง นครศรีธรรมราชกับอยุธยาในครั้งนั้นก็ใช้เมืองไชยาเป็นจุดรวมพลและมีแม่ทัพไชยาร่วมในการ ทำสงคราม ต่อมาในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศยังพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีชาวจีนเข้ามา อยู่อาศัยในไชยา คือ จารึกระฆังจีนพ.ศ.2239 และป้ายหลุมฝังศพชาวจีน พ.ศ.2276 กล่าวว่าเป็น ชาว Lujiang ตำบลหนึ่งในเมืองเหอเฟย (He Fei) มณฑลอานฮุย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศจีน ในปีพ.ศ.2282 มีการจับช้างพลายได้ในชุมชนโบราณไชยา ในช่วงสมัยอยุธยา ตอนปลายพบคัมภีร์โบราณจำนวนมากที่พุ่มเรียง แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของศาสนา

จากการสำรวจทางโบราณคดีพบแหล่งโบราณคดีสมัยพุทธศตวรรษที่ 19-24 จำนวน 39 แห่ง โดยเป็นแหล่งโบราณคดีที่พัฒนามาจากสมัยช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 จำนวน 9 แห่ง แหล่งโบราณคดีที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24 จำนวน 30 แห่ง

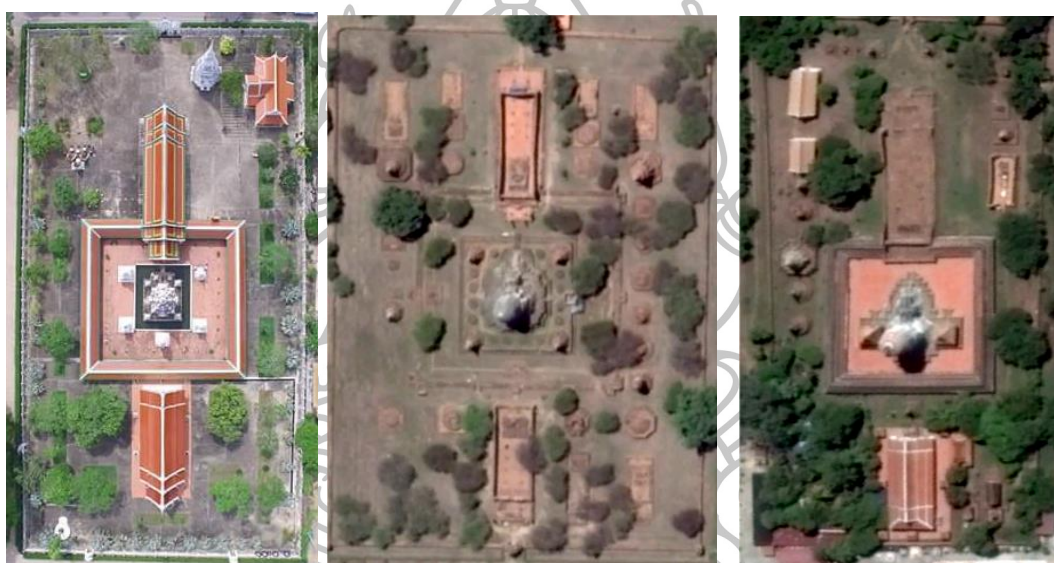

จากการสำรวจเบื้องต้นพบแหล่งโบราณคดีที่กระจายอยู่ทั่วไปภายในรัศมีไม่ไกลจากชายฝั่งทะเลเกิน 20 กิโลเมตร นิยมเลือกใช้พื้นที่ดอนและที่ราบริมฝั่งลำคลองเป็นที่อยู่อาศัย มีการวัด หรือเจดีย์ประจำชุมชน พบการสร้างศาสนสถานบนเขาจำนวน 2 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีเขาสายสมอ ตำบลเวียงและแหล่งโบราณคดีวัดควนเจดีย์ ตำบลทุ่ง ข้อสังเกตพบแหล่งโบราณคดีตอนในจำนวนมากที่พบหลักฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 แหล่งโบราณคดีหลายแห่งถูกทิ้งร้างไปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 และในช่วงพุทธศตวรรษ 23-24 จะย้ายมากระจายตัวหนาแน่นบริเวณพื้นที่ดอนขนาดเล็กอยู่บริเวณตำบลทุ่ง ตำบลเสม็ดและสันทรายปายาง ตำบลพุมเรียงในพื้นที่ไม่ไกลจากทะเลเกิน 10 กิโลเมตร

คติความเชื่อทางศาสนาพบว่าชุมชนมีการนับถือศาสนาพุทธเถรวาทลังกาวงศ์เป็นหลัก ต่างจากช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ที่นิยมนับถือพุทธมหายาน มีความนิยมสร้างวัดและเจดีย์ประจำชุมชน พบหลักฐานทางด้านเอกสาร ได้แก่ จารึกวัดตะพาน (พ.ศ.1935-1970)กล่าวถึงการสร้างวิหาร สร้างพระพุทธรูปคู่หาแก้ว พบคัมภีร์ใบลานสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 ตามวัดต่างๆโดยเฉพาะวัดในตำบลพุมเรียงที่สมัยรัตนโกสินทร์ได้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้คัมภีร์ใบลาน สมัยอยุธยามีการสร้างวัดเป็นจำนวนมาก แหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่ที่พบเป็นแหล่งโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ วัดหรือเจดีย์ประจำชุมชน พบคติการนำอัฐิใส่กระปุกและนำไปฝังไว้ตามเจดีย์ต่างๆ โดยแต่ละชุมชนจะมีเจดีย์ของตนเอง กระปุกที่นำมาบรรจุ มีตั้งแต่กระปุกเงินสมัยราชวงศ์ชอง (พุทธศตวรรษที่ 17-18), เครื่องถ้วยศรีสัตนาตลัษ (พุทธศตวรรษที่ 21-22), เครื่องถ้วยจากเตาเวียงคนาม (พุทธศตวรรษที่ 20-21), เครื่องถ้วยญี่ปุ่นสมัยเอโดะ (พุทธศตวรรษที่ 22), เต้าจากแม่น้ำน้อย (พุทธศตวรรษที่ 22), เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง (พุทธศตวรรษที่ 20-22), บางส่วนใช้หม้อดินเผาหรือที่เรียกว่าหม้อตาลพบคติการจารคัมภีร์ใบลานอุทิศให้แก่วัดในพุทธศาสนาเพื่อเป็นบุญกุศล ส่วนศาสนาพราหมณ์พบว่าไม่ได้มีการนับถือเป็นศาสนาหลักแต่มีพราหมณ์ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม (จากจารึกวัดจำปาสฎ.6 กำหนดปีพ.ศ.2319 กล่าวถึงพราหมณ์วัดเวียงมาช่วยทำพิธีในการสร้างพระพุทธรูปหินทรายแดง)

สถาปัตยกรรมจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่สร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนา ปัญหาการศึกษาแบบสถาปัตยกรรมในเมืองโบราณไชยาพุทธศตวรรษที่ 19-24 คือ มีการรื้อแล้วสร้างอาคารใหม่ ในสมัยรัตนโกสินทร์ดังนั้นการวิเคราะห์อายุของโบราณสถานจึงต้องใช้หลักฐานอื่นมาประกอบ เช่น พระประธานภายในวัดโบสถ์มาหลักฐานทางโบราณคดีตามผิวดิน

เป็นต้น ผลจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่ามีส่วนมีการใช้งานช้านโบราณสถานที่สร้างขึ้นในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ได้แก่ โบราณสถานวัดเวียงเจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง เจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยา หลักฐานรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาที่ชัดเจนที่สุด คือ แผนผังของวัดพระบรมธาตุไชยาที่มีลักษณะวิหารยื่นเข้าไปยังระเบียงคดคล้ายแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้นถึงตอนกลางสอดคล้องกับพระพุทธรูปที่พบภายในวัดกำหนดอายุตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-22

ภาพที่ 172 ภาพแผนผังวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร อำเภอลำเภอบางสะพาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วัดราชบูรณะและวัดพุทธไสยาสน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตอนต้น

ที่มา: <https://www.google.com/earth/>

อุโบสถหรือวิหารส่วนมากถูกรื้อถอนและสร้างใหม่กลายเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างรูปแบบวิหารเก่าสุดที่พบในไชยาที่ยังเหลืออยู่ คือ วิหารวัดจำปา ตำบลทุ่ง จากภาพถ่ายเก่าพบว่าอาคารไม้ไม่มีฝา (ปัจจุบันมีการสร้างผนังก่ออิฐที่บ) หลังคาวิหารเป็นทรงจั่วปีกนกซ้อน ลดหลั่นกัน 3 ชั้นมุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องเชิงชายมีลวดลายเทพพนมและลายกนกรูปดอกไม้ มีประเจียดยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลังหน้าบันแกะสลักเป็นรูปลายก้านขดหางโตและพุ่มข้าวบิณฑ์ ด้านในมีฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูป จากลักษณะศิลปะคล้ายกับวิหารที่นิยมสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์ตอนต้น และจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีในอำเภอลำเภอบางสะพานใหญ่มักเหลือหลักฐานเพียงฐาน

ซุกซีที่มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่และชิ้นส่วนโบสถ์มาจึงสันนิษฐานเบื้องต้นว่ารูปแบบวิหารที่ปรากฏในไชยามีลักษณะคล้ายกับวิหารวัดจำปาคือเป็นวิหารที่ไม่มีผนัง

ภาพที่ 173 ภาพถ่ายเก่าและภาพถ่ายปัจจุบันของอุโบสถวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา

โบสถ์ คือ สิ่งที่ใช้กำหนดเขตอุโบสถปักไว้ตามทิศต่างๆ 8 ทิศ มีทั้งปักเป็นโบสถ์มาคู่และโบสถ์เดี่ยว ในไชยาพบหลักฐานว่ามีการปักโบสถ์มาคู่เพียง 2 วัด ได้แก่ วัดพระบรมธาตุไชยารวิหารและวัดประสพ ส่วนวัดอื่นๆพบว่าเป็นโบสถ์เดี่ยว จากการศึกษาลักษณะของโบสถ์ในไชยาเบื้องต้น สามารถแบ่งออกเป็น 2กลุ่มใหญ่ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มโบสถ์ขนาดใหญ่และหนาทั้งหมดทำจากหินทรายแดงแผ่นเรียบมีการทำเป็นเส้นสันนูนตรงกลางมีความกว้าง 40-50 เซนติเมตร สูง 60-90 เซนติเมตร หนา 15-20 เซนติเมตร ตัวอย่างแหล่งโบราณคดีที่พบโบสถ์ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร แหล่งโบราณคดีวัดพระประสพและแหล่งโบราณคดีวัดนบ (ร้าง) ตำบลเลม็ด วัดเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นวัดสมัยอยุธยาตอนต้นราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเป็นโบสถ์จะมีขนาดกลางนิยมทำเอวคอดมีขนาดกว้าง 30-40 เซนติเมตร สูง 50-90 เซนติเมตร หนา 6-16 เซนติเมตร ปรากฏลวดลายไทยประดับลวดลายพันพูกษาและสัตว์ต่างๆตัวอย่างโบสถ์ในกลุ่มนี้คือ โบสถ์จากวัดชยาวราม วัดท่าโพธิ์ วัดโพธิ์ เป็นต้น

ข้อแตกต่างกับใบเสมาสมัยรัตนโกสินทร์คือลวดลายที่เพิ่มมากขึ้นและส่วนใหญ่หล่อด้วยปูนซีเมนต์ ข้อควรระวังในการใช้ใบเสมากำหนดอายุสมัยแหล่งโบราณคดีเนื่องจากพบว่ามี การนำจากวัดอื่น เช่น ใบเสมาที่วัดแก้วเป็นใบเสมาที่นำมาจากวัดชยาราม (จากจารึกบนใบเสมา) บางแผ่นก็มีการนำใบเสมาเก่ามาสลักใหม่ เป็นต้น

แบบที่ 1

แบบที่ 2

ภาพที่ 174 ตัวอย่างใบเสมาร่วมสมัยอยุธยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่

เจดีย์ส่วนใหญ่มักใช้งานโบราณสถานหรือเจดีย์เดิมโดยมีต่อเติมหรือดัดแปลงเจดีย์ที่สร้างในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 14-15 เช่น เจดีย์วัดหลง วัดพระบรมธาตุไชยารวิหารและวัดแก้ว จากการสำรวจเพิ่มเติมของผู้วิจัยพบเจดีย์ขนาดเล็กนิยมทำเป็นเจดีย์ฐานสิงห์ย่อมุมไม้ 12 ได้แก่ เจดีย์วัดท่าโพธิ์, เจดีย์วัดพระประสพและกุฎิตาเจ้า เจดีย์เหล่านี้เป็นที่นิยมมากในสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น¹⁴ นอกจากนี้ยังพบเจดีย์แบบทรงกลมพบที่เขาสายสมอ และวัดจายร้าง ตำบลเลม็ด

เจดีย์ฐานสิงห์ย่อมุมไม้ 12
วัดท่าโพธิ์ ตำบลทุ่ง

เจดีย์ทรงกลมวัดจายร้าง
ตำบลเลม็ด

เจดีย์ทรงกลม
เขาสายสมอ ตำบลเวียง

เจดีย์ฐานสิงห์ย่อมุมไม้ 12
กุฎิตาเจ้า

เจดีย์ฐานสิงห์ย่อมุมไม้ 12
วัดพระประสพ

ภาพที่ 175 ตัวอย่างเจดีย์ที่พบในชุมชนโบราณไชยา อำเภอไชยา

¹⁴ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ศิลปะในประเทศไทย (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546) ,36

นอกจากนี้ยังพบของอิฐลักษณะคล้ายเจดีย์แต่ไม่สามารถทราบรูปร่างเดิม บางแห่งพบดินพอกตัวเจดีย์ บางแห่งก็พบเพียงส่วนฐานสี่เหลี่ยม ได้แก่แหล่งโบราณคดีบ้านเกาะแก้ว ตำบลป่าเว, แหล่งโบราณคดีวัดสโมสร ตำบลเลม็ด, แหล่งโบราณคดีวัดจาย (ร้าง) ตำบลเลม็ด, แหล่งโบราณคดีวัดโไร่ ตำบลทุ่ง, แหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิด ตำบลทุ่ง, ภูเขายางหงส์ ยายหาญ ตำบลทุ่ง, วัดนางชีร้าง ตำบลทุ่ง, เจดีย์วัดเขาสายสมอ ตำบลเวียง (สภาพที่เห็นในปัจจุบันคือมีการตัดแปลงจากเดิม อาจเป็นเจดีย์ทรงกลม) เป็นต้น

ประติมากรรม ส่วนใหญ่พบเป็นพระพุทธรูปจากการศึกษาพระพุทธรูปทำจากหินทราย จากจารึกวัดจำปาสุ.6 พ.ศ.2319 กล่าวถึงอาจารย์วัดจำปา ภิกษุสงฆ์ สามเณร สีกาบุญรอดได้อาหีนจากเขาโพธิ์มาทำพระพุทธรูป 32 องค์ มอบแก่วัดหินศิลาเตียบ 9 องค์ ถ้าวังพระโค 23 องค์ ทำให้ทราบว่ามีการสร้างพระพุทธรูปศิลาจากทรายแดงมีการทำจนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 จากแนวคิดที่ได้จากการศึกษาพระพุทธรูปของนันทลักษณะ คีรีมา ในวัดพระบรมธาตุไชยากำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-21 สามารถนำมาจัดอายุสมัยพระพุทธรูปสมัยอยุธยาได้ ดังนี้

พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงกลาง 19 ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย ศรีลังกา ทวารวดีและเขมรพัฒนาเป็นศิลปะของตัวเอง ลักษณะเด่น คือ พระพักตร์เป็นรูปไข่ เม็ดพระศกเป็นตารางสี่เหลี่ยมมีอุษณีษะเป็นทรงสูงทำเป็น 2 ชั้น ด้านหน้าประดับรัศมีรูปใบโพธิ์ (คล้ายกับศิลปะอาณาจักรขอมและพุกาม) รัศมีเป็นตุ่มกลมชายสังฆาฏีเป็นเส้นรั้วธรรมชาติ รัศมีขนาดใหญ่ตรงกลางจะโค้งขึ้นคล้ายตัว S ทำลวดลายประดับ เช่น รูปดอกไม้สี่กลีบลายดอกไม้กลมเล็กและลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนมีผ้าจีบหน้านาง (คล้ายศิลปะทวารวดีที่ได้รับอิทธิพลเขมร)

พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้น 20 อิทธิพลศิลปะสมัยอยุธยาผสมกับศิลปะท้องถิ่น ลักษณะที่แตกต่างจากสมัยก่อน คือ พระพักตร์ค่อนข้างกลม อุษณีษะเตี้ยลงมีการสลักรัศมีเป็นรูปใบโพธิ์หรือทำลวดลายคล้ายใบโพธิ์ รัศมีทำเป็นตุ่มกลมและเปลวไฟ ในส่วนเปลวไฟบางชิ้นมีการทำแถวกลีบบัวรองรับรัศมีรูปเปลวไฟ

ภาพที่ 176 พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20

พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาสสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้น 22 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศิลปะอยุธยาตอนต้น ได้แก่ พระประธานในวิหารวัดพระบรมธาตุไชยามีลักษณะเด่นตรง พระชนงโค้ง ป้ายเป็นแผ่นใหญ่ มีร่องขอบพระโอษฐ์ผู้มีตพระศกทำเป็นตารางสี่เหลี่ยมและเม็ดขนุน มีแถวกลีบบัวรองรับรัศมีรูปเปลว ชายสังฆาฏิมี 2 แบบ คือ ชายสังฆาฏิซ้อนทับกันทำปลายตัดตรง และแบบแผ่นบนตัดตรงแผ่นล่างแยกเป็นเขี้ยวตะขาบ กลุ่มที่สอง คือ พระพุทธรูปศิลปะท้องถิ่นผสมอยุธยาเป็นกลุ่มที่พบมากที่สุดในวัดพระบรมธาตุไชยา มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนต้นแต่มีลักษณะเด่น คือ พระเศียรด้านบนกว้าง ระหว่างพระชนงกับพระเนตรทำเป็นเส้นป้ายขนาดใหญ่ พระนาสิกโด่งมีเส้นต่อเนื่องจากพระชนงลงมาพระนาสิกปลายสังฆาฏิแยกเป็นเขี้ยวตะขาบซ้อนทับกันสองชั้น บางครั้งมีการทำเส้นแนวนอนประทับอยู่ 2-3 เส้น ชายสังฆาฏิถือเป็นสิ่งสำคัญในการแยกพระพุทธรูปกลุ่มนี้ออกจากกลุ่มอื่น¹⁵ แหล่งโบราณคดีที่พบพระพุทธรูปสมัยนี้ ได้แก่ พระพุทธรูปจากวัดแก้ว ตำบลเลม็ด, วัดจาย (ร้าง) ตำบลเลม็ด, วัดพระประสพ ตำบลทุ่ง, วัดเวรณ ตำบลป่าเว เป็นต้น

¹⁵ นันทลักษณ์ คีรีมา, “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18–21,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 1-156.

พระประธานวิหารพระบรมธาตุไชยา
(อิทธิพลศิลปะอยุธยา)

พระประธานวิหารพระบรมธาตุไชยา
(อิทธิพลศิลปะอยุธยาและท่งถิ่น)

วัดบาตร (ร้าง)

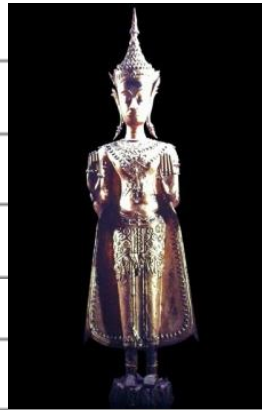
เศียรพระพุทธรูปวัดแก้ว

วัดจาย (ร้าง)

ภาพที่ 177 พระพุทธรูปร่วมสมัยอยุธยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ในชุมชนโบราณ
ไชยา

พระพุทธรูปหลังพุทธศตวรรษที่ 23-24 ลักษณะเป็นศิลปะแบบอยุธยาตอนปลาย ผสมท้องถิ่นมีทั้งพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็ก และพระพุทธรูปหินทรายแดง มีการรับเอาคติการทำพระพุทธรูปทรงเครื่องเข้ามา สมัยปลายอยุธยาต่อช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นพระพุทธรูปหินทรายแดงนิยมพอกปูนและเขียนสี

พระพุทธรูปทรงเครื่องสำริดจากวัดโพธาราม

พระพุทธรูปสำริดจากวัดชมพูนุท

พระพุทธรูปทรงเครื่องและประทับนั่งปางสมาธิ วัดโทรง

พระพุทธรูปปางมารวิชัย วัดสากเหล็กร้าง

ภาพที่ 178 พระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 ที่พบในชุมชนโบราณไชยา

ภาชนะดินเผา จากการศึกษาภาชนะดินเผาเนื้อดินที่พบร่วมกับเครื่องถ้วยสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์เบื้องต้น ส่วนใหญ่พบเป็นหม้อก้นกลม มีการตกแต่งหลากหลาย เช่น ลายเชือกทาบ ลายขูดขีด เซาะร่อง เป็นลวดลายต่างๆ เช่น ลายก้างปลา ลายลอนคู่ ลายกดประทับต่างๆ เป็นต้น ส่วนใหญ่พบทำเป็นหม้อก้นกลม มีทั้งที่ใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและมีบางส่วนใช้ในพิธีกรรมบรรจุอัฐิฝังไว้ตามเจดีย์ต่างๆ

ภาพที่ ภาชนะดินเผาเนื้อดินบรรจุอัฐิพบจากการขุดท่อน้ำตรงระเบียงคด
วัดพระบรมธาตุไชยารวิหาร อำเภอไชยา

ภาพที่ ภาชนะดินเผาเนื้อดินพบบริเวณคลองท่าปูน บ้านไทรงามใกล้บริเวณ
เขาน้ำร้อนพบร่วมกับเครื่องถ้วยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์

บทบาทของชุมชนไชยาราวพุทธศตวรรษที่ 19-24

บทบาททางการเมืองในกฎหมายตราสามดวงแผนกพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมืองปี พ.ศ. 1998 กล่าวถึงเมืองไชยาในฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา เช่นเดียวกับจดหมายเหตุลาลูแบร์ปี พ.ศ. 2230 กล่าวถึงหัวเมืองต่างๆ ในภาคใต้ของอยุธยา โดยมีไชยา (Tchiài) เป็นมณฑลหนึ่งที่มีเมืองชั้น 2 เมือง (ยังไม่มีหลักฐานว่าเป็นเมืองใด) เอกสารยังแสดงให้เห็นว่าอยุธยามีอำนาจควบคุมกำลังคนและการค้าของชุมชนดังจะเห็นได้จากการที่ชุมชนไชยา ถูกเกณฑ์เข้าร่วมทัพอยุธยาไปตีกัมพูชาในปี พ.ศ. 2134 และไปปราบกบฏตะนาวศรีในปี พ.ศ. 2137 (พงศาวดารหมอบลัดเลย์) การควบคุมทางการค้า เช่น ในเอกสารการค้าของห้างขวา พ.ศ. 2218 กล่าวถึงอยุธยาออกข้อตราในการซื้อตีบุกได้จากไชยา พุนพิน พัทลุง และชุมพร มร.แฮมเบอร์ กิบบอนแสดงให้เห็นอำนาจของอยุธยาที่สามารถควบคุมการค้าในหัวเมืองดังกล่าว บทบาทการเป็นเมืองท่าการค้าจากเอกสารข้างต้น ทำให้เราทราบว่าเมืองไชยามีฐานะเป็นเมืองท่า ที่ทำการรวบรวมสินค้าเพื่อขายกับต่างแดน หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าได้แก่สินค้าต่างแดน เช่น เครื่องถ้วยจีน, เครื่องสังคโลก, เครื่องถ้วยอันนัม, เครื่องถ้วยญี่ปุ่นดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น (ในหัวข้อความศาสนา) เครื่องถ้วยเหล่านี้พบทั่วไปตามเมืองท่าต่างๆ ทางภาคใต้ เช่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง เป็นต้น

ความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นของชุมชนไชยาราวพุทธศตวรรษที่ 19-24

อยุธยา จากเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีทำให้ทราบว่าชุมชนโบราณไชยา เป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยาส่งคนจากส่วนกลางมาปกครองมีเมืองชั้น 2 เมือง สถาปัตยกรรมและประติมากรรมได้รับอิทธิพลศิลปะจากอยุธยา

จีน มีการติดต่อทางการค้ากับจีนตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่เป็นการค้าเครื่องถ้วยจีน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 ก็พบเครื่องถ้วยจีนตามแหล่งโบราณคดีเป็นจำนวนมาก โดยมีตั้งแต่เครื่องถ้วยหยวน (พุทธศตวรรษที่ 19-20) หมิง (พุทธศตวรรษที่ 20-22) และชิง (พุทธศตวรรษที่ 22-24) ต่อจนถึงยุคสาธารณรัฐ นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่อาศัยของคนจีนในชุมชนโบราณไชยาตั้งแต่สมัยอยุธยาได้แก่ ป้ายหลุมฝังศพชาวจีน พ.ศ. 2276 ที่เป็นชาว Lujiang ตำบลหนึ่งในเมืองเหอเฟีย

(He Fei) มณฑลฮานฮุย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศจีน ในสมัยรัตนโกสินทร์หนังสือ “ซีวิวัฒน์” ของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์กรมหลวงภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ที่เสด็จมายังเมืองไชยาในปี พ.ศ. 2427 ยังได้กล่าวถึงประชากรในไชยาว่ามีคนประมาณ 40,000 คน แบ่งเป็นคนจีนประมาณ 300 เศษ¹⁶

อังกฤษ ติดต่อกันในฐานะทำการค้า ในเอกสารการค้าของบริษัทอีสต์อินเดีย (ห้างชวา) พ.ศ. 2218 กล่าวถึงอยุธยาออกท่องตราในการซื้อดีบุกได้จากไชยา พุนพิน พัทลุงและชุมพร

ชุมชนโบราณอื่นๆในภาคใต้ สันนิษฐานว่าเป็นเครือข่ายชุมชนเดียวกัน โดยหลังช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ชุมชนโบราณในภาคใต้ได้พัฒนากลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญ ได้แก่ เมืองตามพรลิงค์(นครศรีธรรมราช) เมืองสทิงพระ และลังกาสุกะ (ปัตตานี) เมืองเหล่านี้เป็นเมืองอิสระปกครองตนเองและเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ เมืองนครศรีธรรมราชมีความสัมพันธ์กับลังกาจนกลายเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ศาสนาพุทธเถรวาทแบบลังกาวงศ์ที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสุโขทัยผ่านทางศาสนาโดยสุโขทัยรับเอาศาสนาพุทธเถรวาทแบบลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราช ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 เป็นต้นมา เมืองต่างๆในภาคใต้ตอนบนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยา มีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอกและมีเมืองชุมพร พัทลุงและไชยาเป็นหัวเมืองขึ้นตรี ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เช่นเดียวกัน สิ่งที่สนับสนุนว่าชุมชนโบราณไชยาได้ติดต่อกับชุมชนอื่นได้แก่ศิลปะของไชยาที่ส่งอิทธิพลอยู่บริเวณชุมชนอื่น เช่น เจดีย์ที่เลียนแบบสมัยศรีวิชัยที่พบในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร วัดเขาพระอานนท์ อำเภอพุนพิน วัดอัมพवास อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

¹⁶ ชวน เพชรแก้ว, **สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี** (สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2527), 98.

ภาพที่ 181 ตัวอย่างเจดีย์เลียนแบบสมัยศรีวิชัยจากแหล่งโบราณคดีวัดเขาพระอานนท์
อำเภอพุนพินและวัดอัมพวาส อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทที่ 7

สรุป

ผลจากการศึกษา“พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” และการสำรวจพบแหล่งโบราณคดีจำนวน 51 แหล่ง สามารถนำมาสรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรม บทบาทของชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณในอำเภอไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 ได้ ดังนี้

ชุมชนโบราณไชยาพบหลักฐานเก่าสุดในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ พบแหล่งโบราณคดีจำนวน 1 แหล่ง คือ แหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดง ตำบลปากหมาก หลักฐานที่พบเป็นขวานหินขัด สันนิษฐานว่าเกิดจากการขยายตัวของชุมชนแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ที่พบในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจำนวนมาก ชนิดหินของขวานหินขัดที่ไม่พบแหล่งแสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อนำเข้าจากชุมชนภายนอก นอกจากนี้จากการสำรวจเพิ่มเติมพบว่าชาวบ้านมักเจอขวานหินขัดกระจายอยู่ตามริมคลองไชยาและคลองตะเคียน

ต่อมาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายจนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ตอนต้นก่อนพุทธศตวรรษที่ 9 พบโบราณวัตถุเพียงกลองมโหระทึกมโหระทึก แบบ Hager I กำหนดอายุราว 200 ปีก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 5 จำนวน 1 ใบ (แต่ไม่ทราบตำแหน่งพบที่ชัดเจน) แม้จะพบลูกปัดหินมีตา ลูกปัดแก้ว แถบมีสีลูกปัดอินโด-แปซิฟิก แต่เนื่องจากลูกปัดเหล่านี้พบว่ามีการผลิตและใช้งานต่อเนื่องมาจนถึงสมัยหลัง การพบโบราณวัตถุจำนวนน้อยที่มาไม่ชัดเจนทำให้ประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-9 ในไชยาจึงยังคงคลุมเครือ

สมัยประวัติศาสตร์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 สำรวจพบแหล่งโบราณคดีทั้งหมด 21 แห่ง แบ่งเป็นช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-13พบการตั้งชุมชนโบราณไชยาบริเวณสันทรายโบราณศาลาตั้งและสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง ตั้งอยู่ไม่ห่างจากชายฝั่งทะเลเกิน 8 กิโลเมตร

หลักฐานที่พบในส่วนใหญ่นี้เป็นประติมากรรมเนื่องในศาสนาพุทธชนมีการรับเอาศาสนาพราหมณ์ (ไศวนิกายและไวษณพนิกาย) และศาสนาพุทธ (เถรวาทและมหายาน) เข้ามาจากศิลปกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กับอินเดีย ศรีลังกาและทวารวดีในภาคกลาง

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ชุมชนโบราณไชยาได้พัฒนาเป็นเมืองท่าที่สำคัญ ขอบเขตของการกระจายตัวของแหล่งโบราณคดีในช่วงนี้จะตั้งอยู่ไม่ห่างริมชายฝั่งทะเลเกิน 15 กิโลเมตรชุมชนมีการนับถือพุทธมหายานเป็นหลักแต่ก็พบประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ ประติมากรรมเหล่านี้มีทั้งสร้างจากสำริดและหินทรายแดงจากการพบหลักฐานทางโบราณคดีที่คล้ายคลึงกับชวาในภาคกลางประกอบกับการพบจารึกหลักที่ 23 จารึกวัดเสมาเมืองที่กล่าวสรรเสริญพระเจ้าศรีวิชัยแห่งไศเลนทร์ทำให้ทราบว่าศรีวิชัยได้ขึ้นมามีอิทธิพลในบริเวณพื้นที่คาบสมุทรมุทราไค้ซึ่งไชยาอาจเป็นหนึ่งในเมืองที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย ดังจะสะท้อนให้เห็นในลักษณะศิลปะกรรมที่พบในไชยาที่มีความคล้ายกับชวาภาคกลาง ส่วนความสัมพันธ์กับจีนเป็นไปในลักษณะการค้าเงินโดยพบเครื่องถ้วยเงินในสมัยราชวงศ์ถัง พุทธศตวรรษที่ 14-15 เกือบทุกแหล่งเตา ส่วนความสัมพันธ์กับอินเดียและเบงกอล พบการติดต่อกันจากความสัมพันธ์ทางการค้า จากนั้นได้รับเอาวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาผ่านเข้ามาในชุมชนหลักฐานที่ปรากฏได้แก่ ประติมากรรมพระโพธิสัตว์สำริดอิทธิพลศิลปะปาละ (ซึ่งอาจจะรับผ่านมาจากชวาภาคกลาง) และประติมากรรมพระโพธิสัตว์สำริดบางชิ้นคล้ายกับที่พบในบังคลาเทศหรือบริเวณอ่าวเบงกอลช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 ส่วนตะวันออกกลางหลักฐานที่พบส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการค้า ได้แก่ ภาชนะดินเผาเคลือบเครื่องถ้วยเงินที่มีลักษณะพิเศษคือมีการเขียนภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์” บริเวณก้นภาชนะ, เหรียญอาหรับ, เครื่องแก้วซึ่งอาจนำมาเป็นภาชนะหรือวัตถุดิบในการผลิตลูกปัดจำนวนมากส่วนจามพบว่าการส่งต่อทางด้านศิลปกรรมทางศาสนา ส่วนความสัมพันธ์กับชุมชนโบราณอื่นๆ ในภาคใต้สันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากเมืองต่างๆ ในยุคเดียวกัน คือการอยู่ในเส้นทางการค้าระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก หลักฐานที่พบที่แหล่งโบราณคดีสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลน พบว่ามีความคล้ายคลึงกับที่พบที่แหล่งโบราณคดีทุ่งตึก จังหวัดพังงาซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นเส้นทางการค้าข้ามสมุทรตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน

ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 พบการอยู่อาศัยหนาแน่นในพื้นที่บริเวณสันทราย เมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง จากจารึกหลักที่ 25 สุสานพระพุทธรูปนาคปรก พ.ศ.1726 ปรากฏชื่อชุมชนโบราณ ไชยาเป็นครั้งแรกว่า “ครหิ” เนื้อหาได้อธิบายเป็นชุมชนเมือง (สรุก) มีตลาโนเป็นผู้ปกครองรองจากกษัตริย์ จากจารึกที่พบจารึกจารเป็นภาษาเขมร มีคำศัพท์ ชื่อ กษัตริย์ ภาษาเขมรและโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น พระพิมพ์ดินเผาคล้ายศิลปะขอม พระพิมพ์ดินดิบ คล้ายศิลปะทวารวดีและเขมร พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ เครื่องถ้วยเขมร เป็นต้น ทำให้สันนิษฐานว่าอย่างน้อยในช่วงพ.ศ.1726 ชุมชนโบราณไชยาคงอยู่ภายใต้การปกครองของ เมืองที่ได้รับอิทธิพลเขมร ศูนย์กลางชุมชนตั้งอยู่ที่เมืองเวียงมีผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประมาณ 260x240 เมตรคูเมืองกว้าง 30-40 เมตร มีการจัดการน้ำสร้างคันดินป้องกันน้ำท่วม ขุดบ่อน้ำและสระน้ำในชุมชน (คล้ายกับชุมชนอื่นในภาคใต้ในช่วงสมัยเดียวกัน เช่นเมืองพระเวียง นครศรีธรรมราชและเมืองสทิงพระ เป็นต้น) จากการพบวัดหัวเวียง 24 ข. (พ.ศ.1774) ที่กล่าว สรรเสริญพระเจ้าจันทร์ภาณุของอาณาจักรตามพรลิงค์ทำให้สันนิษฐานว่าชุมชนโบราณไชยาคง อยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของตามพรลิงค์นครศรีธรรมราชราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 มีการรับเอาศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเข้ามาในชุมชน พบคติการฝังของตามฐานศาสนสถานต่างๆ เช่น กระจุกบรรจุอัฐิ พระพิมพ์ เป็นต้น

สมัยพุทธศตวรรษที่ 19-24 ผลจากการศึกษาสันนิษฐานว่าช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ไชยาถูกปกครองโดยอาณาจักรตามพรลิงค์ ต่อมาเมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-24 กลายเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยาซึ่ง จากการสำรวจเบื้องต้นพบแหล่งโบราณคดีทั้งหมด 39 แหล่ง แหล่งโบราณคดีเหล่านี้กระจายไปตามพื้นที่ดอนและที่ราบริมฝั่งลำคลองไชยา และคลองตะเคียนภายในรัศมีไม่ไกลจากชายฝั่งทะเลเกิน 20 กิโลเมตร หลักฐานที่พบส่วนใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องในศาสนาโดยเป็นร่องรอยศาสนสถานหรือเจดีย์ประจำชุมชน พบการเลือก สร้างศาสนสถานบนเขาเพียง 2 แหล่ง คือ แหล่งโบราณคดีเขาสายสมอ ตำบลเวียง และแหล่งโบราณคดีวัดควนเจดีย์ ตำบลทุ่งข้อสังเกตพบแหล่งโบราณคดีขยายเข้าไปพื้นที่ดอนใน ราวช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-24 ชุมชนย้ายมากระจายตัว หนาแน่นบริเวณพื้นที่ดอนขนาดเล็กอยู่บริเวณตำบลทุ่ง ตำบลเลม็ดและสันทรายป่ายาง

ตำบลพุมเรียงที่ไม่ไกลจากทะเลเกิน 10 กิโลเมตร คติความเชื่อทางศาสนาพบว่ามีถาวรวัตถุ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเป็นหลัก พบการฝังกระดูกหรือหม้อตามฐานเจดีย์ต่างๆ มีพราหมณ์ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรม ลักษณะสถาปัตยกรรมส่วนมากมีการใช้และดัดแปลงศาสนสถานเดิมเช่น แหล่งโบราณคดีวัดหลง วัดแก้ว วัดพระบรมธาตุไชยา รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นถึงกลางที่ชัดเจนที่สุด คือ แผ่นผังของพระวิหารวัดพระบรมธาตุไชยาที่ยื่นเข้าไปในระเบียงคดตามลักษณะของศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นสอดคล้องกับพระพุทธรูปที่ปรากฏภายในวัดกำหนดอายุตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 18 – 22 ตัววิหารหรือโบสถ์ส่วนใหญ่ที่เห็นในปัจจุบันเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์เนื่องจากมีการรื้อของเดิมเพื่อสร้างใหม่ซึ่งอาจสังเกตร่องรอยอาคารเดิมได้จากพระพุทธรูปประธานภายในโบสถ์โบสถ์มาตัวอย่างวิหารที่เก่าที่สุดที่ยังคงเหลืออยู่ในไชยาคือ วิหารวัดจำปาเป็นศิลปกรรมสกุลช่างภาคใต้พบลักษณะวิหารแบบนี้ในสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ ในส่วนของประติมากรรมพบว่าส่วนใหญ่ทำจากหินทรายแดง ช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-20 พบเป็นเป็นศิลปะสกุลช่างไชยา คือ พัฒมาจากศิลปะอินเดีย ศรีลังกา ทวารวดีและเขมรที่เข้ามาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10-18 และพัฒนามาเป็นศิลปะสกุลช่างไชยาของตัวเอง ต่อมาในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 อิทธิพลศิลปะของอยุธยาได้แพร่เข้ามาผสมกับสกุลช่างไชยา ต่อมาในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายจะมีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปท้องถิ่นนิยมพอกปูนและเขียนสี บทบาทของเมืองไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 มีฐานะเป็นเมืองเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา (พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมืองปีพ.ศ.1998) อยุธยามีอำนาจควบคุมกำลังคนและการค้าของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเมืองท่าของภาคใต้ตอนบนที่สำคัญ (แต่ไม่ใช่เมืองหลักเหมือนนครศรีธรรมราช สงขลาและปัตตานี ดังจะสังเกตได้ว่าไม่ค่อยมีแผนที่หรือเอกสารกล่าวถึงเมืองไชยา ยกเว้นเอกสารการค้าของห้างชาวพ.ศ.2218 กล่าวถึงอยุธยาออกท่องตราในการซื้อดีบุกได้จากไชยา) จากจดหมายเหตุลาลูแบร์ปี พ.ศ.2230 กล่าวถึงหัวเมืองต่างๆ ในภาคใต้ของอยุธยาโดยมีไชยา (Tchià) เป็นมณฑลหนึ่งที่มีเมืองขึ้น 2 เมือง (ยังไม่พบหลักฐานว่าเป็นเมืองใด) หลักฐานที่สนับสนุนว่าไชยาเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญ ได้แก่ เครื่องถ้วยจีนตั้งแต่สมัยราชราชวงศ์ซ่ง หยวน หมิง ชิง (พุทธศตวรรษที่ 17-25), เครื่องถ้วยเตาศรีลังกาลัย (พุทธศตวรรษที่ 21-22), เครื่องถ้วยจากเตาเวียดนาม (พุทธศตวรรษที่ (20-21), เครื่องถ้วยญี่ปุ่นสมัยเอโดะ (พุทธศตวรรษที่ 22) เตมาจากแม่น้ำน้อย (พุทธศตวรรษที่ 22) เป็นต้น

พบความสัมพันธ์กับอยุธยาโดยการเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา ส่วนความสัมพันธ์กับจีนจะเป็นในลักษณะการค้าพบหลักฐานที่สันนิษฐานว่าอาจมีการอยู่อาศัยของคนจีนในชุมชนโบราณไชยา ได้แก่ ป้ายหลุมฝังศพชาวจีนที่พุมเรียงระบ.ศ.2276 ความสัมพันธ์กับอังกฤษติดต่อกันในฐานะทำการค้าในการซื้อดีบุก ส่วนชุมชนไชยากับชุมชนอื่นในภาคใต้พบความสัมพันธ์กันในห้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นว่าศิลปกรรมของไชยาได้แพร่กระจายสู่ชุมชนรอบข้าง เช่น เจดีย์เลียนแบบสมัยศรีวิชัยที่พบในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร วัดเขาพระอานนท์ อำเภอพุนพิน วัดอัมพวาส อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาที่พบที่กาญจนดิษฐ์ เป็นต้น ในจดหมายเหตุหมื่นอาวี (เอกสารชั้นรองเขียนขึ้นหลังเหตุการณ์ประมาณ 200 ปี) ได้กล่าวว่าร.ศ.2223เจ้าเมืองไชยาร่วงลง พระยามุสตาฟาบุตรชายเจ้าเมืองสงขลาครอบครองเมืองในปีพ.ศ.2230 แต่เรื่องนี่ยังเป็นที่ถกเถียงเนื่องจากพบเพียงหลุมฝังศพและตำนานท้องถิ่นเท่านั้นช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นไปชุมชนโบราณไชยาได้ย้ายศูนย์กลางของชุมชนไปอยู่บริเวณบ้านพุมเรียง (สันทรายป่ายาง) ในช่วงปีพ.ศ.2310 พุมเรียงถูกตีโดยพม่าทำให้เมืองร้างไปช่วงหนึ่ง จากนั้นก็มีคนกลับเข้ามาอยู่อาศัยใหม่และพัฒนาเป็นเมืองไชยาในสมัยต่อมา

ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยไม่สามารถขุดค้นได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ตอนแรกเนื่องจากประสบปัญหาด้านแรงงานและพื้นที่ขุดค้นทำให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสำรวจดังนั้นจึงควรมีการขุดค้นทางโบราณคดีเพื่อศึกษาลำดับชั้นวัฒนธรรมและนำมาอธิบายถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมในไชยาได้มากขึ้น

ตารางที่ 25 สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(1)

ระยะที่	อายุสมัย	พัฒนาการ/บทบาทความสำคัญ/การติดต่อ	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
1	สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่ 2,500 ปีมาแล้ว	พบแหล่งโบราณคดี 1 แหล่งคือแหล่งโบราณคดีคลองท่าไม้แดงเป็นพื้นที่ราบสูงริมคลองท่าไม้แดงต้นกำเนิดคลองไชยา/สันนิษฐานว่าเป็นผลจากการขยายตัวของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสุราษฎร์ธานี จากการที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัยทำให้สันนิษฐานว่าอาจใช้พื้นที่เป็นเส้นทางผ่านหรืออยู่ชั่วคราวหรือใช้เป็นแหล่งทรัพยากร/จากชนิดหินของขวานหินขัดที่ไม่พบแหล่งวัตถุดิบในไชยาจึงสันนิษฐานว่ามีการติดต่อกับชุมชนภายนอก	ขวานหินขัดจอยปากนก, ขวานหินขัดแบบมีป่าและไม่มีป่า
2	ก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายจนถึงก่อนพุทธศตวรรษที่ 10	จากการพบกลองมโหระทึกในไชยาจึงสันนิษฐานว่าน่าจะมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทบาทที่มีการรวมกลุ่มเป็นชุมชนติดต่อกับภายนอก (เมืองท่าเริ่มแรก) พบลูกปัดแก้วบริเวณสันทรายแหลมโพธิ์-ป่ายาง-บ้านหัวเลนพบลูกปัดหินชนิดต่างๆที่มีแหล่งวัตถุดิบในอินเดีย	กลองมโหระทึก Hager กำหนดอายุราว 200 ปีก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษ 5 ลูกปัดแก้วโมเสค ลูกปัดหิน

ตารางที่ 26 สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(2)

ระยะที่	อายุสมัย	พัฒนาการ/บทบาทความสำคัญ/การติดต่อ	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
3	พุทธศตวรรษที่ 10-13	พบประติมากรรมรูปเคารพพบบริเวณสันทรายศาลาทิงและสันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลงสันทรายทั้งสองมีคลองไชยาไหลผ่านแหล่งโบราณคดีตั้งอยู่ไม่ห่างจากชายฝั่งทะเลเกิน 8 กิโลเมตร ชุมชนมีการรับเอาศาสนาพราหมณ์ (ไศวนิกายและไวษณพนิกาย) และศาสนาพุทธ(เถรวาทและมหายาน)เข้ามาในชุมชน บทบาทของชุมชนในช่วงสันนิษฐานว่าเป็นผลจากการขยายตัวของการชุมชนการค้าชุมชนโบราณไชยาที่มีสภาพภูมิศาสตร์มีพื้นที่ราบเหมาะแก่การตั้งชุมชนขนาดใหญ่ ศิลปกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กับอินเดีย ศรีลังกา ทวารวดีในภาคกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - พระวิษณุศิวลาคอนในรายณ์ (10-11) ศิลปะอินเดียภาคตะวันออกเฉียงเหนือ - พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร (12-13) คอนในรายณ์ศิลปะอินเดียคุปตะสารนาถ - นารายณ์ศิลา 3 องค์ (12-13) วัดใหม่ชลธาร - ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสมัยทวารวดี(13-14) จากเมืองเวียงและวัดเวียง - ธรรมจักรศิลา (12-13) ตำบลทุ่ง อธิพิล - ศิลปะคุปตะคล้ายทวารวดี - ศิวลึงค์และฐานโยนี (12-14) และพระพุทธรูปทวารวดี (13-14) จากโบราณสถานวัดแก้ว - พระพุทธรูปประทับนั่งทวารวดี (13-14) จากวัดเวณและบ้านมณฑล

ตารางที่ 27 สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(3)

ระยะที่	อายุสมัย	พัฒนาการ/บทบาทความสำคัญ/การติดต่อ	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
4.	พุทธศตวรรษที่ 14-16	<p>จากการสำรวจเบื้องต้นพบแหล่งโบราณคดีสมัยนี้จำนวน 21 แห่ง มีบทบาทเป็นเมืองท่าที่สำคัญ คติความเชื่อทางด้านศาสนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-16 นับถือศาสนาพุทธตันตระนิกายวัชรยานเป็นหลัก</p> <p>หลักฐานพบการนับถือพราหมณ์ควบคู่ไปด้วยโดยพบ บทบาทของชุมชนโบราณไชยาในช่วงนี้ คือ สันนิษฐานว่าเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญ ไชยาอาจเป็นหนึ่งในเมืองที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัยของชวาภาคกลาง ด้านความสัมพันธ์ชุมชนโบราณไชยากับชุมชนอื่นพบว่ามีความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน อารั๊บ อินเดีย ชุมชนโบราณไชยาอาจชุมชนเมืองท่าที่สำคัญซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐศรีวิชัยพบหลักฐานทางโบราณคดีคล้ายกับที่พบที่ทุ่งตึก จังหวัดพังงา สันนิษฐานว่ามีเส้นทางข้ามคาบสมุทระหว่างตะกั่วป่ากับอำเภอบ้านดอน</p>	<p>โบราณสถานวัดหลง วัดแก้วเขาน้ำร้อนและวัดพระเจดีย์วัดพระบรมธาตุไชยากำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15</p> <p>ประติมากรรมรูปเคารพ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (พบเป็นส่วนใหญ่), พระอักษะภยะ, นางตารา, นางมหาประติสา</p> <p>สถูปดินดิบ</p> <p>เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง เหรียญเงิน</p> <p>ภาชนะดินเผาและเครื่องแก้วของตะวันออกกลาง, เหรียญอารั๊บ</p> <p>กุนทีและคนโทจากเตาปะโอ</p>

ตารางที่ 28 สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(4)

ระยะที่	อายุสมัย	พัฒนาการ/บทบาทความสำคัญ/การติดต่อ	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
		<p>ช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 พบการอยู่อาศัยหนาแน่นในพื้นที่บริเวณ สันทรายเมืองเวียง วัดแก้ว วัดหลง จากจารึกหลักที่ 25 สุสาน พระพุทธรูปนาคปรก พ.ศ.1726 ปราบภูเขือชุมชนโบราณ ไชยาเป็น ครั้งแรกว่า “ครหิ” เนื้อหาได้อธิบายเป็นชุมชนเมือง (สรุก) มีตลนาเป็นผู้ปกครองรองจากกษัตริย์ สันนิษฐานว่าตกอยู่ใต้ อิทธิพลทางการเมืองของเขมรหรือเมืองที่ได้รับอิทธิพลเขมร มีการสร้างจัดการระบบเมือง คือ ทำเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดประมาณ 260x240 เมตรคูเมืองกว้าง 30-40 เมตร มีการ จัดการน้ำสร้างคันดินป้องกันน้ำท่วม ขุดบ่อน้ำและสระน้ำในชุมชน รวพ.ศ.1774 (จากการพบวัดหัวเวียง 24 ข.) สันนิษฐานว่าชุมชน โบราณไชยาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของตามพรลิงค์ นครศรีธรรมราช มีการรับเอาศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเข้ามาใน ชุมชน พบคติการฝังของตามฐานศาสนสถานต่างๆ เช่น กระจุกบรรจุอัฐิ พระพิมพ์ เป็นต้น</p>	<p>จารึกจำนวน 4 หลัก จารึกหลักที่ 25 สุสานพระพุทธรูป นาคปรกพ.ศ.1726, จารึกวัดเวียงหลักที่ 24 ก. จารึกวัดเวียงหลักที่ 24 ข.และจารึกลานทอง เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง เครื่องถ้วยเขมร พระพิมพ์อิทธิพลเขมร เมืองเวียง</p>

ตารางที่ 29 สรุปพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณไชยาช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24(5)

ระยะที่	อายุสมัย	พัฒนาการ/บทบาทความสำคัญ/การติดต่อ	ตัวอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
5	พุทธศตวรรษที่ 19-24	พบแหล่งโบราณคดีทั้งหมด 39 แหล่งกระจายไปตามพื้นที่ดอนและที่ราบริมฝั่งลำคลองไชยาและคลองตะเคียนภายในรัศมีไม่ไกลจากชายฝั่งทะเลเกิน 20 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นร่องรอยศาสนสถานหรือเจดีย์ประจำ ชุมชนนับถือศาสนาพุทธเถรวาทมีคติการฝังกระดูกหรือหม้อตามฐานเจดีย์ต่างๆ พรหมณ์มีหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรม บทบาทของเมืองไชยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-24 มีฐานะเป็นเมืองเป็นหัวเมืองชั้นตรีของอยุธยา (พระโอรสการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมืองปีพ.ศ.1998)เป็นเมืองท่าของภาคใต้ตอนบนที่สำคัญ มีเมืองชั้น 2 เมือง (ยังไม่มีหลักฐานว่าเป็นเมืองใด) เป็นต้น พบหลักฐานว่าชุมชนโบราณไชยามีความสัมพันธ์กับอยุธยา จีนและชุมชนอื่นในภาคใต้ไชยา	พระพุทธรูป วัดพระบรมธาตุไชยา โบสถ์ ไบเสมา จารึกวัดตะพาน (พ.ศ.1935-1970) เครื่องถ้วยจีนตั้งแต่สมัยราชราชวงศ์หยวนหมิง ชิง (พุทธศตวรรษที่ 19-25) เครื่องถ้วยเตาศรีสัชชาลัย(พุทธศตวรรษที่21-22) เครื่องถ้วยเตาเวียดนาม (พุทธศตวรรษที่20-21), เครื่องถ้วยญี่ปุ่นสมัยเอโดะ(พุทธศตวรรษที่22) เตาจากแม่น้ำน้อย (พุทธศตวรรษที่ 22) ภาชนะดินเผาพื้นเมือง ระฆังจีน พ.ศ.2239 ป้ายหลุมฝังศพชาวจีนที่พุมเรียงระบพ.ศ.2276

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำคูลสภา, 2505), 322.
- กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มุลินนิสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และองค์การค้ำของคูลสภา, 2534-2543
- กรมศิลปากร, รายงานการสำรวจโบราณสถานบ้านท่าเจ็ดชัย (แหลมโพธิ์) หมู่ 5 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา. ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537, เอกสารอัดสำเนา.
- _____. การสำรวจสภาพโบราณสถานวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช: หน่วยศิลปากรที่ 8 กรมศิลปากร, 2529, เอกสารอัดสำเนา.
- _____. โครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525.
- _____. โครงการวินอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ.2545 กิจกรรมในการรณรงค์เพื่อการดูแลรักษามรดกศิลปะทางวัฒนธรรมของชาติ วันที่ 8 กรกฎาคม 2555 ณ โบราณสถานวัดโทและวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2555.
- _____. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2505.
- _____. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี .กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีประเทศไทย ภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526.
- _____. รายงานการปฏิบัติงานโครงการขุดแต่งและบูรณะวัดหลง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: หน่วยศิลปากรที่ 14 กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2526.
- _____. รายงานการสำรวจท่าเจ็ดชัยและวัดนางชี (ร้าง) หมู่ 5 ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ม.ป.ท: ม.ป.ป., 2537. เอกสารอัดสำเนา.

..... รายงานการสำรวจปากถ้ำภูเขาน้ำร้อน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, 2539, เอกสารจัดสำเนา.

..... รายงานการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัดจำปา ตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: โครงการโบราณคดีประเทศไทย ภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2537

..... , รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดีศรีวิชัย ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 25-30 มิถุนายน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2525.

..... . วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

กวรรณิการ์ จรรย์แสง แปล, “ศรีวิชัยในงานของยอร์ช เซเดส์” ใน ยอร์ช เซเดส์กับไทยศึกษา (นครปฐม: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา ภาควิชาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546), 111-138.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. “พบภาษาไทยในจารึกก่อนมีลายสือไทย.” ศิลปากร 27. (5 พฤศจิกายน 2526): 76-83.

เขมชาติ เทพไชย, “การสำรวจขุดค้นวัดแก้ว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” ศิลปากร 24 (3 กรกฎาคม พ.ศ. 2523):13-23.

..... , แหลมโพธิ: แหล่งเศรษฐกิจของศรีวิชัย กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2531.

เขมชาติ เทพไชยแปล, Shoji Ito เขียน, “ข้อสังเกตทางด้านประติมานวิทยาของพระโพธิสัตว์ที่พบที่ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี Remarks on the Iconography of Bodhisattava Images found in Chaiya, Southern Thailand,” ศิลปากร 28 (5พฤศจิกายน 2527): 48 -55.

เขมชาติ เทพไชยและภุชงค์ จันทวิช, “หลักฐานใหม่เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยศรีวิชัยที่แหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร, 26 (2 พฤษภาคม 2525): 29 – 46.

....., “หลักฐานใหม่เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยศรีวิชัยที่แหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร, 26 (2 พฤษภาคม 2525):29 – 46

จันทร์จิรายุ รัตน์, “มารู้เรื่องศรีวิชัยกันเสียที่เรื่องอาณาจักรศรีวิชัย” ศิลปวัฒนธรรม 5 (10 สิงหาคม 2527): 62 – 73.

....., “ศรีวิชัยที่ไชยา,” ศิลปวัฒนธรรม. 8 (1 พฤศจิกายน 2529): 86-95.

จิรัธสา คชาชีวะ. “คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวรที่พบในประเทศไทย.”

วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.

ชนะ นาคเวช, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองไชยา สุราษฎร์ธานี: สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา, 2550
_____, “บ้านดอนโรงทองและบ้านบนใส,” รวมบทความเมืองไชยา (เอกสารอัดสำเนา).

_____, ประวัติท้องถิ่นและบุคคลสำคัญ อำเภอไชยา. สุราษฎร์ธานี: สภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2550.

_____, ประวัติวัดเวียงและย่านรอยเมืองไชยา. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2547.

_____, วัดชยาราม. สุราษฎร์ธานี: โรงพิมพ์สิทธิประเสริฐ, 2544.

ชวณ เพชรแก้ว, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี. 2527.

ชาคริต สัมฤทธิ์, “การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร 54 (2 มีนาคม – เมษายน 2544):

ญาตีมา ทองคำ, “การศึกษาเครื่องแก้วจากแหล่งโบราณคดีชายฝั่งทะเลในภาคใต้ของประเทศไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 16” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

ณัฐฐภัทร นาวิกชีวิน, “เครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 2524.

ดรณี แก้วม่วงและสถาพร ศรีสัจจัง, “ภาคใต้-ชุมชนโบราณรอบอ่าวบ้านดอน,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 12 ,2542.

เด่นดาว ศิลปานนท์, “ข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบการครองหนังกวางของพระโพธิสัตว์อโลคิตเกศวร อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร. 47(1มกราคม – กุมภาพันธ์2544), 62 -73.

ตรองใจ หุตางกูร และ นวพรรณ ภัทรมูล “จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้มและสงบ ส่งเมือง, “สุราษฎร์ธานีสมัยสุโขทัยและอยุธยา,” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2527.

ธรรมทาส พานิช, “ศรีวิชัย,” กรุงเทพฯ: ศิลปาภรณ์, 2496.

_____, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาสัมัยศรีวิชัย. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2521.

_____, พนม ทวารวดี ศรีวิชัย. พระนคร: แพรวพิทยา, 2515.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ชุมชนโบราณท่าชนะ” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5, กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “ไชยา: ชุมชนโบราณ,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้เล่มที่ 5, กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

นงคราญ ศรีชาย, โบราณคดีศรีวิชัย: มุมมองใหม่จากการศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าว
บ้านดอน. นครศรีธรรมราช: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11
นครศรีธรรมราช, 2543.

_____, ตามรอยศรีวิชัย: ศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศรีวิชัย. กรุงเทพฯ: มติชน, 2544.

นงคราญ สุขสม, ประวัติศาสตร์โบราณคดีสุราษฎร์ธานี. นครศรีธรรมราช: สำนักงานโบราณคดี
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2545.

นันทนา สุตกุล แปล, เอกสารของฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยาพ.ศ. 2151-2163 และ พ.ศ. 2167-
2185. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2513.

นันทลักษณ์ คีรีมา, “พระพุทธรูปสกุลช่างไชยาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 – 21”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, “นครศรีธรรมราชในราชอาณาจักรอยุธยา,” ใน กรุงแตกพระเจ้าตากและ
ประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: มติชน, 2543.

นวพรรณ ภัทรมูล. “จารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทยศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.

_____. “จารึกวัดหัวเวียง เมืองไชยา.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทยศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว, “รูปแบบและประติมานวิทยาพระพุทธรูปจากวัดแก้วเมืองไชยา,”
เมืองโบราณ 38 (4 ตุลาคม – ธันวาคม 2555): 138-147.

บรรจบ เทียมทัด, “ไชยาเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย,” ศิลปาภรณ์ 27 (3 กรกฎาคม 2526)

- ประทีป ชุ่มพล, รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เน้นเฉพาะการทำนาเกลือสมุทร
ระหว่างเพชรบุรี-เมืองนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่ 19-22): การตีความเอกสาร
ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, “ศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่พบในประเทศไทย,” โบราณคดี, 3, 4 (2514): 16-
27.
- _____, ไชยา- สุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519.
- _____, โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม 7 จังหวัด. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517.
- _____, ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ ว่าด้วยภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปะ ภาษา
วัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน: ครบเครื่องเรื่องเมืองใต้. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2548.
- ประยูร อุดชาภา, “ศิลปะโบราณที่สุราษฎร์ธานี,” เมืองโบราณ 9(1 มกราคม – มีนาคม 2527)
:47-52.
- ประยูรศักดิ์ ชลายนเดชะ, มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โครงการหอสมุดกลางอิสลาม
สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน, 2539.
- ประสาน บุญประคอง, “คำอ่านศิลาจารึกอักษรและภาษาไทยได้จากวัดตะพาน อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปากร 12, 2(กรกฎาคม 2511): 95-99.
- ปรีชา นุ่นสุข, รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทย
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2539.
- _____, หลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย.
นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2523.
- ปรีชา นุ่นสุขและวิถณสาส์น นุ่นสุข, “พระวิษณุแบบทรงถือสังข์เหนือพระโสณี: การค้นพบใหม่,”
เมืองโบราณ. ปีที่ 29, 2(เมษายน – มิถุนายน 2546): 90– 107.
- ปัทมาพร ทองเปลือ, “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณในอำเภอบุณพิน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยศิลปากร, 2555.
- ผาสุข อินทราวุธ, “ร่องรอยวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ใน โบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์ในประเทศไทย: ฉบับคู่มือสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

_____, “หม้อกูดทีในคาบสมุทรภาคใต้ของไทย,” เมืองโบราณ, 10(1มกราคม-มีนาคม): 103-108.

_____, ทวารวดี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2542.

_____, พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2543.

พรพล ปั่นเจริญ, “การเปรียบเทียบรูปแบบกลองมโหระทึกในประเทศไทย ประเทศจีนและเวียดนาม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2545.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน. กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา, 2540.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบลัดเล. กรุงเทพฯ: โสมจิต, 2549.

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมีฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์และคณะเสนาบดีเรื่องเสด็จประพาสแหลมมาลายู เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 108, 109, 117. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปไทย, 2549.

พันธุ์ทิพย์ วีระเนตร. “วัดตะพานด้านที่ 1 และ 2.” ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

พริยะ ไกรฤกษ์, “พระพิมพ์: ที่พบในภาคใต้ก่อนพุทธศตวรรษที่ 20” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 10 กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

_____, “พระโพธิสัตว์: ประติมากรรมที่พบในภาคใต้,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 9 กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

_____, ลักษณะไทยเล่มที่ 1 พระพุทธปฏิมา: ลักษณะพุทธศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2552.

_____, ศิลปทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2523.

ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ ผู้แปล, บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เล่ม 2. พระนคร: กรมศิลปากร, 2513.

ภักดิ์ อยู่คงดี, การสำรวจโบราณสถานเมืองยะรัง. สงขลา : หน่วยศิลปากรที่ 9 กรมศิลปากร 2535.

ภาณุวัฒน์ เอื้อสุมาลย์, “การกำหนดอายุสมัยพระพิมพ์ดินดิบเขาน้อย,” ใน การประชุมความก้าวหน้าทางวิชาการโบราณคดีและการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชาติ 3-4 มีนาคม พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรมศิลปากร, 2557.

ภิญโญ จิตต์ธรรม, “ไชยา, อำเภอบาง,” สารานุกรมภาคใต้เล่มที่ 5 (2542): 2226.

ภูซงส์ จันทวิช, “เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง: จากแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์และป่ายาง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” ศิลปวัฒนธรรม 4 (4 ก.พ. 2526): 74-82.

ยอร์ช เซเดส์, “จารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง,” ใน จารึกในประเทศไทยเล่ม 4: อักษรขอมพุทธศตวรรษที่ 17-18. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.

_____, ประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ 2: จารึกกรุงเทพมหานคร เมืองละโว้แลเมืองประเทศราชขึ้นแก่กรุงศรีวิชัย. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472.

เริงวุฒิ มิตรสุริยะ, บทบาทขุนนางไทยเชื้อสาย “แขก” ในหัวเมืองพัทลุงสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาวิทาลัยรามคำแหง, 2546.

_____, ตำนานและพงศาวดารในประวัติศาสตร์แหลมทอง. กรุงเทพฯ: ยิปซี, 2552.

ล้อม เพ็งแก้ว, “วิเคราะห์วันเดือนปีในจารึกฐานพระพุทธรูปจากวัดหัวเวียง ไชยา,” เมืองโบราณ. 26 (4 ตุลาคม – ธันวาคม, 2543): 119 – 122.

ลินดา พรหมมิโย, “เครื่องมือขวานหินขัดรูปจอยปากนกแก้วที่พบในจังหวัดราชบุรี.” สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.

วาง เวย หมิง, ข้อเสนอที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียน สไตร์, 2535.

วันวิสาข์ ธรรมานนท์, หลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการค้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อ่อนพุทธศตวรรษที่ 16. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อของคนไทย.

กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

ศานติ ภัคดีคำ เรียบเรียง, คัมภีร์โบราณวัตถุสมุหนิมิต. กรุงเทพฯ: เค.ที.กราฟฟิคการพิมพ์และบรรจุมัณฑ, 2556.

ศิลาจารึก, ศิลาจารึกในประเทศไทยเล่มที่ 1-4. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ, ตำนานพุทธเจดีย์สยาม, พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469.

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายเหตุระยะทางไปตรวจราชการแหลมมาลายู ร.ศ.121. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2517.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, ชีวิตฉันที่ต่าง ๆ ภาคที่ 4. พระนคร: กรมศิลปากร, 2510.

สันต์ ท.โกมลบุตร แปล, ชิมอง เดอะลาลูแบร์, จดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม . นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2552.

สุขกมล วงศ์สุวรรณ, "พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากหลักฐานทางโบราณคดี." วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ศิลปากร, 2555.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. 2000. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี 2522.

_____, ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522.

สุรัตน์ เลิศล้ำและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาการฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายู (สกว.), 2553 จาก website: <http://gms.crma.ac.th/report/gms-l-complete.pdf>

สุรินทร์ ภูษจร, "ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดียุคไพลสโตซีนตอนต้นจนถึงยุคโฮโลซีนตอนกลางที่ถ้ำหมอบเขียว จังหวัดกระบี่," บทความเสนอต่อการประชุมทางวิชาการระดับชาติฝรั่งเศส-ไทย ครั้งที่ 2 เรื่องการค้นคว้าทางโบราณคดีในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร ว่างท่าพระ ระหว่างวันที่ 9-11 ธันวาคม พ.ศ. 2534: 12-13.

(อัดสำเนา)

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2546.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, “การออกแบบศาสนสถานสกุลช่างทวารวดีเขมรและชุมชนภาคใต้ไชยาใน
ประเทศไทย,” เมืองโบราณ. 27(4ตุลาคม – ธันวาคม, 2549): 21 -40.

อมรา ศรีสุชาติ, สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว), 2544.

_____, “คุยกับผู้เชี่ยวชาญเบนเนท บรอนสันและฟิลิซุ เจริญวงศ์เรื่องงานการขุดค้นแหล่ง
โบราณคดีเตาะคอเขาและแหลมโพธิ์และการศึกษาเส้นทางการค้าทางทะเลของ
โครงการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการค้าสมัยโบราณในประเทศไทย,” ศิลปากร 33,
(1 มีนาคม-เมษายน 2553), 36-37.

_____, ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2557.

อัครสิทธิ์ สุขขำ, “เครื่องปั้นดินเผาบนพุทธสถานในสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช,”
เมืองโบราณ. 38(2เมษายน-มิถุนายน, 2555): 151-164.

เอกสุดา สิงห์ลำพอง, เทวปฏิมาสยาม (กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, 2553), 51.

ภาษาต่างประเทศ

Anderson, Douglas D. Lang Rongrien Rockshelter: A Pliocene- Early Holocene
Archaeological Sites From Krabi, Southwestern Thailand. USA: The University
Museum Honograph; 71, 1990.

Bérénice, Bellina – Pryce. “Sam Keo – an archaeometallurgical crossroads for trans –
Asiatic Technological Traditions,” in Journal of Archaeological Science, 37
(2010), 1761–1772.

Boisselier, Jean. “Degagement du phrachedi de Wat Keo Chaiya,” Journal of siam
society. Vol.67, July 1979.

Bosch, F.D.K. De Inscriptie van Ligor, TBG (81, 1941), 26-38.

Chirapravati, M.L.Pattaratorn. The Cult of Votive Tablets in Thailand (Sixth to Thirteenth Centuries). Ph.D. dissertation, Cornell University, 1994.

Claeys, Jean Yves. L'Archéologie du Siam. Hanoi: Imprimerie d'Extrême-Orient, 1931.

Coéde, George, "A propos d'une nouvelle théorie sur le site de Crivijaya," in Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society XIV, 1936.

_____, Les Collections Archéologiques du Musée National de Bangkok. Paris: Les Editions G. Van Oest, 1928.

_____, Recueil des inscriptions du Siam 2e partie: inscriptions de Dravati de Crivijaya et de Lavo. Bangkok: Fine Art Department, 1961.

_____, The Indianized States of Southeast Asia (Honolulu: University of Hawaii Press, 1986), 83-84.

De Lajonquière, E.E. Lunet. "Le Domaine Archéologique du Siam," en Rapport sommaire sur une mission archéologique. Cambodge, Siam, Presqu'île malaise, Inde, 1907-1908), 227 – 262.

Duff, Roger. Stone Adzes of Southeast Asia. New Zealand: The Caxton Press, 1970.

Dupont, Pierre. L'Archéologie Mène de Dravati. Ascona Switzerland: Artibus Asiae, 1956.

_____. "Vishnu mitrés de l'Indochine occidentale and Le Buddha de Grahi et L'école de Chaiya" in Bulletin de L'École Française d'Extrême Orient (41, 1941), 233-254.

_____, "Variétés archéologiques III: Les Buddha dits d'Amarāvati en Asie du sud-Est," in BEFEO, XLIX, 2, 1959.

Francis, Peter. "Bead, The Bead Trade and Development in Southeast Asia," in Ancient Trades and Culture Contacts in Southeast Asia. Bangkok: The Office of the National Culture Commission, 1996.

Ferrand, Gabriel. L'empire sumatranais de Crivijaya. Paris: Librairie orientaliste, 1922.

- Ghosh, Mallar. Development of Buddhist Iconography in Eastern India: a study of Tara, Prajnas of Five Tathagatas and Bhrikuti. New Delhi: Munshiram Monaharlal, 1980.
- Groslier ,B.P. Indochina: Art in the Melting Pot of Races. London: Metuen, 1962.
- Guy,John.Lost kingdoms: Hindu-Buddhist sculpture of early Southeast Asia. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2014.
- Hirth, Friedrich. And Rockhil, W. W. I edited and translated. ChauJuKua: his work on the Chinese and Arab trade in the twelfth and thirteenth centuries, entitled Chu fan chi. Amsterdam: Oriental Press, 1966.
- Jacque-hergoualc'h, Michel. The Malay Peninsula crossroad of the Maritime silk road (100BC.-1300AD.). Leiden:Brill, 2002.
- Krishna ,Nanditha. The Art and Iconography of Visnu-Naryana. Bombay: Taradorevala, 1980.
- May,Reginald Le. A Concise History of Buddhist Art in Siam. Rutland, Vt.: C.E. tuttle, 1963.
- Mevisen, Gerd J.R. "Images of Mahapratishara in Bengal: Their Iconographic Link with Javanese, Central Asian an East Asian Image," Journal of Bengal Art 4,1999.
- O'Connor ,Stanley J.,JR. Hindu Gods of Penninsular Siam, Asona: Artibus Asiae,1972.
- Prapanvidya, Chira. "The Sab Bak inscription: Evidencce of the Early Vajarayana Buddhist Presence in Thailand," Journal of Siam Society 78 (2, 1990):10-14.
- Rajanee ,M.C. Chand Chirayu. and Yimsiri, Khien. Thai monumental Bronze. Bangkok: s.n, 2500.
- Salmon, Claudin. "Transnational Networks as a reflected in Epigraphy: The case of Chinese Buddhist Bells in Southeast Asia." In Chinese Overseas: Migration, Research and Documentation. Hong Kong: The Chinese University press, 2007.

- Sau Heng, Leong. "Collecting Centre, Feeder Points and Entrepôts in the Malay Peninsula 1000 B.C.-A.D.1400," in The Southeast-Asian Port and Polity, Rise and Demine. Singapore: Nation University of Singapore, 1990.
- SEAMEO Project in Archaeology and Fine Arts (SPAFA), Final report; consultative workshop on archaeological and environmental studies on Srivijaya (I-W2b). Bangkok: Southeast Asian Ministers of Education Organization, 1985.
- Sinsakul, Sin. "Quaternary Geology and Sea Levels in the Area of Phanga and Krabi: Implication for Prehistoric Archaeology," SPAFA Final report seminar in Prehistory of South east Asia (T-WIII). Bangkok: 1987
- Srisushat, Tarapong. B., Bronson. and Chuime, Ho, "The Early Chinese Ceramics in Southern Thailand," Silpakorn Journal, 33 (4, 1989): 27-29
- Tibbetts, G.R. "Early Muslim traders in South East Asia", Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society Vol.30pt.I (1957):19-38.
- Wales, Quaritch H.G.. A Newly Explored Route of Ancient Indian Cultural Expansion. London: India Society, 1935
- _____. The Making of Greater India: a study in South-East Asian culture. London: Bernard Quaritch, 1951: 31-39.
- _____. The Malay Peninsula in Hindu Times. London: Bernard Quaritch, 1976.
- Wheatley, Paul. The Golden Khersonese. Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1980.

ตารางที่ 30 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (7 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ปากหมาก	บ้านลุ่มแร่	-	-
	บ้านปากหมาก	พบขวานหินขัดทั่วไปตามลำคลอง, เรือขุด	ผู้ใหญ่นันท์โชติ ช่วยพัฒน 83/1 ม.2
		พบขวานหินขัดทั่วไปตามลำคลอง, เรือขุด	พระครูไพโรจน์วรธรรม เจ้าอาวาสวัดวิโรจน์จนาราม
		พบขวานหินขัดบริเวณวัด	ศรีสุวรรณ เลียนใจ(อายุ 50 ปี) บ้านเลขที่ 137 ม.2
		มักจะขุดพบเครื่องถ้วยสีขาวน้ำเงินตามคลอง	สมยศ แก้วมณี(อายุ 33 ปี) บ้านเลขที่ 60 ม.2
	บ้านท่าไม้แดง	พบขวานหินขัดทั่วไปตามลำคลองท่าไม้แดง	นางบุญเรีย ช่วยพัฒน (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 36 ม.3
		พบขวานหินขัดทั่วไปตามลำคลองท่าไม้แดง, เคยพบเศษถ้วย ขามสีขาวน้ำเงินบริเวณวัดวิโรจน์จนาราม	นายอัมพร เข็มทอง(อายุ 71 ปี) บ้านเลขที่ 22 ม.3
		มักพบเครื่องถ้วยสีขาวน้ำเงินจากการขุดทราย	ธิดิมา รงพรหม(อายุ 55 ปี) บ้านเลขที่ 27 ม.3
	บ้านลุ่มพวยายซี	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายชูจิต มนวรินทร์ (อายุ 58 ปี) บ้านเลขที่ 8 ม.4
			นายประยูร เรืองเวช (อายุ 63 ปี) บ้านเลขที่ 9 ม.4
	บ้านอ่างทอง	-	-
	บ้านห้วยตาหมิง	-	-
	บ้านเขาหลัก	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายชัยยุทธ มั่งมี (อายุ 50ปี) บ้านเลขที่ 323/1 ม.7

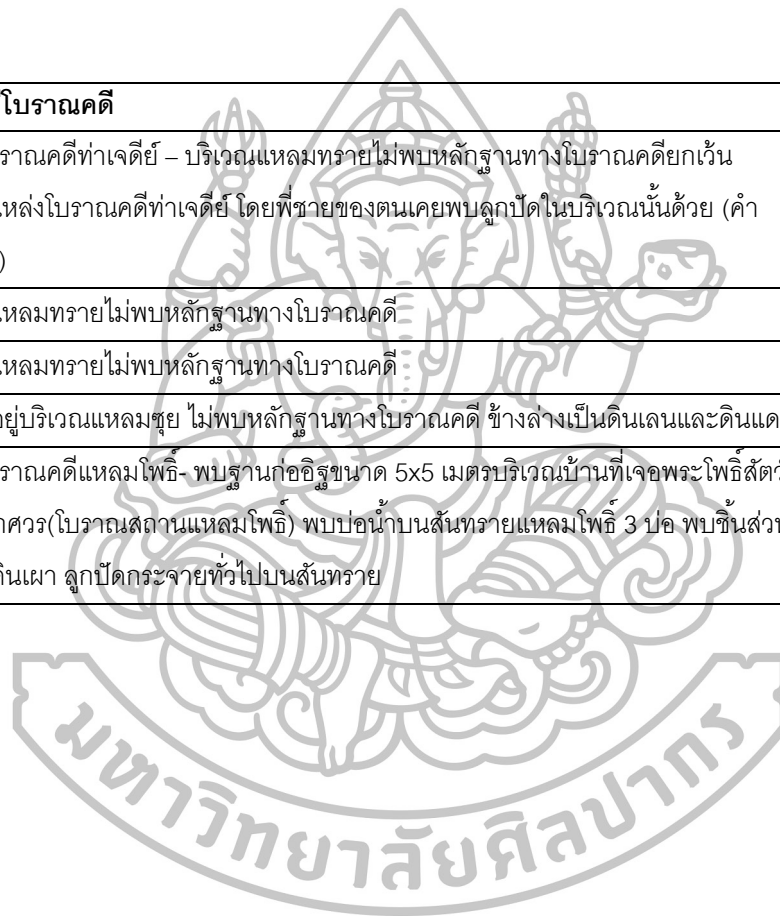
ตารางที่ 31 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลตะกรบ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ตะกรบ	บ้านฝ้ายพรุ		-
	บ้านตะกรบ (ท่ามะเขือ)	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีขุดลงไปเจอแต่เปลือกหอย	นายสุนันทพงศ์ สุขสวัสดิ์ บ้านเลขที่ 32/4 ม.2
			นายไพฑูรณ์ อารักษ์ (อายุ48ปี) บ้านเลขที่ 99 ม.2
	บ้านห้วยพุน	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายไพฑูรณ์ บุญทอง (อายุ 32 ปี) และนายบุญชู บุญทอง(อายุ 76 ปี)บ้านเลขที่ 10 ม.3
	บ้านสระมนโนราห์ (ห้วยพุนล่าง)	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นางบุญยิ่ง หีดขนา (อายุ 53ปี) บ้านเลขที่ 78 ม.4
			นางสาวถาวร เข็อบอคา (อายุ 43ปี) บ้านเลขที่ 18 ม.4
			ผู้ใหญ่มล เนตรอุปลัตมภ(อายุ 54 ปี) บ้านเลขที่ 18 ม.4
	บ้านปอคา(บ้านท่าเกตุ)	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีขุดลงไปเจอแต่เปลือกหอย	บุญคง เกตุชู (อายุ 69ปี) บ้านเลขที่ 2 ม.5
			นายนิคม ฮีดแก้ว (อายุ 72ปี) บ้านเลขที่ 114 ม.5
			นางสำอาง นกเทศ (อายุ 76ปี) บ้านเลขที่ 12 ม.5
			ผู้ใหญ่อลิ้น วรินทร์กุล (อายุ 81ปี) บ้านเลขที่ 40 ม.5
			นางบุญยั้ง บุญเจือ (อายุ 69ปี) บ้านเลขที่ 109 ม.5
			นายสมพงษ์ ยังอิน (37ปี) อบต.ตะกรบ บ้านเลขที่ 112 ม.5
	นายศรันย์ เรืองดุก บ้านเลขที่ 19/1 ม.5		

ตารางที่ 32 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
พุมเรียง	บ้านล่าง	แหล่งโบราณคดีป่ายาง – พบลูกปัดและชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปในเขตบริเวณบ้าน (หลังวัดอุบล)	นางสุพินดา ปรมาทร (อายุ 40 ปี) บ้านเลขที่ 280/6 ม.1
		แหล่งโบราณคดีป่ายาง – พบลูกปัดมากบริเวณหลังสุสานศรียากัยและบริเวณหลังบ้าน นายองอาจ วรรณวิริยะ พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไป	หรรษา ดอนพต (อายุ 40 ปี) บ้านเลขที่ 64/9 ม.1
		แหล่งโบราณคดีป่ายาง – สุสานศรียากัย เคยพบลูกปัดทอง พระเนื้อทอง เนื้อสำริด แหวน ตุ่มหู อิฐพบกระจายอยู่ทั่วไป ในส่วนบริเวณหลังบ้าน (หลังวัดอุบล)	นิคม ศรียากัย (อายุ 74 ปี) บ้านเลขที่ 207/9 ม.1
		แหล่งโบราณคดีป่ายาง – พบลูกปัดกระจายทั่วไปตลอดสันทราย	วันพิน ทองเกลี้ยง (อายุ 34ปี) บ้านเลขที่ 168/1 ม.1
		วัดพุมเรียง – พบลูกปัดและชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป ลูกปัดบางชิ้นพบว่ามีลักษณะไม่สมบูรณ์คือไม่มีการเจาะรู พบเงินตราโรม พดด้วง	พระนิคมปัญญาวิชโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพุมเรียง
บ้านกลาง	วัดไพธาราม – แต่เดิมบริเวณวัดไพธารามเป็นเนินสูง มีวัดเก่าๆได้แก่ วัดบางดุก (บริเวณทำนวยร้อยปัจจุบัน), วัดกลาง (ที่ตั้งโรงเรียนวัดพุมเรียง) วิหารพราหมณ์ตรงต้นโพธิ์วัดไพธาราม บริเวณหลังบ้านมีการขุดพบลูกปัดและชิ้นส่วนเครื่องถ้วย	นายอนันต์ วิทยากร (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 2 70ม.3 นางเกสร มีชนอน (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 2 ม.3	
บ้านเหนือน้ำ	แหล่งโบราณคดีไร่นายปลั่ง – เมื่อประมาณ 4 ปีที่แล้วได้เคยมีการลักลอบขุด ขุดลงไปประมาณ 1 เมตร พบลูกปัด ชิ้นส่วนเหล็กคล้ายตะปู ชิ้นส่วนกระดูก ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา กำไลแก้ว ชิ้นส่วนคล้ายปืนปักผมและเรือขุด	ผู้ใหญ่สมาน ย่าหลี (อายุ 43ปี)บ้านเลขที่ 99/9 ม.4	
บ้านหัวเลน	แหล่งโบราณคดีไร่นายปลั่ง – พบลูกปัดที่แหล่งโบราณคดีไร่นายปลั่ง	นางภาณี ประทุม (อายุ 42ปี) บ้านเลขที่ 30 ม.4	

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
พุมเรียง (ต่อ)	บ้านแหลมทราย	แหล่งโบราณคดีท่าเจดีย์ – บริเวณแหลมทรายไม่พบหลักฐานทางโบราณคดียกเว้นบริเวณแหล่งโบราณคดีท่าเจดีย์ โดยพี่ชายของตนเคยพบลูกปัดในบริเวณนั้นด้วย (คำบอกเล่า)	สมฤดี ทองปาน (อายุ 27 ปี) และสมมิตร จงศรี (อายุ 67 ปี) บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ที่ 5
		บริเวณแหลมทรายไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	เพ็ญพิศ มีธรรม (อายุ 54 ปี) บ้านเลขที่ 21/4 หมู่ที่ 5
		บริเวณแหลมทรายไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	พิมล เครือพยัคฆ์ (อายุ 36ปี) บ้านเลขที่ 31/7 หมู่ที่ 5
		บ้านตั้งอยู่บริเวณแหลมชุย ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี ข้างล่างเป็นดินเลนและดินแดง	เยาวนีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (อายุ 73ปี) บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 5
	บ้านแหลมโพธิ์	แหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์- พบฐานก่ออิฐขนาด 5x5 เมตรบริเวณบ้านที่เจพระโพธิ์สัตว์ อวโลกิเตศวร(โบราณสถานแหลมโพธิ์) พบบ่อน้ำบนสันทรายแหลมโพธิ์ 3 บ่อ พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ลูกปัดกระจายทั่วไปบนสันทราย	จรินทร์ เขยชม (อายุ 46ปี) บ้านเลขที่ 95/1

ตารางที่ 33 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (8 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุ่ง	บ้านขนอน บ้านท่าโพธิ์ บ้านทุ่ง บ้านสาร บ้านนาโคน	แหล่งโบราณคดีวัดชมพูพนัส (วัดชมพูพน) – แต่เดิมเป็นวัดเก่า 2 วัด คือวัดนอกกับวัดใน พื้นที่บริเวณวัดในได้มีการเข้ามาใช้พื้นที่ตั้งเป็นโรงเรียนเมื่อประมาณ 50-60ปีที่แล้วและร้างไป ปัจจุบันกลายเป็นสวนปาล์ม ส่วนที่ตั้งของวัดชมพูพนัสคือพื้นที่วัดนอกเดิม	พระครูวิชัยธรรมรัตน์ เจ้าอาวาสวัดชมพูพนัส นายวิจิตร ทิมวิธรรม (74ปี) บ้านเลขที่ 9 ม.5 นางชุม เมืองแมน (80ปี) บ้านทุ่ง
		แหล่งโบราณคดีวัดพระประสพ – จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบเศษอิฐ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายทั่วไปภายในบริเวณวัด แต่ปัจจุบันมีการนำทรายมาถมทำให้ดินเพื่อให้น้ำท่วม จึงไม่พบโบราณวัตถุบนผิวดิน	พระครูอภิวัฒน์ชัยกุล (อายุ 42ปี) เจ้าอาวาสวัดพระประสพ นางกิมชี่ อินอักษร (อายุ 73 ปี) บ้านเลขที่ 145 ม.1 บ้านสาร
		แหล่งโบราณคดีวัดท่านเกิด (ร้าง) – เป็นวัดร้าง	วิจิตร ทิมวิธรรม (74ปี) บ้านเลขที่ 9 ม.5 บ้านห้วยนอน
		แหล่งโบราณคดีวัดบาตร (ร้าง)- แต่เดิมตนได้เข้าพื้นที่บริเวณวัดบาตรร้างไว้ล่อมั่วล่อมควาย ตรงกลางมีลักษณะคล้ายวิหาร บนวิหารมีพระพุทธรูป 3 องค์ ด้านข้างวิหารมีเจดีย์ ตั้ววิหารมีใบเสมาล้อมรอบ 8 ใบ มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าเจดีย์ คนเมื่อประมาณ 2-3 ปีที่แล้วได้มีการมาเช่าที่ทำสวนปาล์ม ในครั้งนั้นมีการปรับไถพื้นที่พบกระดูกกระดูก หั่นโม เป็นต้น	นายชูเกียรติ ทุมขนอน (70ปี) บ้านเลขที่ 102 ม.1 บ้านวัดบาตร
		ประวัติบ้านขนอน – กล่าวว่าแต่เดิมสามารถถ่วงเรือขึ้นมาจากพุมเรียง มาขายข้าวสาร มีด้านจึงเรียกบ้านขนอน	นางเทวี อินทรกำเนิด (อายุ 65 ปี) บ้านเลขที่ 2 ผู้ใหญ่ชำนาญ อินทร์แก้ว (อายุ 43 ปี) บ้านเลขที่ 141 หมู่ 1 บ้านขนอน
			ประเสริฐ เพชรทอง (อายุ 51ปี) บ้านเลขที่ 149 และ นายธิติชัย เชื้อศรีสกุล (อายุ 51ปี) บ้านเลขที่ 578/2 หมู่ 1 บ้านนาโคน

ตำบล	หมู่บ้าน (8 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุ่ง (ต่อ)	บ้านทุ่งนอก	เจอชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ห้วยโม ส่วนใหญ่ผู้ที่พบคือนายถนอม รอดรักษา	นายสมจิตต์ เกตุชู (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 51 ม.2
		แหล่งโบราณคดีวัดมาน (ร้าง) – เคยขุดพบห้วยโม ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาสีชาวน้ำเงิน หินบดยา อีฐ เป็นต้น ต่อมาพื้นที่บริเวณวัดร้างได้ไถเป็นสวนปาล์ม	นายถนอม รอดรักษา (อายุ 79ปี) บ้านเลขที่ 19 ม.2
		แหล่งโบราณคดีวัดมาน (ร้าง) – เคยทำนาบริเวณใกล้วัดมาร พบอีฐจำนวนมาก	กิมชิต ศักดิ์ชูย (อายุ 80 ปี) บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 5
		แหล่งโบราณคดีวัดมาน (ร้าง) – ลูกชาย (เชษ) เคยพบลูกปัดบริเวณวัดมานร้าง	นางบุญรอด อินทจักร (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 2
		กล่าวถึงวัดในตำบลทุ่ง ได้แก่ วัดมาน (เคยพบขวานหินขัด), วัดสากเหล็ก, วัดนางชีร้าง, วัดบาตร, วัดท่านเกิด, วัดจำปา (เคยพบอีฐขนาดใหญ่จากการทำนาริเวณข้างวัด)	นายวิจิต ราชม่าน (อายุ 56ปี) บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 2
	บ้านวัดตะเคียน และบ้านนาอีฐ	เคยพบหินบดยาบริเวณใกล้บ้าน	นายพร้อม ช่วยสำราญ (อายุ 92 ปี) บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 3 บ้านวัดตะเคียน
		กล่าวถึงแหล่งโบราณคดีวัดตะเคียนและดอนอีฐ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการพบพระโพธิสัตว์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านลาดและแหล่งโบราณคดีกุฎิยายหงส์ยายหารที่พบห้วยโมและตลิ่งบวรจกระดุก	นายชาญชัย แทนนิล (อายุ 78 ปี) บ้านเลขที่ 51 หมู่ 3 บ้านวัดตะเคียน
		แหล่งโบราณคดีวัดตะเคียนและดอนอีฐ – ที่ตั้งของบ้านเป็นดอนอีฐ พบอีฐทั่วทั้งเนิน บริเวณตรงสวนยางเคยมีกองอีฐลักษณะคล้ายเตาเผาอีฐแต่ปัจจุบันถูกทำลายไปแล้ว	นายพร้อม ช่วยสำราญ (อายุ 92 ปี) บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 3 บ้านวัดตะเคียน

ตำบล	หมู่บ้าน (8 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุ่ง (ต่อ)	บ้านหนองขี้เป็ด, บ้านคงคาชัย บ้านควนเจดีย์และ บ้านลาด	บริเวณที่ตั้งอบต.- จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์เดิมเรียก ดอนวัดเก่า แต่เดิมมีเจดีย์ตั้งอยู่ แต่มีการไถพื้นที่โดยทำลายไปเมื่อ 5-6 ปีที่แล้ว จากการปรับพื้นที่พบกระจุกบรรจุกะดุกและฟันจากการสำรวจของผู้วิจัยว่าเป็นสนามบาสของอบต. ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายสมคิด อินเนื่อง (อายุ 53 ปี) บ้านเลขที่ 123/1 ม.4 นายสมนึกและนางดรุณี บัวอินทร์ (อายุ 62ปี) บ้านเลขที่ 135 ม.4
		แหล่งโบราณคดีกุฎิแม่ยายหงส์ ยายหาร – ไกล่คลองหนองขี้เป็ดและคลองหลวง บริเวณบ้านเดิมห่างจากกุฎิแม่ยายหงส์ยายหารห่างไป 200 เมตร ขุดพบเครื่องถ้วยจีน (สมัยราชวงศ์ซ่ง พุทธศตวรรษที่ 17-18 ผู้วิจัยและเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและชิงพุทธศตวรรษที่ 20-24)	นายสมนึกและนางดรุณี บัวอินทร์ (อายุ 62ปี) บ้านเลขที่ 135 ม.4
		บริเวณใกล้บ้านเรียกดอนวัด สันนิษฐานว่าเป็นปลวกเก่า เคยพบหินโม กระจุกลายคราม เคยขุดหาของเมื่อปี พ.ศ. 2540	นางสาวถนอมศรี ชูทุ่ง (อายุ 58 ปี) บ้านเลขที่ 142 ม.4
		พบพระโพธิสัตว์บริเวณพุดาสม	นายเคเรียน วังแคล้ว (อายุ 95ปี) บ้านเลขที่ 39 ม.4 บ้านลาด, เฉลิมพร แสงจันทร์ (อายุ37ปี) บ้านเลขที่ 220 หมู่ที่ 4 บ้านลาด

ตำบล	หมู่บ้าน (8 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุ่ง (ต่อ)	บ้านถิ่นหลวง และบ้านห้วยอน	แหล่งโบราณคดีภูฏาเจ้า – บริเวณนี้แต่เดิมเป็นภูฏาของตาเจ้าโดยเป็นชื่อที่เรียกต่อกันมา เมื่อตอนทำศาลาเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว มีการขุดพบกระดูกขนาดเล็กหลายใบ ภายในมีกระดูกบรรจุภายใน จากการสำรวจของผู้วิจัยพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเงินบริเวณบ้านนางกิมชิต ศักดิ์ชู่ย พบเครื่องถ้วยเงินตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังจนถึงราชวงศ์ชิง (พุทธศตวรรษที่ 14-24) ให้สัมภาษณ์ว่าเจดีย์มีมาตั้งแต่รุ่นตายาย มีการขุดพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วย กระดูกขนาดเล็ก อัฐ	กิมชิต ศักดิ์ชู่ย (อายุ 80 ปี) บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 5 บ้านถิ่นหลวง นายอรุณ ราชอาณาจักร (อายุ 91 ปี) บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 บ้านถิ่นหลวง
		แหล่งโบราณคดีวัดนางชี (ร้าง) – มีเจดีย์ร้างตั้งอยู่	นางเนื่อม (อายุ 84ปี) และนางเนาวรัตน์ เพชรศรี (อายุ 61 ปี) บ้านเลขที่ 23 ม.5 บ้านห้วยอน
		กล่าวถึงวัดเก่าภายในตำบลทุ่ง ได้แก่ วัดบาตร , วัดนางชีร้าง, วัดมาน, วัดสากเหล็กและวัดจำปา พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปในตำบลทุ่ง	นายพร้อม นาคทองคง (อายุ 92 ปี) บ้านเลขที่ 6 ม.5 บ้านห้วยอน
		แหล่งโบราณคดีวัดสากเหล็ก	นางเนื่อม (อายุ 84ปี) และนางเนาวรัตน์ เพชรศรี (อายุ 61 ปี) บ้านเลขที่ 23 ม.5 บ้านห้วยอน, นายชนะ นาคเวช (อายุ 80 ปี) บ้านเลขที่ 307 ม.1 ต.ตลาด
		วัดจำปา – ตอนขุดพัทธสีมาพบห้วยโมและกระดูกสันดา	วิจิตร ทิมวิธรรม (74ปี) บ้านเลขที่ 9 ม.5 บ้านห้วยอน
	บ้านทะอะเค็จ และบ้านนาแค		แหล่งโบราณคดีวัดอัฐ – พบอัฐบริเวณวัดจำนวนมาก พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสีขาวน้ำเงิน วัดป่าเพ็งมาใช้พื้นที่เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว

ตำบล	หมู่บ้าน (8 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุ่ง (ต่อ)	ยางยวน	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นัด เชื้อแอม (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 17 หมู่ 7 ประสงค์ สรรพขาว (อายุ 75ปี) บ้านเลขที่ 15 หมู่ 7
	บ้านคลองยวน และบ้านห้วยพุน	แหล่งโบราณคดีเรือบ้านคลองยวน – พบเมื่อปี แต่เดิม พ.ศ.2545 จากการขุดหนองน้ำเก่า โดยเจอในสภาพสมบูรณ์ พบลักษณะคล้ายโบราณวัตถุทำยเรือ พบเครื่องถ้วยบริเวณใกล้กับตัวเรือ ดินบริเวณตำบลทุ่งเมื่อขุดลึกลงไป 2-3 เมตรเป็นดินเลน	พรพิมล มีนุสรณ์ (อายุ 39 ปี) บ้านเลขที่ 119 ม.8 (เจ้าของที่) ประภาศรี บุญเมือง (อายุ 51 ปี) บ้านเลขที่ 152/1 ม.8 นายวิรัตน์ มีธรรม (อายุ 52ปี) บ้านเลขที่ 81 ม.8
		ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายวิศัย มลารัตน์ (อายุ 55 ปี) บ้านเลขที่ 32 ม.8 นายถาวร เกตุชู (อายุ 70 ปี) บ้านเลขที่ 149 ม.8 นายพรหม รอดรักษา (อายุ 72 ปี) บ้านเลขที่ 149 ม.8 นายตะเหตุ ร่าหม่าน (อายุ 72 ปี) บ้านเลขที่ 36 ม.8 นายมะมุด ไช้อ่อน (อายุ 90ปี) บ้านเลขที่ 30 ม.8

ตารางที่ 34 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลป่าเว อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ป่าเว	บ้านลุ่มชุมแสง บ้านหนองยาว และบ้านมณฑล	กล่าวดอนอิฐ (บริเวณสวนปาล์มหน้าบ้านของนายถนอม สังข์ทอง) กล่าวว่าพบอิฐเป็นจำนวนมาก เคยขุดพบแหวน แหวนหัวไม้ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยแบบต่างๆ จากการลงสำรวจของผู้วิจัยพบอิฐจำนวน 2-3 ก้อน สันนิษฐานว่าแหล่งถูกทำลายเนื่องจากมีการปรับไถพื้นที่ปลูกปาล์มเมื่อประมาณ 2-3 ปีที่แล้ว	นางสุกัญญา มากเพชร (อายุ 39ปี) บ้านเลขที่ 164/2 ม.1 นางเครือศรี นาคประเสริฐ (อายุ 68 ปี) บ้านเลขที่ 157 ม.1 นายถนอม สังข์ทอง (ผู้ใหญ่บ้าน) บ้านลุ่มชุมแสง นางวราพร ศรีสุชา (อายุ 47ปี) บ้านเลขที่ 35 ม.1 บ้านหนองยาว นายนครินทุ คงปลั่ง (อายุ 50ปี) บ้านเลขที่ 194 ม.1 บ้านชายทำดิน
		แหล่งโบราณคดีวัดเวนและบ้านมณฑล – กล่าวถึงการค้นพบพระโพธิสัตว์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านนายจร แทนนิลและการค้นพบเครื่องถ้วยบริเวณเปลวลาโดยกล่าวว่าเปลวลาแต่เดิมเป็นที่เผาของชาวบ้าน มีการขุดพบลูกปัด หัวนม อิฐ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วย	นายณัฐพล พรหมเชื้อ (อายุ 57ปี) บ้านเลขที่ 56 นางกรรณิกา ลั่นซ้าย (อายุ 47ปี) นายแซม ชื่นวิเศษ (อายุ 81 ปี) บ้านเลขที่ 129 ม.1 บ้านมณฑล
	บ้านเหยียด บ้านเกาะแก้ว บ้านหินป่อง	แหล่งโบราณคดีหนองถึง – เป็นพื้นที่ของนายประหยัด นิลพัฒนไพศาล พบเครื่องถ้วยจำนวนมากโดยบริเวณหนองถึง (จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ซ่งราวพุทธศตวรรษที่ 17-18) นอกจากนี้จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพบเครื่องถ้วยคล้ายๆกันนี้ทั่วไปบริเวณแถวคลองท่าตีน	ประหยัด นิลพัฒนไพศาล (อายุ 49 ปี) บ้านเลขที่ 126 ม.2 บ้านหินป่อง นายสามารถ จำปา (อายุ 73 ปี) บ้านเลขที่ 88 (ผู้พบเครื่องถ้วย) นางแดง จำปา (อายุ 90ปี) บ้านเลขที่ 38 นางอำไพ ทองสุข (อายุ 73 ปี) บ้านเลขที่ 25 นายสุวิทย์ ทองเพชร (อายุ 53 ปี) บ้านเลขที่ 43 ว่าที่สิบตรีวรรณรัตน์ ทองสุข (อายุ 44ปี) บ้านเลขที่ 27/1 ม.3 บ้านท่าหัก

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ป่าเว (ต่อ)		แหล่งโบราณคดีบ้านเกาะแก้ว – กล่าวว่าแต่เดิมเป็นป่าช้าเรียกเปลวแก้ว แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เรียกบ้านเหยียดแต่ปัจจุบันเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่าเกาะแก้ว เนื่องจากมีลักษณะเป็นพื้นที่ดอนคล้ายเกาะ มีเจดีย์ ชื่อ เจดีย์พระเหยียด พระเหยียดคือชื่อของงูสีเขียว พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ด้านหน้ามีสระรูปวงกลม 1 สระปัจจุบันถูกถมไป ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 มีการขุดดินเพื่อสร้างที่ทำการหมู่บ้าน พบกระดูกบรรพบุรุษและอิฐ ปัจจุบันวางกองไว้หน้าเจดีย์พระเหยียด จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยจีน สุโขทัย เวียดนามสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-22	นายเต็ม ปานเนื่อง (อายุ 86ปี) บ้านเลขที่ 192 นางสายชล เสนาะกัน (อายุ 45 ปี) บ้านเลขที่ 30/1 ม. 2 บ้านเกาะแก้ว นางอำภา เครือพัฒน์ (อายุ 64 ปี) บ้านเลขที่ 24 นายองอาจ ทองเกิด (อายุ 70ปี) บ้านเลขที่ 152/1 ม. 2 บ้านเหยียด
	บ้านท่าหัก บ้านตอหอ	บ้านตอหอ- กล่าวถึงการเคยพบกำไล แหวน และชิ้นส่วนเครื่องถ้วยที่บ้านตอหอ ตอนทำถนน	ชล เพชรราช (อายุ 45ปี) บ้านเลขที่ 120 ม.3 บ้านท่าหัก นางบุญ คมมะลวน (อายุ 64 ปี) บ้านเลขที่ 67/1 นายเกศ คงสนอง (อายุ 79ปี) บ้านเลขที่ 53 ม.3 นายการุณ เศรษฐสุวรรณ (อายุ 68ปี) บ้านเลขที่ 111บ้านตอหอ
	เขาพนมแบก และบ้านเขาตาเกตุ	แถวสวนป่าลัมใกล้วัดเขาพนมแบกพบหินบดยา ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยสีขาวน้ำเงิน	นางอาบ รักเหล็ก (อายุ 70ปี) บ้านเลขที่ 42 ม. 4 บ้านเขาพนมแบก
		เขาพนมแบก- ขวานหินขัด	นางอ้อน ทองสุข (78 ปี) บ้านเลขที่ 124 ม. 4 นางกิมเรือน กรทิพย์ บ้านเลขที่ 125 ม. 4 บ้านเขาพนมแบก
		แหล่งโบราณคดีเขาพนมแบก - พบบริเวณสวนป่าลัมของนายภิรมย์ รักเหล็กเมื่อปี พ.ศ.2505	นายวิสิทธิ์ รักษาปราบ (อายุ ปี) บ้านเลขที่ (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 145 หมู่ 4 บ้านเขาพนมแบก พระอธิการนันทศักดิ์ สุทธิญาณ เจ้าอาวาสวัดเขาพนมแบก
		เขาตาเกตุ – ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายเฉลียว ไทยเนียม (57ปี) ม. 4 วัฒน์ วีระแพทย์ (50ปี) บ้านเลขที่ 207/1 ม. 4 เขาตาเกตุ

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ป่าเว (ต่อ)	บ้านทุ่งคอกควาย	บ้านทุ่งคอกควาย - ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นางจำปา สารคง (อายุ 61 ปี) บ้านเลขที่ 102 ม.5 นางมณฑา นครจินดา (อายุ 31ปี) บ้านเลขที่ 78/4 ม.5
	บ้านเชิงทิ้ง	แหล่งโบราณคดีบ้านเชิงทิ้ง - ได้แก่ แหล่งโบราณคดีสวนยางนายไพโรจน์ สุรินทร์ เรียกดอนร้าง ปัจจุบันเป็นสวนยางพารา พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป และแหล่งโบราณคดีบ้านนายเลื้อน นิลจันทร์ กล่าวว่าแต่เดิมเป็นที่เผาศพเผา พบภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นเครื่องถ้วยสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-24	นางศุภลักษณ์ วสุสิปกร (อายุ 37ปี) และนายเลื้อน นิลจันทร์ บ้านเลขที่ 43/1 ม. 5 นายไพโรจน์ สุรินทร์ (อายุ 52ปี) บ้านเลขที่ 6 หมู่ 5 ต.เลม็ด นางเทียว ทองปรีชา (อายุ 94 ปี)และนายสมชาย บุญมา บ้านเลขที่ 1 ม.5 บ้านเชิงทิ้ง นางพริ้ง ทองเกิด (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 51 ม. 5 บ้านเชิงทิ้ง
	บ้านในทอน และบ้านเดิมเจ้า	แหล่งโบราณคดีสวนปาล์มนางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว- กล่าวว่าพื้นที่บริเวณนี้แต่เดิมเป็นพื้นที่ดอนและทำการปลูกยาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 มีการปรับพื้นที่เพื่อทำสวนปาล์ม พบแผ่นอิฐขนาดใหญ่ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจำนวนมากและชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร	นางบุญเลิศ ทิพย์ป่าเว (อายุ 63ปี) บ้านเลขที่ 118 ม. 5 บ้านในทอน นางพวงศรี ทิพย์ป่าเว (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 26 ม.3 บ้านท่าหัก
	แหล่งโบราณคดีสวนปาล์มนายลือศักดิ์ คชไพโร - กล่าวว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว บิดาของตนได้พบเทวรูปจากการไถนา จากนั้นได้ขายไปและเหลือไว้เพียงรูปภาพ	นายลือศักดิ์ คชไพโร (อายุ 42 ปี) บ้านเลขที่ 31 สหัส ส่องแก้ว (อายุ 52 ปี) บ้านเลขที่ 27 นายมณูญ นิลพัฒนไพศาล (อายุ 78ปี) บ้านเลขที่ 26 ม.5 บ้านในทอน	

ตำบล	หมู่บ้าน (6 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ป่าเว (ต่อ)		<p>แหล่งโบราณคดีวัดเดิมเจ้า – แบ่งเป็นแหล่งโบราณคดีดอนเหี้ยและดอนवाद แหล่งโบราณคดีดอนเหี้ยคือพื้นที่บริเวณวัดเดิมเจ้า จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านมักจะพบกระดูกหรือถ้วยบริเวณทุ่งนาใกล้วัดเดิมเจ้า ตัวอย่างเครื่องถ้วย ได้แก่ ตลับเคลือบเขียวจากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน สมัยราชวงศ์ซ่ง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้น ส่วนวัดเดิมเจ้า ชาวบ้านบอกว่าเป็นวัดเก่าแต่ได้มีการมาสร้างโบสถ์ และโบสถ์มาขึ้นมาใหม่รูปแบบศิลปกรรมของโบสถ์และโบสถ์มาปูนซีเมนต์เป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์และไม่พบโบราณวัตถุจากการสำรวจผิวดินเพิ่มเติม</p> <p>แหล่งโบราณคดีดอนवादจากการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่าแต่เดิมเป็นพื้นที่เปลวเก่าปี พ.ศ.2528-2529 มีการตัดถนนผ่านหน้าวัดบริเวณดอนเหี้ยและดอนवादพบเศษอิฐแหวนทองบรรจุกระดูกและชิ้นส่วนภาชนะดินเผาจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ.2551 ได้มีการเช่าพื้นที่ดอนवादจากวัดเพื่อทำสวนปาล์ม ในการไถหน้าดินพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วย กระปุก 5-6 ใบ เครื่องถ้วยและวัตถุประเภทโลหะคล้ายกรรไกร เป็นต้น ตัวอย่างกระดูกที่ชาวบ้านเก็บเอาไว้ เป็นกระดูกลายครามจากเตาผิงเหอ มณฑลฝูเจี้ยนกำหนดอายุราวต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 22</p>	<p>พระครูสาระพุทธิพงศ์ (อายุ 64 ปี) เจ้าอาวาสวัดเดิมเจ้า นายวสันต์ จรุงรัตน์ (อายุ 30ปี) บ้านเลขที่ 30 นายเริ่ม จันทร์แสง (อายุ 82 ปี) บ้านเลขที่ 81 นายมงคล ส่องแก้ว (อายุ 48 ปี) บ้านเลขที่ 74 นายครวญ จันทร์แสง (อายุ 85ปี) บ้านเลขที่ 12 ม. 5 บ้านเดิมเจ้า</p>
	ห้วยไผ่	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	<p>นางบุญรอด จันทร์แจ่มใส (อายุ 54 ปี) บ้านเลขที่ 33 ม. 6 บ้านห้วยไผ่ นายสมพร ทองเพชร (อายุ 77 ปี) ผู้ใหญ่บ้านเก่าและนาง พะยอม ทองเพชร บ้านเลขที่ 24 ม. 6 บ้านหนองผักหนาม</p>

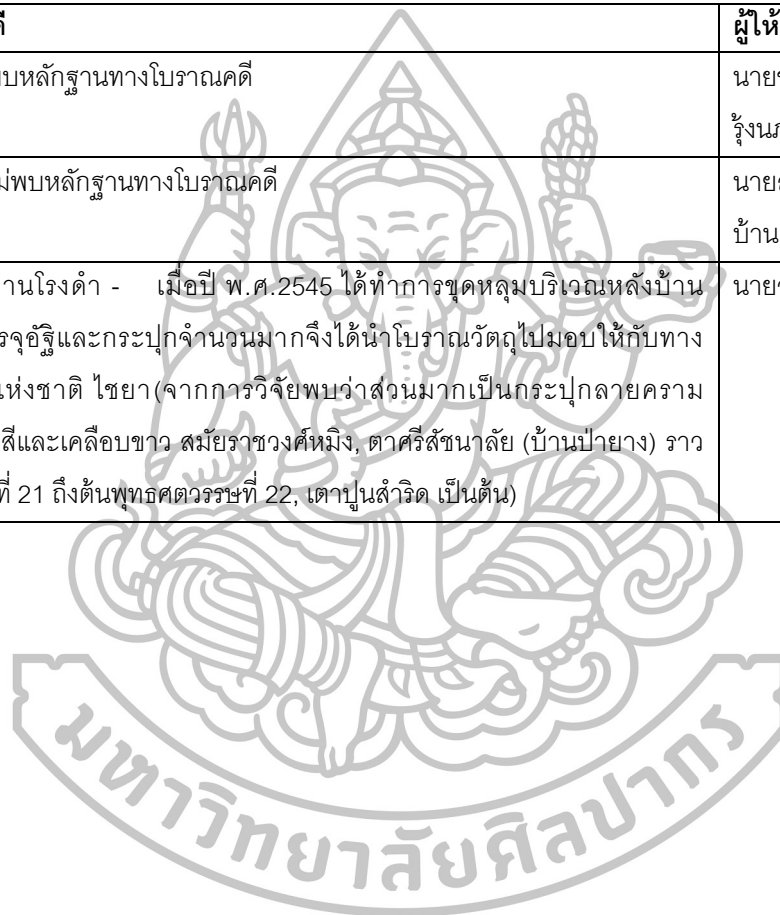
ตารางที่ 35 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ตลาดไชยา	บ้านตลาดไชยา	แหล่งโบราณคดีวัดศาลาทิง – วัดชยารามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดศาลาทิงไม่มีประวัติที่แน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด คำว่า “ศาลาทิง” เนื่องจากแต่เดิมมีต้นทิงอยู่บริเวณศาลาตรงด้านหน้าของวัดสมัยพระครูโสภณเจตติการาม (ชา ธิมฺมโชโต) เจ้าอาวาสได้เปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดชยารามในปีพ.ศ.2480	พระอธิการอุดมศักดิ์ ปุณฺณญาณโณ (อายุ 59ปี) เจ้าอาวาสวัดศาลาทิง นายชนะ นาคเวช (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 307 ม.1 ตลาดไชยา
	บ้านวังหลุมพี	แหล่งโบราณคดีบ้านนายชัยพฤกษ์ ทองอิน - จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าพื้นที่บริเวณสวนยางข้างบ้านและสวนปาล์มตรงข้ามบ้านของนายชัยพฤกษ์ ทองอินเคยขุดพบพระ ลูกปัด เครื่องมือโลหะ กองอิฐลักษณะคล้ายเตาเผาแต่ได้ทำการไถกลับและขุดเป็นสระน้ำ	นายชัยพฤกษ์ ทองอิน (อายุ 60ปี) บ้านเลขที่ 37 นายสมมาตร หีดแก้ว (อายุ 62 ปี) บ้านเลขที่ 167 ม. 1 บ้านวังหลุมพี ต.ตลาดไชยา
	บ้านสงขลา	แหล่งโบราณคดีบ้านสงขลา – กล่าวว่ามัสยิดบ้านโต๊ะเจ้ามีมานานแล้ว 400 กว่าปีเรือสามารถล่องมาจากบ้านขนอน เคยพบอิฐ ชิ้นส่วนพระพุทธรูป พระพิมพ์ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วย ลูกปัดตอนขุดกูโบร์	นายสฟี ห้องสุวรรณ (อายุ 80 ปี) นายสวัสดิ์ ภูริเพ็ยะ (อายุ 61ปี) กำนันบ้านสงขลา บ้านเลขที่ 92 นายประสบ พรชัย (อายุ 73 ปี) บ้านเลขที่ 71 นายคะ พันเมือง (อายุ 56ปี) บ้านเลขที่ 9/1 นายหวันลีซอ อิมละ (อายุ 60 ปี) บ้านเลขที่ 100 นายสฟี ทิพย์หมัด (อายุ 65ปี) บ้านเลขที่ 63 นายเหรน มัยเมือง (อายุ90 ปี) บ้านเลขที่ 101 นายหมัดยูโซะ ทิพย์หมัด (อายุ 79ปี) บ้านเลขที่ 27/1 หมู่ 2 บ้านสงขลา นายไย คล้ายปักซี่ (อายุ 81 ปี) บ้านเลขที่ 363 ม. 1 บ้านท่าน้อย

ตำบล	หมู่บ้าน (5 หมู่บ้าน)	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ตลาด ไชยา (ต่อ)	บ้านนาซุด	วัดใหม่ลานทะเล – เป็นวัดเก่าเพิ่งมาบูรณะใหม่	นายพร้อม สุทธิเกิด (อายุ 86 ปี) บ้านเลขที่ 33 ม.3 บ้านนาซุด
	บ้านคลองเคียน		
	บ้านเวียง	พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณบ้าน (นอกกำแพงเมืองเวียง)	วาริน น้อยดี (อายุ 50ปี) บ้านเลขที่ 182/2 นายเข้ม เผือกสวัสดิ์ (อายุ 89ปี) บ้านเลขที่ 48 เสงี่ยม มณีรัตน์ (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 154 สมชาย บุญเหมือน (อายุ 50ปี) บ้านเลขที่ 75 นายจรรยาพันธ์ นาคเวียง (อายุ 52ปี) บ้านเลขที่ 162 นายเวียง ลอยไหม (อายุ 84 ปี) บ้านเลขที่ 18 นางเทียบ แสงแก้ว (อายุ 85 ปี) บ้านเลขที่ 50ม.4 บ้านเวียง
	แหล่งโบราณคดีนาโนรมณ์ - จากการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าบิดาของตนเล่าให้ฟังว่าพบพระพุทธรูปนาคปรกและพระพิมพ์ที่นาโนรมย์ทิศตะวันออกของวัดเวียง	อัจฉรา นุ่นนวล (อายุ 68 ปี) บ้านเลขที่ 41/3 ม.4 บ้านเวียง	
	แหล่งโบราณคดีบ้านดอนบุญไส - พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไป จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าเคยพบตุ๊กตาเคลือบดินเผาคล้ายแบบสุโขทัย	นางชูศรี (อายุ 63 ปี) และนายมานิชย์ เพชรดวงจันทร์ (อายุ 56 ปี) บ้านเลขที่ 95 (ใกล้แหล่งโบราณคดี) นางสมศรี เนียนฮ้อย (อายุ 58 ปี) บ้านเลขที่ 158 ม.4 บ้านบนไส	

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ตลาด ไชยา (ต่อ)		<p>กำแพงเมืองไชยาทิศตะวันออก</p> <ul style="list-style-type: none"> - บ้านตาดครัน พบอิฐเป็นแนวยาว ปัจจุบันสร้างเป็นบ้าน 3 ชั้น ส่วนอิฐได้นำมากองไว้ข้างกำแพงบ้าน เคยพบภาชนะดินเผาคล้ายคนโท กาน้ำและหม้อดิน ลูกบิด <p>กำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตก</p> <ul style="list-style-type: none"> - บ้านเช่านางอำพัน พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณบ้านเช่านางอำพัน มากมี ส่วนคูเมืองโดนถม แต่เดิมเรือสามารถล่องขึ้นมาได้ - บ้านนางเหม ตะนาวศรี กำแพงเมืองอยู่ตรงบริเวณสร้างอาคารหลังใหม่ จากการสำรวจพบอิฐและชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไป <p>กำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - บ้านนางภารดี พรหมคำ เคยขุดพบอิฐและเสาไม้ขนาดใหญ่ 4 ต้นหลังบ้าน (บริเวณคูเมือง) - บ้านนางจงดี้ ธีระชยาวรานนท์ กล่าวว่าประตูทางเข้าเมืองอยู่ทางด้านบ้านนายประจิดน มีการนำอิฐในเมืองไปขายกับธนาคารออมสินเพื่อสร้างอาคาร เคยพบเครื่องถ้วยในแถวบริเวณบ้าน จากการสำรวจพบอิฐกระจายอยู่ทั่วไป - บ้านนายประจัน พลวิชัย พบอิฐจำนวนมากทับถมกันอยู่ใต้ดิน ด้านหลังบ้านมีสระน้ำสันนิษฐานว่าเป็นส่วนคูเมืองเก่า <p>กำแพงเมืองด้านทิศใต้</p> <ul style="list-style-type: none"> - บ้านนางบุญนิต ชิดไทย - พบอิฐและคูน้ำเป็นแนวยาว - บ้านนายธีรศักดิ์ ชูยเหลียน เคยขุดพบหัวนม เจดีย์ชิ้นส่วนภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไป กำแพงเมืองมีความกว้างประมาณ 2 เมตร พบอิฐกระจายอยู่ทั่วไป 	<p>นางสุดใจ ภูมิไชยา (อายุ 54 ปี) บ้านเลขที่ 137/5 และนางวรรณธานี ฤกษ์วิชัย (อายุ 84 ปี) บ้านเลขที่ 137 ม. 4 (กำแพงเมืองบ้านตาดครัน)</p> <p>นางจุลย์วรรณ แซ่เช่า (อายุ 59 ปี) บ้านเลขที่ 79/3 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>นางอำพัน มากมี (อายุ 84 ปี) บ้านเลขที่ 147</p> <p>นางบุญช่วย หนู่น้อย (อายุ 75 ปี) บ้านเลขที่ 139</p> <p>นางสุมล บุญเสริม (อายุ 74 ปี) บ้านเลขที่ 39 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>นางเหม ตะนาวศรี (อายุ 82 ปี) บ้านเลขที่ 36 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>นางภารดี พรหมคำ (อายุ 62 ปี) บ้านเลขที่ 160 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>นางจงดี้ ธีระชยาวรานนท์ (อายุ 78 ปี) บ้านเลขที่ 69 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>ประจัน พลวิชัย (อายุ 75ปี) บ้านเลขที่ 83/1 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>บุญนิต ชิดไทย (อายุ 75ปี) บ้านเลขที่ 51/5 ม. 4 บ้านเวียง</p> <p>นายธีรศักดิ์ ชูยเหลียน (อายุ 52 ปี) บ้านเลขที่ 42 ม. 4 บ้านเวียง</p>

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
ตลาด ไชยา (ต่อ)	บ้านยางยวน	บ้านยางยวน - ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายชุม เรืองศรี (อายุ 75 ปี) บ้านเลขที่ 43 ม.5 บ้านยางยวน รุ่งนภา แก้วเหล็ก (อายุ 39 ปี) บ้านเลขที่ 31/1 ม.5 บ้านยางยวน
	บ้านหนองแม่กุ่ม	บ้านหนองแม่กุ่ม- ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายสุชน ลาดบุรณ์ (อายุ 40 ปี)และนางเยี่ยม ลาดบุรณ์ (อายุ 74ปี) บ้านเลขที่ 30 ม. 5
	บ้านโรงดำ	แหล่งโบราณคดีบ้านโรงดำ - เมื่อปี พ.ศ.2545 ได้ทำการขุดหลุมบริเวณหลังบ้านพบหม้อดินเผาบรรจุอัฐิและกระดูกจำนวนมากจึงได้นำโบราณวัตถุไปมอบให้กับทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไชยา(จากการวิจัยพบว่าส่วนมากเป็นกระดูกลายครามและเขียนสี กระปุกสีและเคลือบขาว สมัยราชวงศ์หึง, ตาศรีสีชนาลัย (บ้านป่ายาง) รวากลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22, เตาปูนสำริด เป็นต้น)	นายอุดม อินหนองทะ (อายุ 42ปี) บ้านเลขที่ 9/1 ม. 5 บ้านโรงดำ

ตารางที่ 36 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
เลม็ด	บ้านดอนประดู่ บ้านท่าใหญ่	กล่าวถึงวัดหน้าเมืองว่าเป็นวัดเก่า ปัจจุบันได้มีการบูรณะใหม่ จากการสำรวจของผู้วิจัยไม่พบโบราณวัตถุตามผิวดิน ชาวบ้านกล่าวว่ามักจะมีเครื่องถ้วยจากการลอกคลอง	นางทิพย์ เทพชาติ (อายุ 85ปี) บ้านเลขที่ 17/1 นายเจริญ ชัยมาศ (อายุ 37ปี) บ้านเลขที่ 63 นายฉัตร ทองพรหม (อายุ 73 ปี) บ้านเลขที่ 64 ม.1 บ้านดอนประดู่
	บ้านวัดแก้ว	พบอิฐ ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไปตลอดแนวสันทราย กล่าวถึงสระน้ำเก่าในเมืองไชยา ได้แก่ สระวัดนบ สระวัดแก้ว สระบ้านนายนุกูล (สระตั้ง) สระวัดเวียง สระวัดหลง สระวัดตรงเขานางเอ และกล่าวถึงการผูกพัทธสีมาที่วัดแก้วว่ามีการขุดพบหินโมจำนวนมาก	พระอธิการทศพล กิตติวิโร เจ้าอาวาสวัดแก้ว นายนุกูล บุญรักษา (อายุ 84 ปี) บ้านเลขที่ 158 นางจรรยา ไยฤทธิ์ (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 64 นางเที่ยง แก้วปาน (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 69 นายอรรถพล ยังสกุล บ้านเลขที่ 31 นายประเสริฐ ชัยมาศ (อายุ 55ปี) บ้านเลขที่ 52 ม. 2 บ้านวัดแก้ว
	บ้านวัดนบ	แหล่งโบราณคดีบ้านวัดนบ - จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์กล่าวว่าวัดนบร้างมีพื้นที่ประมาณ 13 ไร่มีร่องน้ำหรือคูน้ำล้อมรอบ ต่อมาปีพ.ศ.2520 ชาวบ้านได้สร้างศาลาและรวบรวมโบราณวัตถุที่พบบริเวณวัดนบ มาเก็บไว้บนศาลา นอกจากนี้ราว 30-40 ปีที่แล้วมีการตัดถนนคอนกรีตสายวัดเวียง - เขาน้ำร้อน ผ่ากลางแหล่งโบราณคดีทำให้ขุดพบอิฐ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา กระจุก หินโมบริเวณกศน. ตำบลเลม็ด จำนวนมาก ปัจจุบันพื้นที่บริเวณวัดนบปรับเปลี่ยนเป็นศาลาประจำหมู่บ้านสนามฟุตบอลสวนปาล์ม และที่อยู่อาศัย คูน้ำหรือร่องน้ำเดิมถูกถมเพื่อสร้างบ้านเรือน	นางบุญคูล่อง ชุมทับ (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 2 เอื้อน แสงเดช (อายุ 70ปี) บ้านเลขที่ 13 นางปิ่น สาระคง (อายุ 99ปี) บ้านเลขที่ 18 นางจิตรา ชุมทับ (อายุ 61ปี) บ้านเลขที่ 90 นายสาคร มาชะทาน (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 23 นายดั่ง จำเพียร (อายุ 86ปี) บ้านเลขที่ 66 ม. 2 บ้านวัดนบ

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
เลม็ด (ต่อ)	บ้านเขาน้ำร้อน	บริเวณบ้านเคยพบเหมือนเตาเผาอิฐ	นางเตียม คงเมือง (อายุ 75 ปี) บ้านเลขที่ 154 ม.2 บ้านเขาน้ำร้อน
	บ้านเนียนสูง	บ้านนางบุญจริง เสือปาน – พบอิฐและเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งจำนวน 1 ชิ้น โดยพบจากการขุดร่องน้ำทำสวน	นางบุญจริง เสือปาน (อายุ 63ปี) บ้านเลขที่ 109 นางบุญเจือ เวชเตง (อายุ 64ปี) และ นางมณี ไชยสิทธิ์ (อายุ 77 ปี) บ้านเลขที่ 117ม. 2 บ้านเนียนสูง
	บ้านนาหลวง	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี ขุดลงไปเป็นดินเลน พบเปลือกหอย	นายอานนท์ อักษรชื่น (อายุ 52 ปี) บ้านเลขที่ 47/1 นายเจ็ย คำพิทักษ์ (อายุ 95ปี) บ้านเลขที่ 20 ม.3 บ้านนาหลวง
	บ้านปากท่อ	วัดจาย – เป็นเจดีย์เก่าของหลวงพ่อเทพเป็นวัดร้างไม่ทราบประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นหรือร้างลงไปใสมัยใด ต่อมาในปีพ.ศ.2483 ทางราชการได้เข้าใช้พื้นที่และสร้างโรงเรียนวัดจาย(สุทธนุรราชวร) ทางโรงเรียนได้มีการสร้างศาลาคลุมเจดีย์และพระพุทธรูป	นางสุพัตรา บุญยัง (อายุ 83 ปี) บ้านเลขที่ 107/1 ม.4 นายบัญชา คุ่มสุวรรณ (อายุ 43ปี) บ้านเลขที่ 41/2 ม. 4
	บ้านเลม็ด	แหล่งโบราณคดีดอนโนรายณ์ – แต่ก่อนพบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยกระจายอยู่ทั่วไป ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่าเป็นศาสนสถานพราหมณ์เดิม เรียก “ดอนโนรายณ์” เนื่องจากเป็นสถานที่ขุดพบพระนารายณ์(วิษณุ) ต่อมาราวปีพ.ศ.2525 ทางราชการขอใช้พื้นที่สร้างบ้านพักครูโรงเรียนวัดชยาวราม ในการไถเนินดินครั้งนั้นพบฐานอาคารก่ออิฐกว้าง 4x8 เมตรและชิ้นส่วนกระเบื้องดินเผาจำนวนมาก	ชนะ นาคเวช (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 307 ม.1 ต.ตลาด นายเสงี่ยม ศรีทอง (อายุ 88ปี) และนางประนอมศรี เพชรสุวรรณ(อายุ 52ปี) บ้านเลขที่ 48 ม.5 นางนิตยา ศรีสวัสดิ์ (อายุ 60ปี) บ้านเลขที่ 87 ม. 5 พตท.ทวีศักดิ์ หนูแก้ว (อายุ 67ปี) บ้านเลขที่ 21/3 ม.5 ประหยัด ลอยไม้ (อายุ 92ปี) บ้านเลขที่ 92 ม.5 นายศิริพงศ์ ศรีสวัสดิ์ บ้านเลขที่ 87บ้านเลม็ด

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
เลม็ด (ต่อ)	บ้านโคกหม้อ	แหล่งโบราณคดีบ้านโคกหม้อ - จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “โคกหม้อ” หรือ “สวนบ่อคอนโก้ว” เล่ากันว่าแต่เดิมเป็นวังเก่า พบภาชนะดินเผากระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณบ้าน เคาะหม้อแต่จะพบหนาแน่นบริเวณสวนบ่อคอนโก้ว	นางจิตติมา เกศแก้ว (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 43 นางสาวนัทธี รัตนบำรุง (อายุ 60ปี) บ้านเลขที่ 60 นางสุมล ศขาอนันต์ (อายุ 54ปี) บ้านเลขที่ 50 นายไพโรจน์ สัตบุตร (อายุ 60ปี) บ้านเลขที่ 91/3 ม.5 บ้านโคกหม้อ
	บ้านนาทราย	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี ส่วนมากเป็นดินทราย	นางบุญมี มณีรัตน์ (อายุ 74ปี) บ้านเลขที่ 61 นางสาววิไล เขี่ยมแก้ว (อายุ 70ปี) บ้านเลขที่ 63 ม.5 บ้านนาทราย
	บ้านโนเขา	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี แต่ก่อนบริเวณนี้เป็นป่าพรุ	นายสวัสดิ์ คงแจ้ง (อายุ 84ปี) บ้านเลขที่ 100/2 นายณรงค์ สุมานิต (อายุ 70ปี) บ้านเลขที่ 148/3 ม. 6 บ้านโนเขา
	บ้านไทรงาม บ้านหนองกรูด	<ul style="list-style-type: none"> - พบหม้อกู่ทึบในคลองท่าปูน - พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินจำนวนมากบริเวณคลองชลประทานท่าปูนใกล้เขาน้ำร้อน - กล่าวว่าบริเวณบ้านของตนและโรงเรียนเขาน้ำร้อน (ร้าง) เป็นป่าช้าเก่า 	นายบุญธรรม คุ่มรักษ์ (อายุ 53ปี) บ้านเลขที่ 8 ม.7 บ้านไทรงาม นายประเสริฐ บุญกันภัย (อายุ 54ปี) ผู้ใหญ่บ้านไทรงาม บ้านเลขที่ 77 ม.7 นายวิรัตน์ วิริยะการ (อายุ 66ปี) บ้านเลขที่ 46 ม.7บ้านหนองกรูดนายทัศนัย มุ่งผลกลาง (อายุ 46ปี) บ้านเลขที่ 45/1 ม.7 บ้านไทรงาม

ตารางที่ 37 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
เวียง	เชิงสมอ	เขาสายสมอ – มีเรื่องเล่าว่ามีการพบสมอเรือบริเวณเชิงเขา ส่วนบริเวณเทคนิคการอาชีพเดิมเป็นดอนเรียกว่าดอนวัดหลวงตอนสร้างอาคารมีการพบกระดูกเป็นจำนวนมาก	นางปราณี ดอกเข็ม (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 80/1 ม.1 บ้านเขาสายสมอ บุญสม สุดเสนีย์ (อายุ 69ปี) บ้านเลขที่ 133 ม.5 บ้านหนองแค
	บ้านเวียง	แหล่งโบราณคดีบ้านนายสอน คักดีเพชร – กล่าวว่าพบนางตวราจากการขุดบ่อน้ำข้างบ้าน โดยขุดลึกประมาณ 1 เมตร (นางพริ้ม คักดีเพชรอายุ 12 ปี) และเจอเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ชังราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 วางซ้อนกันจำนวนหลายใบ นอกจากนี้โบราณวัตถุเพิ่มเติมได้แก่ ลูกปัด, กำไลหิน, อีสุ, ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา เป็นต้น	นางพริ้ม คักดีเพชร (85ปี) และนางนภา เสือปาน (อายุ 54ปี) บ้านเลขที่ 95/1 กระจ่าง แก้วปาน (72 ปี) บ้านเลขที่ 135 กัญญาวี ปานที (48ปี) และนางอุบลวรรณ หมั่นจิต (57 ปี) บ้านเลขที่ 41/3 นายวิลาศ เก่งกล้า (อายุ 58ปี) บ้านเลขที่ 42/1 ม.3 บ้านเวียง
	บ้านโพธิ์	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นางทับทิม ชูเทพ (อายุ 75 ปี) บ้านเลขที่ 79 ม.3 บ้านโพธิ์
	บ้านพ้าง	บริเวณนี้คือ ดอนพต มักพบเครื่องถ้วยจากการขุดลอกตามลำคลองไชยา นอกจากนี้ยังพบเครื่องถ้วยจีนสมัยหมิง (พุทธศตวรรษที่ 20-22) ที่สวนยางนายอนุชา เพชรย่อย	นายอนุชา เพชรย่อย (อายุ 42ปี) บ้านเลขที่ 77/1 นายอุดม ไสสะอาด (อายุ 67ปี) บ้านเลขที่ 76 นางเนียบ ชัยอินทร์ (อายุ 80ปี) บ้านเลขที่ 22 ม.4 บ้านพ้าง
	บ้านสามคักดี	ขุดพบอีสุและชิ้นส่วนเครื่องถ้วยบริเวณบ้าน จากการสำรวจของผู้วิจัยพบอีสุจำนวน 4-5 ก้อน มีขนาด 27x16x6 เซนติเมตร จากการเดินสำรวจไม่พบโบราณวัตถุเพิ่มเติม	อเนก อินทร์สม (อายุ 45ปี) บ้านเลขที่ 56 ม.5 บ้านสามคักดี
	บ้านหนองแค	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	สมคิด ช่วยยิ้ม (อายุ 64 ปี) บ้านเลขที่ 40/2 ม.5 บ้านหนองแค

ตารางที่ 38 ตารางแสดงรายชื่อและข้อมูลการให้สัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลโมถ้าย อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตำบล	หมู่บ้าน	ข้อมูลที่โบราณคดี	ผู้ให้สัมภาษณ์
โมถ้าย	บ้านป่าอ้อย	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายเจริญ หมวดทอง (อายุ 78ปี) บ้านเลขที่ 100 ม.1 บ้านป่าอ้อย
	บ้านกลาง	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นางเลียบ เวชแดง (อายุ 94ปี) บ้านเลขที่ 16 ม.2 บ้านกลาง
	บ้านทือ	วัดพริ้ง เป็นวัดร้างไม่ทราบว่าจะสร้างขึ้นในสมัยใด จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าเป็นลักษณะกองดิน (จอมปลวก) ทำให้ไม่เห็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ชัดเจน พบชิ้นส่วนเครื่องถ้วยขนาดเล็ก 1 ชิ้น	นายชะรอย(อายุ 80ปี) และนางสมจินต์ แก้วดำดี (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 35 นางเลียบ เวชแดง (อายุ 94ปี) บ้านเลขที่ 16 ม.2 บ้านกลางเขวง อินแก้ว (อายุ 65ปี) บ้านเลขที่ 108 ม.3 บ้านทือ
	บ้านห้วยนา	แต่ก่อนมีนาเยอะปัจจุบันปลูกปาล์ม เคยได้ยินว่ามีการพระจากการดูทรายที่แถวบ้านลุ่มมะนาว ได้ยินว่ามีวัดเก่าชื่อวัดโนไร่ (วัดร้าง) ปัจจุบันวัดเป็นหนองน้ำ อนึ่ง ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าพื้นที่ได้	นางประนอม ขวัญทอง (อายุ 64ปี) บ้านเลขที่ 24/1 นายละเอียด กวีพราหมณ์ (อายุ 78ปี) บ้านเลขที่ 1 ม.4 บ้านห้วยนา
	บ้านลุ่มมะนาว	ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี	นายชะรอย(อายุ 80ปี) และนางสมจินต์ แก้วดำดี (อายุ 77ปี) บ้านเลขที่ 35 นางมยุรี ปิ่นแก้ว (อายุ 68 ปี) บ้านเลขที่ 19 ม.5 บ้านลุ่มมะนาว
	บ้านทุ่งนางเขา	จากข้อมูลการสัมภาษณ์กล่าวว่าในปีพ.ศ.2557 ทำการปรับไถหน้าดินบริเวณสวนหลังบ้านนายสิทธิชัย แสงจันทร์เพื่อปลูกยาง พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผา เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 นอกจากนี้บริเวณบ้านของนายสิทธิชัย แสงจันทร์ยังพบอิฐวงเรียงเป็นฐาน พระพิมพ์และชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว	นายสิทธิชัย แสงจันทร์ (อายุ 57ปี) บ้านเลขที่ 13/1 ผู้ใหญ่บ้าน นางอารี ชันหม้อ (อายุ 79 ปี) บ้านเลขที่ 22/1 นางวันลา เผือกด้วง (อายุ57ปี) บ้านเลขที่ 21 นายเจริญศักดิ์ เพชรหล่อ (อายุ39ปี) บ้านเลขที่ 5/3 ม.6 ต.ทุ่งนางเขา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	เพลงเมธา ขาวหนูนา
ที่อยู่	29/1 หมู่ 4 ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
โทรศัพท์	081-3436781
Email	plengmatha@gmail.com
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2550	สำเร็จการการศึกษาระดับปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) เกียรตินิยมอันดับ 2 คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ.2553	ศึกษาต่อระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัย ประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

